
The logo for Cupore, featuring the word "cupore" in white lowercase letters on a red rectangular background.

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUSKESKUS CUPORE

Cuporen työpapereita 21

Kanerva, Anna, Oksanen-Särelä, Katja,
Julin, Elina & Mäenpää, Marjo

KOHTI UNELMIEN MUSIIKKIOPPILAITOSTA

8.12.2022

Cuporen työpapereita 21

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2022

ISBN 978-952-7200-72-8 (pdf)

ISSN 2343-2284 (pdf)

SISÄLLYS

SISÄLLYS	3
SELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITE	6
Selvityksen aineistot.....	8
NYKYINEN TOIMINTA OPPILAITOKSISSA.....	9
Kallion musiikkikoulu	14
Toiminnan rahoitus ja kulut.....	15
Kallion musiikkikoulun yhteistoiminta muiden toimijoiden kanssa ...	16
Kallion musiikkikoulun projektit ja hankkeet.....	16
Toiminnan vahvuuksia ja haasteita.....	18
Resonaari.....	18
Toiminnan rahoitus.....	20
Resonaarin musiikkiopiston yhteistoiminta muiden toimijoiden kanssa	20
Resonaarin projektit ja hankkeet.....	22
Resonaarin toiminnan vahvuuksia ja haasteita	23
Keski-Helsingin musiikkiopisto	24
Toiminnan rahoitus.....	25
Keski-Helsingin musiikkiopiston yhteistoiminta muiden toimijoiden kanssa	25
Keski-Helsingin musiikkiopiston projektit ja hankkeet	26
Keski-Helsingin musiikkiopiston toiminnan vahvuuksia ja haasteita ..	26
Tarkasteltavien oppilaitosten yhteistoiminta	27
TAITEEN PERUSOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	29
Taiteen perusopetuksen järjestäminen.....	29
Taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmä ja rahoitusmuodot.....	30
Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet ja musiikin laajan ja yleisen oppimäärän tavoitteet	33
Musiikki taiteen perusopetuksessa	35
Kaksi oppimäärää samassa musiikkioppilaitoksessa	36
Oppimäärät ja rahoitus.....	38
Rahoituksen kehittämistarpeet	40
Taiteen perusopetuksen tulevaisuuden haasteita	43
HELSINKI JA KESKINEN HELSINKI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	46

Tilastotietoa Helsingistä ja keskisestä Helsingistä	46
Musiikin taiteen perusopetus Helsingissä.....	50
Taiteen perusopetuksen alueellinen opetustarjonta ja osallistuminen	52
Muita aineistoja helsinkiläisten lasten ja nuorten harrastamisesta...54	
Helsingin kaupungin rahoitus musiikin taiteen perusopetukselle.....	55
Taiteen perusopetuksen kehittämisen haasteita Helsingissä	59
Kulttuurin ja taidekasvatuksen strateginen viitekehys Helsingissä	61
Taide- ja kulttuuri Helsingissä 2030.....	62
Helsingin kaupunkistrategia.....	63
Muut taide-, kulttuuri- ja hyvinvointipalvelut oppilaitosten toiminta- alueella	64
Muu musiikin opetus	64
Muiden taiteiden alojen taiteen perusopetus.....	65
Kasvatuksen ja koulutuksen toimijat	66
Kulttuurin ja vapaa-ajan toimijat	69
Terveys- ja hyvinvointipalvelut	70
Seurakuntien tilat.....	73
Muut alueelliset järjestö- ja yhdistystoimijat	74
Muita alueellisia taide- ja kulttuuritoimijoita	76
KULTTUURIHYVINVOINTINÄKÖKULMIA	78
Kulttuurihyvinvointi Helsingin kaupungin strategioissa ja ohjelmissa.....	81
Helsingin hyvinvointisuunnitelmat	81
Kulttuurihyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut kunnissa	83
Esimerkkejä kulttuurihyvinvointia edistävästä toimintamalleista Helsingissä.....	86
SAAVUTETTAVUUS MUSIIKIN TAITEEN PERUSOPETUKSESSA	91
Saavutettavuuden osa-alueet	93
Opetuksen saavutettavuus tarkasteltavissa oppilaitoksissa ja niiden toiminta-alueella.....	94
Opetuksen alueellinen ja fyysinen saavutettavuus	94
Opetuksen pedagoginen saavutettavuus	95
Taloudellinen ja sosiaalinen saavutettavuus	97
Harrastamista erityisryhmille vai kaikille?	99
Toimintamalleja liittyen harrastamisen saavutettavuuteen.....	100

Musiikinopiskelun saavutettavuutta lisääviä hankkeita ja toimintamalleja.....	100
Kulttuurin saavutettavuutta lisääviä palveluita ja toimintamalleja Suomessa	105
HENKILÖSTÖKYSELYN TULOKSET	109
Yhteistyö eri toimijoiden kanssa	109
Opetustyö ja oppilaitoksen toimintamuodot.....	112
Opetuksen saavutettavuus ja yhdenvertaisuus	113
OPPILAITOSTEN YHTEISTYÖTÄ JA YHDISTYMISTÄ	117
SUUNTAVIIVOJA JA MAHDOLLISUUKSIA OPPILAITOSTEN TOIMINNALLE	123
KOHTI UNELMIEN MUSIIKKIOPPILAITOSTA – YHTEISTYÖN TIIVISTÄMISEN	
PROSESSI.....	130
Rahoittajatahojen näkemyksiä oppilaitosten yhdistymisestä ja siihen liittyvistä tekijöistä	130
SWOT – Lähtökohtana nykytila	132
SWOT- Yhdistymisen mahdollisuudet ja uhkakuvat	135
Kolme skenaariota yhdistymisestä	138
Skenaarioiden tarkennukset	139
LÄHTEET	141
Muut lähteet	149
Oppilaitoksilta suoraan saadut hallintoa ja taloutta koskevat aineistot ja tiedonannot	149
LIITTEET	151
Liite 1. Asiantuntijakeskustelut.....	151

SELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITE

Tässä selvityshankkeessa tarkastelun kohteena on kolmen helsinkiläisen musiikkikoulun, Keski-Helsingin musiikkiopiston, Kallion musiikkikoulun sekä Musiikkikeskus Resonaarin, tavoite tiivistää jo olemassa olevaa yhteistyötään. Selvitystyön aloitteentekijänä toimivat edellä mainitut oppilaitokset. Keski-Helsingin musiikkiopistolle myönnettiin vuonna 2021 Opetushallituksen opetustuntikohtaisen valtiosuuden piiriin kuuluville taiteen perusopetuksen oppilaitoksille tarkoitettua valtionavustusta oppilaitosyhteistyön kehittämiseksi. Opetushallituksen avustus on tarkoitettu erityisesti opetuksen pedagogiseen kehittämiseen sekä koulutuksen järjestäjien yhteisiin pedagogisiin kehittämishankkeisiin. Keski-Helsingin musiikkiopisto toimeksiantoi Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen toteuttamaan yhteistyön tiivistämistä tukevaa selvitystyötä syksyllä 2021.

Unelmien musiikkioppilaitos on Keski-Helsingin musiikkiopiston, Kallion musiikkikoulun ja Musiikkikeskus Resonaarin antama nimi yhteiselle kehittämis-työlle. Sen taustalla on pyrkimys lisätä soitonopetuksen yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta ja mahdollistaa kaikkien osallistuminen soitonopetukseen tautasta riippumatta. Kumppaneiden laatiman vision mukaan kaikki voivat soittaa ja jokaisella on oikeus olla osallisena musiikillisessa yhteisössä sekä saada merkityksellisen elämän eväitä hyväksytyinä yhteiskunnan jäseninä. Unelmien musiikkioppilaitoksen toiminta-ajatuksena on tarjota musiikinopetusta sekä matalan kynnyksen toimintana että tavoitteellisen harrastamisen kautta. Unelmien musiikkioppilaitoksen toiminta luo yhteisöllisyyttä, on saavutettavaa ja esteetöntä sekä tunnistaa ja löytää uusia marginaaliin jääneitä kohderyhmiä. Toiminta yhdistää aiemmin erillisinä olleita toimintoja ja tätä kautta tehostaa palvelua ja ihmisen kohtaamista. Samalla luodaan uudenlaista musiikkipalvelujen kokonaisuutta ja konseptia. Toiminnan perustana nähdään asiantuntijuus, osaaminen ja kehittäminen sekä yhteistyö ja verkottuminen. Osaavia koulutus- ja asiantuntijapalveluita täydennetään alan tutkimusyhteistyöllä. Mahdollisina toimintamuotoina mainitaan matalan kynnyksen toiminta, musiikkioppilaitostoiminta (taiteen perusopetus), etsivä musiikkikasvatus, asiantuntijapalvelut sekä Resonaarigroup.¹

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen selvitystyössä tarkastellaan niitä taloudellisia, lainsäädännöllisiä, strategisia ja käytännöllisiä reunaehtoja, jotka vaikuttavat musiikkioppilaitosten toimintaan ja niiden mahdollisuuksiin tiivistää yhteistyötään sekä esitellään vaihtoehtoja oppilaitosten yhteiselle

¹ Ks. <https://reksin.vuodatus.net/lue/2021/09/voiko-soitonopetus-olla-hyvinvointipalvelu>

toiminnalle. Selvitystyön tavoite on ollut tuottaa puolueetonta tietoa yhdistymisen tausta-aineistoksi. Cuporen hanketiimiin kuuluivat johtaja Marjo Mäenpää (hankehallinto), erikoistutkija Anna Kanerva, tutkija Katja Oksanen-Särelä sekä korkeakouluharjoittelija Elina Julin. Selvitystyö toteutettiin vuoden 2022 aikana. Selvitystyön osa-alueet olivat:

- kuvataan nykytilaa oppilaitoksissa: oppilaitosten rahoitusrakenne, henkilöstö, toiminnan sisältöalueet ja volyymi, oppilaitoksissa tehtävä hanketyö ym. keskeiset taustatekijät
- kuvataan taiteen perusopetuksen kansallista toimintaympäristöä: oppilaitosten toimintaan vaikuttava lainsäädäntö, ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä, ml. laki taiteen perusopetuksesta sekä opetussuunnitelman perusteet (laaja ja yleinen)
- kuvataan taiteen perusopetuksen toimintaympäristöä Helsingissä: oppilaitosten toimintaan vaikuttava rahoitus ja ohjaus; tarjonta, saatavuus (mm. musiikin alan opetuksen saatavuus/sisältöalueet Helsingissä eri ikäisille; musiikin alan oppilaitokset, vapaa sivistystyö, peruskoulutus)
- kartoitetaan oppilaitosten henkilöstöjen osaamista, asenteita sekä valmiutta ja tahtotilaa muutokseen; osaamistarpeet, yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja niiden tukeminen
- Kartoitetaan yleisellä tasolla mahdollisuuksia uusille sisältöalueille oppilaitosten toiminnassa (esim. harrastamisen Suomen malli, etsivä kulttuurityö, saavutettavuuteen liittyvät tekijät, kulttuurihyvinvointi).
- selvitetään yhdistymisen taustaksi näkemyksiä eri tasoista yhteistoiminnan tavoista oppilaitoksista, joissa on sekä yleisen että laajan oppimäärän opetusta (erit. VOS-rahoitusta saavat). Yhteistyötapojen kartoittamisen lisäksi tavoitteena on selvittää, mikä eri asteisissa yhteistoiminnan malleissa nähdään toimivaksi tai haasteelliseksi; kuinka erilaiset (rahoitukselliset, lainsäädännölliset ja käytännölliset) reunaehdot vaikuttavat sekä kerätä näkemyksiä yhteistyön organisoitumisen mahdollisista uusista ja syventävistä tavoista.
- selvitetään rahoittajatahojen näkemykset uudelleenorganisoinnista ja sen reunaehdoista.

Keskeistä selvitystyössä oli nostaa esille asioita, jotka vaikuttavat selvityshankkeen taustalla olevien, Helsingissä toimivien musiikkioppilaitosten yhdistymisen mahdollisuuksiin. Mainittujen aihealueiden tarkastelun perusteella selvityksessä kuvataan oppilaitosten toiminnan yhdistämisen mahdollisuuksia ja

haasteita (SWOT) sekä esitellään vaihtoehtoja oppilaitosten yhteiselle toiminnalle yhdistymisen ja yhteistyön järjestämisen erilaisten tapojen jatkumona.

Selvityksen aineistot

Selvityksen kirjallisina aineistoina toimivat mm. taiteen perusopetuksen keskeiset hallinnolliset ja lainsäädännölliset dokumentit, opetussuunnitelmat, kansalliset ja Helsingin kaupungin taiteen perusopetusta koskettavat strategiset linjaukset sekä erilaiset viimeaikaiset taiteen perusopetusta ja sen rahoitusta sekä saavutavuutta ja saavutettavuutta tarkastelevat tutkimukset, selvitykset ja raportit. Tausta-aineistona on hyödynnetty soveltuvien osin myös Cuporen muiden tutkimusten aineistoja, erityisesti Musiikin opintopolut -tutkimuksen aineistoja (julkaistaan raportissa Kanerva & Oksanen-Särelä, 2023) sekä kuntien kulttuuritoimintaan ja peruspalveluihin liittyviä tutkimuksia. Selvitystyön kuluessa kuultiin oppilaistoyhteistyön keskeisiä toimijoita (oppilaitosten rehtorit) sekä useita asiantuntijoita ja viranhaltijoita valtionhallinnon, Helsingin kaupungin ja taiteen perusopetuksen aloilta hankkeen teemoihin liittyen (ks. liite 1). Nämä keskustelut toimivat ensi sijassa selvityksen tausta-aineistona ja tutkijoiden ajatusten herättäjänä ja vastuu keskustelujen tulkinnoista on tutkijoilla.

Hankkeessa toteutettiin kysely olevien kolmen oppilaitosten henkilöstölle syyskuussa 2022. Kyselyssä kerättiin henkilökunnan näkemyksiä opetuksen järjestämisestä, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden toteutumisesta opetuksessa ja erilaisista käytössä olevista yhteistyön muodoista, sekä haettiin henkilöstön näkemystä siitä, millainen olisi unelmien musiikkioppilaitos. Taustatiedon lisäämiseksi toteutettiin myös ns. benchmark-kysely kolmelle sellaiselle oppilaitokselle, jotka saavat tuntiperustaista valtionosuutta taiteen perusopetuksen järjestämiseen, ja joissa opetetaan musiikissa sekä laajaa että yleistä oppimäärää. Kyselyssä selvitettiin näkemyksiä siitä, kuinka musiikin kahden oppimäärän tai eri taiteenlajien yhdistäminen toteutuu oppilaitostyössä. Kyselyn tulokset toimivat asiantuntijakeskusteluiden tapaan tausta-aineistona, joita vasten erilaisia yhdistymisen vaihtoehtoja käytännössä pohditaan.

NYKYINEN TOIMINTA OPPILAITOKSISSA

Tässä kokonaisuudessa kuvataan oppilaitosten nykyistä toimintaa; opetuksen järjestämistapaa, toimintamuotoja, yhteistyötä sekä muiden toimijoiden kanssa että oppilaitosten välillä sekä toiminnan rahoitusta.

Taulukko 1. Perustietoja toimijoista.

	Kallion musiikkikoulu	Resonaari	KHMO
Ylläpitäjä	Kallion musiikkikoulun kannatusyhdistys ry	Helsinkimissio ry	KHMO:n kannatusyhdistys ry
Oppimäärä	Yleinen ja laaja	Laaja	Laaja
Toimintamuodot	Varhaiskasvatus, taiteen perusopetus, Mix ensemble	Resonaarin musiikkikoulu taiteen perusopetus, Resonaari-group, asiantuntijapalvelu, Mix ensemble	Varhaiskasvatus, taiteen perusopetus, Mix ensemble
Rahoitusraakenne (eri osioiden välinen suhde): tuotot ja avustukset (2022)	Lukukausimaksut, Helsingin kaupungin avustus, opetushallituksen avustus. V. 2022 tulot n. 384 500 €. Oppilasmaksujen osuus tuloista v. 2022 74 %, kaupungin avustusten osuus 26 %. ² Helsingin kaupungin avustukset: Kulttuuri: avustus vuodelle 2022: 52 000 €. 2023:	Tuntiperusteinen valtionosuus (v. 2020 lähtien); lukukausimaksut; Helsingin kaupungin avustukset, STEA-rahoitus, säätiöavustukset, oma varainhankinta v. 2022 VOS musiikkiopistolle 210 100 € ⁸ Helsingin kaupungin avustukset: Kulttuuri: TPO toiminta-avustus (musiikkiopisto): Helsingin kaupunki vuodelle 2022 (sekä 2023) 49 000 € ⁹ TPO kehittämisavustus: vuodelle 2022 (musiikkiopisto) 2021 avustuksen 20 000 käyttöaika pidennettiin vuoden 2022	Tuotot ja yleisavustukset yhteensä 1 055 961 €. Tuotot: oppilasmaksut 301 060 €, (27,5 % osuus kokonaistuloista) yleisavustukset n. 754 900 €, josta Helsingin kaupungin avustus n. 182 577 €, (17 % osuus kokonaistuloista) VOS 572 324 €. (54 % osuus kokonaistuloista) ¹⁶ Oppilastuntikohtaisen VOS piiriin kuuluvien TPO valtionavustus

² Kallion musiikkikoulun talousarvio 2022, mukana ei OPH tuki 15 000 € (osuus 4 % kokonaistuloista).

⁸ Hakemus STEA-rahoituksen saamiseksi 2022.

⁹ [Liite.pdf \(hel.fi\)](#)

¹⁶ KHMO:n talousarvio 2022.

	Kallion musiikkikoulu	Resonaari	KHMO
	62 000 € ³ Helsingin kaupungin TPO kehittämisyhteistyön Rytmiyhryrä-toimintaan: 2022 40 000 €. ⁴ TPO Helsingin kaupungin kehittämisyhteistyön v. 2023–25	loppuun saakka. ¹⁰ 27 225 €. Sote: (musiikkiopisto), avustava ohjaaja 30 000 € ¹¹ STEA-avustukset: Kehitysvammaisten ja erilaisten oppijoiden osallisuutta ja toimijuutta edistävään toimintaan musiikkiin perustuvien menetelmien avulla (Musiikkikeskus Resonaari): 78 000 €. ¹²	2022 (OPH) 36 000 € ¹⁷ (Unelmien pedagogiikka-hanke) TPO avustus Helsingin kaupunki vuodelle 2022: 182 000. Vuodelle 2023:

³ https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/paatokseteko/lautakunnat-ja-johtokunnat/kulttuuri-ja-vapaa-aika-kulttuuri-ja-kirjastojaosto-asiakirja?year=2022&ls=11&doc=KUVA_2022-11-08_Kujau_8_EI

⁴ Kallion musiikkikoulun kannatusyhdistys ry:n (Kallion musiikkikoulu) avustus kohdennetaan RYTMIHYRRÄ-hankkeen kehittämiseen. Kyseessä on matalan kynnyksen ohjatusta musiikin harrastamisesta helsinkiläisillä ala-asteen kouluilla, etupäässä bändiohjausta oppilaan omalla koululla sekä uusia oud-soitinryhmiä Itäkeskuksessa ja Kalliolla. Yhteistyökoulut: Itäkeskuksen peruskoulu sekä Hietakummun, Kalasataman, Kallion, Pihlajanmäen ja Ruoholahden ala-asteet.

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-04_Kujau_7_Pk/79835ABD-0C7A-CDA4-84B9-7CFEE4500003/Taiteen_perusopetuksen_kehittamisavustukset_vuodel.html

¹⁰ Erillistä avustusta ei ole haettu vuodelle 2022, koska koronan takia erityislasten toiminta ei ole pystytty toteuttamaan suunnitelmien mukaan vuonna 2021. Siirretty avustus käytetään OpenLessons ja Erilainen oppija-mallien kehittämiseen sekä päiväkotien- ja koulujen pidempikestoisiin työpajajaksoihin, mihin tarvittaessa liittyy myös yksilöllinen ohjaus ja opettaminen. Hankkeessa toimii yhteistyökumppanina myös Keski-Helsingin musiikkikoulu. https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-04_Kujau_7_Pk/79835ABD-0C7A-CDA4-84B9-7CFEE4500003/Taiteen_perusopetuksen_kehittamisavustukset_vuodel.html

¹¹ Hakemus STEA-rahoituksen saamiseksi 2022.

¹² <https://avustukset.stea.fi/?sortmode=jarjesto&organisationName=helsinki%20&year=2022>

¹⁷ <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Opetustuntikohtaisen%20valtionosuiden%20piiriin%20kuuluvan%20taiteen%20perusopetuksen%20valtionavustuksen%20vuonna%202022%2C%20my%3%B6nnetyt.pdf>

	Kallion musiikkikoulu	Resonaari	KHMO
	Musamixeri ⁵ 20 000 € ⁶ Opetushallituksen avustus: Muiden kuin opetustunti-kohtaista valtionosuuksista saavien taiteen perusopetuksen järjestäjien harkinnanvarainen valtionavustus vuonna 2022: 15 000 €. ⁷	Säätiöavustukset, Musiikkiopisto: 5000 €; Resonaari-group: 1000 € ¹³ Musiikkiopisto: oma varainhankinta: 13 000 € ¹⁴ V. 2022 Resonaari palvelutuotanto, tuotot: a) Musiikkiopiston toiminnan tuotot (lukukausimaksut, luentopalkkiot ym.): 203 642 €; b) Resonaari-group-yhtye: 10 420 € ¹⁵	182 000 € ¹⁸
Rahoitusra- kenne (eri osi- oiden välinen suhde) kulut	Kulut v. 2022 n. 384 100. Palkkojen osuus ¹⁹ kuluista n. 64 %.	Käytettävissä olevilla tiedoilla ei saa näkyviin kululajeittain mikä on Resonaarin osuus Helsinki-Mission toiminnasta. Vain mikä on Resonaarin osuus HM:n	Kulut v. 2022: 1 090 358 €. Palkkojen osuus ²¹ kuluista n 65 %.

⁵ Kallion musiikkikoulun kannatusyhdistys ry:n Musamixeri on matalan kynnyksen musiikkiharrastus Itäkeskuksen alueen yläkouluikäisille nuorille. Toiminta on avointa kaikille ja mukaan pääsee ilmoittautumisjärjestyksessä. Ohjaajina toimivat Kallion Musiikkikoulun musiikkipedagogit. Ohjaajien laaja osaaminen eri musiikkityyleistä, instrumenteista ja lasten ja nuorten opettamisesta mahdollistaa erilaisten opetussisältöjen toteuttamisen kuunnellen yläkouluikäisten omia toiveita ja intressejä musiikin saralla. Musiikkitoimintaa järjestetään Itäkeskuksen peruskoululla ja nuorten toimintatalo Kipinässä. Musamixeri avaa nuorelle ovet harrastustoimintaan ja musiikin maailmaan. Kohderyhmää ovat erityisesti maahanmuuttajaperheiden lapset ja nuoret. Tavoitteena on tarjota nuorelle musiikkiharrastus, joka lisää osallisuutta ja integroitumista yhteiskuntaan. Jalkautetaan nuorten omaan lähiympäristöön ja tarjotaan mahdollisuus harrastaa koulupäivän jälkeen ja lähellä kotia. Avustus 2023: 20 000

⁶ [Liite.pdf \(hel.fi\)](#)

⁷ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/2022_harkinnanvaraiset_p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6slista_15.6.2022.pdf

¹³ Hakemus STEA-rahoituksen saamiseksi 2022.

¹⁴ Hakemus STEA-rahoituksen saamiseksi 2022.

¹⁵ Hakemus STEA-rahoituksen saamiseksi 2022.

¹⁸ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/37AD8CA7-E1AE-C4BA-AADF-845BB7B00000/Liite.pdf

¹⁹ Ei sisällä TyEL, työttömyysvakuutus, työterveyshuolto.

²¹ Ei sisällä henkilösivukulut, henkilöstökulut.

	Kallion musiikkikoulu	Resonaari	KHMO
	Vuokratulujen osuus n. 9 %.	tuotoista ja kuluista yleisesti (n 23 %). ²⁰	Opetustilakulujen osuus n. 16 %. ²²
Hankkeita sekä oppilaitosten yhteistoiminnan muotoja /hankkeita (rahoittajia)	Rytmihyrrä *, Musamixeri 2023, Yhteisiä hankkeita: Mix Ensemble (Suomen kulttuurirahasto) Musapartio (Helsingin kaupunki) Unelmien soitonopetustahanke (OPH) Unelmien musiikkioppilaitos -hanke (OPH)	Mix Ensemble (Suomen kulttuurirahasto) Musapartio (Helsingin kaupunki) Open Lessons-mallin kehittäminen (Helsingin kaupunki) Erilainen oppija- mallin kehittäminen ²³ (Helsingin kaupunki) Unelmien soitonopetustahanke (OPH) Unelmien musiikkioppilaitos -hanke (OPH)	Mix Ensemble (Suomen kulttuurirahasto) Musapartio (Helsingin kaupunki) Open Lessons-mallin kehittäminen (Helsingin kaupunki) Erilainen oppija- mallin kehittäminen (Helsingin kaupunki) Unelmien soitonopetustahanke (OPH) Unelmien musiikkioppilaitos -hanke (OPH)
Henkilöstö	4 päätoimista, 5 sivutoimista kuukausipalkalla, 23 sivutoimista tuntipalkalla. Rehtori, toimistosihteeri (10 h/vko)(2/22)	5 päätoimista ja 8 sivutoimista opettajaa. Rehtori, hallintoassistentti, erityisasiantuntija. Lisäksi Resonaarigroupissa avustava ohjaaja ja 4 päätoimista muusikkoa.	7 lehtoria, 18 tuntiopettajaa. Talousvastaava ja rehtori.
Oppilasmäärä	456 (2/2022) sis. movaka ja Rytmihyrrä	300	230 movaka sekä soitto- laulu –ja sävellysoppilaat 240
Oppilaaksiotto	Ilmoittautumisjärjestyksessä.	Ilmoittautumisjärjestyksessä.	Pääsykokeilla. Korona-aikana kaikki hakeneet

²⁰ Helsinki Missio vuosikertomus 2021. Kulut työaloittain. s. 48.

https://www.helsinkimissio.fi/wp-content/uploads/2022/08/hm_vuosikertomus2021_web.pdf

²² KHMO:n talousarvio 2022.

²³ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-04_Kujau_7_Pk/79835ABD-0C7A-CDA4-84B9-7CFEE4500003/Taiteen_perusopetuksen_kehittamisavustukset_vuodel.pdf

	Kallion musiikkikoulu	Resonaari	KHMO
Oppilasmaksut	Soittotunnit ja laulutunnit Hel-singissä - Kallion Musiikkikoulu	Musiikkiopiston hinnasto HelsinkiMissio	Oppilasmaksut – Keski-Helsingin musiikkiopisto (khmusiikki.fi) Ulkopaikkakuntalaismaksu 50 € / lukukausi
Mahd. maksu- huojennukset, sisaralennukset yms.	Yksilöopetuksen lukukausimaksut: -Sisarusalennus – 50 € -yli 20-vuotiaat opiskelija-alennus opiskelijakortilla –55 € Bändikoulu: -Sisarusalennus –20 € -Opiskelijaalennus –20 € Rytmihyrrä & Musiikkileikkikoulu Pikku-karhu: -Sisarusalennus –20 € Oppilaalle ilmaisia: - Eläkeläisten lauluyhdytys, -Eläkeläisten soitinyhtye - Kallio Band (yhteismusiisointi) -musiikin hahmottamisen kurssit sivuaineena	Sisarusalennus 10 % (toisesta sisaruksesta alkaen)	Sisarusalennus 10 % myönnetään samassa taloudessa kirjoilla oleville sisaruksille, toisesta sisaruksesta lähtien.

*Matalan kynnyksen bändi- ja lauluopetusta Helsingin ala-asteilla, kaupungin rahoitus päätymässä

Kallion musiikkikoulu

Kallion Musiikkikoulu on vanhempien ja oppilaiden kannatusyhdistyksen ylläpitämä kaikille avoin musiikkikoulu, joka on perustettu vuonna 1987. Kallion musiikkikoulussa voi opiskella taiteen perusopetuksen yleistä ja laajaa oppimäärää. Kallion musiikkikoulussa kaikki aloittavat yleisessä oppimäärässä, josta on mahdollista 500 oppitunnin täytyttyä siirtyä laajaan oppimäärään. Kallion musiikkikoulu sai opetusluvan laajan oppimäärän opettamiseen vuonna 2019. Näin toimittiin, koska monet oppilaista olivat jo tasoltaan laajan oppimäärän opiskelijoita ja koska laajan oppimäärän myötä oppilaitos voi rahoituksellisesti päästä valtionosuuden piiriin.²⁴

Kallion musiikkikoulun opetus perustuu lakiin taiteen perusopetuksesta 633/1998 ja asetukseen 813/1998 sekä opetushallituksen vahvistamiin opetussuunnitelman perusteisiin. Laajan oppimäärän opetussuunnitelma on Helsingin kaupungin vahvistama. Taiteen perusopetuksen lisäksi koulussa tarjotaan musiikin varhaiskasvatusta. Kallion musiikkikoulussa on kolme toimintoa: Kallion Musiikkikoulu, Kallion bändikoulu ja Musiikkileikkikoulu Pikkukarhu. Musiikkikoulun oppilaita osallistuu myös oppilaitosten yhteiseen Mix Ensemble-orkesteriin. Pääsykokeiden sijaan oppilaat otetaan ilmoittautumisjärjestyksessä. Kallion Musiikkikoulussa on käytössä malli, jossa voi valita aluksi neljä kokeilutuntia ja päättää sitten, jatkaako opintoja. Suurin osa sisään tulijoista valitsee tämän. Musiikkikoulu on avoin kaikille ikäryhmille.²⁵ Osana musiikkikoulua on rytmimusiikin osasto, joka on nimeltään Kallion bändikoulu.

Vaikka oppilaitoksessa on lapsille ja nuorille suunnattua toimintaa, näiden lisäksi se panostaa toiminnassaan aikuisopiskelijoihin esimerkiksi Keski-Helsingin musiikkiopistoa vahvemmin. Oppilasmaksut riippuvat toimintamuodosta (mm. soiton- ja laulunopetus, Kallion bändikoulu, yhteismusisointi, rytmikka, Rytmihyrän bändikerho).²⁶ Syyskaudella 2022 lukukausimaksut soitto- tai laulutunti + bändi ovat alle 20-vuotiaille 690 euroa, yli 20-vuotiaille 740 euroa. Musiikin

²⁴ Kallion musiikkikoulun rehtorin haastattelu.

²⁵ <http://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2017-004308/kklk-2017-4/>

²⁶ <https://www.kallionmusiikkikoulu.fi/hinnat>

hahmotusaineiden opinnot ovat alle 20-vuotiaille sivuina ilmaisia. Musiikkileikki-kouluun (185 euroa, soitinvalmennus 210 euroa) sekä Rytmihyrrään saa sisaralennuksen –20 euroa. Yksilöopetuksen lukukausimaksuissa alle 20-vuotiaalle on sisaralennus –50 euroa, yli 20-vuotiaat saavat opiskelija-alennuksen –55 euroa. Opistossa toimivat eläkeläisten lauluyhtye ja eläkeläisten soitinyhtye sekä Kallio Big Band ovat osallistujille ilmaisia.

Toiminnan rahoitus ja kulut

Kallion musiikkikoulu ei ole valtionosuutta saavien musiikkioppilaitosten piirissä. Toiminnan pääasiallinen rahoitus tulee oppilasmaksuista (oppilasmaksujen osuus tuloista v. 2022 74 %²⁷), minkä lisäksi musiikkikoulu saa avustuksia Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalta. Tarkasteluvuonna 2022 koulu sai myös 15 000 € harkinnanvarainen valtionavustuksen Opetushallitukselta muiden kuin opetustuntikohtaista valtionosuutta saavien taiteen perusopetuksen järjestäjille. Kallion musiikkikoulu sai toimintavuonna 2022 Helsingin kaupungin avustusta taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten toimintaan 52 000 €²⁸ sekä taiteen perusopetuksen kehittämisavustusta Rytmihyrrä-toimintaan 40 000 €.²⁹ Kuten kaikissa tarkasteltavissa oppilaitoksissa, musiikkikoulun kuluista palkkakulut³⁰ muodostavat suurimman osan, tarkasteluvuonna noin 64 %. Kallion musiikkikoulun tilat on vuokrattu yksityiseltä toimijalta; kaikkiaan tilakustannukset ovat

²⁷ Kallion musiikkikoulun talousarvio 2022, mukana ei OPH tuki 15 000 € (osuus 4 % kokonaistuloista).

²⁸ Vuodelle 2023 62 000 euroa. https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksen-tekolaautakunnat-ja-johtokunnat/kulttuuri-ja-vapaa-aika-kulttuuri-ja-kirjastojaosto-asia-kirja?year=2022&ls=11&doc=KUVA_2022-11-08_Kujau_8_EI

²⁹ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/37AD8CA7-E1AE-C4BA-AADF-845BB7B00000/Liite.pdf // https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-04_Kujau_7_Pk/79835ABD-0C7A-CDA4-84B9-7CFEE4500003/Taiteen_perusopetuksen_kehittamisavustukset_vuodel.pdf Lisäksi vuonna 2021 musiikkikoulu sai Helsingin kaupungilta taiteen perusopetuksen oppilaitoksille myönnettävää kulttuurin koronaeritysavustusta (15 000, haettu 25 000). Avustuksen käyttötarkoituksena oli vertaistuen mahdollistavan opekaveritoiminnan ja opettajien työhohjauksen tukeminen sekä oppilaille uusia lauluyhtyeiden perustaminen ja yksilöopetusta Rytmihyrrä-kouluille (Pihlajamäki, Hietakumpu, Itäkeskus, Vuoniitty) sekä ilmaisia soitinkokeiluja. https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-23_Kujau_8_Pk/1A148ADC-1398-CCD8-865F-7D2878A00003/Liite.pdf // https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-23_Kujau_8_Pk/37E48DDB-2361-C6BC-AE5B-7D2878A00005/Liite.pdf

³⁰ Ei sisällä TyEL, työttömyysvakuutus, työterveyshuolto.

noin 4000 euroa kuussa³¹, ja vuokrakulut muodostivat vuonna 2022 noin 9 % kaikista kuluista.³²

Kallion musiikkikoulun yhteistoiminta muiden toimijoiden kanssa

Kallion musiikkikoululla on monenlaista toimintaa alueen toimijoiden kanssa. Musiikkikoulu on Kallion Kulttuuriverkoston jäsen ja se on esiintynyt Kallio kukkii- ja Kallio kipinöi –tapahtumien yhteydessä ja järjestänyt työpajoja alueen asukkaalle, sekä osallistunut Kallio Block Party –tapahtumaan. Musiikkikoululla on yhteistoimintaa lähikoulujen; Aleksis Kiven koulun ja Kallion ala-asteen kanssa. Yhteistoimintaa Kallion ala-asteen kanssa on bändikerhojen ja tutustumisvierailujen muodossa. Toimintavuonna 2022 koulu on järjestänyt oppilaille ja kouluissa bändikerhoja Kallion ala-asteen oppilaille. Yhteistyötä on myös soitinkokeiluvierailujen kautta, joissa koulun oppilaat ovat tehneet vierailuja musiikkikoulun tiloihin kokeilemaan soittamista. Keski-Helsingin musiikkiopiston ja Musiikkikeskus Resonaarin kanssa tehdyn Unelmien musiikinopetus- hankkeen lisäksi koulu tekee yhteistyötä Lauttasaaren musiikkiopiston ja Pohjois-Helsingin musiikkiopiston kanssa. Rytmihyrrä-hankkeen mukana yhteistyötä tehdään myös Hietakummun, Itäkeskuksen, Pihlajamäen, Kalasataman ja Ruoholahden ala-asteiden kanssa. Yhteistyökumppaneita ovat olleet myös Kallion kirjasto ja Kallion seurakunta, jonka lisäksi yhteistyötä on tehty Skidit ry:n kanssa esiintymällä sen tapahtumissa. Kallion Musiikkikoulu on Suomen Suzukiyhdistys ry:n, Musiikkioppilaitosten yhdistys ry:n(MOY) jäsen ja Sivistystyönantajien liiton jäsen. Vuonna 2022 koululla on yhteistyötä myös Habitare-messujen kanssa, jossa se HabiKids-tapahtuman yhteydessä järjestää musiikkiohjelmia lapsille. (Kallion musiikkikoulun toimintasuunnitelma vuodelle 2022.)

Kallion musiikkikoulun projektit ja hankkeet

Kallion musiikkikoulu osallistui monen vuoden ajan Rytmimajakka-hankkeeseen. Rytmimajakka-hanke oli Pohjois-Helsingin bändikoulun yhteistyössä Meri-Helsingin musiikkiopiston ja Kallion musiikkikoulun kanssa järjestämä hanke. Hanke tarjoaa helsinkiläisille peruskoululaisille musiikin opetusta mahdollisimman matalalla kynnyksellä, ilman vaatimusta omasta soittimesta tai aiemmasta musiikki-taustasta. Bänditreenit pidettiin kouluissa koulupäivän päätteeksi. Bändejä ohjasivat musiikkiopistojen soitonopettajat. (Sahlstedt, 2016, s. 14.) Vuonna 2019

³¹ Kallion musiikkikoulun rehtorin haastattelu.

³² Kallion musiikkikoulun talousarvio 2022.

mukana oli 28 peruskoulua, 500 lasta, toistakymmentä opettajaa ja 77 bändiä.³³ Vuodesta 2023 Rytmimajakka-toimintaa jatkaa Meri-Helsingin musiikkiopisto. Toiminnan rahoituksen loputtua Kallion musiikkikoulun osalta toiminta on noin kolme vuotta jatkunut Rytmihyrrä-toimintana.³⁴ Rytmihyrrä on Helsingin kaupungin kehittämishanke, jossa Kallion Musiikkikoulu järjestää opetustoimintaa 1–6 luokkalaisille kouluilla. Toiminnan tarkoituksena on tavoittaa taiteen perusopetuksen ulkopuolelle jäävät lapset ja nuoret. Rytmihyrrä tarjoaa matalan kynnyksen bändikerhotoimintaa koulupäivän jälkeen omalla koululla.³⁵ Kallion musiikkikoulu sai 2022 Helsingin kaupungilta 40 000 € taiteen perusopetuksen kehittämisyhteistyöstä Rytmihyrrä-toimintaan.³⁶

Kallion musiikkikoulu alkaa vuonna 2023 toteuttaa ns. Musamixeri-toimintaa, jossa tarjotaan matalan kynnyksen musiikkiharrastus Itäkeskuksen alueen yläkouluikäisille nuorille, kohderyhmänä erityisesti maahanmuuttajaperheiden lapset ja nuoret. Musiikkitoimintaa järjestetään Itäkeskuksen peruskoululla ja nuorten toimintatalo Kipinässä. Toiminnassa jalkaudutaan nuorten omaan lähiympäristöön ja tarjotaan mahdollisuus harrastaa koulupäivän jälkeen ja lähellä kotia. Helsingin kaupunki rahoitti toimintaa vuodelle 2023 20 000 eurolla.³⁷

Musapartio-toiminta ikääntyneiden parissa alkoi syksyllä 2021. Musapartio-toiminnassa Kallion Musiikkikoulun oppilaat ja opettajat vierailevat esiintymässä lähialueen kotona asuvia ikäihmisiä viikoittain. Helsingin kaupungin Kallion alueen kotipalvelu koordinoi vierailuja. Kotona ja palvelutaloissa asuvat ikääntyneet pääsevät osallistumaan Musapartio-tilanteisiin laulaen, rytmisoittimia soittaen, kuunnellen ja keskustellen. Myös Resonaarigroup tekee Musapartiona osallistavia vierailuja palvelutaloihin. Lisäksi järjestetään ikääntyneiden bändi-, laulu- ja soitinyhtye-toimintaa, jonka kokoamisessa on tarkoitus lähestyä eläkeläisjärjestöjä. Hankkeen kumppanit ovat Keski-Helsingin musiikkiopisto, Musiikki-keskus Resonaari, Kallion alueen kotihoito, Palvelutalo Cecilia ja kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja kirjastojaosto. Hanke jatkuu vuonna 2023

³³ Opettaja-lehti 13.9.2019. <https://www.opettaja.fi/tyossa/rytmimajakka-tuo-banditreenit-kouluihin/>

³⁴ Kallion musiikkikoulun rehtorin haastattelu.

³⁵ <https://www.kallionmusiikkikoulu.fi/yksittaiset-kurssit/rytmihyrra>

³⁶ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-04_Kujau_7_Pk/79835ABD-0C7A-CDA4-84B9-7CFEE4500003/Taiteen_perusopetuksen_kehittamisavustukset_vuodel.html

³⁷ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/27BA0DC4-4588-CF73-B46E-841D3E500000/Liite.pdf

Helsingin kaupungin tukemana.³⁸ Rahoitus perustuu kaupungille annettuun testamenttilahjoitukseen.³⁹

Toiminnan vahvuuksia ja haasteita

Kallion musiikkikoulun vahvuutena on toimintatapojen joustavuus käytännön opetustoiminnassa sekä se, että sillä on jo toimintaa maahanmuuttajien ja ikään-tyneiden parissa, sekä toimintaa alueen kulttuuritoimijoiden ja -tapahtumien kanssa. Muiden tarkasteltavien oppilaitosten tavoin koulu sijaitsee aktiivisella ja hyvien julkisten liikenneyhteyksien saavutettavissa olevalla alueella. Toiminnan haasteet ovat pitkälti taloudellisia. Opisto joutuu ylläpitämään korkeita lukukausimaksuja muun rahoituksen vaatimattomuuden takia. Koulun ei ole mahdollista päästä opetustuntikohtaisen valtiosuuden piiriin, koska oppilaita on liian vähän laajassa oppimäärässä. Laajan oppimäärän opetustuntimäärät eivät tuolloin täytä kriteeriksi vahvistettua opetustuntimäärää. Myös musiikkikoulun vuokratulot ovat korkeat. Vaikka Kallion musiikkikoulu toimii useissa tiloissa, uusia tiloja tarvitaan opettamiseen. Uuden opetussuunnitelman edellyttämälle ryhmäopetukselle ei ole käytössä sopivaa tilaa. (Kallion musiikkikoulun toimintasuunnitelma 2022.)

Resonaari

Vuonna 1995 perustettu Musiikkikeskus Resonaari tarjoaa musiikkialan asiakaspalveluja erityisryhmille. Sen kohderyhmä on maantieteellisesti laajalla alueella. Resonaarin toiminta on osa Helsingin kaupungin toimintamuodoista. HelsinkiMission (vuoteen 2005 asti Helsingin Kaupunkilähetys) on sosiaalialan järjestö, joka toimii senioreiden, nuorten keskustelu- ja kriisityön, lapsiperheiden, työikäisten, katuväkivallan tekijöiden sekä erityisryhmien parissa. HelsinkiMission ammatillisen toiminnan tuotoilla ja kuluilla mitattuna Resonaarin osuus organisaation eri työmuodoista (mm. Nuorten kriisipiste, Senioripysäkki) oli vuonna 2021 vajaa neljäsosa (23 %).⁴⁰

Resonaarin toiminta jakaantuu musiikkiopistoon, asiantuntijapalvelukeskukseen sekä Resonaarigroup-yhtyeeseen.

³⁸ Avustus iäkkäiden ihmisten kulttuuritoiminnan edistämiseksi 2022. https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-04-19_Kujau_3_Pk/534A3402-10CA-CB5C-95D7-7FF86E400000/Liite.pdf

³⁹ Kallion musiikkikoulun rehtorin haastattelu.

⁴⁰ Helsinki Mission vuosikertomus 2021, s. 49.

Resonaarigroup on ammattiyhtye, jonka jäsenet ovat kehitysvammaisia muusikkoja. Toiminta tarjoaa osatyökykyisille ihmisille mahdollisuuden työllistyä erityisosaamistaan ja kiinnostustaan vastaaviin työtehtäviin. Resonaarin asiantuntijapalvelu tarjoaa erilaisten oppijoiden musiikkitoiminnan erityisosaamista ammattilaisille. Koulutustapahtumien teemat liittyvät erityisryhmien musiikinopetukseen, kuvionuotteihin, saavutettavuuteen ja osallisuuteen. Resonaarin musiikkiopisto tarjoaa taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista musiikinopetusta. Musiikkiopiston toiminta tekee näkyväksi sosiaalisen kuntoutuksen ja kulttuurillisen sosiaalityön mallia ja toimii yhteistyökumppanina tutkimushankkeiden sovellusten testaamisessa sekä koulutustoiminnassa. Resonaarissa on toteutettu vuodesta 1998 lähtien kuvionuottimenetelmään sekä erityisryhmien musiikkitoimintaan liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Opiston sisäisinä kehittämishankkeina ovat tällä hetkellä mm. etäopetussovellukset, pariopetusmalli, musiikkivalmennusryhmät eli osallistumiskynnyksen alentaminen, arvioinnin kehittäminen sekä uudet toiminnat.⁴¹ Vuonna 2021 annetuista opetustunneista 57 % oli yksilöopetusta, 39 % ryhmäopetusta ja 3 % pariopetusta.⁴²

Resonaari haki taiteen perusopetus-oikeutta ensimmäistä kertaa vuonna 1999. Tuolloin Resonaarin tarjoamaa toimintaa ei tunnustettu säädöksissä, jolloin kaupunki voinut tuolloin myöntää opetusta. Se sai Helsingin kaupungilta taiteen perusopetus-oikeuden vuonna 2004 (Ryökkyne, 2015, s. 125–126). Perusopetus-oikeus mahdollistui siinä yhteydessä, kun vuonna 2002 opetuksen yksilöllistäminen tuli osaksi laajan oppimäärän opetussuunnitelmaa. Resonaari pääsi vuonna 2020 tuntiperusteisen valtionosuusrahoituksen piiriin.

Resonaarin lukukausimaksut riippuvat toimintamuodosta (yksilöopetus, pariopetus, pienryhmä, bändi, kuoro). Pääaineen yksilöopetuksessa lukukausimaksu on kirjoittamisajankohtana 528 euroa.⁴³ Opistoon valmistava musiikkivalmennuskurssi on 210 euroa/lukukausi. Resonaari myöntää lukukausimaksuista sisarusalennuksen 10 %. Vuonna 2021 musiikkiopistossa annetuista opetustunneista 57 % oli yksilöopetusta, 40 % ryhmäopetusta ja 3 % pariopetusta (Helsinki-Mission vuosikertomus 2021, s. 34). Toimintavuonna 2021 Resonaarin musiikkiopisto antoi opetusta 5397 tuntia⁴⁴. Musiikkiopistoon oppilaaksi hakeneita on jatkuvasti enemmän kuin paikkoja pystytään tarjoamaan. Koronapandemian aikana uusia oppilaita ei voitu ottaa. Tavallisina toimintavuosina musiikkiopiston

⁴¹ Resonaarin toimintasuunnitelma 2022.

⁴² Resonaarin toimintakertomus 2021.

⁴³ 45 min. oppitunti.

⁴⁴ 45 min. Resonaarin toimintakertomus 2021.

oppilasmäärä on kasvanut joka vuosi (Resonaarin toimintasuunnitelma 2022). Resonaarin oppilaista 61 % oli helsinkiläisiä, 15 % vantaalaisia ja 7 % espoolaisia, loput pääkaupunkiseudun lähikunnista vuonna 2021.)⁴⁵

Toiminnan rahoitus

Resonaari on saanut toimintaansa tuntiperusteista valtionosuutta vuodesta 2020 lähtien. Vos-rahoitusta käytetään musiikkiopiston opetustoimintaan. Kehittämistyö ja asiantuntijapalvelut tapahtuvat STEA-rahoituksen sekä erillisten projekti- ja hankerahoitusten turvin. Resonaarin toiminnan painopisteen takia se on voinut hakea rahoitusta myös sosiaali- ja terveyssektorilta. Tarkasteluajankohtana Resonaari sai VOS-rahoituksen (210 100 €) lisäksi avustusta Helsingin kaupungin kulttuurilautakunnalta taiteen perusopetuksen toiminta-avustusta 49 000 €, taiteen perusopetuksen kehittämisavustusta 27 225 €⁴⁶ sekä Helsingin kaupungilta avustavaa ohjaajaa varten 30 000 €, Lisäksi se sai STEA:lta avustuksen kehitysvammaisten ja erilaisten oppijoiden osallisuutta ja toimijuutta edistävään toimintaan musiikkiin perustuvien menetelmien avulla 78 000 €. sekä säätiörahoitusta (musiikkiopistolle 5000 €, Resonaarigroupille 1000 €. Lisäksi Resonaari sai 13 000 € oman varainhankinnan kautta. Aineistojemme pohjalta ei ole mahdollista erottaa Resonaarin osuutta HelsinkiMission talouden kokonaisuudesta siten, että pystyttäisiin määrittämään tuotto- tai kulu- kuten henkilöstö- tai tilakulurakennetta Resonaarin toiminnassa, vastaavasti kuin mitä on tehty muiden tarkastelemiemme oppilaitosten kohdalla.⁴⁷

Resonaarin musiikkiopiston yhteistoiminta muiden toimijoiden kanssa

Resonaarilla on vuosien varrella ollut monentyyppistä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Tässä kuvaamme tämänhetkiset yhteistyökumppanit. Kehitysvammaliiton Opike toimii pääasiallisena kuvionuottimateriaalin julkaisijana ja jakelijana. Muutakin julkaisuyhteistyötä tehdään. Lisäksi tehdään yhteistyötä kehitysvammaisille suunnattujen virtuaalisten musiikitapahtumien toteutuksessa. Edellisiin liittyen tehdään aktiivista vertaiskehittämistyötä.

⁴⁵ Resonaarin toimintakertomus 2021.

⁴⁶ 2021 avustuksen 20 000 € käyttöaika pidennettiin vuoden 2022 loppuun saakka.

⁴⁷ Helsinki Mission talous: Helsinki Missio vuosikertomus 2021, s. 44. [hm_vuosikertomus2021_web.pdf](https://www.helsinki.fi/sites/default/files/2022-01/hm_vuosikertomus2021_web.pdf) ([helsinkimissio.fi](https://www.helsinkimissio.fi))

Resonaarilla on yhteistyötä LapCI RY kanssa ja edustus STEA-rahoitteisen Cisumusa-hankkeen ohjausryhmässä. Yhteistyössä toteutetaan kuulomuskariryhmän toimintaa. Yhdessä toteutetaan kuuloimplanttilasten musiikkileirejä.

Kehitysvammaisten lasten tukimuskaritoiminnan organisointi ja toteutus tapahtuu Resonaarissa, ja asiakasohjaus Kehitysvammaatuki 57 ry:n kautta. Tapahtumayhteistyötä tehdään esim. Kehitysvammaisten valtakunnallisessa Kemu- tapahtumassa (järjestely, esiintymiset ja osallistavat työpajat).

Resonaari on mukana ammattikorkeakoulu Metropolian koordinoimassa omaishoitoperheiden musiikkitoiminnan Uusia säveliä etsimässä -hankkeessa. Se antaa asiantuntija-apua inklusiiviseen musiikkitoimintaan liittyvissä hankkeissa (esim. Monia polkuja- musiikkiin ja Soivia kohtaamisia ja yhteisöllisiä kohtaamisia -hankkeet) ja sillä on edustus Metropolian musiikin neuvottelukunnassa.

Taideyliopiston kanssa yhteistyötä on tehty ArtsEqual -hankkeessa ja Dis/abling Institutions -tutkimushankkeen valmistelussa. Resonaari toimii hankkeen tutkimusympäristönä ja osallistuu asiantuntijana hankkeen tutkimuksissa, joiden kautta on syntynyt kaksi väitöskirjaa ja vertaisarvioituja artikkeleja.

Resonaari on mukana myös kansainvälisessä Universal Orchestra-yhteistyöprojekti Drake Music Scotlandin (UK) ja SKUG- centeretin (Norja) kanssa, missä jaetaan asiantuntijuutta ja vertaiskehitetään käytännön menetelmiä ja musiikkiteknologisia sovelluksia. Erytisarvo on partnerimaiden vammaismuusikoiden yhteissoitosta ja -yhteistyöstä virtuaalisesti ja yhteisten tapaamisen ja esiintymisten kautta.

Vammaismuusikoiden toimijaryhmissä Musiikkiperheverkostoon kuuluu kehitysvammaisten ja erilaisten oppijoiden musiikkitoimijoita/ryhmiä. Näiden toimijoiden kanssa tehdään konsultointia, mentorointia, vertaiskehittämistä ja tapahtumayhteistyötä. Verkostoon kuuluvat Vimmart – yhdenvertaisen taiteen oppilaitos (Tampere), Erytismusiikkikoulu Kumo (Jyväskylä), Arctic spices (Ivalo), Nurmijärven erityismusiikkitoiminta (Nurmijärvi), Elma-kodit (Joensuu), Turun konservatorion erityisen tuen toiminta sekä Resonaarin musiikkiopisto.

Muita vertaiskehittämiskumppaneita ovat DuvTeatern (inklusiivisen teateriprojektin koordinointi), Jyväskylän yliopisto (musiikkiteknologiayhteistyö), RockHubs Oy (ylisukupolvinen musiikkipilotti), Lystileikki Ky (Muskaripelle levyn ja nuottikirjan tekeminen), Heureka Aivot-näyttely (musiikkikohteen toteutus) sekä Resonaarigroupin kehitysvammaisten muusikoiden osallistaminen asiantuntijapalvelujen tehtävissä suunnittelu-yhteistyössä.

Koulutus- ja hankeyhteistyötä tehdään Metropolian, Helsingin yliopiston ja Taideyliopiston Sibelius-Akatemian sekä usean muun oppilaitoksen kanssa.

Hallitus- ja edustusyhteistyötä tehdään JaSeSoi ry:n, Konserttikeskus ry:n, Suomen musiikkikasvatusseuran, Lastenmusiikki ry:n, Helsingin VOS-oppilaitosten Rexifoorumin ja Metropolian musiikin neuvottelukunnan kanssa. (Resonaarin toimintakertomus 2021.)

Resonaarin projektit ja hankkeet

Resonaari osallistuu kirjoittamisajankohtana useisiin kehittämisen- ja muihin hankkeisiin.

Vuosien 2020–2023 aikana Resonaari hallinnoi Helsingin kaupungin rahoittamaa Taiteen perusopetuksen kehittämishanketta. Hankkeessa toimii yhteistyökumppanina Keski-Helsingin musiikkiopisto.⁴⁸ Hankeen puitteissa toteutetaan Erilainen oppija ja Open lessons -mallien kehittämistoimintaa.

Resonaari on mukana Keski-Helsingin musiikkiopiston hallinnoimassa OPH- rahoitteisissa Unelmien musiikkioppilaitos ja Unelmien soitonopetusta - hankkeissa. Resonaarin koordinoimassa Unelmien soitonopetus-hankkeessa on annettu koulutusta henkilökunnalle, aiheena vuorovaikutus opetustilanteessa – Näkökulmia oppijalähtöiseen musiikkikasvatukseen.⁴⁹

Vuosien 2019–2021 aikana Resonaari oli mukana toteuttamassa Opetushallituksen opetustoimen ja varhaiskasvatuksen rahoittamaa Erilainen oppija musiikkioppilaitoksessa -henkilöstökoulutusta. Koulutuksiin osallistui 179 musiikinopettajaa ympäri Suomea.⁵⁰

Kaikki soittaa –osallistavien musiikkitapahtumien verkostossa on järjestetty musiikkitapahtumia senioreille (vanhusten palvelukeskukset ja –talot), erityisryhmiin kuuluville henkilöille (liikuntaesteiset, laitoksissa asuvat, koulut ja oppilaitokset), sairaalahoidossa oleville, kotisairaanhoidon ja kotihoidon palvelujen piirissä oleville.⁵¹ Vuonna 2021 verkostossa oli 457 jäsentä. Verkostolle tarjottiin vertaistukea teematapaamisissa sekä syventäviä koulutuksia. (HelsinkiMission vuosikertomus 2021, s. 18.) Resonaarissa on kehitetty myös Seniorit soittaa - bänditoimintamallia, sekä musiikkikoulun omana bänditoimintana että ulkopuolisille toimijoille esiteltynä toimintamallina.⁵²

⁴⁸ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2021/KUVA_2021-11-04_Kujau_7_Pk/79835ABD-0C7A-CDA4-84B9-7CFEE4500003/Taiteen_perusopetuksen_kehittamisavustukset_vuodel.pdf

⁴⁹ <https://reksin.vuodatus.net/lue/2021/06/hankkeet-rikastavat-elamaa>

⁵⁰ Helsinki Mission toimintakertomus 2021, s. 34.

⁵¹ <https://www.resonaari.fi/resonaari/resonaarin-innovaatiot>

⁵² <https://www.resonaari.fi/resonaari/resonaarin-innovaatiot>

Resonaari tuottaa musiikillisia yhteisöpalveluja Musapartio-yhteistyössä HYTE-palvelujen kanssa. Toiminnassa on mukana Kallion musiikkiopisto. Resonaarissa järjestetään Soittokaveri-vapaaehtoistoimintaa; vapaa-ajan ystävöitymistä musiikin merkeissä. Soittokaveritoiminnan laajentaminen Resonaarin musiikkiopiston rinnalla laajemmin toteutettavaksi vapaaehtoistoiminnan työtavaksi on tavoitteena vuosien 2022–2023 aikana. Tavoitteena on perehdyttää soittaja/tai laulutaitoisia vapaaehtoisia soittokavereiksi Resonaarin musiikkiopiston oppilaille. (Resonaarin toimintasuunnitelma 2022.)

Musiikkiopisto on Resonaarin asiantuntijapalvelun ohella vuonna 2021–2022 mukana kahdessa kansainvälisessä projektissa: Inclusive creativity accessible to all – Kansainvälinen, Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittama erityismusiikkikasvatuksen projekti. Projektikoordinaattori Venäjältä, kumppaneita Latviasta ja Puolasta sekä Nordic culture Fund -rahoitteinen Universal Orchestra -hanke yhdessä Drake Music Scotlandin (Edinburgh) ja SKUG-centeretin (Tromssa) kanssa. (Resonaarin toimintasuunnitelma 2022.)

Resonaarin toiminnan vahvuuksia ja haasteita

Projektin tavoitteiden kannalta Resonaarin vahvuus on, että sillä on paljon tutkimukseen perustuvaa osaamista ja kokemusta toimimisesta moninaisten oppijoiden kanssa sekä jatkuvaa kehittämis- ja tutkimustoimintaa. Koska Resonaari toimii osana HelsinkiMission toimintaa, sillä on takanaan ison organisaation tuki esimerkiksi viestinnässä ja rahainkeruussa. Moninaisen toimintansa vuoksi Resonaari saa rahoitusta sekä kulttuuri- että sosiaalipuolelta. Taloudellista vakautta tuova tekijä on vuoden 2020 alusta OKM:n myöntämä tuntiperusteinen valtionavustus.

Resonaarin toiminnan haasteena on, että vaikka rahoituspohja monipuolisempi kuin muilla hankkeen toimijoilla, kaupungin tuki on alhainen. Tavoitteena on päästä kaupungin monivuotisen toimintavastuun piiriin muiden VOS-oppilaitosten mukaisilla avustuskäytöksillä (lukukausimaksujen osuus n. 17 % kokonaiskuluista).⁵³ Tulevaisuudessa rahoituksen kannalta epävarmuutta luo, että STEA-rahoitusmallin muutokset heijastuvat mahdollisesti jatkossa rahoituspäätöksiin. Resonaariryhmän osalta taloudellinen tilanne on haasteellinen, koska yhteeltä puuttuu pysyvän luonteinen avustus, ja rahoitus perustuu omaan varainhankintaan ja erillisiin apurahoihin sekä lahjoituksiin.⁵⁴ Resonaarin nykyiset

⁵³ Resonaarin toimintasuunnitelma 2022.

⁵⁴ Resonaarin toimintakertomus 2021.

toimitilat ovat ahtaat, ja lähitulevaisuudessa on tarve remonttiin. Tilat ovat myös osin ei-saavutettavat. Toisaalta tilavuokra on alhainen, koska Resonaari toimii HelsinkiMission tiloissa.⁵⁵

Keski-Helsingin musiikkiopisto

Keski-Helsingin musiikkiopistoa ylläpitää Keski-Helsingin musiikkiopiston kannatusyhdistys ry. Musiikkiopisto tarjoaa perusopetuslain mukaista musiikin laajan oppimäärän opetusta. Keski-Helsingin musiikkiopistossa noudatetaan Opetushallituksen laatimien opetussuunnitelmien perusteiden mukaisia opetussuunnitelmia. Toimintaa ohjaavat mm. Laki taiteen perusopetuksesta, opetussuunnitelmien perusteet, työehtosopimukset ja työsuojelulainsäädäntö.

Musiikkiopiston toiminta on suunnattu ensisijaisesti lapsille ja nuorille. Taiteen perusopetuksen lisäksi koulussa tarjotaan musiikin varhaiskasvatusta. Musiikkileikkikoululaisia on noin 230 sekä soitin-, laulu ja sävellysoppilaita on noin 240. Opetushenkilöstö koostuu seitsemästä lehtorista sekä 18 pää- ja sivutoimisista tuntiopettajista. Hallinto ja tukipalveluhenkilöstöön kuuluvat päätoimiset rehtori ja talousvastaava; syksyyn 2022 asti henkilökuntaan kuului myös opintosihteeri.⁵⁶ Koululla on järjestämislupa myös tanssiopetuksen järjestämiseen.

Instrumenttiopetus on opetussuunnitelman mukaisesti ensisijaisesti yksilöopetusta. Sen tueksi annetaan ryhmäopetusta opetussuunnitelman ja opistonkäytänteiden mukaisesti. Oppilaat valikoituvat soveltuvuusvalintojen kautta. Instrumenttioppilaaksi hakeudutaan kolmessa vaiheessa; hakuvideon, henkilökohtaisen haastattelun ja opistoesittelyn kautta.⁵⁷ Keväällä 2020 koronapandemian takia pystyttiin ottamaan kaikki ilmoittautuneet oppilaiksi, ja tämän jälkeen on hahmoteltu, mikä jatkossa tulisi olemaan sisäänpääsyn kanava. Tavoitteena on yhteiset soveltuvuuspäivät Resonaarin ja Kallion musiikkikoulun kanssa, jonka kautta oppilaat voisivat paremmin valita heille sopivan opintopaikan.⁵⁸ Musiikkiopiston lukukausimaksu vaihtelee opetusmuodon mukaan. Pääaineen oppilasmaksu on mukaan 480 euroa/lukukausi, aikuisilta 610 euroa/lukukausi.⁵⁹ Opiston ulkopuolisille ryhmäopetusmaksut ovat kuoroihin sekä musiikin hahmotusaineissa 160 euroa. Väliaikaista huojennusta soitinoppilasmaksuihin voivat hakea mm. akuutissa

⁵⁵ Resonaarin rehtorin haastattelu.

⁵⁶ KHMO:n toimintasuunnitelma 2022, s. 2.

⁵⁷ [Oppilaaksi – Keski-Helsingin musiikkiopisto \(khmusiikki.fi\)](https://www.khmusiikki.fi)

⁵⁸ KHMO:n toimintasuunnitelma 2022, s. 3.

⁵⁹ 45 minuutin tunti.

taloudellisessa kriisissä olevat perheet. Huojennusta ei pääsääntöisesti myönnetä kahden ensimmäisen lukuvuoden aikana, eikä ryhmäaineisiin, muskariin eikä aikuisosastolle. Musiikkileikkiin (170 euroa/lukukausi) myönnetään sisarusalennus, 10 %.⁶⁰

Toiminnan rahoitus

Keski-Helsingin musiikkiopiston perustoiminnan tulot koostuvat pääasiassa lakisääteisestä valtionosuudesta, oppilasmaksuista ja Helsingin kaupungin toiminta-avustuksesta. Näiden lisäksi tuloja on vuokratuotoista ja varainhankinnasta ja hankeavustuksista, minkä lisäksi vuonna 2021 musiikkiopisto sai OKM:n korona-avustusta. Menot koostuvat pääosin kiinteistä palkkakuluista ja muista henkilöstökuluista.⁶¹ Tilakustannukset ovat suurin kustannuserä henkilöstökulujen jälkeen ja prosentuaalisesti suurin helsinkiläisistä valtionosuutta saavista musiikkioppilaitoksista.⁶²

Vuonna 2021 toiminnan tuotoista valtionosuus muodostaa noin 49 % 560 127 €, oppilasmaksut 27 % (305 119 €) ja kaupungin toiminta-avustus 16 % (182 577 €). Vuokratuottojen ja varainhankinnan (yhdistettynä) osuus tuloista oli noin kaksi prosenttia, samoin kuin hankeavustuksista saadut tulot. Vuonna 2021 OKM:ltä saatu korona-avustus (54 000 €.) muodosti tarkasteluvuonna miltei viisi prosenttia vuoden tuloista, ja muiden tukien kuten kaupungin tuen osuus oli tuolloin hieman pienempi kuin aiemmin. Toiminnan kuluista kiinteät palkkakulut muodostivat 63 % (723 239 €)⁶³ ja tilakulut 16 % (183 228 €). (KHMO:n tilinpäätös 2021.)

Keski-Helsingin musiikkiopiston yhteistoiminta muiden toimijoiden kanssa

Kuten muillakin tarkasteltavilla oppilaitoksilla, myös Keski-Helsingin musiikkiopistolla on yhteistoimintaa erilaisten muiden toimijoiden kanssa.

Koululla on yhteistoimintaa sinfoniaorkesterimuodossa projektiluontoisesti muiden musiikkiopistojen kanssa. Puhallinorkesteri ABBBA:n toimintaa ylläpidetään ja kehitetään yhteistyössä muiden helsinkiläisten musiikkiopistojen kanssa. Toimintaan osallistuu kuusi musiikkiopistoa. Opisto on myös ollut mukana säännöllisesti Kallio kukkii! ja Kallio kipinöi! -kaupunginosafestivaaleissa.

⁶⁰ [Oppilasmaksut – Keski-Helsingin musiikkiopisto \(khmusiikki.fi\)](#)

⁶¹ KHMO:n tilinpäätös 2021.

⁶² KHMO:n toimintasuunnitelma 2022, s. 1.

⁶³ ilman henkilösivukuluja ja muita henkilöstökuluja.

Oppilaitos- ja taidelaitosyhteistyötä on tehty yksityisten ylläpitäjien päiväkotien kanssa, joiden kanssa on ollut muskaritoimintaa ja koulutusta. Yhteistyötä on tehty myös Kalliolan settlementin, (Taidekarnevaalit, erityisenä kohderyhmänä maahanmuuttajat) Päivölän opiston (musiikkileiri Valkeakoskella), Sibelius-Akatemian ja Metropolia ammattikorkeakoulun pedagogiikkaopiskelijoiden kanssa sekä Helsingin kaupunginorkesterin kanssa. Kallion lähikoulujen (alakoulujen musiikkiluokat, oppilaiden musiikkiasiat, lukiodiplomi).

Tilayhteistyötä on tehty Floora-hankkeen, Suomen Muusikkojen liitto SML:n, Brindamos flamenco –koulun, Lauluakatemian ja soitinseurojen kurssitoiminnan tiimoilta, minkä lisäksi on ollut lyhyt vuokratointia musiikkialan yhdistyksille.

Keski- Helsingin musiikkiopisto on tehnyt konserttiyhteistyötä Kinaporin palvelukeskuksen ja muiden kaupungin tilojen sekä seurakuntien kanssa (Tempeliaukio, Alppila, Kallio, Paavali ja Töölö) sekä erilaisissa tapahtumissa, kuten Kallio kukkii, Kallio kipinöi, Armasfestivaali, Skidit-festarit. Yhteistyötä tehdään myös valtakunnallisten järjestöjen kanssa; Suomen musiikkioppilaitosten liitto SML, Taiteen perusopetusliitto, Suomen musiikkikasvatusseura, Suomen musiikinopettajien liitto, Suomen Musiikkineuvosto sekä ainejärjestöt ja soitinseurat. (KHMO:n toimintasuunnitelma 2022.)

Keski-Helsingin musiikkiopiston projektit ja hankkeet

Folkit! on Käpylän musiikkiopiston koordinoima usean musiikkioppilaitoksen kansanmusiikkihanke, jossa KHMO toimii kumppanina. Opisto on mukana Erasmus+ ohjelmassa MOVEMENT-Music Teaching for Life Skills and Resiliency-hankkeessa. Hanketta koordinoidaan Italiasta. Hankkeen avulla kehitetään opetussuunnitelmia, järjestetään seminaareja ja koulutusta. Käytännön tavoitteena on kehittää yhteistyötä paikallisten koulujen kanssa yhteisötoiminnan keinoin. Opiston kumppaneina ovat Aleksis Kiven peruskoulu, Kalasataman peruskoulu ja Vallilan ala-aste. Hankkeen suunnitteluvaihe oli keväällä 2021 ja aktiivinen toiminta-aika on lukuvuodet 2022–22 ja 2022–23. (KHMO:n toimintasuunnitelma 2022.)

Keski-Helsingin musiikkiopiston toiminnan vahvuuksia ja haasteita

Keski-Helsingin musiikkiopiston toiminnan vahvuutena on sen vahva kiinnittyminen taiteen perusopetukseen laajan oppimäärän opetuksen kautta ja sitä kautta myös muita tarkasteltavia vakaampi rahoituspohja. Määräaikaisen alivuokralaisopimuksen päättyminen Metropolian ammattikorkeakoulun kanssa vuonna

2021 tosin asettaa opistolle jatkossa taloudellisia haasteita. Lisäksi koronapandemia on aiheuttanut musiikkileikkitoimintaan rakenteellisen muutoksen, jossa opetuksen kustannukset suhteessa muskarilaisten pienentyneeseen määrään ovat kasvaneet. (KHMO:n toimintasuunnitelma 2022, s. 2.)

KHMO:n toimintasuunnitelmassa (2022) mainittuja kehittämiskohteita ovat matalan kynnyksen toiminnan ja taiteen perusopetuksenlaajan oppimäärän yhteensovittaminen yhdenvertaisuusperiaatteita noudattaen, toiminnan arvioinnin ja seurannan läpinäkyvyyden kehittäminen sekä alueellisen yhteistoiminnan vahvistaminen ja kehittäminen. Kehittämiskohteeksi mainitaan myös verkostoitumisen kautta tapahtuvan yhteistyön lisääminen Helsingin kaupungin kanssa, sekä selvittäminen yhdistymisestä Resonaarin ja Kallion musiikkikoulun kanssa, minkä nähdään olevan linjassa Helsingin kaupungin kulttuurivisio 2030-tavoitteiden kanssa.

Tarkasteltavien oppilaitosten yhteistoiminta

Tarkasteltavilla oppilaitoksilla on ennestään keskinäistä yhteistoimintaa.⁶⁴ Keski-Helsingin musiikkiopisto hallinnoi OPH- rahoitteisia Unelmien musiikkioppilaitos ja Unelmien soitonopetusta –hankkeita, joissa tehdään yhteistyötä Resonaarin ja Kallion musiikkikoulun kanssa. Hankkeen tavoitteina on kehittää yhteistyötä kolmen erilaisen taiteen perusopetuksen musiikkioppilaitoksen välillä, luoda jaettua opettajuutta, ns. opekaveritoimintaa oppilaitosten välillä ja edistää taiteenperusopetuksen paikallista saavutettavuutta ja tuoda jaettu opettajuus käytäntöön matalan kynnyksen tapahtumissa.

Keski-Helsingin musiikkiopiston, Kallion musiikkikoulun ja Resonaarin soittajista on koottu Mix ensemble, arabialaisen musiikin inklusiivinen yhtye, jota ohjaavat Sanna Salmenkallio ja Ali Saad.⁶⁵ Mix ensembleä rahoittaa Suomen Kulttuurirahasto.

KHMO ja Resonaari toimivat yhdessä Erityistä musiikinopetusta-hankkeessa, jota rahoittaa Helsingin kaupunki. Hanke antaa lisäedellytyksiä matalan kynnyksen toimintaan.

Musapartio-toiminta ikääntyneiden parissa alkoi syksyllä 2021. Musapartio-toiminnassa Helsingin kaupungin Kallion alueen kotipalvelu koordinoi vierailuja koteihin ja palvelutaloihin. Ikääntyneet pääsevät osallistumaan Musapartio-

⁶⁴ KHMO:n toimintakertomus 2022.

⁶⁵ <https://reksin.vuodatus.net/lue/2021/08/mix-ensemble>

tilanteisiin laulaen, rytmisoittimia soittaen, kuunnellen ja keskustellen. Hankkeessa ovat Kallion musiikkikoulu, Keski-Helsingin musiikkiopisto, Musiikkikeskus Resonaari, Kallion alueen kotihoito, Palvelutalo Cecilia sekä kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja kirjastojaosto. Hanke jatkuu vuonna 2023 Helsingin kaupungin tukemana.⁶⁶ Rahoitus perustuu kaupungille annettuun testamenttilahjoitukseen.⁶⁷

KHMO ja Resonaari ovat mukana helsinkiläisten VOS-musiikkioppilaitosten yhteistyöelimessä Rexiforumissa, jossa kehitetään ja yhtenäistetään oppilaitosten hallinnon toimintaa, jaetaan hyviä käytänteitä ja kehitetään esim. orkesteritoimintaa sekä pyritään saatavuuden kehittämiseen Helsingin alueella.

⁶⁶ Avustus iäkkäiden ihmisten kulttuuritoiminnan edistämiseksi 2022. https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-04-19_Kujau_3_Pk/534A3402-10CA-CB5C-95D7-7FF86E400000/Liite.pdf

⁶⁷ Kallion musiikkikoulun rehtorin haastattelu.

TAITEEN PERUSOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan musiikin taiteen perusopetuksen järjestämistä ja oppilaitoksiin vaikuttavia lainsäädännöllisiä, hallinnollisia ja taloudellisia reunaeh-toja. Miten ne vaikuttavat oppilaitosten toimintaan ja opetuksen järjestämiseen, kun tavoitteena on mahdollisimman saavutettava taiteen perusopetus?

Taiteen perusopetuksen järjestäminen

Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lap-sille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka antaa oppilaalle val-miuksia ilmaista itseään sekä hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Taiteen perusopetus on osa Suomen koulutusjär-jestelmää, ja siitä säädetään taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998) ja asetuksessa (813/1998) taiteen perusopetuksesta. Taiteen perus-opetuksen rehtoreiden ja opettajien kelpoisuuksista säädetään asetuksella ope-tustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998).⁶⁸

Nykyinen laki taiteen perusopetuksesta tuli voimaan vuoden 1999 alusta alkaen. Se kumosi ensimmäinen lain taiteen perusopetuksesta (424/1992)⁶⁹ sekä musiikkioppilaitoksia koskevan lain (516/1995)⁷⁰. Musiikkioppilaitoksia koski siis vuoden 1999 alkuun asti oma laki ja ensimmäinen laki taiteen perusopetuksesta koski muiden taiteenalojen opetusta. Nykyisin voimassa oleva laki yhdisti eri tai-demuodot saman lain alle ja se pitää sisällään yhdeksän eri taidemuotoa: musiikin, sanataiteen, tanssin, sirkustaiteen, teatteritaiteen, arkkitehtuurin, audiovisuaalisen taiteen, kuvataiteen ja käsityötaiteen. Vuoden 1998 lain ja asetuksen myötä taiteen perusopetuksessa otettiin käyttöön ensi kertaa laaja ja yleinen op-pimäärä.

Taiteen perusopetusta voi järjestää kunta tai kuntayhtymä, rekisteröity säätiö tai yhteisö. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää kulttuuritoimin-taa (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019)⁷¹. Tehtävän toteuttamiseksi kunnan tulee mm. edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa; tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja

⁶⁸ Laki taiteen perusopetuksesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633> ; Asetus taiteen perusopetuksesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980813> ; Asetus opetus-toimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1998/19980986>.

⁶⁹ <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920424>

⁷⁰ <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950516>

⁷¹ <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen; sekä edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta, 3 §). Kunnat voivat järjestää toimintaa itse omissa oppilaitoksissaan ja kansalaisopistoissa, järjestää sitä yhdessä toisen koulutuksen järjestäjän kanssa tai hankkia palveluja kannatusyhdistysten tai kaupunkien ylläpitämillä oppilaitoksilta tai taidekouluilta ja yksityisiltä toimijoilta. Suomalaiset kaupungit järjestävät taiteen perusopetuksen palveluja ja muuta taideopetusta käytännössä hyvin eri tavoin. Joissakin kaupungeissa (esim. Oulussa, Raumalla, Salossa ja Vaasassa) taideoppilaitosten ja taiteen perusopetuksen palvelut tuotettiin täysin kunnallisissa oppilaitoksissa vuonna 2016. Sen sijaan esimerkiksi Helsingissä ja Espoossa palvelut järjestetään vain avustamalla yksityisiä opetuksen järjestäjiä (Renko & Ruusuvirta, 2018, s. 60).

Opetuksen järjestäjällä on oltava joko kunnan hyväksymä ja vahvistama opetussuunnitelma tai opetus- ja kulttuuriministeriön lupa taiteen perusopetuksen järjestämiseen. Mikäli taiteen perusopetusta tarjotaan kunnan koulutuksen järjestämisluvan puitteissa, kunta vastaa toiminnan lainmukaisuudesta ja hyväksyy oppilaitoskohtaiset opetussuunnitelmat (Suominen 2019, s. 43). Esimerkiksi Helsingissä järjestämisluvan saaneiden oppilaitosten tulee noudattaa taiteen perusopetuksesta annetun lain, asetusten, Opetushallituksen määräämien perusteiden sekä opetussuunnitelman lisäksi kaupungin järjestämislupapäätökseen liitettyä ohjetta taiteen perusopetuksen oppilaitoksille. Mikäli oppilaitoksen toiminta muuttuu merkittävästi, tai ohjeita ei noudateta, voidaan opetussuunnitelman hyväksyminen perua.

Opetus- ja kulttuuriministeriön opetusluvan myöntämisen edellytyksenä on, että opetus on tarpeellista ja että hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Toiminta ei voi perustua taloudellisen voiton tavoitteluun, mutta opetuksesta voidaan periä kohtuullinen maksu. Opetusta järjestävillä oppilaitoksilla tulee olla toiminnasta vastaava rehtori sekä riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. (Vismanen 2016, s. 55.)⁷²

Taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmä ja rahoitusmuodot

Taiteen perusopetuksen *valtionosuusrahoitus* jakaantuu *asukasmäärän perusteella* rahoitettavaan toimintaan ja *opetustuntimäärän perusteella*

⁷² <https://okm.fi/taiteen-perusopetus>

rahoitettavaan toimintaan. Valtio osallistuu rahoitukseen antamalla kunnille taiteen perusopetukseen valtionosuutta asukasmäärän ja asukasta kohden lasketun yksikköhinnan mukaan.⁷³ Kuntien asukasperusteisesti rahoitettavan taiteen perusopetuksen rahoitus on osa kuntien peruspalvelujen valtionosuutta, jota hallinnoi valtiovarainministeriö (L 1704/2009). Vuoden 2015 alusta kuntien peruspalvelujen tehtäväkohtaiset valtionosuusperusteet yhdistettiin yhdeksi kokonaisuudeksi, joka sisältää myös taiteen perusopetuksen valtionosuuden.⁷⁴ Valtionosuus on kunnalle yleiskatteellinen tuloerä, jota ei ole korvamerkitty tiettyjen palvelujen järjestämiseen, vaan kunta päättää itse valtionosuusrahoituksensa tarkoituksenmukaisimmasta käytöstä, mm. siitä miten se kohdentaa valtionosuutta ylläpitämilleen taiteen perusopetuksen oppilaitoksille tai kunnan muille taiteen perusopetuksen järjestäjille. Kuten edellä mainittiin, kunnan ylläpitämät taiteen perusopetuksen oppilaitokset saavat kunnan ylläpitäjärahoitusta. Muut ylläpitäjät kuntien yhdistykset, järjestöt, säätiöt tai yritykset voivat saada kunnan avustusta toimintaansa. Kunnanavustuksen ehtona on, että oppilaitoksella on käytössään hyväksytty, Opetushallituksen linjausten mukainen, taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma joko taiteen perusopetuksen laajaan ja/tai yleiseen oppimäärään.

Opetustuntikohtaista valtionosuutta myönnetään opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen perusopetuksen järjestämisluvan saaneille koulutuksen järjestäjille. Muille kuin kunnille voidaan myöntää lupa järjestää taiteen perusopetusta, jos opetus on tarpeellista ja luvan hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Lupia myönnetään valtion talousarviossa vahvistetun opetustuntikiintiön rajoissa.⁷⁵

Opetustuntimäärän perusteella rahoitettavan taiteen perusopetuksen vuotuinen valtionosuuden peruste lasketaan kertomalla opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuksen järjestäjälle vahvistama opetustuntimäärä opetustuntia kohden määrättyllä yksikköhinnalla (L 1705/2009). Yksikköhinta on kaikille koulutuksen järjestäjille sama ja se määrätään toteutuneiden kustannusten perusteella. Vuonna 2022 yksikköhinta on 83,96 euroa/opetustunti. Yksityisen koulutuksen järjestäjän yksikköhintaan lisätään arvonlisäveron osuus (2,28 % vuonna 2022) yksikköhinnasta, jolloin yksikköhinta on 85,87 euroa/opetustunti. Opetustuntimäärän perusteella rahoitettavan taiteen perusopetuksen järjestäjälle

⁷³ <https://okm.fi/taiteen-perusopetus>

⁷⁴ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/07%20TAITEEN%20PERUSOPETUS_0.pdf

⁷⁵ <https://okm.fi/taiteen-perusopetus>

myönnettävä valtionosuuden määrä on 57 prosenttia edellä mainitulla tavalla lasketusta valtionosuuden perusteesta.⁷⁶

Valtionosuusrahoituksen lisäksi *opetus- ja kulttuuriministeriö* sekä *Opetus- hallitus* jakavat vuosittain avustuksia mm. taiteen perusopetuksen käyttökustannuksiin tai toiminnan kehittämiseen. Lisäksi ministeriö voi myöntää tarpeen vaatiessa myös muita harkinnanvaraisia avustuksia. Vuonna 2021 opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi mm. sekä VOS:in piirissä oleville ja VOS:in ulkopuolisille toimijoille avustusta koronapandemiasta aiheutuvaan lisärahoitustarpeeseen⁷⁷.

Opetushallitus myöntää sekä opetustuntikohtaisen valtionosuuden piiriin kuuluvan taiteen perusopetuksen valtionavustusta⁷⁸ sekä muiden kuin opetustuntikohtaista valtionosuutta saavien taiteen perusopetuksen järjestäjien harkinnanvaraista valtionavustusta⁷⁹. Opetustuntikohtaisen valtionavustuksen piiriin kuuluvan taiteen perusopetuksen avustusta voi hakea opetuksen pedagogiseen kehittämiseen ja koulutuksen järjestäjien yhteisiin pedagogisiin kehittämishankkeisiin. Vuonna 2022 jaettavan avustuksen suuruus oli 700 000 euroa. Tavoitteena on, että avustuksella rahoitettavat hankkeet kehittävät valtionosuuden piiriin kuuluvan oppilaitoksen toimintaa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesti. Hankkeen kustannukset saavat kohdistua suoraan vain opetustuntikohtaisen valtionosuuden piiriin kuuluvan oppilaitoksen oppilaisiin ja henkilökuntaan.

Muiden kuin opetustuntikohtaista valtionosuutta saavien taiteen perusopetuksen järjestäjien harkinnanvaraisen valtionavustuksen tavoitteena on tukea ja parantaa oppilaitosten edellytyksiä järjestää taiteen perusopetusta. Tavoitteissa ja valintaperusteissa korostetaan, että valtionavustus ei ole toiminnan pysyvää rahoitusta. Arviointikriteereitä ovat mm. hakijan taiteen perusopetuksen järjestäminen ja järjestämisen edellytykset, opetustoiminnan vakiintuneisuus, hakijan taloudellisen tuen tarve sekä hakijan toiminnan kustannusrakenne. Vuonna 2022 avustuksen suuruus oli yhteensä 100 000 euroa. Valtionvarainministeriön talousarvioesityksessä vuodelle 2023 harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin on esitetty korotus, jonka mukaan niihin ohjattaisiin 400 000 euroa.⁸⁰

⁷⁶ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/07%20TAITEEN%20PERUSOPETUS_0.pdf

⁷⁷ Ks. <https://okm.fi/avustukset>

⁷⁸ <https://www.oph.fi/fi/funding/opetustuntikohtaisen-valtiosuuden-piiriin-kuuluvan-taiteen-perusopetuksen-2>

⁷⁹ <https://www.oph.fi/fi/funding/muiden-kuin-opetustuntikohtaista-valtiosuutta-saavien-taiteen-perusopetuksen-3>

⁸⁰ [Talousarvioesitys 2023, momentti 34. Valtionosuus ja -avustus taiteen perusopetuksen käyttökustannuksiin \(arviomääräraha\), https://budjetti.vm.fi/](https://www.oph.fi/fi/funding/muiden-kuin-opetustuntikohtaista-valtiosuutta-saavien-taiteen-perusopetuksen-3)

Kunnan taiteen perusopetuksen järjestämiseen tarkoitettujen vuosittaisen avustusten ohella **kunnat** myöntävät kerta-avustuksia tai erilaisia hanke- tai kehittämisavustuksia taiteen perusopetuksen toimijoille. Helsingin kaupungin rahoitusta ja tukea taiteen perusopetukseen kuvataan tarkemmin luvussa *Helsinki ja keskinen Helsinki toimintaympäristönä* ja sen rahoitusta koskevassa alaluvussa.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet ja musiikin laajan ja yleisen oppimäärän tavoitteet

Taiteen perusopetus perustuu Opetushallituksen määrittämiin opetussuunnitelmiin ja sitä järjestetään yhdeksällä eri taiteen alalla jo laajan tai yleisen oppimäärän mukaan. Kuten edellä mainittiin, jako laajaan ja yleiseen oppimäärään syntyi vuonna 1998 laadituissa laissa ja asetuksessa taiteen perusopetuksesta. Syynä kahden oppimäärän syntyyn on nähty se, etteivät kaikki taiteenalat olisi pystyneet toteuttamaan vanhaan musiikkioppilaitoslakiin perustuvan lain sisältöjä ja tavoitteita ja laajaa ja kallista koulutusta, ja näin osa taiteenaloista olisi saattanut jäädä lain ulkopuolelle. Opintojen laajuudelta suppeampi yleisen oppimäärän opetus mahdollisti eri taiteenalojen ja eri järjestäjätahojen pääsyn taiteen perusopetuksen piiriin (SML 2019, s. 1; Strandman-Buckbee 2012, s. 20–21).

Opetushallitus päätti uusista taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista viimeksi syksyllä 2017. Tuolloin annetut opetussuunnitelman perusteet korvasivat aiemmat, vuosina 2002 ja 2005 annetut opetussuunnitelman perusteet. Opetussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Oppilaitoksilla voi siis käytännössä olla paikallisesti hyvinkin erilaisia opetussuunnitelmia, koska opetussuunnitelman perusteet antavat oppilaitoksille liikkumavaraa. Opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että koulutuksen järjestäjä voi tarkentaa opintojen sisältöjä paikallisten opetuksen tavoitteiden ja tarpeiden pohjalta.

Opetushallituksen vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteissa keskeisin ja selkein ero oppimäärien välillä liittyy ennen kaikkea opintojen laajuuteen. Oppimäärien laskennalliset kokonaistuntimäärät ovat pysyneet samoina (**laaja oppimäärä** 1300 tuntia ja **yleinen oppimäärä** 500 tuntia), mutta opintotasojen laajuuksista löytyy eroavaisuuksia. Laajan oppimäärän perusopintojen laskennallinen laajuus on kaikilla taiteenaloilla 800 tuntia, kun yleisen oppimäärän yhteisten opintojen laajuus on 300 tuntia. Lisäksi laajan oppimäärän syventävien opintojen laajuus on 500 tuntia, yleisen oppimäärän teemaopintojen laajuus taas 200

tuntia.⁸¹ Molemmissa oppimäärissä opetuksen lähtökohtana ovat oppilaiden valmiudet ja kiinnostuksen kohteet. Muut erot paikantuvat opintojen tavoitteisiin, joissa laajassa oppimäärässä korostetaan valmiuksia musiikkiopintojen jatkamiseen muilla koulutusasteilla ja yleisessä oppimäärässä elinikäistä harrastuneisuutta. Työtavoissa laajassa oppimäärässä painotetaan henkilökohtaista ohjausta, kun taas yleisen työtavoissa painottuvat oppilaslähtöisyys, yhteismusiisointi ja työtapojen moninaisuus, mukaan lukien taiteidenvälisyys. Laaja oppimäärä tarjoaa oppilaille mahdollisuuden syventää musiikillista ilmaisuaan ja musiikillisia sekä teknisiä valmiuksiaan yleistä oppimäärää pitkäjänteisemmin (Opetushallitus 2017a; Opetushallitus 2017b).

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan musiikin laajan oppimäärän mukaisen taiteen perusopetuksen tehtävänä on luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle. Tavoitteena on, että oppilas kehittää musiikillista osaamistaan ja iloitsee oppimisestaan. Opetus antaa valmiuksia musiikin itsenäiseen harrastamiseen ja oppilaan tavoitteiden mukaiseen **musiikkiopintojen jatkamiseen muilla koulutusasteilla** (Opetushallitus 2017a, s. 47). Työtavoissa korostetaan yleistä oppimäärää selvästi vahvemmin oppilaan henkilökohtaista ohjausta, minkä lisäksi oppilaalle tarjotaan myös mahdollisuus monimuotoiseen yhteistoinnalliseen musiikin tekemiseen ja opiskeluun (emt., s. 48–51).

Musiikin yleisen oppimäärän taiteen perusopetuksen tehtävänä on luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin **elämänikäiselle harrastamiselle**. Tavoitteena on tukea oppilaan omaehtoista musiikin harrastamista. **Opiskelussa korostuvat musiikin harrastamisen ja yhteismusiisoinnin ilo** sekä oppilaan vapaus toteuttaa itseään oman musiikin tekemisen ja kokemisen kautta (Opetushallitus 2017b, s. 41). Yleisen oppimäärän työtapojen valinnan lähtökohtana ovat oppimäärän tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet.

Vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteissa laajan ja yleisen oppimäärän eroja pyrittiin selkeyttämään. Yleisen oppimäärän roolin on mm. Anniina Suomisen selvityksessä ja pääkaupunkiseutua koskevissa raportissa nähty vastaavan taiteen perusopetuksen saavutettavuuteen ja matalamman kynnyksen harrastamiseen liittyviin tavoitteisiin ja mahdollistavan korkealaatuisen taiteen harrastamisen mahdollisimman monelle, riippumatta kulttuurisesta ja sosioekonomisesta taustasta tai asuinalueesta (Vismanen et al., 2016; ks. Suominen, 2019, s.

⁸¹ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

45). Näin lienee selvää, jo oppimäärän suppeamman laajuuden ja harrastuneisuuden korostamisen tärkeyden kautta.

Vuoden 2017 opetussuunnitelman perusteiden mukaan sekä laajan että yleisen oppimäärän oppimäärää voidaan yksilöllistää vastaamaan oppilaiden opiskelu- ja oppimisedellytyksiä (Luoma 2020, s. 29). Opetusta voidaan käytännössä yksilöllistää henkilökohtaisten opetussuunnitelmien kautta molemmissa oppimäärissä lähes samantasoisesti. Keskeisin käytännön ero yksilöllistämässä liittyy ryhmäopetukseen (yhteismusisointi, musiikin hahmotusaineet), johon osallistuminen on yleisessä oppimäärässä oppilaille vapaaehtoista, toisin kuin laajassa oppimäärässä. Käytännön opetustyössä ja opettajien ja oppilaiden kohtaamisissa oppimäärien välinen ero ei näy, ja oppilaita opetetaan samalla tavalla oppimäärästä huolimatta. Samoin opettajien osaamisvaatimukset ovat samat käytössä olevasta oppimäärästä riippumatta. Myöskään oppilaille tai heidän vanhemmilleen oppimäärällä ei käytännössä ole merkitystä ja esimerkiksi oppimäärä valitaan vain harvoin oppilaat perheineen eivät useimmiten käytännössä edes tiedä kumpaa oppimäärää he opiskelevat (Kanerva & Oksanen-Särelä, tulossa 2023; Vismanen et al. 2016, s. 24). Aiemmissa taiteen perusopetusta koskevissa tutkimuksissa on todettu, että oppilaitoksen sijainti on keskeisin oppilaitoksen valintaan vaikuttava tekijä – oppilaat hakeutuvat useimmiten lähiopetukseen (Vismanen et al. 2016, s. 24; Kanerva & Oksanen-Särelä, tulossa 2023). Toisaalta myös opetuksen hinnalla on perheille merkitystä. Tässä hyötyvät VOS-rahoitusta saavat oppilaitokset, jotka pystyvät vakaamman rahoituksen turvin tarjoamaan opetusta edullisemmin ja myös tarjoamaan useammin esimerkiksi vapaaoppilaspaikkoja ja muita maksuhelpotuksia. (ks. Vismanen et al., 2016; Kanerva & Oksanen-Särelä, tulossa 2023.)

Musiikki taiteen perusopetuksessa

Musiikin rooli taiteen perusopetuksessa on hyvin vahva. ***Musiikissa on valtakunnallisesti eniten opetusta, oppilaita ja valtion rahoitusta.*** Tiia Luoman taiteen perusopetuksen järjestämistä tarkastelleessa selvityksessä (2020) lukuvuonna 2019–2020 lähes kolmannes (32 %) vastaajista tarjosi taiteen perusopetusta musiikissa. Kaikkien oppilaitosten vastauksissa yleisen oppimäärän musiikin taiteen perusopetusta tarjosi 83 ja laajan oppimäärän mukaista opetusta musiikissa 100 oppilaitosta. Yhteensä 16 vastaajaa ilmoitti antavansa sekä yleisen että laajan oppimäärän mukaista opetusta musiikissa. Musiikin opetusta antavat oppilaitokset

muodostivat yli puolet 51,7 % opetustuntikohtaista valtionosuutta saavista oppilaitoksista. (Luoma 2020, s. 23.)⁸²

Taiteen perusopetuksen opiskelijamäärä oli syksyllä 2019 yhteensä 127 987 opiskelijaa. Musiikkia opiskeli taiteen perusopetuksessa syksyllä 2019 yhteensä 66 064 opiskelijaa eli 51,6 % opiskelijamäärästä. Musiikin opiskelijoista 11 812 (18 %) opiskeli yleisessä ja 54 252 (82 %) laajassa oppimäärässä. (Luoma 2020, s. 16.)

Taiteen perusopetusta järjestetään ympäri Suomea, noin 90 prosentissa kuntia. Maakunnittain tarkasteltuna opetus on keskittynyt Etelä-Suomeen ja oppilasmäärien perusteella Uudellemaalle. Musiikin yleisen oppimäärän opiskelijoista 53,4 % ja laajan oppimäärän opiskelijoista 43,5 % opiskeli Uudellamaalla lukuvuonna 2019–2020. (Luoma 2020, s. 18–20.)

Vuoden 2019 talousarviossa 92 % taiteen perusopetuksen määrärahasta valtion talousarviossa kohdistui musiikkioppilaitoksiin ja vain 8 % muille taiteen aloille. Talousarviossa 2023 Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytävä tuntimäärä on musiikin perusopetuksessa enintään 1 658 000 (89 %) ja muussa opetustuntiperusteisen valtionosuuden piiriin kuuluvassa taiteen perusopetuksessa enintään 179 400 tuntia (11 %).⁸³

Kaksi oppimäärää samassa musiikkioppilaitoksessa

Musiikkioppilaitoksia, joissa on käytössä molemmat oppimäärät, on tällä hetkellä useita. Näistä oppilaitoksista ***valtaosa toimii opetustuntiperustaisen VOS:in ulkopuolella.*** Tämänkaltainen oppilaitos on mm. tässä hankkeessa mukana oleva Kallion musiikkikoulu. Molempia oppimääriä voidaan tarjota myös vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Selvityksemme⁸⁴ mukaan tällä hetkellä toimii ***vain yksittäisiä valtionosuuden piirissä olevia musiikkioppilaitoksia, joissa on käytössä molemmat oppimäärät. Näissäkin oppilaitoksissa opetuksen järjestämisluva on myönnetty vain laajan oppimäärän opetukseen.*** VOS-rahoitus tulee

⁸² Luettelo VOS:in piirissä olevista taiteen perusopetuksen oppilaitoksista:

<https://vos.oph.fi/rap/vos/v21/v08yk6l21.html>

⁸³ Talousarvioesitys 2023, 34. Valtionosuus ja -avustus taiteen perusopetuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

⁸⁴ Oppilaitoksia kartoitettaessa hyödynnettiin mm. Cuporen omaa TPO-oppilaitoksia koskevaa tiedonkeruuta, Suomen musiikkioppilaitosten liiton jäsentilastoa sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön Oiva-palvelua (<https://oiva.okm.fi/fi/>), josta löytyy koottuna OKM:n myöntämät opetuksen järjestämis- ja ylläpitämisluvut. Oppilaitoksia kartoitettaessa ei tällä kertaa otettu huomioon vapaan sivistystyön kenttää tai sellaisia oppilaitoksia, jotka ovat yhdistyneet/toimivat yhdessä vapaan sivistystyön oppilaitoksen kanssa, sillä myöskään tässä hankkeessa ei tarkastella vapaan sivistystyön piirissä toteutettavaa taiteen perusopetusta.

ohjata opetukseen ja sitä voi käyttää vain siihen oppimäärään, johon järjestämislupa on. Tämä tarkoittaa sitä, että VOS-rahoitusta ei voi suoraan käyttää yleisen oppimäärän opetukseen ja yleisen oppimäärän opetuksen rahoitus perustuu myös näissä oppilaitoksissa kunnan järjestämislupaan ja kunnanavustukseen ja oppilasmaksuihin. Molempien oppimäärien käyttöönottoon tai ”käyttöönottamattomuuteen” vaikuttavat monet taloudelliset, mutta myös muut seikat, joita on noussut esille hankkeen aikana käymissämme asiantuntijakeskusteluissa sekä VOS-oppilaitoksille tekemässämme kyselyssä.

Selkeäksi vaikuttavaksi tekijäksi oppimäärien yhdistämisessä nousee taiteen perusopetuksen rahoituksen oppimääräkohtaisuus ja sen käytännölliset vaikutukset oppilaitosten toimintaan ja oppilaiden yhdenvertaisuuteen, mikä on tässäkin suunnitellussa oppilaitosyhteistyössä keskeinen tavoite. Kaksi rahoitusjärjestelmää oppilaitosten sisällä asettaa oppilaat tällä hetkellä eriarvoiseen asemaan oppilasmaksujen suhteen, kun yleisen oppimäärän oppilaiden lukukausimaksut joudutaan pitämään korkeammalla tasolla vähäisemmän julkisen tuen vuoksi.

Koska VOS-rahoitus tulee ohjata nimenomaan opetukseen, on hallinnon kulujen yhdistäminen sinänsä mahdollista oppilaitoksissa oppimäärästä riippumatta. Oppilaitoksissa ei kuitenkaan välttämättä koeta käytännössä järkeväksi toteuttaa kahta eri rahoitusjärjestelmän piirissä olevaa oppimäärää. Oppilashallinnossa ja opetuksen toteutumisen raportoinnissa näissä tapauksissa tulee kuitenkin ylläpitää ja seurata kahta erillistä järjestelmää ja raportointikäytäntöjä. Koulutuksen oppimääräsidonnaisuudella on merkitystä myös esimerkiksi verotuksen kannalta, sillä taiteen perusopetuksen järjestäjän opetussuunnitelman mukaiset koulutukset ja koulutuksiin osallistuvilta perittävät maksut ovat arvonlisäverottomia. Verottomia ovat myös yhteistyössä toisen oppilaitoksen kanssa järjestetyt opetussuunnitelman mukaiset koulutukset. Sen sijaan opetus, joka ei kuulu taiteen perusopetusta antavan kunnan tai muun opetusta antavan koulutuksen järjestäjän hyväksymään opetushallituksen määrittelemään opetussuunnitelmaan, on arvonlisäverollista.⁸⁵

VOS:in ulkopuoliset oppilaitokset saattavat ottaa laajan oppimäärän käyttöön ainakin osittain myös siksi, että pääseminen VOS:in piiriin tulisi sitä kautta paremmin mahdolliseksi. Yleinen oppimäärä voi myös toimia oppilaitosten ns. avoimien osastojen vaihtoehtona. Avoimen osaston opetus ei ole sidottu

⁸⁵ <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48433/koulutustoiminnan-arvonlis%C3%A4verotus2/>

oppimääriin ja niiden opetussuunnitelmiin, vaan opiskelun luonne ja sisältö suunnitellaan vapaasti. Opetuksessa ei ole suoritusvelvoitteita, mutta opintoihin voi myös sisältyä opetussuunnitelmien mukaisia osioita ja suorituksia. Avointen osastojen opetus on kaikille, ml. aikuisille, avointa ja opetuksen rahoitus tapahtuu oppilasmaksuin. Avoin opetus on siten usein huomattavasti kalliimpaa kuin opetussuunnitelmiin sitoutuva ja julkista tukea saava opetus. Opetustuntimäärältään kevyemmän yleisen oppimäärän opetuksen voidaan nähdä mahdollistavan laajaa oppimäärää matalamman kynnyksen osallistumisen, joka on samalla myös oppimäärään sidottua opetusta.

Muiden kuin taloudellisten seikkojen osalta näkemykset kahden oppimäärän toteuttamisen hyödyistä eivät välttämättä ole yhdenmukaiset kaikissa oppilaitoksissa. Keskeisimpinä tekijöinä pohdinnoissa nousevat esille oppimäärien pedagoginen perustelu sekä oppilaslähtöisyys ja sen keskeisyys kaikessa opetustoiminnassa. ***Kahta oppimäärää ei välttämättä koeta tarpeelliseksi ja lisäarvoa tuottavaksi kaikissa oppilaitoksissa, jos ja kun musiikin eri oppimäärien väliset sisällölliset, pedagogiset ja oppimäärän yksilöllistämisen mahdollisuuksiin liittyvät erot koetaan monin paikoin käytännössä varsin vähäisiksi. Toisaalta oppilaitoksissa nähdään kuitenkin myös, että kaksi oppimäärää voivat yhdessä toimia yhtä oppimäärää joustavammin, kun pyritään mahdollistamaan jokaiselle oppilaalle heidän yksilöllisten lähtökohtiensa, tavoitteidensa ja kehityksensä mukainen opintopolku.*** Molempien oppimäärien tarjoaminen samassa oppilaitoksessa mahdollistaa oppilaiden joustavan siirtymisen oppimäärien välillä kulloisestakin elämäntilanteesta, tarpeista ja harrastamiseen sitoutumisesta käsin. Myös erityisryhmien näkökulmasta pidetään hyvänä, että oppimäärien välillä on vaihtomahdollisuus (Nyberg 2020, s. 26). Keskeinen käytännön kysymys kuitenkin on, miten ja missä vaiheessa jakautuminen oppimääriin käytännössä toteutetaan ja miten se suhteutuu oppimäärien erilaisiin oppilasmaksuihin, jotta opintojen saavutettavuus ja oppilaiden yhdenvertaisuus toteutuisi. Oppilaitosten yhdistymisen mahdollisuuksien näkökulmasta nykyinen kahden oppimäärän järjestelmä aiheuttaa siis ratkaistavia käytännön haasteita nykyisessä rahoitusmallissa.

Oppimäärät ja rahoitus

Taiteen perusopetuksessa toimivat oppilaitokset ovat rahoituspohjiltaan erilaisia. Edellä mainittujen opetustuntikohtaisen valtiosuuden ja/tai kaupungin toiminta-avustuksen ohella kaikissa oppilaitoksissa kerätään oppilasmaksuja. Suurimman yhteiskunnan tuen keräävät opetustuntiperusteista valtiosuutta

saavat taiteen perusopetuksen oppilaitokset, joiden rahoituspohja koostuu valtionosuudesta, kunnan rahoitusosuudesta sekä oppilasmaksuista.

Nykyisen TPO-rahoituksen mallissa kuntien oppilaitoksille kohdentamien avustusten ja tukien euromääräiset erot ovat kuntien välillä huomattavia. Moni oppilaitos saa vain hyvin vähän rahoitusta kuntien asukaskohtaisen valtionosuiden taiteen perusopetukseen kohdentuvasta osuudesta (Suominen 2019, s. 45). Kunnanavustus voi myös vaihdella suuresti sen mukaan, milloin oppilaitos on päässyt kunnanavustusten piiriin. Näin on käytännössä myös Helsingissä.

Oppilaitoksilla, jotka toimivat vain kunnan avustusten varassa, oppilasmaksut asettuvat suureen roolin rahoituksen kokonaisuudessa. Haastavin tilanne on niissä oppilaitoksissa, joissa oppilasmaksut ovat ainoa tulonlähde. Kerättyjen oppilasmaksujen tulee taiteen perusopetusta koskevan lain mukaan olla kohtuullisia. (Vismanen et al. 2016, s. 25.)

Tällä hetkellä taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmä asettaa oppilaitokset ja kalliimpien oppilasmaksujen kautta myös oppilaitosten opiskelijat taloudellisesti eriarvoiseen asemaan. ***Tuntiperusteisen valtionosuuden ulkopuolella olevien oppilaitosten tilanne on monin paikoin haastava. Keskeinen haaste liittyy myös julkisen rahoituksen yleiseen kasautumiseen VOS-oppilaitoksille.*** Opetushallituksen kautta kanavoituva pedagogisen kehittämisen tuki VOS-oppilaitoksille on euromäärältään huomattavasti suurempi kuin VOS:in ulkopuolisille tarkoitettu harkinnanvarainen toiminnan tuki (700 000 euroa/VOS vs. 100 000 euroa/ei-VOS vuonna 2022). Myös rahoitusmuotojen tarkoitus kuvastaa eri toimijoiden tilannetta. VOS:ien rahoitus kanavoituu kehittämishankkeisiin ja pedagogiseen kehittämiseen ja ei-VOS:ien rahoitus toiminnan yleiseen tukeen ja taloudellisen tuen tarpeeseen. Myös useissa kunnissa nimenomaan VOS-rahoituksen piirissä olevien oppilaitosten tukeminen koetaan mielekkääksi niiden vakaan ja prosentuaalisesti merkittävän valtiollisen rahoituksen vuoksi. Anniina Suomisen mukaan VOS-oppilaitosten suosiminen kuntien taiteen perusopetukseen kohdentamassa rahoituksessa ja avustuksissa ymmärrettävää, sillä se on kunnalle taloudellisesti kannattavinta (Suominen 2019, s. 44). Suominen tekee huomion, jonka mukaan erityisesti pääkaupunkiseudulle keskittyvissä aiemmissa selvityksissä huolenaiheena ja taloudellisena taakkana nähdään VOS-rahoituksen ulkopuolinen taiteen perusopetuksen tukeminen siten, että tasa-arvoon ja saavutettavuuteen liittyviin tavoitteisiin päästään. Nimenomaan ***TPO:n yleisen oppimäärän mukaista opetusta järjestävien oppilaitosten rooli nähdään keskeiseksi saavutettavuuteen liittyviin tavoitteisiin vastaamisessa ja korkealaatuisen taiteen harrastamismahdollisuuksien takaamisessa mahdollisimman monelle,***

riippumatta kulttuurisesta ja sosioekonomisesta taustasta tai asuinalueesta. (Suominen 2019, s. 45.)

On selvää, että oppilaitoksissa, joille kohdentuu huomattava määrä valtionosuusrahoitusta, on myös eri tavalla resursseja hallinnoida ja kehittää opetusta ja myös taiteen perusopetuksen saavutettavuuteen tähtääviä matalan kynnyksen toimintamuotoja monenlaisten hankkeiden ja toimintamuotojen kautta kuin niillä oppilaitoksilla, joiden julkinen rahoitus on minimaalista ja toiminnan jatkuvuus siten epävarmaa (Suominen 2019, s. 46). Rahoituksen vähyyks on myös usein käytännössä esteenä esimerkiksi vapaaoppilaspaikkojen tai maksuhuojenusten tarjoamiselle tai oppilaiden erityistarpeiden huomioimiselle eli käytännössä saavutettavuuden parantamiselle (Suominen 2019, s. 25–26). VOS:in ulkopuolisilla oppilaitoksilla voi olla myös vaikeuksia maksaa TES:in mukaisia palkkoja opettajilleen.

Tarkastellessaan erityisesti musiikin taiteen perusopetuksen tilannetta myös Anniina Suominen nostaa esille epäkohtana rahoituksen jakautumiseen oppimääräkohtaisesti ja kriittisimpänä kehittämistarpeena musiikin yleisen oppimäärän mukaisen opetuksen rahoituksen kasvattamisen ja vakiinnuttamisen. Yleisen oppimäärän mukaiseen opetukseen tulisi kohdentaa paitsi rakenteellista myös pedagogista kehittämisrahaa (Suominen 2019, s. 57). Suomisen mukaan nykyinen rahoitusjärjestelmä ei ole myöskään riittävän joustava taiteidenvälisen yhteistyön ja uudentyypisyyden oppilaitosten toimintaedellytysten tukemiseen.

Rahoituksen kehittämistarpeet

Keskeiset haasteet taiteen perusopetuksen julkisessa rahoituksessa liittyvät **valtion rahoituksen kohdentumiseen oppimääräperustaisesti** sekä **opetustuntikohtaisen valtiosuuden staattisuuteen**. Eli käytännössä taiteen perusopetuksen rahoituksen varsin vähäiseen liikkumavaraan. Nykyinen **rahoitusjärjestelmä ei ole myöskään riittävän joustava taiteidenvälisen yhteistyön ja uudentyypisten oppilaitosten toimintaedellytysten tukemisessa** (Suominen 2019, s. 25). Haasteena on, että erilaisille taiteen perusopetuksen saavutettavuutta ja osallistumista tukeville **matalan kynnyksen toimintamuodoille ei ole olemassa vakiintuneita ja pitkäjänteisiä erillisiä rahoitusinstrumentteja kansallisella eikä paikallisella tasolla**. Matalan kynnyksen toimintaa toteutetaan paikallisesti käytännössä hankerahoituksen turvin ja kansallisella tasolla taiteen perusopetuksen saavutettavuutta pyritään tukemaan esimerkiksi mahdollisissa järjestämislupapäätöksissä, Opetushallituksen myöntämällä erillisellä kehittämisrahoituksella ja muun ohjauksen keinoin, mutta niitä on vaikea nivoa osaksi perusoppilaitostoiminnan

rahoitusta ja tukea. Saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta tarvetta olisi voida rahoittaa sellaista taiteen perusopetusta, joka kehittää toimintaa marginaalisilla alueilla ja erityisille kohderyhmille (Suominen 2019, s. 26).

Musiikin osalta kentän kehittämisen haasteena näyttäytyy myös se tosiasia, että taiteen perusopetuksen VOS-rahoitusta saavien oppilaitosten opetus- tarjonta on valtakunnallisesti vahvasti ja osin myös historiallisista syistä painottunut musiikin ja erityisesti sen laajan oppimäärän mukaiseen opetukseen. Rahoitusjärjestelmän kokonaisuuden näkökulmasta kehittämispaineet kohdistuvatkin musiikin kentän sisäisen tasa-arvokehityksen sijaan pikemminkin muiden taiteenalojen aseman vahvistamiseen taiteen perusopetuksen julkisessa rahoitusjärjestelmässä ja taiteen perusopetuksen alueelliseen saatavuuden parantamiseen sekä kansallisesti että paikallisella tasolla.

Käytännössä uusia opetus ja kulttuuriministeriön myöntämiä koulutuksen järjestämislupia on voitu myöntää valtion talousarvion rajoissa vain silloin, kun lisäyksiä talousarvioon on tehty. VOS-tuen piiriin hyväksyttiin edellisen kerran uusia koulutuksen järjestäjiä vuoden 2020 alusta alkaen, jolloin myös musiikki-keskus Resonaari pääsi opetustuntikohtaisen valtiosuuden piiriin. Ennen vuotta 2020 uusi koulutuksen järjestäjä hyväksyttiin tuen piiriin vuoden 2010 alusta alkaen (Suominen 2019, s. 23) eli välissä vierähti kokonainen vuosikymmen. Uusia järjestämislupahakemuksia arvioitaessa kiinnitettiin huomiota taiten perusopetuksen saavutettavuuden parantamiseen eri taiteenalojen, taiteen perusopetuksen alueellisen saatavuuden sekä eri väestöryhmien osallistumismahdollisuuksien näkökulmista. Vuodesta 2020 alkaen VOS-tunteja kohdennettiin uusien järjestämislupien ja aiempien lupien laajentamisen ohella sellaisille koulutuksen järjestäjille, jotka ylittivät niille valtiosuuden perusteeksi vahvistetun opetustuntimäärän (Luoma 2020, s. 35). Tämä on valtiosuuden keskeinen haaste, sillä opetustuntikohtaisen valtiosuuden perustaksi vahvistetut tuntimäärät eivät käytännössä riitä kattamaan tuen piirissä olevien oppilaitoksissa annettavan opetuksen kokonaistuntimäärää (Suominen 2020, s. 22–23). VOS:in piirissä olevien oppilaitosten tuntimääräylyityksiä tasattiin siten, että vuoden 2019 arvioitu opetustuntimäärä ylittää VOS:in perusteeksi vahvistettavan tuntimäärän korkeintaan 21,7 prosentilla.⁸⁶

Taiteen perusopetuksen tuntiperustaisen valtiosuuden piiriin voivat hakea sekä laajaa että yleistä oppimäärää tarjoavat oppilaitokset kaikilla niillä

⁸⁶ <https://okm.fi/-/taiteen-perusopetuksen-jarjestamislupa>; <https://youngart.fi/taiteen-perus-opetus/taiteen-perusopetuksen-rahoitus/>

taiteenaloilla, joilla on käytössä Opetushallituksen vahvistama opetussuunnitelma. Toisin sanoen vastoin yleistä käsitystä, laaja oppimäärä ei ole edellytys opetustuntikohtaisen valtionosuuden pariin pääsemiseksi myöskään musiikin taiteen perusopetuksessa. Musiikin osalta tällä hetkellä on kuitenkin niin, että kaikki VOS:in piirissä olevat oppilaitokset tarjoavat laajaa oppimäärää ja heillä on opetuksen järjestämislupa nimenomaan ja vain musiikin laajan oppimäärän opetukseen. Tähän on myös historiallisia syitä. Vuonna 1999 voimaan tullut laki taiteen perusopetuksesta sisälsi koulutuksen järjestämislupaa ja toimielimiä koskevan siirtymäsäännöksen, jonka mukaan musiikkioppilaitoksista annetun lain nojalla toimineet oppilaitokset jatkoivat uuden lain voimaan tullessa koulutuksen järjestäjinä ja myös aikaisemmat valtionosuutta koskevat päätökset siirtyivät koulutuksen järjestäjille.⁸⁷ Näin rahoituksen piiriin tuli suoraan merkittävä joukko jo pitkään toimineita musiikkioppilaitoksia. Kun opetustuntikohtaisen valtionosuuden määrä ei ole merkittävästi kasvanut, uusia toimijoita ei ole saatu mukana lain piiriin.

Kuten edellä mainittiin, taiteen perusopetuksen opetusluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen eli käytännössä kriteerinä on toiminnan vakiintuneisuus. Lisäksi vakiintuneen käytännön mukaan VOS-rahoitusta voidaan myöntää vain, jos oppilaitokselle voidaan myöntää rahoitusta prosentuaalisesti merkittävälle opetustuntimäärälle (Suominen 2019, s. 28). Ehdon toteuttaminen ei välttämättä ole kovinkaan yksinkertaista vain kunnan tuella ja oppilasmaksujen varassa toimivissa oppilaitoksissa, sillä toimintaa tai esimerkiksi laajan oppimäärän opetusta ja oppilasmäärää ei ole välttämättä saatu vakiinnutettua riittävän laajaksi oppilaitosten taloudellisten resurssien pienuuden vuoksi. Näin on käytännössä esimerkiksi Kallion musiikkikoulussa, jossa opiskelijoita laajan oppimäärän opinnoissa on toistaiseksi melko vähän koko musiikkiopiston oppilasmäärästä. Ehkä vielä yleisemmin oppilaitosten haasteena on, että avustukset pysyvät ennallaan, vaikka oppilaitosten toiminta laajenee ja oppilasmäärä ja annettu opetustuntimäärä kasvavat (ks. Suominen 2020, s. 22–23; Vismanen et al. 2016, s. 86). Opetustuntimäärien ylityksiin puututtiin VOS-rahoituksen tasolla viimeksi vuoden 2020 alusta alkaen (ks. edellä). Suominen ehdottaa, että oppilaitoksia hyväksyttäisiin VOS-tuen piiriin pienemmällä prosenttiosuudella opetustuntimäärästä. Näin useampia koulutuksen järjestäjiä voitaisiin hyväksyä tuen piiriin. Tuen myöntäminen edellyttäisi tapauskohtaista harkintaa, jossa otettaisiin

⁸⁷ Laki taiteen perusopetuksesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

huomioon esim. oppilaitoksen toiminnan laajuuteen ja historiaan sekä saavutettavuuden, saatavuuden ja tarjonnan alueelliseen ja paikalliseen monipuolistumiseen liittyviä tekijöitä (Suominen 2019, s. 28).

Anniina Suominen nosti raportissaan (2019, s. 57) myös esille näkemyksen, jonka mukaan rajanveto musiikin yleisen ja laajan oppimäärän välillä VOS-rahoituksen osalta on vanhentunut. Suominen ehdottaa, että tulevaisuudessa koulutuksen järjestämislupia myöntäessä suosittaisiin erityisesti niitä oppilaitoksia, joiden rakenteessa ja tarjonnassa huomioidaan aluekohtainen tarve molempiin oppimääriin. Nykyisten VOS-oppilaitosten toiminta ei Suomisen mukaan kuitenkaan saisi vaarantua, vaan liikkumisen kahden oppimäärän välillä tulisi mahdollistua tapauksissa, joissa se on perusteltua (emt.). Käytännössä tämän tavoitteen toteutuminen edellyttäisi lisärahoitusta opetustuntikohtaiselle taiteen perusopetukselle (opetustuntimäärän lisääntyminen) sekä nykyisten VOS-oppilaitosten mahdollisesti hakiessa opetuksen järjestämislupaa myös yleiselle oppimäärälle tai tällä hetkellä VOS:in ulkopuolella olevien pyrkiessä uusina toimijoina VOS:in piiriin.

Taiteen perusopetuksen ja sen valtionosuusrahoituksen lakiperustaisuus on taiteen perusopetuksen ainutlaatuisen aseman ja laadukkaan toteutumisen tuki ja turva - järjestelmän uudistamistarpeista huolimatta. Toisaalta järjestelmän ja valtionrahoituksen jatkuvien säästöpainoiden vuoksi hallinnollista ja lainsäädännöllistä liikkumavaraa on vain rajallisesti ja muutos on järjestelmän tasolla selvästi hitaampaa kuin itse toimijakentällä, joka on vahvasti murroksessa ennen kaikkea saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvien yhteiskunnallisten haasteiden vuoksi. Vaikka järjestelmä muuttuu hitaasti, viranhaltijoiden ja asiantuntijoiden selkeä näkemys on, että muutosta tulisi edistää musiikin taiteen perusopetuksen kentältä sisältäpäin, paikallisin toimin, esimerkiksi oppilaitosten yhdistymisen kautta ja hallinnollisia toimintoja yhdistämällä sekä musiikin ja muiden taiteenalojen välisessä yhteistyössä.

Taiteen perusopetuksen tulevaisuuden haasteita

Edellä on jo taiteen perusopetuksen rahoituksen ja sen kehittämistarpeiden yhteydessä tullut jo enemmän tai vähemmän suorasti esille taiteen perusopetuksen keskeisimmät haasteet eli **taiteen perusopetuksen alueellisen, sosioekonomisen, kielellisen ja kulttuurisen sekä taiteenalohtaisen saatavuuden, saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden kysymykset**. Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten harrastavuus kytkeytyy vahvasti vanhempien koulutus- ja tulotasoon ja näin on todettu olevan vahvasti myös taiteen perusopetuksessa (ks. Vismanen et al.

2016, s. 44–45; Lähteenmaa 2021, s. 13). Taiteen perusopetuksen opiskelijat heijastavat tällä hetkellä vain heikosti suomalaisen yhteiskunnan lisääntyvää monimuotoisuutta ja monikulttuurisuutta. Musiikin opetusta on saatavilla kattavimmin ja sen opiskelijamäärä on selvästi muita taiteenaloja suurempi. Musiikissa laaja oppimäärä on alueellisesti saavutettavampi, ja sille ohjautuvan VOS-rahoituksen myötä oppilaille myös yleistä oppimäärää taloudellisesti saavutettavampi vaihtoehto. Taiteen perusopetuksen ja erityisesti yleisen oppimäärän tarjonta keskittyy Etelä-Suomen ja suurten kaupunkien alueelle niin musiikissa kuin muillakin taiteenaloilla.

Myös valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa todetaan (2021, s. 52–53), että taiteen perusopetuksen, kuten kulttuuri- ja muidenkin palveluiden, **saavutettavuuden parantamiseksi on yhä voimakkaammin huomioitava yhteiskunnan väestörakenteen muutokset**, mm. maahanmuuttajat ja kieli- ja kulttuuri-vähemmistöjen kirjo. Selonteon toimenpiteinä mainitaan taiteen perusopetuksen rakenteiden ja yhteisyhteistyön kehittäminen, taiteen perusopetuksen saatavuuden lisääminen eri taiteenaloilla sekä alueellisesti, eri väestöryhmille ja molemmilla kansalliskielillä sekä tarvittaessa taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön uudistamisen käynnistäminen (Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko 2021, s. 53).

Koulutuspoliittisessa selonteon mukaan taide- ja kulttuurikasvatuksella ja -opetuksella on ollut historiallisesti merkittävä rooli koulun ohella harrastus- ja järjestötoiminnassa. Harrastustoiminnan merkitys lasten ja nuorten elämässä ja myös koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden tukijana on selonteon mukaan ymmärretty viime aikoina uudelleen, ja tähän liittyvää toimintaa on lisätty merkittävästi. Tähän liittyen selonteossa esitetään nk. harrastamisen Suomen mallin kehittämistä pohjaksi kouluun kytkeytyvien harrastamisen toimintamallien ja -kulttuurien kehittämiseksi pitkälle tulevaisuuteen (emt., 2021, s. 52). Tässä raportissa harrastamisen Suomen mallia tarkastellaan lähemmin luvussa *Kulttuurihyvinvointi – näkökulmia*.

Taiteen perusopetuksen tulevaisuuden kannalta sen saatavuus, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus ovat ydinkysymyksiä. Taiteen perusopetus ns. perinteisenä pitkäjänteisen ohjatun harrastamisen organisatorisesti (oppilaitostointi) ja pedagogisesti kehittyneenä muotona kytkeytyy monin tavoin koulun ulkopuoliseen ja kouluun kytkeytyvään harrastamisen kokonaisuuteen, ja harrastamisen eri muodot haastavat myös taiteen perusopetuksen toimijoita pohtimaan lähtökohtiaan ja toimintatapojaan. Mikä on taiteen perusopetuksen ja erityisesti sen laajan oppimäärän rooli nyky-yhteiskunnassa ja missä määrin taiteen

perusopetus pystyy mukautumaan ja kehittymään erilaisten väestöryhmien ja lasten ja nuorten itsensä harrastamista koskevien odotusten ja toiveiden, rahoituskellisten mahdollisuuksien ja hallinnollisten vaateiden välillä? Pitkäjänteisen harrastamisen lähtökohta voi tuntua haastavalta tilanteessa, jossa suuri osa lapsista ja nuorista haluaa kokeilla eri harrastuksia ja kokee vaikeaksi sitoutua vain yhteen ja harvaan harrastukseen. Toisaalta pitkäjänteisen harrastamisen edut ovat kiistattomat, sillä niissä opitaan myös tietoja ja taitoja, joista voi olla iloa myöhemmin elämässä, ja myös hyötyä koulutukseen ja työhön hakeuduttaessa ja opetuksen pedagoginen laatu on korkea (Lähteenmaa 2021, s. 20). Taiteen perusopetuksen tulisi kyetä huomioimaan nykyistä paremmin erilaisia harrastamistarpeita eri yksilöiden ja eri ikävaiheiden välillä (Vismanen et al. 2016, s. 85–86).

Yksi tämän selvityksen keskeisistä peruskysymyksistä on se, ***miten taiteen perusopetukseen sisältyvä tavoitteellinen musiikin harrastaminen kytketään mahdollisuuteen kokeilla musiikkiharrastusta matalalla kynnyksellä*** sekä taloudellisesti että pedagogisesti. Tärkeää olisi järjestelmä, jossa mahdollisimman laajalle joukolle lapsia ja nuoria tulisi mahdolliseksi pääsy taiteen varhaiskasvatukseen ja matalan kynnyksen toimintaan, jossa oppilaiden siirtyminen sitoutuneempaan harrastamiseen mahdollistuisi sekä ***siirtyminä matalan kynnyksen musiikkiharrastuksesta taiteen perusopetuksen piiriin että taiteen perusopetuksen sisällä siirtyminä yleisestä laajaan oppimäärään, ja jossa opinnoissa siirtyminen olisi mahdollista myös toiseen suuntaan*** oppijan tarpeiden ja toiveiden mukaan.

HELSINKI JA KESKINEN HELSINKI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Tässä luvussa tarkastellaan erityisesti Helsingin kaupunkia mukana olevien musiikkioppilaitosten nykyisenä ja tulevana toimintaympäristönä. Tarkastelun kohteena ovat mm. Helsingin väestörakenne, taiteen perusopetuksen tilanne sekä muut kulttuuri- ja hyvinvointipalvelut musiikkiopistojen toiminta-alueella sekä Helsingin kaupungin kulttuuripalveluita ja kulttuurihyvinvointia koskevat strategiset linjaukset oppilaitosten toiminnan taustana.

Tilastotietoa Helsingistä ja keskisestä Helsingistä

Seuraavassa tarkastellaan Helsingin väestöä, sen ikärakennetta ja monikielisyyttä ja monikulttuurisuutta taustana kunnallisille palveluille (kuten taiteen perusopetus) ja niiden kehittämistarpeille.

Maantieteellisesti Helsinki jaetaan hallintoa ja tilastointia varten kahdeksaan *suurpiiriin*, jotka ovat eteläinen suurpiiri, läntinen suurpiiri, keskinen suurpiiri, pohjoinen suurpiiri, koillinen suurpiiri, kaakkoinen suurpiiri, itäinen suurpiiri sekä Östersundomin suurpiiri (Sipoosta 2009 Helsinkiin liitetty alue). Piirijaon rajat noudattavat osittain kaupunginosien rajoja, mutta kaupunginosajaon ja piirijaon erona on se, että piirijaolla muodostetaan kaupunginosia suurempia toiminnallisia alueita. Suurpiirit jaetaan edelleen peruspiireihin, joista muutamat ovat samoja kuin kaupunginosat, toiset taas muodostuvat useistakin kaupunginosista.⁸⁸ ***Tämän hankkeen taustalla olevat oppilaitokset toimivat keskisen suurpiirin (Kallion musiikkikoulu ja Keski-Helsingin musiikkiopisto) sekä kaakkoisen suurpiirin (Kulosaassa toimiva Resonaari) alueilla.*** Keskisen Helsingin suurpiiri jakautuu edelleen Kallion, Alppiharjun, Vallilan, Pasilan ja Vanhankaupungin alueisiin. Keskinen Helsinki on tässä selvitystyössä ja oppilaitosten toimintaympäristönä keskeinen toiminta-alue.

Helsingissä asui vuoden 2021 lopussa vakituisesti 656 920 asukasta. *Keskisessä suurpiirissä asui vuonna 2020 kaikkiaan 96 548 henkilöä* (Sinkko & Mäki 2021, s. 68, taul.1.)

Helsingin erityispiirteenä on 15–29- ja 30–44-vuotiaiden ikäryhmien muuta maata suurempi osuus koko väestöstä. Toisaalta Helsingissä on

⁸⁸ https://fi.wikipedia.org/wiki/Helsingin_alueellinen_jako

suhteellisesti vähemmän alle 15-vuotiasta ja yli 60-vuotiasta väestöä (emt., s. 15). Vuodenvaihteessa 2020/2021 Helsingin väestöstä kaksi kolmasosaa oli työikäisiä, kun alle 18-vuotiaita ja 65 vuotta täyttäneitä kumpiakin oli noin 17 prosenttia (Sinkko & Mäki 2021, s. 10.) Keskisen suurpiirin väestöstä valtaosa (75,3 %) on 16–64-vuotiaita. Yli 65-vuotiaita on alueen väestöstä 14,2 % ja alle 15-vuotiaita 10,5 %. (emt., s. 76, taul. 2).

Alle 7-vuotiaita oli vuoden 2020 lopussa Helsingissä lukumääräisesti eniten Itäisen suurpiirin alueella. Alle 7-vuotiaiden osuus alueen väestöstä puolestaan oli suurin Koillisessa suurpiirissä (8 prosenttia). Vuonna 2020 alle 7-vuotiaiden määrä kasvoi vain Kaakkoisessa ja Keskisessä suurpiirissä, joka on tässäkin selvityksessä keskiössä. Peruspiireittäin tarkasteltuna suurin kasvu alle peruskouluikäisissä oli mm. Kallion ja Laajasalon peruspiireissä (Sinkko & Mäki 2021, s.12). Varhaiskasvatusikäisten määrä kasvaa Helsingissä vain hieman vuoden 2025 loppuun mennessä⁸⁹ ja kasvu on maltillista myöhemminkin, sillä 0–6-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan 2036 mennessä vain 2 260 hengellä. Keskisessä suurpiirissä lasten määrän kasvuksi ennustetaan kuitenkin yli 1 600 henkeä. (Sinkko & Vuori, 2021, s. 38).

Peruskouluikäisiä oli vuoden 2020 lopussa lukumääräisesti eniten Itäisen ja Koillisen suurpiirin alueilla ja Vuosaaren, Mellunkylän ja Malmin peruspiireissä. Pienin kouluikäisten osuus alueen väestöstä (1,6 %) oli Alppiharjussa ja Kalliossa (3,1 %). (emt., s. 13). Peruskouluikäisten, eli 7–15-vuotiaiden, määrän ennustetaan kasvavan lähes 4 400:lla vuoden 2036 loppuun mennessä ja **lasten määrän ennustetaan olevan selvästi nykyistä korkeampi lähes kaikissa kaupungin suurpiireissä. Suurin osa tästä kasvusta ennustetaan tapahtuvan Keskisessä suurpiirissä**, 2 500 henkeä (Sinkko & Vuori, 2021, s. 38). Helsingin väestöennusteen mukaan väestönkasvu on vuosina 2020–2036 suurinta suurilla projektialueilla kuten Kalasatamassa, Pasilassa, Kruunuvuorenrannassa ja muualla Laajasalossa sekä Vuosaarella, Jätkäsaarella ja Malmin lentokentällä.⁹⁰ Näistä alueista Kalasatama ja Pasila ovat keskeisiä toiminta-alueita myös tämän selvityksen oppilaitoksille.

Ikääntyneitä asuu Helsingissä pääsääntöisesti paljon vanhoilla ja vähän uusilla asuinalueilla. Vuodenvaihteessa ikääntyneitä oli suhteessa eniten Pohjoisessa ja Itäisessä suurpiireissä. Peruspiireistä suhteellisesti eniten ikäryhmään kuuluvia oli Länsi-Pakilan, Maunulan, ja Munkkiniemen peruspiireissä (22–23 %

⁸⁹ <https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/vaesto-ja-elinolot/vaeston-monimuotoistuminen-ja-ikaantuminen>

⁹⁰ Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2020–2060: https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_09_24_pahkinankuoressa_Sinkko_Vuori.pdf

alueiden väestöstä). 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä oli pienintä Vallilan, Alppiharjun ja Östersundomin peruspiireissä, joissa heitä oli 12–13 prosenttia alueen väestöstä. (emt., s. 15). ***Ikääntyneiden määrän kasvu on Helsingissä huomattava tulevaisuuden kehitystrendi.*** Yli 65-vuotiaiden ennustettu kasvu on 6,7 prosenttia vuoden 2025 loppuun mennessä. Erityisesti hyvin iäkkäiden määrä kasvaa kaupungissa selvästi. 75 vuotta täyttäneiden määrän odotetaan kasvavan yli 17 prosentilla vuoden 2025 loppuun mennessä. Tämän vuosikymmenen aikana 80 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa jopa 50 prosenttia.⁹¹ Yli 75-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan vuoden 2036 loppuun mennessä lähes 29 000:lla. Eteläisessä ja Keskisessä suurpiirissä kasvuksi ennustetaan noin 4 600 asukasta (Sinkko & Vuori 2021, s. 38).

Vuodenvaihteessa 2020/2021 Helsingin väestöstä 64 937 henkeä eli 9,9 prosenttia oli ulkomaan kansalaisia (emt., s. 18). Suomen- tai saamenkielisten osuus koko väestöstä oli 77,8 prosenttia, ruotsinkielisten osuus 5,6 prosenttia ja muita kieliä äidinkielenään puhuvien osuus 16,6 prosenttia. Ruotsinkielisen väestön ennustetaan kasvavan lähivuosikymmeninä ja 2020-luvulla kasvavat erityisesti peruskouluikäisten ja toisen asteen ikäluokka (Sinkko & Vuori, 2021, s. 43–49). Ruotsinkielisten määrän ennustetaan kasvavan erityisesti Keskisessä, Eteläisessä ja Kaakkoisessa suurpiirissä. Helsingin kaupungin tilastoissa suomen- ja saamenkieliset lasketaan yhteen eli saamenkielisistä ei saa tietoa kaupungin tilastojen perusteella. Tilastokeskuksen mukaan Helsingissä oli vuoden 2018 lopussa 527 saamenkielistä- tai taustaista henkilöä, mikä oli 60 prosenttia Uudenmaan saamelaisista. Helsinki oli tuolloin Suomen viideksi suurin saamelaiskunta.⁹² Vuonna 2018 Helsingissä asui 9 % saamelaisalueen ulkopuolella asuvista alle 17-vuotiaista saamenkielitaustaisista lapsista.⁹³

Vieraskielisten määrä on kasvanut Helsingissä 2000-luvulla, ja noin 60 prosenttia kaupungin muuttovoitosta on tullut viime vuosina ulkomailta. ***Vieraskielisten osuuden koko kaupungin väestöstä oletetaan olevan vuonna 2025 noin 20 prosenttia ja alle kouluikäisistä helsinkiläisistä noin 27 prosenttia.***⁹⁴ Muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien ryhmistä suurimmat olivat venäjänkieliset (vajaa kuudesosa kaikista vieraskielisistä), somalinkieliset ja vironkieliset.

⁹¹ <https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/vaesto-ja-elinolot/vaeston-monimuotoistuminen-ja-ikaantuminen>

⁹² <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/oulusta-on-tullut-suomen-suurin-saamelaiskyla/>

⁹³ <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2020/saamelaistaustaisia-lapsia-reilut-tuhat-vaestotietojarjestelman-perusteella-valtaosa-asuu-saamenmaan-ulkopuolella/>

⁹⁴ <https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/vaesto-ja-elinolot/vaeston-monimuotoistuminen-ja-ikaantuminen>

Kolmeen suurimpaan vieraskielisten ryhmään kuului lähes 38 prosenttia kaikista vieraskielisistä (Sinkko & Mäki 2021, s. 20). Muita suuria ryhmiä ovat arabian- ja englanninkieliset. Somalin- ja arabiankielisten osuudet ovat kasvaneet viime vuosina selvästi.⁹⁵ Vuoden 2018 lopussa keskeisessä suurpiirissä yleisimmät vieraat kielet olivat venäjä, englanti ja somali (Helsinki alueittain 2019, s. 80).

Kieliryhmien ikärakenteet poikkeavat toisistaan selkeästi. Suomenkielisissä nuoria alle 20-vuotiaita on suhteellisesti vähemmän kuin muissa kieliryhmissä. Suomenkielisissä alle 20-vuotiaiden osuus oli 17 prosenttia, kun ruotsinkielisissä osuus oli 22 ja muita kieliä puhuvien ryhmässä 23 prosenttia. Muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien ikäjakaumassa painottuvat 25–49-vuotiaiden ikäryhmät, kun taas 60 vuotta täyttäneiden ikäryhmissä heitä on suhteellisesti selvästi vähemmän. 60 vuotta täyttäneiden ikäryhmään suomenkielisissä kuului 26 %, ruotsinkielisistä 27 % ja muun kielisistä 8 %. (emt., s. 22). Suomeen muuttanut väestö on pitkään koostunut suureksi osaksi työikäisistä, mutta nykyään yhä suurempi osuus sekä kaupungin nuorista että ikääntyvistä on ulkomaalaistaustaisia. Ikääntyneissä ryhmissä korostuu erityisesti omankielisten palvelujen tarve, ja samanaikaisesti myös hyvin pienituloisten osuus on tässä ryhmässä suuri.⁹⁶ Alueelliset väestöerot korostavat palvelutarvetta erityisesti joillakin kaupungin alueilla. Helsingissä on alueita, joilla äidinkieleltään vieraskielisiä on vain vähän, kun joillakin toisilla alueilla osuus on jo yli 60 prosenttia.⁹⁷ Vieraskielisten osuus alueen asukkaista oli korkein Jakomäen (37 %) ja Mellunkylän (33 %) peruspiireissä. Itäkeskuksen, Kallahden ja Meri-Rastilan asukkaista 39–41 prosenttia oli äidinkieleltään muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä (emt., s. 23).

Vuoden 2019 lopussa 24 % helsinkiläisistä oli ylempi korkeakoulututkinto, 19 % alempi korkeakoulututkinto ja 3 % tutkijakoulutus. 22 % asukkaista oli ammatillinen koulutus, 9 % lukiokoulutus ja 16 % perusasteen tai tuntematon koulutus.⁹⁸ Helsinkiläisistä 3–6-vuotiaista 94 % osallistuu varhaiskasvatukseen.⁹⁹

⁹⁵ <https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/vaesto-ja-elinolot/vaeston-monimuotoistuminen-ja-ikaantuminen>

⁹⁶ <https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/vaesto-ja-elinolot/vaeston-monimuotoistuminen-ja-ikaantuminen>

⁹⁷ <https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/vaesto-ja-elinolot/vaeston-monimuotoistuminen-ja-ikaantuminen>

⁹⁸ Tilastotietoja Helsingistä 2022. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_06_15_Tilastotietoja_Helsingista_2022.pdf

⁹⁹ Tilastotietoja Helsingistä. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_06_15_Tilastotietoja_Helsingista_2022.pdf

Ensimmäisen luokan aloittaneista oppilaista 85 % valitsi oman asuinalueensa lähikoulun.¹⁰⁰

Helsingin kulttuuristrategiassa (*Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030*) kaupunkitutkija Pasi Saukkonen tiivisti Helsingin väestötilanteen vuonna 2030 muun muassa näin (Saukkonen 2020a, s. 14):

- Helsinki on etnisesti ja kulttuurisesti monimuotoinen kaupunki, jossa on paljon maahanmuuttajien lapsia nuorten aikuisten ikäluokassa.
- Helsinki on uusien vähemmistöjen sekä erilaisten hybridi-identiteettien kaupunki.
- Helsinki on entistä koulutetumpien ihmisten kaupunki, jonka kaikki asukkaat eivät kuitenkaan osaa lukea ja kirjoittaa.
- Kaupunki on alueellisesti eriytyneempi ja mahdollisesti myös eriarvoisempi kuin vuonna 2020.

Väestörakenteen muutokset merkitsevät voimakasta muutostarvetta kaupungin palvelujärjestelmässä ja sen kehittämisessä, mukaan lukien kulttuuripalvelut.

Musiikin taiteen perusopetus Helsingissä

Helsingissä päätettiin 1990-luvun alussa taidekasvatusta ja taiteen perusopetusta koskevan ensimmäisen lain (Laki taiteen perusopetuksesta 1992) myötä, että kaupunki osallistuu taiteen perusopetuksen järjestämiseen myöntämällä tukea niille taidelaitoksille (musiikkioppilaitokset, kuvataide- ja tanssikoulut), jotka jo järjestävät taiteen perusopetusta tai sen kaltaista opetusta. Kaupunki on myöntänyt taiteen perusopetuslupia 1990-luvulta alkaen. ***Helsingissä taiteen perusopetus järjestetään lähtökohtaisesti yksityisiä toimijoita avustamalla.*** Taiteen perusopetusta järjestetään myös ostopalveluna sekä seudullisesti, sillä palveluja käytetään myös yli kuntarajojen. (Vismanen et al. 2016, s. 55–57)

Tämän luvun tiedot perustuvat pääosin Harri Inkisen vuonna 2022 julkaisemaan selvityksen *Taiteen perusopetuksen toteutuminen Helsingissä 2019–2020*.¹⁰¹ Selvityksen kohteina olivat taiteen perusopetuksen tila ja

¹⁰⁰ Tilastotietoja Helsingistä. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_06_15_Tilastotietoja_Helsingista_2022.pdf

¹⁰¹ https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taiteen_%20perusopetuksen_toteutuminen_helsingissa_2019-2020.pdf

kehittämistarpeet Helsingissä. Taiteen perusopetukseen tilaa on selvitetty Helsingissä tarkemmin noin neljän vuoden välein ja edellinen selvitys ilmestyi vuonna 2019 (Vismanen et al.). Inkisen selvityksen aineiston muodostavat taiteen perusopetusta antavien helsinkiläisten taideoppilaitosten rehtoreiden kyselyvastaukset. Kaikkiaan 54 taiteen perusopetuksen toimijasta 47 vastasi Inkisen kyselyyn ja 44 sen taulukkoliitteeseen. Selvitys koskee oppilaitosten lukuvuotta 2019–2020 ja taloustiedot vuotta 2019. (Inkinen 2022, s. 7). Joiltakin osin esitetään myös aikaisempia, vuonna 2016 julkaistuja ja vuotta 2014 koskevia tietoja taiteen perusopetuksesta (julkaisussa Vismanen et al. 2016), sillä kaikkia vastaavia tietoja ei ole kerätty Inkisen selvityksessä.

Inkisen selvityksessä oli mukana 47 TPO-oppilaitosta, joista musiikkioppilaitoksia oli 27 eli yli puolet (emt., s. 12). Syksyllä 2022 näistä 27 musiikkioppilaitoksesta kymmenessä annetaan yleisen oppimäärän opetusta, kolmessa sekä yleisen että laajan oppimäärän opetusta ja 14 laajan oppimäärän opetusta. Musiikkioppilaitoksista 12 on opetustuntikohtaisen valtiosuuden piirissä.¹⁰² Seuraavaksi eniten, 9 kappaletta, Inkisen selvityksessä oli tanssioppilaitoksia (Inkinen 2022, s.12). Helsingissä taiteen perusopetusta annetaan kaikilla niillä taiteenaloilla, joille Opetushallitus on vahvistanut opetussuunnitelman perusteet. Sana- taide ja mediataide ovat uusina taidemuotoina vasta rakentamassa toimintaansa Helsingissä (emt.). Musiikin vankka asema myös Helsingissä perustuu ennen kaikkea sen vahvaan rahoitukseen (ks. alla rahoitusta koskeva luku). Myös muiden taideaineiden oppilaitosten asemaa ja oppilasmääriä on pyritty vahvistamaan (Inkinen 2002, s. 12).

Helsingissä taiteen perusopetusta annettiin lukuvuotena 2019–2020 yhteensä yli 220 oppilaitoksen pää- ja sivuopetustoimipisteessä. Omia toimitiloja oppilaitoksilla oli käytössään suhteellisen vähän. Enemmistö tiloista oli vuokratuuta joko kokonaan tai usein tuntikohtaisesti esim. koulujen iltakäyttönä. (Inkinen 2022, s. 11). Toimitilojen osalta haasteena Helsingissä nähdään toimitilojen vuokrien kalleus ja tilojen riittämättömyys toiminnan, esimerkiksi laajan oppimäärän tai varhaiskasvatuksen, järjestämiseen (emt., 37). Tässä oppilaitosyhteistyössä mukana olevat toimijoilla on kaikilla omat toimitilat, eli ne ovat sikäli vahvassa asemassa suhteessa moniin muihin taiteen perusopetuksen toimijoihin. Lisäksi mukana olevat toimijat ovat järjestäneet ja järjestävät matalan kynnyksen

¹⁰² Järjestämisluvan omaavia musiikkioppilaitoksia toimii Helsingissä 27 kappaletta myös syksyllä 2022. Tieto oppilaitosten oppimäärästä ja VOS-rahoituksesta perustuu Cuporen omaan tiedonkeruuseen syksyllä 2022.

hanketoimintaa (esim. Kallion musiikkikoulun Rytmihyrrä- ja käynnistyvä Musamixeri-hankkeet) kouluilla.

Inkisen selvityksen mukaan kaikkiaan 18 373 **helsingiläistä 3–19-vuotiaista** eli **18,2 prosenttia** ikäluokasta **osallistui taiteen perusopetukseen** (Inkinen 2022, s. 9) syksyllä 2019. Koska kaikki oppilaitokset eivät vastanneet kyselyyn, on todellinen oppilasmäärä hieman tätä suurempi (emt.). Kaikista taiteen perusopetuksen oppilaista 30,8 % opiskeli varhaiskasvatusta, 44,1 % laajan oppimäärän perusopintoja, 5,9 % laajan oppimäärän syventäviä opintoja ja 18,7 % yleistä oppimäärää eri taiteen aloilla (Inkinen 2022, s. 16–17). **Taiteen perusopintoihin osallistuvista** 10 714 eli **58,3 prosenttia opiskeli musiikkia** (Inkinen 2022, s. 11). Musiikin kokonaisoppilasmäärä on noussut noin tuhannella oppilaalla verrattuna vuoteen 2008 (9 787 oppilasta, Inkinen 2022, s. 10). Seuraavaksi eniten oppilaita on tanssin (5 833) ja kuvataiteen (1 187) opinnoissa. Opiskelijamäärältään pienimmät alat ovat mediataide, käsityötaide ja sanataide (emt.).

Musiikin opiskelijoista syksyllä 2019 57,7 % oli tyttöjä. Arkkitehtuurin ja mediataiteen opiskelijoista prosentuaalisesti suurin osa oli poikia, mutta opiskelijamäärien mukaan musiikki on Helsingissä poikien ylivoimaisesti suosituin harrastus. Tyttövoittoisimmat alat olivat vastaavasti tanssi ja käsityötaide.

Taiteen perusopetuksen alueellinen opetustarjonta ja osallistuminen

Inkisen selvityksen mukaan **Helsingissä on suuria eroja kaupunginosakohtaisessa osallisuudessa ja osallistumisessa taiteen perusopetukseen**. Taiteen perusopetus jakaantuu Helsingin kaupunkirakenteeseen epätasaisesti ja kaupungista löytyy sekä hyvin matalan että hyvin korkean osallistumisen alueita. Joillain alueilla vain nelisen prosenttia lapsista ja nuorista osallistuu taiteen perusopetukseen, kun taas kaupungin keskusta-alueilla yli 40 % ikäluokasta osallistuu opetukseen. (Inkinen 2022, s. 15–17.)

Korkean osallistumisprosentin alueet sijoittuvat Helsingissä kantakaupunkiin sekä Länsi- ja Lounais-Helsinkiin. Postinumeroalueisiin perustuen korkeinta osallistuminen (25–30,9 % alueen 3–19-vuotiaista) oli Toukola-Vanhakaupungin, Verkkosaaren, Kulosaaren, Kalasataman, Etu-Vallila-Alppilan, Kruunuhaan, Kamppi-Ruoholahden, Jätkäsaaren ja Tammisalons alueilla. Keväällä 2020 Inkisen mukaan korkeinta osallistuminen oli (36–44 % ikäluokasta) Keski-Töölön, Kruunuhaan, Punavuoren, Kaartinkaupungin, Kaivopuisto-Ullanlinnan ja Eira-Hernesaaressa alueilla (Inkinen 2022, s. 16–17; 20). **Korkean osallistumisen alueisiin kuuluvat** siis myös **tämän musiikkioppilaitosyhteistyön partnereiden toimialueet eli Helsingin keskinen suurpiiri ja sen kaupunginosat**.

Inkinen ei tarkastellut tutkimuksessaan opetukseen osallistumista oppimäärittäin tai taiteenaloittain. Vuonna 2014 eniten yleisen ja laajan oppimäärään osallistui oppilaita Kulosaaresta (48 %), Kalliosta (43 %) ja Ullanlinnasta (36,8 %) (Vismanen et al. 2016, s. 35). Vuonna 2014 Eteläisen ja Keskisen suurpiirin sisällä annettiin 51 prosenttia musiikin perusopetuksen opetustunneista. Itäisen suurpiirin alueella vastaava luku oli tuolloin vain noin 3 prosenttia. Opetustarjonnan epäsuhda tutkimusvuonna kuvaa, että tuolloin Eteläisen ja Keskisen suurpiirin alueilla asui 13,4 prosenttia ja Itäisen suurpiirin alueella asui 21 prosenttia 0–18-vuotiaista helsinkiläisistä (Vismanen et al. 2016, s. 38).

Pohjois- ja Itä-Helsinkiä edettäessä osallistuminen taiteen perusopetukseen vähenee asteittain. ***Helsingin Itä-, koillis- ja reuna-alueilla taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten määrä ja osuus ikäluokasta ovat selvästi alhaisimmat.*** Jakomäessä osuus taiteen perusopetukseen osallistuvista lapsista ja nuorista oli Inkisen mukaan runsas 4 %. Muita vähäisimmän osallistumisen alueita (osallistujia 0–8,9 % ikäluokasta) ovat Inkisen mukaan Malminkartano, Kannelmäki, Ilmala, Tuomarinkylä-Torpparinmäki, Siltämäki, Kontula - Vesala, Mellunmäki sekä Etelä-Vuosaari. Myös kaupungin reuna-alueilla määrät ovat matalia, esim. Östersundomissa. Vaikka Östersundom kuuluu kaupungin ylimpään tuloneljännekseen (ks. Räisänen 2016a, s. 45), osallistuminen taiteen perusopetukseen on siellä vähäistä, sillä alueella ei ole taiteen perusopetuksen opetuspisteitä. Osallistumisprosentit eivät siis välttämättä aina korreloi suoraan sosioekonomisten tekijöiden kanssa, vaan myös opetustarjonnan ja sen laajuuden kanssa (Inkinen 2022, s. 17–18). Osallistumismäärät korreloivat myös postinumeroalueiden lapsimäärään ja ikärakenteeseen (Inkinen 2022, s. 16–17).

Vuotta 2014 koskevassa julkaisussa käsiteltiin myös 0–6-vuotiaille suunnatun varhaiskasvatuksen tilannetta. Tuolloin helsinkiläisistä lapsista keskimäärin 14,4 prosenttia osallistui varhaiskasvatukseen. Kulosaarelaisista 0–6-vuotiaista lapsista peräti 52,9 prosenttia osallistui taiteen perusopetuksen varhaiskasvatukseen ja muita korkean osallistumisen alueita olivat Munkkiniemi (28,1 %), Kallio (26,7 %) sekä Ullanlinna (23,6 %). Matalimmat osallistumisprosentit olivat Jakomäen (1,7 %), Mellunkylän (3,6 %) sekä Suutarilan (5,1 %) peruspiireissä. (Vismanen et al. 2016, s. 35.)

Inkisen selvityksessä tehdään myös matka-aika-analyysi eli miten taiteen perusopetuksen opetuspisteet ovat saavutettavissa. Matka-aika-analyysi ei huomioi niitä lapsia ja nuoria, jotka eivät ole valinneet taiteen perusopetuksen lähitoimipistettä, mutta aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet (erit. Vismanen et al. 2016) että useimmiten lasten ja nuorten taiteen perusopetuksessa valitaan juuri

lähin oppilaitos (Inkinen 2022, s. 23). Tähän vaikuttaa toki myös oppilaitosten profiili, esimerkiksi tässä oppilaitosyhteistyössä Resonaarin erityisten oppijoiden konsepti, mikä ei ole alueellisesti sitoutunut tehtävä. Kallion musiikkikoulun mukaan myös sen aikuiset opiskelijat liikkuvat musiikkikouluun laajemmin kuin lähi-alueilta.¹⁰³

Lyhyimmät matka-ajat taiteen perusopetuksen toimipisteisiin ovat Inkisen mukaan Helsingin kantakaupungissa sekä kaupunginosakohtaisissa keskuksissa. Pisimmät matka-ajat ovat tällä hetkellä Östersundomin alueella, osassa Santahaminaa sekä muutamilla muilla alueilla, ja myös esim. Jakomäestä liikkumista haittaavat puutteelliset yhteydet (Inkinen 2022, s. 24). **Taiteen perusopetuksen päätoimipisteet ovat vahvasti kiinnittyneet keskusta-alueille**, ja kantakaupungin alueen ulkopuolella on vain harvoja päätoimisteitä. Tästä syystä matka-ajat julkisilla lähimpiin päätoimipisteisiin ovat pitempiä (emt., s. 26). Myös mm. taiteen perusopetusta tarkastelevassa *Musiikin opintopolut* -tutkimuksessa on havaittu, että erityisesti Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla kulkuyhteydet (*musiikkiopistoon on helppo kulkea*) korostuvat musiikin taiteen perusopetuksen opiskelijoilla opiskelupaikan valinnassa sen ohella, että *opetus järjestetään lähellä kotiani tai koulullani*. (Kanerva & Oksanen-Särelä, tulossa 2023). Huomionarvoista on, että kaikki tämän oppilaitosyhteistyön musiikkiopistoista sijaitsevat hyvin julkisten kulkuyhteyksien varrella.

Muita aineistoja helsinkiläisten lasten ja nuorten harrastamisesta

Myös muissa tutkimuksissa ja selvityksissä on viime aikoina kartoitettu helsinkiläisten lasten ja nuorten osallistumista taide- ja kulttuuriharrastuksiin. Niissä ei välttämättä tarkastella suoraan taiteen perusopetukseen osallistumista, mutta selvitykset luovat tärkeää taustakuvaa taide- ja kulttuuriharrastuksiin osallistumisesta ja niiden merkityksestä lasten ja nuorten elämässä. Tässä kokonaisuudessa toimii myös taiteen perusopetus.

Helsinkiläisille lapsille ja nuorille tehdyssä kouluterveyskyselyssä vuonna 2021 kysyttiin harrastamisesta ja taiteen ja kulttuurin harrastamisesta. Taiteen ja kulttuurin harrastaminen tarkoittaa kouluterveyskyselyssä laaja-alaisesti esimerkiksi kaikkea piirtämistä, kirjoittamista, koodaamista, musiikkia, valokuvaamista tai elokuvien katselua tai museoissa käymistä. **Alakoululaisista helsinkiläisistä suurin osa harrastaa taidetta vähintään kerran viikossa**, tytöistä jopa 90 prosenttia. Taiteen harrastus on yhtä suosittua kuin vuonna 2019. Muilla oppiasteilla

¹⁰³ Kallion musiikkikoulun rehtorin haastattelu.

taiteen harrastaminen ei ole yhtä suosittua kuin alakoulussa, mutta silti ***noin puolet tai useampi nuorista harrastaa taidetta ja kulttuuria viikoittain***. Varsinkin omatoimisesti harrastettu taide on yleistynyt kaikkien oppiasteiden oppilailla vuoteen 2019 verrattuna. Taiteen harrastaminen viikoittain on helsinkiläisten yläkoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden parissa suositumpaa Helsingissä kuin keskimäärin koko maassa. Puolet nuorista yläkoulussa ja toisella asteella tietää oman asuinalueen harrastusmahdollisuuksista. Vain ammatillisen koulutuksen opiskelijat arvioivat muita oppiasteita enemmän harrastusten olevan liian kalliita. (Määttä 2021a, s. 9–10.) Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan taideharrastus on yleisintä alakoululaisilla, mutta ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset harrastavat taidetta ja kulttuuria harvemmin suomalaistaustaisiin verrattuna. Yläkoulussa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten välillä ei kuitenkaan esiinny eroja niin ohjatun kuin omatoimisenkaan kulttuurin harrastamisessa. Toisella asteella ulkomaalaistaustaiset harrastavat omatoimisesti kulttuuria harvemmin kuin suomalaistaustaiset. (Ahtiainen et al. 2020, s. 94–95.)

Kouluterveyskyselyitä analysoinut Suvi Määttä (2021b) on tarkastellut myös harrastamisen hyvinvointivaikutuksia Helsingissä koulua käyvien 4.- ja 5.-luokkalaisten osalta. Tarkastelu perustui THL:n vuoden 2019 kouluterveyskyselyn aineistoihin. Määttän tulosten mukaan lapset, joilla on säännöllinen viikoittainen harrastus, tuntevat itsensä harvemmin yksinäiseksi, kokevat harvemmin koulustressiä tai mielialaan liittyviä ongelmia, ovat harvemmin koulukiusattuina, kokevat harvemmin terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi ja heillä esiintyy harvemmin nukahtamisvaikeuksia verrattuna niihin lapsiin, joilla ei ole säännöllistä viikoittaista harrastusta.

Helsingin kaupungin rahoitus musiikin taiteen perusopetukselle

Helsinki tukee kaupungin taide- ja kulttuurielämää jakamalla avustuksia noin 17 miljoonaa euroa vuosittain. Vuonna 2020 kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala kattoi 5 % kaupungin toimintamenoista.¹⁰⁴ Taide- ja kulttuuriavustuksia myönnetään toiminta-avustuksina ja projektiavustuksina sekä kehittämisavustuksia 1–3 vuotisiin hankkeisiin. Kaupunki avustaa taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia ja järjestää myös avustusmäärärahojen erillishakuja.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Kasvun paikka, Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025, s. 44. [Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025 – Kasvun paikka | Helsingin kaupunki](#)

¹⁰⁵ <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/avustukset/kulttuurin-avustukset/>

Kuten kappaleessa *Taiteen perusopetuksen järjestäminen* mainittiin, tulee Helsingissä järjestämisluvan saaneiden oppilaitosten noudattaa taiteen perusopetuksen lakiperustaa, Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteiden sekä oman opetussuunnitelman lisäksi kaupungin järjestämislupapäätökseen liitettyjä ohjeita taiteen perusopetuksen oppilaitoksille, ja mikäli oppilaitoksen toiminta muuttuu merkittävästi, tai ohjeita ei noudateta, voidaan opetussuunnitelman hyväksyminen perua. Oppilaitosten tulee ilmoittaa kaupungille sellaisista toiminnassaan tapahtuvista olennaisista muutoksista, jotka vaikuttavat oppilaitoksen toimintaedellytyksiin ja/tai toiminnan luonteeseen, vastata kaupungin taiteen perusopetusta koskeviin kyselyihin ja tietopyyntöihin, laatia oppilaitokselle tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat ja viestiä niistä oppilaille ja vanhemmille sekä julkaista opetussuunnitelmansa Opetushallituksen ePerusteet-palvelussa tai esim. verkkosivuillaan. Lisäksi oppilaitosten tulee pitää oppilaat ja heidän huoltajansa tietoisina opintojen etenemisestä ja opintojen osa-alueista oppilaiden oikeuksista. Kaupungin järjestämisluvassa opetussuunnitelman hyväksyminen koskee vain niitä oppiaineita ja oppimääriä, jotka päätöksessä mainitaan, eikä oppilaille tule antaa taiteen perusopetusta oppiaineissa tai oppimäärissä, joissa ei ole hyväksyttyä opetussuunnitelmaa. Opetuksen järjestämislupia on myönnetty sekä toistaiseksi voimassa olevina että määräaikaisina lupina. Uusien hakijoiden opetussuunnitelmat hyväksytään ensin määräaikaisesti neljäksi vuodeksi, minkä jälkeen oppilaitoksen toiminta arvioidaan uudelleen.

Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja kirjastojaosto päätti 8.11.2022 taiteen perusopetuksen avustuksista vuodella 2023. **Valtionsuutta saaville musiikkioppilaitoksille (12kpl) myönnettiin kaupungin avustusta yhteensä 3 022 000 euroa** (haettu 3 837 504 euroa). Oppilaitoskohtainen avustussumma vaihteli 49 000 eurosta (HelsinkiMissio ry:n/Resonaarin saama avustus, haettu 90 000 euroa) 594 000 euroon. **Ilman valtionosuutta toimiville musiikkioppilaitoksille (15 kpl) myönnettiin vajaa kolmasosa VOS-oppilaitosten avustuksista**, yhteensä 894 000 euroa (haettu 1 404 000 euroa). Oppilaitoskohtainen avustussumma ei-VOS:eilla vaihteli 22 000 eurosta 143 000 euroon. Muiden taiteenalojen taideoppilaitokset saivat 520 000 euroa (VOS) ja 579 000 euroa (ei-VOS). Pienen TPO-erityisavustuksen kanssa koko taiteen perusopetuksen avustussumma 2023 yhteensä on 5 050 000 euroa, josta musiikille myönnettiin prosentuaalisesti leijonanosa eli 77,5 %.¹⁰⁶ Vertailun vuoksi vuonna

¹⁰⁶ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/37AD8CA7-E1AE-C4BA-AADF-845BB7B00000/Liite.pdf

2014 kaupungin avustuksia taiteen perusopetukselle myönnettiin noin 4,9 miljoonaa euroa, josta musiikin opetukselle 4,1 miljoonaa euroa eli 84 %. Tästä **musiikin opetuksen saamasta tuesta valtionosuutta saavat oppilaitokset saivat 3,1 miljoonaa euroa ja muut oppilaitokset miljoonaa euroa** (Vismanen et al. 2016, s. 25). Musiikin ja muiden taiteenalojen saama rahoitus on siis pysynyt hyvin samansuuntaisena. Taiteen perusopetuksen kokonaisrahoitus on noussut vain vähän. Musiikin suhteellinen osuus on laskenut kokonaisrahoituksesta hieman, mikä johtunee ennen kaikkea muiden taiteenalojen toimijoiden pääsystä mukaan kaupungin avustusten piiriin. Vuonna **2014 Helsinkiin kohdistui valtionosuuksia ja -avustuksia noin 10 milj. euroa, joista musiikkioppilaitoksille 9,4 miljoonaa euroa eli 94 %**.

Taiteen perusopetuksen järjestämiseen tarkoitettujen vuosittaisten avustusten ohella Helsinki myöntää erilaisia hanke- tai kehittämisavustuksia ja mahdollisia kerta-avustuksia taiteen perusopetuksen toimijoille. Vuosina 2023–2025 Helsingin kaupunki myöntää **yksi-kolmevuotisia avustuksia, joihin varataan vuosittain 300 000 euron määräraha. Avustukset on suunnattu taiteen perusopetuksen valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisille toimijoille**. Kehittämisavustusten tavoitteena on vahvistaa taiteen perusopetuksen alueellista saatavuutta sekä taiteenalojen monipuolista tarjontaa sekä mahdollistaa uudenlaisten toimintamallien kokeilua ja juurruttamista sekä eri toimijoiden välistä yhteistyötä.¹⁰⁷ Arviointiperusteina huomioidaan ensi sijassa toiminnan **vaikuttavuuteen sekä saatavuuteen ja saavutettavuuteen** liittyviä tekijöitä. Avustuskriteereiden voi nähdä heijastavan suoraan kaupungin taiteen perusopetukseen liittyviä tavoitteita. Toiminnan vaikuttavuuden osalta tarkastellaan, miten toiminta täydentää taiteen perusopetuksen tarjontaa tai tuo esiin sellaisia sisältöjä, joita muuten ei kaupungissa toteudu sekä miten toiminta vahvistaa taiteen perusopetuksen tarjontaa ja sen moniäänisyyttä. Saavutettavuuden ja saatavuuden näkökulmasta keskeisiä arviointikriteereitä ovat miten toiminta saadaan osallistujille sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti aiempaa saavutettavammaksi, miten toiminta laajentaa taiteen perusopetuksen osallistujapohjaa, millaisilla toimenpiteillä erilaiset kohderyhmät pyritään tavoittamaan sekä miten toiminta toteutuu alueellisesti. Marraskuussa 2022 kulttuuri- ja kirjastojaosto myönsi kehittämisavustuksia mm.

¹⁰⁷ <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/avustukset/kulttuurin-avustukset/taiteen-perusopetuksen-avustus>

Kallion musiikkikoulun Musamixeri -hankkeelle (ks. luku Kallion musiikkikoulun toiminnasta).¹⁰⁸

Helsinki on myös useamman vuoden ajan rahoittanut **taiteen perusopetuksen toimijoiden järjestämää matalan kynnyksen musiikkitoimintaa** (toimintaa mm. Rytmihyrrän tai Rytmimajakkan nimellä). Tämä hankerahoitus on ollut päättymässä vuoden 2023 alusta alkaen, joskin kaupungin kulttuuri- ja kirjastojaosto myönsi syksyllä 2022 Meri-Helsingin musiikkiopiston Rytmimajakka-toiminnalle edelleen avustusta toiminnan jatkamiseksi seuraavaksi kolmeksi vuodeksi.¹⁰⁹

Edellä mainittujen avustusten lisäksi Helsingin kaupunki myöntää taiteen perusopetuksen toimijoille erityisavustusta painotetun musiikinopetuksen kerhotoiminnan tuottamiseen. Avustuksen arvioinnissa painotetaan kerhotoiminnan nivoutumista ja yhteistyön integroitumista peruskoulun toiminta- ja opetussuunnitelmiin. Lisäksi arviossa tarkastellaan palveluntuottajan taloudellisia toimintaedellytyksiä sekä ammatillista osaamista sekä toimintaan hallinnointiin liittyviä kustannuksia.¹¹⁰ Syksyllä 2022 avustus myönnettiin Itä-Helsingin musiikkiopiston kannatusyhdistys ry:lle.¹¹¹

Uusimmassa taiteen perusopetuksen tilaa Helsingissä tarkastelleessa julkaisussa (Inkinen, 2022) ei ole tarkasteltu kaupungin taiteen perusopetukseen kohdistamaa rahoitusta tai oppilaitosten talouteen liittyviä tunnuslukuja. Edellisessä, vuonna 2016 ilmestyneessä ja vuotta 2014 kuvanneessa laajemmassa tutkimusraportissa kuvattiin myös taiteen perusopetuksen järjestämisen taloutta ja tunnuslukuja laajasti. Raportin tulosten mukaan eniten kaupungin tukea ja eniten opetustunteja kohdistui käytännössä niille alueille Etelä- ja Keski-Helsingissä, joissa myös lasten ja nuorten osallistuminen oli korkealla tasolla. Keskinen suurpiiri, jossa myös tämän selvityksen oppilaitokset sijaitsevat, oli yksi eniten tukea saaneista alueista. (Vismanen et al. 2016, s. 47.)

Vuonna 2014 taiteen perusopetuksen oppilaitosten suurin kuluera Helsingissä olivat henkilöstön palkat (73 %). Tilakustannusten osuus oli

¹⁰⁸ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/27BA0DC4-4588-CF73-B46E-841D3E500000/Liite.pdf

¹⁰⁹ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/27BA0DC4-4588-CF73-B46E-841D3E500000/Liite.pdf

¹¹⁰ Emt.

¹¹¹ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/A1208C2A-1CA6-CD6B-8ABE-8466DE300005/Erityisavustus_painotetun_musiikinopetuksen_kerhot.pdf

15 prosenttia. (Vismanen et al. 2016, s. 66). Oppilaitoksista kolme neljästä maksoi tuolloin työehtosopimusten mukaista tai alan liiton suosittelemaa palkkaa opetushenkilöstölleen. Neljännes ei niin tehnyt ja syyt liittyivät etupäässä vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen. Lisäksi osassa oppilaitoksia rehtorit tekivät työtä kokonaan tai osittain ilman palkkaa. (Vismanen et al. 2016, s. 27.) ***Vuonna 2014 taiteen perusopetuksen oppilaitosten kokonaistuloista Helsingissä suurin yksittäinen tulolähde olivat oppilasmaksut (45 %). Kolmannes (32 %) tuloista muodostui tuntiperusteisesta valtionosuudesta ja 16 % kaupungin avustuksesta.*** Muut valtionavustukset, lipunmyynti ja muut myyntitulot sekä sponsori- ja yhteistyörahoitukset toivat yhteensä 7 % tuloista. (emt. s. 66.). Sekä kustannusten ja tulojen osalta tilanne näyttää olevan edelleen samansuuntainen ainakin tässä selvityksessä mukana olevien oppilaitosten näkökulmasta (ks. taulukko luvussa *Nykyinen toiminta oppilaitoksissa*).

Taiteen perusopetuksen kehittämisen haasteita Helsingissä

Helsingin väestörakenteessa on selkeitä alueellisia eroja. Alueellinen eriytyminen näkyy mm. väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa, koulutus- ja tulotasossa, työttömyydessä sekä maahanmuuttajien osuuksissa väestöstä. Segregaatio asettaa eri kaupunginosat erilaiseen asemaan alueellisten palvelutarpeiden näkökulmasta myös taiteen perusopetuksen osalta (Vismanen et al. 2016, s. 19). Väestönkasvuun ja väestömuutoksiin liittyvät tekijät vaikuttavat taiteen perusopetuksen tarjontaan, resursointiin ja niihin liittyviin päätöksiin. Taiteen perusopetuksen toteutumista tarkastellen lukuvuonna 2019–2020 selvityksen tulosten mukaan ***keskeisimpänä haasteena taiteen perusopetuksessa Helsingissä on, miten lapset ja nuoret saadaan yhdenvertaisemmin mukaan taiteen perusopetukseen.*** (Gran & Tyrväinen 2022, s. 4). Kysymykseen liittyy sekä Helsingin kasvavaan väestöön ja sen monikulttuurisuuteen ja monikielisyyteen, koulutustasoon ja sosioekonomisiin tekijöihin liittyviä sekä laajemmin alueelliseen tasa-arvoon ja eriytymiseen liittyviä tekijöitä, mukana lukien kaupungin alueellisen tarjonnan ja eri alueille ohjattuvan kaupungin rahoituksen tasavertaisuus. Inkisen tutkimuksen mukaan syitä osallistumisen alueelliseen jakautumiseen on monia. Alueellinen opetustarjonta on yksi tekijä. Opetustarjontaan ja sen laajuuteen liittyvien tekijöiden ohella osallistumiseen on myös monia sosiaalisia ja taloudellisia esteitä. (Inkinen 2022, s. 17). Näiden esteiden ylittäminen on taiteen perusopetuksen keskeisiä haasteita.

Inkisen raportissa (Inkinen 2022, s. 41) esitetään useita toimenpide-ehdotuksia taiteen perusopetuksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden

tukemiseksi. Toimenpide-ehdotukset perustuvat selvitystä varten toteutetun rehtorikyselyn vastauksiin. Ehdotusten mukaan **taiteen perusopetuksen opetustarjontaa tulisi lisätä erityisesti niillä segregatioalueilla, joissa on vain vähän opetustarjontaa ja taiteen perusopetukseen osallistuvuus lasten ja nuorten ikäluokassa alle 10 %**. Rakenteellisten toimenpiteiden kautta tulisi panostaa erityisesti Itä- ja Koillis-Helsinkiin, laajentamalla taiteen perusopetuksen palveluita (tarjonta, opetustilat, opetuskustannukset) vastaamaan alueen lasten ja nuorten ikäluokkia sekä maahanmuuttajien kasvanutta osuutta väestöstä. Tarjonnan katvealueille tulisi pyrkiä kehittämään opetusta tukemalla nykyisten TPO-toimijoiden laajentamista ja sivutoimipisteitä näillä alueilla. Myös koulutilojen käyttöä vähäisen osallistumisen ja tarjonnan katvealueille tulisi tukea pitämällä vuokra-kustannukset kohtuullisina.

Opetuksen taloudellista saavutettavuutta tulisi Inkisen raportin mukaan edistää **kehittämällä kattavampia maksusitoumusjärjestelmiä yhteistyössä sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kaupungin resurseja tulisi kohdistaa siten, että oppilaitokset voivat lisätä vapaaoppilaspaikkoja ja erilaisia maksuhuojennuksia**. Taloudelliseen saavutettavuuteen liittyy myös ehdotus harrastus-/opintosetelin kehittämisestä taiteen perusopetuksen opintoihin vähävaraisille perheille. Oppilaitoksiin tarvitaan rehtoreiden mukaan myös eri kulttuuritaustaisia opettajia ja vaihtoehtoisia opetussisältöjä keinona madaltaa eri kulttuuritaustaisten kynnystä taiteen perusopetukseen. Tietoisuutta taiteen perusopetuksesta tulisi vahvistaa päiväkodeissa ja kouluissa ja niiden kautta, sillä oppilaitoksissa on mahdollista saavuttaa koko ikäluokka varallisuudesta riippumatta. Yhteistyötä oppilaitosten kanssa tulisi lisätä. (Inkinen 2022, 41.)

Inkisenkin selvityksessä kuvataan myös laajasti oppilaitosten jo toteuttamaa toimintaa eriytymisen vähentämiseksi (Inkinen 2022, s. 33–36). **Haasteena on eri toimijoiden välisen yhteistyön ja erilaisten uusien toimintamuotojen kehittyminen käytännön matalan kynnyksen toiminnaksi ja matalan kynnyksen toimintamuotojen saaminen pysyväksi osaksi oppilaitostoimintaa tilanteessa, jossa näille toimintamuodoille ei ole olemassa omia vakiintuneita ja pitkäjänteisiä rahoitusinstrumentteja**. Myös Inkisen selvityksen rehtorikyselyssä tuloksena oli, että oppilaitoksissa haluttaisiin tehdä entistä enemmän sosiaalista ja yhteisöllistä työtä, mutta toimijoiden taloudellinen tilanne ei sitä mahdollista (Inkinen 2021, s. 36). Matalan kynnyksen toimintaa toteutetaan paikallisesti käytännössä hankerahoituksen turvin. Helsinki on tukenut erilaista saavutettavuutta tukevaa toimintaa aktiivisesti erilaisin hankkein, mutta haaste hankemuotoisessa rahoituksessa on, että sillä tehtyä toimintaa on vaikeaa saada vakiinnutettua

osaksi oppilaitosten pysyvää toimintaa ja rahoituskokonaisuutta. Toiminnalle on myös vaikea löytää muita rahoitusmalleja. Taiteen perusopetuksen oppilaitosten avustamisen liikkumavara on käytännössä pieni, jolloin hankerahoituksen merkitys nousee etenkin VOS-rahoituksen ulkopuolella olevilla toimijoilla suureksi ja käytännössä ainoaksi keinoksi toteuttaa matalan kynnyksen toimintaa.

Taiteen perusopetus on kaupungissa käytännössä yksi osa taiteen ja kulttuurin sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen ja lasten ja nuorten harrastamisen tukemisen laajaa kokonaisuutta, jossa tavoitteena on harrastamisen alueellinen, taiteenalakohtainen, sosioekonominen ja kulttuurinen saavutettavuus ja yhdenvertaisuus. Helsingissä, kuten kansallisesti, musiikki on vahvassa asemassa taiteen perusopetuksen kentällä. Musiikin taiteen perusopetuksessa on selvästi eniten oppilaitoksia ja opiskelijoita ja se saa suurimman osan sekä kaupunkiin ohjautuvasta taiteen perusopetuksen VOS-rahoituksesta että kaupunginavustuksista. Toiminnan ja tarjonnan kehittämis- ja laajentamispaineet ovat pikemminkin laajemmin saavutettavuuden eri muotojen edistämisessä, taiteenalojen välisen yhteistyön kehittämisessä sekä muiden taiteenalojen aseman vahvistamisessa kuin musiikin kentän lisätukemisessa. Musiikin taiteen perusopetus nähdään Helsingissä hyvin tärkeäksi ja toimijat erittäin ammattitaitoisiksi. Taiteen perusopetus ja erityisesti musiikin perusopetus voidaan nähdä lakiperustansa ja omien vakiintuneiden rakenteidensa kautta kaupungin sisällä jo itsessään vahvoina toimijoina, vaikka toimijoiden resursoinnissa taiteen perusopetuksessa taiteenalojen välillä ja niiden sisällä onkin käytännössä suuria eroja, jotka vaikuttavat keskeisesti niiden toimintaedellytyksiin (esim. VOS-rahoitus, kaupunginrahoituksen osuus, opetustilat tai niiden puute). Varsinkin VOS-rahoitusta saavilla taiteen perusopetuksen toimijoilla, varsinkin yhteistyössä muiden kanssa, nähdään olevan hyvät mahdollisuudet kehittää uutta toimintaa ja toimintamuotoja taiteen perusopetuksen saavutettavuuden parantamiseksi ja luoda yhteistyötä oman taiteenalan ja muiden taiteenalojen taiteen perusopetuksen ja muiden kaupungin toimijoiden kesken. (ks. myös luku *Oppilaitosten yhteistyötä ja yhdistymistä*)

Kulttuurin ja taidekasvatuksen strateginen viitekehys Helsingissä

Tässä luvussa tarkastellaan Helsingin kaupungin viimeaikaisia strategioita ja ohjelmia taustana taiteen perusopetuksen toimijoiden toiminnalle ja työlle ja kuvataan, minkälaisia ovat Helsingin kaupungin tavoitteet liittyen erityisesti kulttuurin

saatavuuteen ja saavutettavuuteen. Tarkastelun painopisteessä ovat Helsingin kaupunkistrategia sekä taiteen ja kulttuurin keskeiset strategiat. Kulttuurihyvinvointiin liittyvää strategista kehittämistä ja hyvinvointisuunnitelmaa käsitellään kulttuurihyvinvointia käsittelevässä luvussa.

Taide- ja kulttuuri Helsingissä 2030

Helsingin kaupunki asetti vuonna 2019 asiantuntijoista koostuvan taide- ja kulttuurivisiotyöryhmän tarkastelemaan taiteen ja kulttuurin tilaa sekä asettamaan tavoitteita ja esittämään toimenpiteitä päätöksentekijöiden tueksi¹¹². Työskentelykautensa aikana työryhmä järjesti myös muun muassa lukuisia keskustelutilaisuuksia niin asukkaille kuin taide- ja kulttuurialan ammattilaisille. (Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030, 2020, s. 29,) Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030 -visiopaperi julkaistiin elokuussa 2020¹¹³.

Visiossa korostetaan Helsingin nykyistä yhä kasvavaa kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Vision mukaan tulisi huolehtia, että myös heikommassa asemassa olevien mahdollisuudet kulttuurin kokemiseen ja tekemiseen toteutuvat, samoin kuten ikäihmisten kulttuuriset oikeudet. Visiossa taide ja kulttuuri ovat saavutettavia kaiken ikäisille helsinkiläisille niin, että kaupunkilaisten osallisuus ja yhteistyö taide- ja kulttuurilaitosten kanssa ulottuu myös toimijoiden tilojen ulkopuolelle. Kaupungin palveluihin kuuluu kulttuurinen vanhustyö ja teknologian mahdollisuuksia hyödynnetään kulttuuripalveluissa. Taiteen perusopetuksen toimijoita tuetaan toiminnan, yhteistyön ja rakenteiden kehittämisessä, niin että se palvelee kaupunkilaisia laajemmin ja yhdenvertaisemmin sekä tukemalla lasten ja nuorten matalan kynnyksen taiteen ja kulttuurin harrastamista koulupäivän aikana ja sen jälkeen. Helsinkiläisille mahdollistetaan elinikäinen yhteys taiteeseen ja kulttuuriin yhteistyötä lisäämällä ja taiteen harrastamisen resursseja lisäämällä (Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030, 2020, s. 8–11).

Vision toimenpiteissä kannustetaan taidelaitoksia jalkautumaan tietuille kaupungin alueille tekemään pitkäjänteistä yhteistyötä paikallistoimijoiden kanssa, hyödyntäen alueellisen kulttuurityön Helsinki-mallin kokemuksia. Vision mukaan Helsingin kaupunki sitoo kulttuurin toiminta- ja avustusmäärärahojen kasvun vastaamaan vähintään väkiluvun kasvua, ja kustannusten nousua

¹¹² <https://www.helsinkikanava.fi/fi/player/vod?assetId=64095451>

¹¹³ <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/tietoa-meista/kulttuurin-palvelukonaisuus/taide-ja-kulttuurivisio/>

Vastasyntyneet saavat lastenneuvolassa kutsun Kulttuurin kummilapset -ohjelmaan, joka takaa kouluikään asti jokaiselle vähintään kaksi maksutonta kulttuuritapahtumaa vuosittain, jolloin ohjelmaan ilmoittautuvat lapset saavat kummikseen kulttuuritoimijan. Kaupunki tukee taiteen perusopetusta tarjoavia tahoja kehittämään toimintaansa, yhteistyötään ja rakenteitaan palvelemaan helsinkiläisiä entistä laaja-alaisemmin ja yhdenvertaisemmin. Kaupunki myös tukee monialaisena yhteistyönä lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastamista taiteen ja kulttuurin alueilla koulupäivän sisällä ja sen ulkopuolella. Yhtenä toimintamuotona laajennetaan koko kaupungin kattavaksi Pulssi-tyyppinen toiminta, jossa nuoret ideoivat, suunnittelevat ja toteuttavat kursseja, työpajoja ja tapahtumia ammattilaisten tukemana. Ikäihmisten palveluihin resursoidaan kulttuurisen vanhustyön palveluja kattamaan lisääntynyt ikääntyneiden määrä kaupungissa. Teknologiaa käytetään kohdentamaan palveluiden tarjontaa ja edistämään saavutettavuutta ja erityisesti ikääntyneiden kohdalla kohdistetaan eri tavoin palveluiden tarjonnan kohdentamista ja saavutettavuutta teknologiaa hyödyntämällä. (Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030, 2020, s. 10–12)

Helsingin kaupunkistrategia

Helsingin kaupungin toimintaa ohjaa kaupunkistrategia, jonka kaupunginvaltuusto asettaa nelivuotiskausittain. Uusin kaupunkistrategia, Kasvun paikka (2021)¹¹⁴, koskee vuosia 2021–2025. Kaupunkistrategiassa on 13 painopistealuetta, joista yksi on taide ja kulttuuri hyvän elämän mahdollistajana. Strategian mukaan kulttuuri- ja tapahtuma-alan rakenteita vahvistetaan yhteistyössä alan toimijoiden kanssa. Monimuotoisen vapaa-ajan toiminnan ja kulttuurin edellytyksiä luodaan avustuksilla ja vapaan kentän toimijoiden mahdollisuuksia päästä kaupungin tuen piiriin kehitetään (Kasvun paikka, 2021, s. 26). Kansainvälisten lasten ja perheiden tarpeet huomioidaan myös harrastustoiminnassa ja englanninkielisen opiskelun mahdollisuuksia lisätään. Helsinki jatkaa harrastamisen Suomen mallin toteuttamista. (Kasvun paikka, 2021, s. 18).

Strategiassa kaupunkikulttuuri edistää kaupunkilaisten osallisuutta ja vähentää segregaatiota niin, että palveluita on tarjolla ympäri kaupunkia. Taiteen saatavuutta parannetaan erityisesti kantakaupungin ulkopuolella. Esteettömyys ja saavutettavuus kaupunkiympäristössä ja palvelujen suunnittelussa huomioidaan ja kaikkien yhdenvertaista osallistumista mahdollistetaan. Helsinki

¹¹⁴ <https://julkaisut.hel.fi/sites/default/files/2021-11/Helsingin%20kaupunkistrategia%20Kasvun%20paikka.pdf>

panostaa eriytymisen torjuntaan toimialat ylittävällä työllä (kaavoitus, sosiaalityö, koulutus, varhaiskasvatus, vapaa-ajan toiminta) suunnaten palveluja ja investointeja enemmän niitä tarvitseville alueille. (Kasvun paikka, 2021, s. 30–33.)

Muut taide-, kulttuuri- ja hyvinvointipalvelut oppilaitosten toiminta-alueella

Tässä osiossa tarkastelemme ja kartoitamme musiikkioppilaitosten paikallista toimintaympäristöä. Osioon on koottu Keskiseen suurpiiriin (Kallio, Alppiharju, Valtila, Pasila, Vanhakaupunki) sekä Kaakkoiseen suurpiiriin (Kulosaari, Herttoniemi) kuuluvia alueellisia taide-, kulttuuri- ja hyvinvointipalveluja. Musiikkioppilaitoksista Keski-Helsingin musiikkioppilaitos (Helsinginkatu 3) ja Kallion musiikkikoulu (Agricolankatu 4) sijaitsevat Kalliossa ja Musiikkikeskus Resonaari (Kulosaaren puistotie 26) Kulosaaressa. Näiden alueiden väliin sijoittuu 30 000 asukkaalle rakennettu uusi Kalasataman asuinalue, joka kuuluu Keskiseen suupiiriin¹¹⁵. Toimintaympäristön kartoituksen taustana on ajatus siitä, että alueen toimijat voisivat mahdollisesti toimia oppilaitosten yhteistyökumppaneina. Monien mainittujen toimijoiden kanssa yhteistyötä on tehtykin. Listaus ei ole kattava ja perustuu tietoihin, joita on saatu palvelukarttoja, jäsenlistoja ja Helsingin kaupungin sivuja tarkastelemalla. Osasta kartoituksen palveluista esitetään lyhyt luonnehdinta.

Muu musiikin opetus

Alueella toimivia muita taiteen perusopetusta antavia musiikin oppilaitoksia ovat kannatusyhdistyksen ylläpitämä Helsingin kristillinen musiikkikoulu¹¹⁶, jossa on käytössä laaja oppimäärä. Yksityinen Pohjois-Helsingin bändikoulu¹¹⁷ antaa opetusta musiikin yleisen oppimäärän mukaan Kalasataman peruskoulussa. Bändikoulussa järjestetään myös etäsoittotunteja, virtuaalista kulttuurikylpyä erityisesti ikäihmisille sekä Musa-startteja¹¹⁸ kouluilla, joissa nuorten oli mahdollista osallistua bändiopetukseen omalla koulullaan. Ruotsinkielinen Musik- ock kulturskolan Sandels¹¹⁹, joka tarjoaa taiteen perusopetuksen sekä yleistä että laajaa

¹¹⁵ https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_06_10_Hki_Alueittain_2019_Tik-kanen.pdf

¹¹⁶ [Opetussuunnitelma | Helsingin Kristillinen Musiikkikoulu](https://www.bandikoulu.fi/opetusssuunnitelma/)

¹¹⁷ <https://www.bandikoulu.fi/opetusssuunnitelma/>

¹¹⁸ <https://www.bandikoulu.fi/musastartti/>

¹¹⁹ <https://sandels.webbhuset.fi/sv/start/>

oppimäärää, toimii melko lähellä Töölössä. Pop & Jazz Konservatorio¹²⁰ Arabianrannassa tarjoaa laajan oppimäärän mukaista taiteen perusopetusta. Näistä edellä mainituista musiikkiopistoista kaksi jälkimmäistä kuuluvat Suomen musiikkioppilaitosten liittoon¹²¹. Pohjois-Helsingin bändikoulu kuuluu yleistä oppimäärää tarjoavana Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry:n¹²².

Alueella toimii myös lukuisia yksityisiä musiikin- ja laulunopetusta antavia musiikinopettajia ja muita toimijoita, kuten Internet-musiikkikoulu Rockway¹²³, joka järjestää etänä ryhmävalmennusta tai yksityisrumputunteja Vallilan Musahotellissa tarjoava Drum School Up and Down Beats Helsinki¹²⁴.

Tapahtumia, kiertueita, koulutuksia, leirejä ja etäkursseja järjestötyön ohella järjestävä Suomen kansanmusiikkiliitto¹²⁵ sijaitsee Kalliossa. Liittoon kuuluu 23 maakuntien kansanmusiikkijäsenyhdistystä, jotka järjestävät alueillaan harrastustoimintaa.

Suomen Työväen Musiikkiliiton¹²⁶ ja sen Uudenmaan piirillä¹²⁷ on useita musiikkiryhmiä ja kuoroja alueella ja se järjestää myös alueella konsertteja esimerkiksi Helsingin työväenopistolla ja Kalliolassa. Suomen Työväen Musiikkiliiton¹²⁸ tavoite on edistää yhdenvertaisia ja saavutettavia mahdollisuuksia harrastaa musiikkia. Liitto on Suomen vanhin valtakunnallinen harrastajamusiikkijärjestö.

Muiden taiteiden alojen taiteen perusopetus

Tarkasteltavalla alueella toimii myös muiden taiteiden alojen taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia ja toimijoita.

Esittävien taiteiden oppilaitosten liiton jäsenoppilaitoksista Circus Helsinki¹²⁹ sijaitsee Suvilahdessa tarjoten sirkustaiteen laajan oppimäärän opetusta opetuskielinsä ruotsi ja suomi. Helsingin Teatterikoulu¹³⁰ toimii Vallilassa ja on tarjonnut yleistä teatteritaiteen perusopetusta vuosina 2019–2021 Helsingin

¹²⁰ <https://popjazz.fi/hae-opiskelemaan/>

¹²¹ <http://www.musicedu.fi/sml-pahkinankuoressa/jasenoppilaitokset/>

¹²² <https://www.moyry.fi/>

¹²³ <https://www.rockway.fi/yrityksesta>

¹²⁴ <https://upanddownbeats.fi/fi/home-fi/>

¹²⁵ <https://kansanmusiikkiliitto.fi/>

¹²⁶ <http://www.musiikkiliitto.fi/index.php/fi/stm-info/piirit/uudenmaan-piiri>

¹²⁷ <https://www.tyovaenmusiikki.fi/jasenet/>

¹²⁸ <http://www.musiikkiliitto.fi/index.php/fi/stm-info>

¹²⁹ <http://www.circushelsinki.fi/taiteen-perusopetus/>

¹³⁰ <https://www.helsinginteatterikoulu.fi/>

kaupungin toiminta-avustuksen turvin. Ilmaisukoulu Tuikkeella¹³¹ on opetuspiisteitä Pasilassa ja Käpylässä. Tuike tarjoaa yleistä teatteritaiteen perusopetusta, jonka opetussuunnitelmaan on sisällytetty fyysinen- ja visuaalinen teatteri. Neljäs alueella toimiva teatteritaiteen perusopetuksen toimija on Teatteri Ilmiö¹³², jolla on ryhmiä Herttoniemessä. Se tarjoaa laajaa teatteritaiteen perusopetusta.

Kuvataidekoulujen liiton jäsenkouluista Helsingin kuvataidekoululla on toimipisteitä Käpylän alueella. Koulu tarjoaa kuvataiteen ja mediataiteen laajan opetussuunnitelman mukaista opetusta.

Suomen tanssioppilaitosten liiton, STOPP ry:n, jäsenkouluista Helsingin tanssiopistolla¹³³ on toimipisteitä Kalliossa, Käpylässä ja Herttoniemessä. Se tarjoaa yleistä ja laajaa tanssin taiteen perusopetusta. Vapaan Tanssikoulun¹³⁴ oma tila sijaitsee Herttoniemessä ja se antaa tanssin perusopetusta yleisen oppimäärän opetussuunnitelman mukaisesti.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimijat

Kasvatuksen ja koulutuksen toimijoina esitellään kaupungit toimijat leikkipuis-toista ja varhaiskasvatuksesta ammatilliseen koulutukseen asti sekä joitakin saman toimialan yksityisiä toimijoita ja työväenopisto sekä alan ammatilliset oppilaitokset sekä ammattikorkeakoulut ja yliopistot painottaen pääsääntöisesti mahdollisuuksia opiskella musiikkia.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimijoista kolmen oppilaitoksen lähi-alueella on yli 40 Helsingin kaupungin päiväkotia¹³⁵, joista yli 20 antaa esiopetusta¹³⁶. Esimerkiksi Päiväkoti Susanna¹³⁷ Länsi-Pasilassa tarjoaa pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta. Lisäksi alueella on noin 15 yksityistä päiväkotia, joista musiikkileikkitoimintaa järjestävät esimerkiksi Pilkkeen päiväkoti Taikapomppu¹³⁸ Herttoniemessä ja Vallilassa toimiva Pilkkeen musiikkipäiväkoti Paahtimo¹³⁹. Osa kaupungin päiväkodeista tarjoaa esiopetusta kielikylynä tai kaksikielisyytenä ja

¹³¹ <http://www.ilmaisukoulutuike.fi/etusivu/ryhmat/>

¹³² <https://www.teatteri-ilmio.fi/teatteritaiteen-perusopetus/>

¹³³ <https://www.helsingintanssiopisto.fi/taiteen-perusopetus/>

¹³⁴ <https://vapaatanssikoulu.fi/tanssin-perusopetus/>

¹³⁵ <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/paivakodit/paivakotien-aluejako>

¹³⁶ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/esiopetus/esiopetusta-antavat-paivakodit/toimintakausi-2022-2023/>

¹³⁷ <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/paivakodit/varhaiskasvatusta-erikielilla#varhaiskasvatusta-pohjoissaameksi>

¹³⁸ <https://www.pilkepaivakodit.fi/paivakodit/helsinki/herttoniemi/pilke-liikuntapaivakoti-taikapomppu/>

¹³⁹ <https://www.pilkepaivakodit.fi/paivakodit/helsinki/pilke-musiikkipaivakoti-paahtimo/>

yksityiset päiväkodit tarjoavat esiopetusta eri kielillä¹⁴⁰. Suomalais-venäläistä päivähoitoa tarjoava päiväkotitoimipiste Notka¹⁴¹ panostaa erityisesti musiikkiin.

Leikkipuistoja ja perhetaloja alueella on yli kymmenen, joissa järjestetään maksuttomia kerhoja¹⁴² 2–4-vuotiaille kotihoidossa oleville lapsille. Kerhoissa on mahdollista tutustua alueen muihin lapsiperheisiin ja toiminta kattaa niin leikin, taiteen, ulkoilun kuin muun pedagogisen toiminnan. Kerhojen toimintakausi noudattaa kouluaikatauluja. Syksyllä alkavaan kerhotoimintaan haetaan sähköisesti keväisin. Vallilassa sijaitseva perhetalo Sahramissa¹⁴³ järjestetään suomen kielen opetusta pienten lasten vanhemmille sekä erilaista lapsiperhetoimintaa, kuten taaperotreffejä¹⁴⁴.

Tarkastellulla alueella sijaitsee noin 15 Helsingin kaupungin peruskoulua ja kolme yksityistä sopimuskoulua. Pasilan peruskoulussa¹⁴⁵ tarjotaan kaksikielistä opetusta saameksi ja suomeksi sekä ruotsin kielikylpyopetusta. Kulosaaren ala-asteen koulussa¹⁴⁶ opetusta annetaan kaksikielisesti englanniksi ja suomeksi sekä koulussa toimii myös alueellinen erityisluokka sekä kaksi tuettua erityisluokkaa. Käpylän peruskoulussa¹⁴⁷ toimii kaksi joustavan opetuksen Jopo-luokkaa. Erityisluokilla on pidennetty yksilöllinen opetus (POY), toiminta-alueittain järjestettävä opetus (TOI) sekä mahdollisuus opiskella kaksikielisesti espanjaksi ja suomeksi. Alppiharjussa sijaitseva Åshöjdens grundskola¹⁴⁸ tarjoaa opetusta ruotsin kielellä myös musiikkiluokilla.

Lukioita alueella on kymmenisen, joista Helsingin kaupungin lukioita on seitsemän ja yksityisiä kaksi. Osa lukioista on painotetun opetuksen lukioita (ilmaisutaito, kuvataide, luonnontiede ja urheilu) ja yksi on aikuislukio. Kulosaarissa sijaitsee ruotsinkielinen Brändö gymnasium.

Iltapäivätoimintaa¹⁴⁹ järjestetään pääosin koulujen tiloissa, mutta myös muissa tiloissa tai leikkipuistoissa. Alueella on yli kaksikymmentä iltapäivätoiminnan paikkaa, joista suurin osa on yksityisten toimijoiden järjestämiä (yritys,

¹⁴⁰ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/esiopetus/esiopetusta-eri-kielilla/>

¹⁴¹ <https://www.idelia.fi/fi/toimipisteet/notka>

¹⁴² <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/leikkipuistojen-ja-paivakotien-kerhot>

¹⁴³ <https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/leikkipuistotjaperhetalot/sahrami/sahrami>

¹⁴⁴ <https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/leikkipuistotjaperhetalot/sahrami/lapsiperheet/>

¹⁴⁵ <https://www.hel.fi/peruskoulut/fi/koulut/pasilan-peruskoulu>

¹⁴⁶ <https://www.hel.fi/peruskoulut/fi/koulut/kulosaaren-ala-aste/meidan-koulu/>

¹⁴⁷ <https://www.hel.fi/peruskoulut/fi/koulut/kapylan-peruskoulu/meidan-koulu/>

¹⁴⁸ <https://www.hel.fi/peruskoulut/sv/skolor/ashojdens-grundskola/skolan/>

¹⁴⁹ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=2772>

yhdistys, seurakunta) ja alle kymmenen kunnallisia leikkipuistoissa toimivia ja osa kasvatuksen ja koulutuksen toimialan pidennetyn oppivelvollisuuden iltapäivätoiminnan¹⁵⁰ ryhmiä kouluissa erityisen tuen tarpeessa oleville, kehitysvammaisille sekä autisteille ja autismikirjon oppilaille.

Ammatillisten oppilaitosten toimipaikkoja alueella sijaitsee kymmenisen, joista noin puolet ovat Stadin ammatti- ja aikuisopiston toimipaikkoja¹⁵¹. Muut ovat yksityisiä ammatillisia oppilaitoksia, joista ruotsinkielinen on Yrkesinstitutet Prakticum¹⁵² ja musiikin ammatillista koulutusta (muusikko ja musiikkiteknologian ammatit rytmimusiikin alueella) tarjoaa Pop & Jazz Konservatorio¹⁵³, jossa voi myös harrastaa musiikkia musiikin varhaiskasvatuksesta lähtien.

Alueella sijaitsee myös pääkaupunkiseudun suurin erityisammattioppilaitos, Ammattiopisto Live¹⁵⁴ sekä ammatillinen erityisoppilaitos Ammattiopisto Luovi¹⁵⁵, joka järjestää koulutusta vaativaa erityistä tukea tarvitseville.

Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja alueella sijaitsee seitsemän, joista Metropolia¹⁵⁶ tarjoaa musiikin alemmaa ja ylempää ammattikorkeakoulutusta luovien alojen kulttuurikampuksella Arabiassa. Arabian kampuksella sijaitsee myös musiikin oppimista ja lähi- ja verkko-opetusta palveleva Soiva¹⁵⁷, jonka tiloja käyttää myös Pop & Jazz Konservatorio. Metropolian musiikin tutkinto-ohjelman musiikkipedagogit opettavat opinnoissaan harjoitusoppilaita¹⁵⁸. Harjoitusoppilaaksi voi hakeutua kaiken ikäiset ja opetuksesta peritään lukukausimaksu.

Arcada¹⁵⁹ on monitieteellinen ammattikorkeakoulu, jonka koulutusohjelmat ovat ruotsin- ja englanninkielisiä.

Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu¹⁶⁰ ja Kuvataideakatemia¹⁶¹ sekä Helsingin yliopiston Kumpulan kampus¹⁶² (luonnontieteet) sijaitsevat myös alueella.

Helsingin suomenkielinen työväenopiston¹⁶³ päärakennus sijaitsee Kalliossa. Toinen työväenopiston oma toimipiste alueella on Silkkikutomo

¹⁵⁰ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=6061>

¹⁵¹ <https://stadinao.fi/yhteystiedot/toimipaikat/>

¹⁵² <https://practicum.fi/>

¹⁵³ <https://popjazz.fi/hae-opiskelemaan/amatillinen-koulutus/>

¹⁵⁴ https://www.livesaatio.fi/#filter=*

¹⁵⁵ <https://luovi.fi/>

¹⁵⁶ <https://www.metropolia.fi/fi/metropoliaista/kampukset/arabia>

¹⁵⁷ <https://www.metropolia.fi/fi/metropoliaista/kampukset/arabia/soiva>

¹⁵⁸ <https://www.metropolia.fi/fi/opiskelu-metropoliaassa/osaamisen-taydentaminen/musiikin-harjoitusoppilaat>

¹⁵⁹ <https://www.arcada.fi/fi>

¹⁶⁰ <https://www.uniarts.fi/yksikot/teatterikorkeakoulu/>

¹⁶¹ <https://www.uniarts.fi/yksikot/kuvataideakatemia/>

¹⁶² <https://www.helsinki.fi/fi/tutustu-meihin/kampukset/kumpulan-kampus>

¹⁶³ <https://www.hel.fi/sto/fi/tyovaenopisto-esittely/>

Herttoniemessä ja opistolla on kymmenisen muuta opetuspaikkaa¹⁶⁴ alueella, joita sijaitsee muun muassa peruskouluilla, kirjastoissa ja asukastaloissa. Työväenopistossa voi opiskella musiikkia eri musiikkityylien sekä soiton, laulun ja yhteismusisoinnin parissa ja muskarien perheryhmissä¹⁶⁵. Opiston kurssitarjonnassa on myös musiikin teoriaa ja historiaa sekä musiikkiteknologiaa. Opisto järjestää opetuksen lisäksi konsertteja ja luentoja, jotka ovat osallistujille pääsääntöisesti avoimia ja maksuttomia.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimijat

Helsingin kaupungilla kulttuurin ja vapaa-ajan toimialaan kuuluvat kirjaston, kulttuurin, nuorison ja liikunnan palvelukokonaisuudet. Ohessa esitellään kolmen ensimmäiseksi mainitun kokonaisuuden toimijoita ja palveluita, joissa musiikki on jollakin tavalla osa toimintaa.

Kirjastoista tarkasteltavalla alueella on seitsemän Helmet-kirjastoverkon Helsingin kaupunginkirjastoa¹⁶⁶. Useimmista kirjastoista voi lainata erilaisia soittimia. Pasilassa sijaitsee myös Monikielinen kirjasto¹⁶⁷, joka tuottaa kirjastopalveluja vieraskieliselle väestölle. Pasilan kirjastossa toimii Varaamo-palvelun kautta varattavissa oleva musiikin monitoimitila Stemma¹⁶⁸ ja heillä toimii henkilökohtainen musiikkivalmentaja¹⁶⁹. Osassa kirjastoja on myös monitoimitiloja¹⁷⁰ tapahtumiin.

Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan kahdeksasta kulttuurikeskuksista alueelle sijoittuu vuonna 1996 perustettu kulttuurikeskus Caisa¹⁷¹. Caisan toimintaan kuuluvat esitykset, tapahtumat, taidenäyttelyt ja taideopetus, joiden avulla Caisa pyrkii tuomaan esiin helsinkiläisten kulttuurista moninaisuutta niin teemoissa kuin tekijöissä huomioimalla esimerkiksi erilaisia vähemmistöjä. Poikkitaiteellisuus ja monikielisyys ovat toiminnassa tärkeitä, joka näkyy muun muassa Caisan taidekasvatustoiminnassa¹⁷² erilaisten kurssien,

¹⁶⁴ <https://www.hel.fi/sto/fi/yhteystiedot-ja-palaute/opetuspaikat/opetuspaikat>

¹⁶⁵ <https://www.hel.fi/sto/fi/opiskelu/musiikki>

¹⁶⁶ https://www.helmet.fi/fi-FI/Info/Mika_Helmet_on

¹⁶⁷ https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Monikielinen_kirjasto

¹⁶⁸ <https://varaamo.hel.fi/resources/axqoz54wm4tq?date=2022-11-03>

¹⁶⁹ https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Pasilan_kirjasto/Palvelut

¹⁷⁰ https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Vallilan_kirjasto/Palvelut

¹⁷¹ <http://www.caisa.fi/fi/caisanesittely>. Aluksi Caisa oli osa sekä sosiaaliviraston että kulttuurikeskuksen (ent. kulttuuriasiankeskus) toimintaa, kunnes sosiaalivirasto vetäytyi hankkeesta. Helsingin kulttuurikeskuksen osana Caisan toiminta on painottunut yhä enemmän kulttuurin eri muotoihin, samalla kun kaupunki on kehittänyt maahanmuuttajien kotouttamistoimintaa muissa virastoissa.

¹⁷² <http://www.caisa.fi/fi/kurssit>

esimerkiksi 5x2 -taideopetuksen¹⁷³ parissa. Kulttuuritalojen 5x2 -taideopetus perustuu toimintaan, joka kehitettiin vuonna 1987 Annantalolla. Maksuttomille kursseille voivat osallistua helsinkiläiset alakoululuokat, yhteensä viisi kertaa kaksi tuntia kerrallaan. Kursseille hakeudutaan koulujen kulttuurikoordinaattorien¹⁷⁴ kautta. Tavoitteena on kannustaa lapsia taideharrastusten pariin ammatillaisen taideopetuksen avulla ja niin, että jokainen helsinkiläinen alakoululainen pääsee kerran 5x2 -taidekursseille. Opetukseen osallistuu vuosittain noin 6000 alakoululaista.

Nuorison palvelukokonaisuuteen nuorisotaloista alueella kuuluu Hertsin nuorisotila¹⁷⁵, joka sijaitsee Hertsin lähialuekeskuksessa kirjaston kanssa samassa tilassa. Tiloista löytyy musiikin harrastamiseen soveltuva studiotila sekä muuhun taidetoimintaan tai esimerkiksi pelaamiseen soveltuvia tiloja. IrisHelsinki Vallilan¹⁷⁶ toiminta perustuu sateenkaarevalle nuorisotyölle.

Lisäksi alueella toimii Tiivistämö Suvilahti¹⁷⁷, joka on nuorisopalvelujen tapahtumayksikkö, johon vuonna 2019 siirtyi kulttuuriareena Glorian toiminnot. Tiivistämöllä järjestetään keikkoja sekä muita tapahtumia ja se toimii erityisesti alakulttuurien kohtaamispaikkana.

Narrin näyttämö¹⁷⁸, tarjoaa erilaisia teatteritoimintoja nuorille 9–29-vuotiaille, kuten teatteriryhmiä, leirejä, kursseja, työpajoja, esityksiä ja tapahtumia. Tiloja voi myös vuokrata.

Terveys- ja hyvinvointipalvelut

Tässä osiossa esitellään pääosin kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen toimialan (SOTE) kuuluvia palveluita, mutta myös muutamia kolmannen sektorin vastaavia toimijoita. Kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen toimialaan kuuluvat niin terveydenhoito, sosiaalinen tuki, lasten ja perheiden palvelut, senioripalvelut kuin vammaisten palvelut.

Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskus¹⁷⁹ sisältää terveys-, mielenterveys- ja päihde-, sosiaali- ja seniorien palveluita. Kalasataman terveysasema

¹⁷³ <http://www.caisa.fi/fi/koululaisryhmille>

¹⁷⁴ <http://www.annantalo.fi/fi/kulttuurikoordinaattorit>

¹⁷⁵ <https://nuorten.hel.fi/nuorisotalot/hertsin-nuorisotila/>

¹⁷⁶ <https://nuorten.hel.fi/nuorisotalot/irishelsinki-vallila/>

¹⁷⁷ <https://tiivistamo.fi/mika-tiivistamo/>

¹⁷⁸ <https://nuorten.hel.fi/nuorisotalot/narrin-nayttamo/>

¹⁷⁹ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/terveys-ja-hyvinvointikeskuset/kalasatama>

palvelee muun muassa Arabianrannan, Herttoniemen, Kallion, Pasilan ja Vallilan asukkaita.

Yksi kolmesta matalan kynnyksen mielenterveyspalvelupiste Miepeistä¹⁸⁰ sijaitsee Kalasatamassa. Mieppi palvelee kaikkia yli 13-vuotiaita nuoria ja aikuisia. Samassa keskuksessa toimii myös Maahanmuuttoyksikkö¹⁸¹, joka tarjoaa maahanmuuttajille erilaisia kotouttamispalveluja sekä turvapaikanhakijoille asumis-, sosiaali- ja terveyspalveluja. Aktiivisen arjen vinkkejä sekä tukea koti-, hoiva- ja sosiaalipalveluihin senioreille tarjoavat henkilökohtaiset palveluneuvojat Seniori-infossa¹⁸².

Kallion perhekeskus¹⁸³ lasten ja perheiden palveluja, kuten perheneuvola, vauvaperhetyö, lapsiperheiden sosiaalipalvelut, lastensuojelun perhetyö, vammaisten sosiaalityö sekä romaniperhetyö. Kallion perhekeskuksessa toimii aiemmat alueelliset Kallion, Vallilan ja Herttoniemen neuvolat.

Mielenterveyspalveluista Miepin lisäksi alueella sijaitsee Nuorisoasema¹⁸⁴, joka auttaa keskivaikeissa ja vaikeissa mielenterveys- ja päihdeongelmissa 13–23-vuotiaita nuoria. Aseman asiakkaaksi pääsee palvelulähetteellä ja siellä toimii moniammatillisesti terveyden ja hyvinvoinnin ammattilaisia, kuten hoitajia, lääkäreitä, sosiaaliohjaajia ja -työntekijöitä, psykologeja, toiminta-, perhe- ja sosiaaliterapeutteja.

Kaupungin päihdepalveluihin kuuluva Kumppanuustalo Harjula¹⁸⁵ edistää alueella päihteetöntä elämäntapaa. Harjula toimii yhteistyössä Suojatie ry:n¹⁸⁶ kanssa, jonka toimintaan kuuluvat ryhmä- ja kurssitoiminta, vierailut ja erilaiset tapahtumat sekä vertaistyö. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen keskus STEA tukee sen toimintaa.

Päiväkeskus Sympis¹⁸⁷ on matalan kynnyksen päiväkeskus niille, joilla on ongelmia päihteiden tai mielenterveyden kanssa. Päiväkeskuksessa on tarjolla

¹⁸⁰ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/mielenterveyspalvelut/mielenterveyspalvelupiste-mieppi>

¹⁸¹ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajat/>

¹⁸² <https://www.hel.fi/sote/toimipisteet-fi/aakkosittain/kalasataman-thk/senioripalvelut>

¹⁸³ <https://www.hel.fi/sote/toimipisteet-fi/aakkosittain/kallion-perhekeskus>

¹⁸⁴ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/mielenterveyspalvelut/nuorisoasema>

¹⁸⁵ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/paihdekuntoutus/paihdehuollon-jalkikuntoutus/kumppanuustalo-harjula>

¹⁸⁶ <https://kumppanuustaloharjula.fi/suojatie-ry/#:~:text=Suojatie%20ry%20on%20perustettu%20vuonna%202001%20ja%20sen,keinoin.%20Suojatie%20ry%20yll%C3%A4pit%C3%A4%C3%A4%20kumppanuustalo%20Harjulan%20p%C3%A4ihdet%C3%B6nt%C3%A4%20kohtaamispaikkaa.>

¹⁸⁷ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/sympis>

ruokaa, siellä on käytössä tietokone asioiden hoitamiseen, siellä voi levätä, saada tukea ja lääkäripalveluja sekä osallistua toimintaan ja erilaiseen ohjelmaan. Sympiksessä on myös neulanvaihtopiste.

Stadin yhdeksästä asukastalosta Kalliossa sijaitsee Stadin asukastalo Hanna¹⁸⁸, joka avoin kaikille helsinkiläisille ja sen toiminta on pääosin maksutonta. Talossa voi harrastaa, kohdata ihmisiä, viettää vapaa-aikaa ja tehdä vapaaehtoistyötä. Samassa talossa toimii myös kohtaamispaikka Villa Sture¹⁸⁹, joka on päihde- ja päihdekuntoutujien kohtaamispaikka tarjoten vertaistukea ja maksutonta päivätoimintaa.

Alueella on myös yhdistysten, liittojen ja (kansalais-)järjestöjen omia tiloja ja toimintoja, kuten Käpylän Työväentalo¹⁹⁰ sekä Kalliola-konsernin Naapuruustalo Pasila¹⁹¹, jossa on sekä esimerkiksi omaa harrastetoimintaa ja josta käsin koordinoidaan asukastoimintaa, aluetyötä ja jalkautuvaa apua. Naapuruustalolla on myös henkilökuntaa tavattavissa sen aukioloaikoina.

Kaupungin kehitysvammaisten osallisuutta edistävää toimintaa tehdään esimerkiksi toimintakeskuksissa¹⁹², joita alueella sijaitsee kolme, toimintakeskukset Pasila, Sofianlehto ja Kalasatama. Toiminnan lähtökohta on tukea itsenäisyyttä sekä osallisuutta yhteiskunnassa ja järjestää asiakkaille toimintaa huomioiden heidän tarpeensa. Toiminta sisältää myös taidetta ja kulttuuria muun toiminnan lisäksi.

Vastaavia palveluja voi saada myös vaikeavammaisten päivätoiminnan os-topalveluyksiköistä, joista alueella toimii Neuroliitto ry:n Palvelutalo Merenpisara¹⁹³ Arabiassa, joka järjestää toimintaa sekä talossa että muualla asuville. Myös Afasiakeskus¹⁹⁴ ja Validia¹⁹⁵ järjestävät vastaavaa toimintaa.

Vammaistyön Vallilan¹⁹⁶ toiminta tarjoaa toimintaa, mikä tukee työelämäosallisuutta ja kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten työllistymistä, myös taide ja kulttuuri kuuluvat toimintaan. Toimipisteessä on valmennusryhmiä ja se tekee

¹⁸⁸ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asukastalot/etela/hanna/>

¹⁸⁹ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveydenhoito/paihdepalvelut/kohtaamispaikka-villa-sture>

¹⁹⁰ <https://www.seurantatalo.fi/talot/1917-kapylan-tyovaentalo-2860>

¹⁹¹ <https://kalliola.fi/osallistu-toimintaamme/naapuruustalot-ja-kohtaamispaikat/naapuruustalot-pasila/>

¹⁹² <https://www.hel.fi/vammaiset/fi/osallisuus/osallisuutta-edistava-toiminta/>

¹⁹³ <https://palvelutalo.fi/merenpisara/merenpisaran-palvelut/>

¹⁹⁴ <https://www.afasiakeskus.fi/paivatoiminta/>

¹⁹⁵ <https://validia.fi/talo/pasilan-paivatoiminta/>

¹⁹⁶ <https://www.hel.fi/vammaiset/fi/tyollistyminen/tyoelamaosallisuus/vammaistyo-vallila/>

yhteistyötä sekä alihankintatöitä eri toimijoiden, yritysten ja oppilaitosten kanssa.

Kehitysvammaisten asumispalveluja on useissa toimipisteissä alueella, muuan muassa Kipparintalossa¹⁹⁷ Kalasatamassa. Talon rakennuttamisen takana on Savulaiset ry¹⁹⁸, joka on kehitysvammaisten lasten ja heidän vanhempinsa vuonna 2006 perustettu yhdistys. Talossa asuu nuoria kehitysvammaisia sekä ohjatun asumisen että tehostetun palveluasumisen piirissä. Toiminta tukee itsenäisyyttä sekä yhteisöllisyyttä.

Kaupunki järjestää yli 65-vuotiaille ikääntyneille sekä sitä nuoremmille muistisairaille päivätoimintaa¹⁹⁹ seniorikeskuksissa, palvelutaloissa sekä palvelusetelillä²⁰⁰ yksityisiltä palveluntarjoajilta. Toiminta voi olla liikuntaa, kädentaitoja, ulkoilua tai muuta yhdessä tekemistä.

Helsingissä on viisitoista palvelukeskusta, joista Kinaporin palvelukeskus²⁰¹ sijaitsee alueella. Henkilökunta ja vapaaehtoiset järjestävät Kinaporissa muun muassa kädentaitojen, liikunnan, kielten ja lukemisen harrasteryhmiä. Henkilökuntaan kuuluu sosiaaliohjaajia, fysioterapeutti, kädentaitojen ohjaajia, liikunnanohjaaja, vapaaehtoistoiminnan ohjaaja sekä kulttuuriohjaaja. Kulttuuriohjaajat ovat sosiaali- ja terveystieteiden työntekijöitä, joista osa on taidetaustaisia ja joiden työnkuvaa on painotettu kulttuuriin. Kinaporissa toimii myös Sointu²⁰², joka järjestää päivätoimintaa. Keskustelu, muistelu, yhteislaulut, liikunta ja ulkoilu ovat osa toimintaa ja sitä järjestetään osallistujien toiveiden mukaan.

Seurakuntien tilat

Kirkon ja seurakuntien tiloja alueella on alle kymmenen, yksi on Kalasataman ostoskeskuksessa toimiva Redin Silta²⁰³, joka on Kallion ja Paavalin seurakuntien ja Jouluradion yhteinen kohtaamispaikka. Alppilan kirkko²⁰⁴ järjestää kiinan-, viron- ja unkarinkielisiä jumalanpalveluksia ja muun muassa konsertteja sekä

¹⁹⁷ <https://www.hel.fi/vammaiset/fi/asuminen/kehitysvammaisten-asumispalvelut/asuntoryhmat/kipparintalo>

¹⁹⁸ [Savulaiset | Savulaiset](#)

¹⁹⁹ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=2942>

²⁰⁰ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/asiakkaan-tiedot-ja-oikeudet/palveluseteli>

²⁰¹ <https://www.hel.fi/sote/toimipisteet-fi/aakkosittain/kinapori-pake>

²⁰² <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/osallistu-ja-vaikuta/ota-yhteytta/hae-yhteystietoja/toimipistekuvaus?id=48607>

²⁰³ <https://www.redi.fi/liike/silta/>

²⁰⁴ <https://www.helsinginseurakunnat.fi/alppilankirkko.html.stx>

toimintaa²⁰⁵ eri ikäisille ihmisille, esimerkiksi soitinkokeiluja lapsille ja eri instrumenttien alkeiskursseja.

Muut alueelliset järjestö- ja yhdistystoimijat

Alueella on lukuisia muita sekä vapaa-ajan harrastustoimintaa järjestäviä että matalan kynnyksen kohtaamistiloja tarjoavia toimijoita. Loisto Settlementti -yhdistys²⁰⁶ tekee sosiaalista nuorisotyötä pääkaupunkiseudulla muuan muassa Tyttöjen ja Poikien taloissa, jotka molemmat sijaitsevat Kalliiossa. Tyttöjen talon²⁰⁷ toiminta on tarkoitettu 10–28-vuotiaille tytöille ja naisille sukupuolen moninaisuus huomioiden ja talo tarjoaa erilaisia harrastusmahdollisuuksia ja tukea eri elämäntilanteissa. Poikien talon²⁰⁸ toiminta on kohdistettu 10–28-vuotiaille kansainvälisille ja maahan muuttaneille nuorille pojille ja miehille. Toimintaan²⁰⁹ kuuluu muun muassa yhteisöllistä olemista, taidetta ja harrastamista tavoitteena huomioida moninaisuus ja erilaiset kulttuuriset lähtökohdat. Myös Itä-Pasilassa Loisto²¹⁰ tekee sosiaalista nuorisotyötä kulttuurisensitiivinen työote huomioiden, Loisto järjestää alueella harrastustoimintaa yhteistyössä Walter ry:n²¹¹ kanssa, joka edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta.

Kalliola-konserniin kuuluva Kalliolan Settlementitalolla²¹² järjestetään Helsingin kaupungin rahoituksella osallistavaa nuorisotoimintaa²¹³, jossa 13–21-vuotiaat nuoret pääsevät suunnittelemaan toimintaa. Kalliolassa toimii myös Kalliolan kansalaisopisto, jossa järjestetään myös erilaisia musiikkikursseja²¹⁴, kuten esimerkiksi muskareita, musiikki-improvisaatiota, kansanlaulua ja länsiafrikkalaista rummutusta.

Autismisäätiön Vallilan ohjaus- ja valmennuspalveluissa toimii Vallilan taidestudio²¹⁵, jossa autistikirjon ja muiden erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden on mahdollista toimia ja työskennellä. Taidestudio toiminta on osa työllistymistä edistäviä palveluita ja se myös tuottaa taide- ja kulttuuritapahtumia

²⁰⁵ <https://www.helsinginseurakunnat.fi/alppilankirkko/haku.html.stx?haku=true&paikka=reference:GBUb7PnmB&tyyppi=tapahtumat>

²⁰⁶ <https://loistosetlementti.fi/>

²⁰⁷ <https://tyttojentalo.fi/ajankohtaista/syyskausi-2022-lukkari>

²⁰⁸ <https://www.poikientalo.fi/>

²⁰⁹ <https://www.poikientalo.fi/about-us/>

²¹⁰ <https://loistosetlementti.fi/ita-pasilan-sosiaalinen-nuorisotyto/>

²¹¹ <http://www.walter.fi/>

²¹² <https://kalliola.fi/osallistu-toimintaamme/setlementtitalo/>

²¹³ <https://kalliola.fi/osallistu-toimintaamme/osallistava-nuorisotoiminta/>

²¹⁴ <https://opisto.kalliola.fi/kurssit/musiikki/>

²¹⁵ <https://www.kettukintaiteilijamatrikkeli.fi/taidestudiot/autismisaation-vallilan-taidestudio/>

yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vallilassa toimii Sininen sirkus -taiteilija-kollektiivi²¹⁶, joka toimii visuaalisen taiteen kentällä. Myös Herttoniemessä ja Käpylässä on Autismsäätiön päivätoimintaa.

Aula-työkotien Kannatusyhdistys ry²¹⁷ tukee kehitysvammaisia ja muita erityistä tukea tarvitsevia järjestäen päivätoimintaa, valmennusta, työllistämistä ja asumispalveluja. Studio Aulan²¹⁸ uusi toimipiste on Sörnäisissä, jonka työpaikoissa asiakkaat voivat osallistua erilaiseen taidetoimintaan ryhmissä.

Nuorten perheiden ja vanhempien matalan kynnyksen toimintaa retkien, tapahtumien, tuen ja tapaamisten muodossa järjestää Silmu²¹⁹ Kalliossa. Silmu on osa Loisto Settlementti -yhdistystä. Myös Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri²²⁰ järjestää alueella muun muassa ohjattuja perhekahviloita. Vallilassa sijaitsee myös Helsingin ensikoti ry²²¹, joka auttaa lasta odottavia ja vauva- ja pikkulapsiperheitä ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä.

Resonaarin taustaorganisaatio HelsinkiMissio toimii monipuolisesti eri ikäisten ihmisten parissa, kuten järjestäen senioreille Laula kanssamme -yhteislaulutilaisuuksia²²² alueella Kinaporin kerhosalissa. Diakonissalaitoksella²²³ on ikääntyneiden ja erityisryhmien sosiaali- ja terveystilaisuuksia sekä hätämajoitusta esimerkiksi paperittomille. Alueella päätoimipaikkaa pitävä Ikäinstituutti²²⁴ toimii ikääntyneiden asiantuntijaorganisaationa edistäen hyvää vanhenemista tutkimuksen, kehittämisen ja koulutuksen keinoin. Ikäinstituutti vastaa Suomessa senioritanssin koulutuksesta sekä harrastustoiminnan edistämisestä ja on mukana valtakunnallisessa ARMAS-festivaalissa²²⁵, mikä tapahtumakokonaisuutena juhlistaa ikääntymistä.

Eläkeliiton Helsingin piiri ry:n²²⁶ yhdistykset järjestävät jäsenilleen erilaisia kerhoja, retkiä ja tutustumiskäyntejä eri kohteisiin. Helsingin yhdistyksen Puuhapaja²²⁷ toimii Kinaporin palvelukeskuksessa. Käpyrinne ry:n Käpyrinteen

²¹⁶ <https://kettuki.fi/wp-content/uploads/2021/07/case-sininen-sirkus-2019.pdf>

²¹⁷ <http://www.aula-tyokoti.fi/aula-tyokoti/>

²¹⁸ <http://www.aula-tyokoti.fi/aula-studio-aula/>

²¹⁹ <https://www.silmutoiminta.fi/>

²²⁰ <https://uudenmaanpiiri.mll.fi/perheille/perhekahvilat/helsinki/>

²²¹ <https://www.helsinginensikoti.fi/autamme/ymparivuorokautiset-palvelut/>

²²² <https://www.helsinkimissio.fi/tarvitsetko-apua/senioreille/yhteisolliset-tilaisuudet/>

²²³ <https://www.hoiva.fi/meista/>

²²⁴ <https://www.ikainstituutti.fi/koulutus-ja-tapahtumat/liikunta-ja-ulkoilu/senioritanssi/vastuutahot/>

²²⁵ <https://armasfestivaali.fi/toimijat/>

²²⁶ <https://www.elakeliitto.fi/piirit/helsinki>

²²⁷ <https://www.elakeliitto.fi/puuhapaja-toimii-taas-kinaporissa-koksa4-tilassa>

palvelutalo²²⁸ Käpylässä tarjoaa palveluasumista ja päivätoimintaa ikääntyneille ja järjestää erilaisia tapahtumia, musiikki- ja taide-esityksiä ja muuta ryhmätoimintaa ikääntyneille. Diakonissalaitoksen Rinnekotien Maurinkoti²²⁹ sijaitsee Kalliossa tarjoten asumisen tuen palveluja monivammaisille aikuisille kehitysvammaisille ja yhteisiä tiloja vapaa-ajan viettoon.

Vallilassa sijaitseva Moniheli²³⁰ on monikulttuurinen yhteistyöverkosto, johon kuuluu yli sata järjestöä. Se edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja on asiantuntija kotoutumis- ja maahanmuuttoasioissa.

Muita alueellisia taide- ja kulttuuritoimijoita

Yllä mainittuun Moniheli-verkostoon kuuluva monikulttuurinen ja -kielinen Kulttuurikeskus Ninho²³¹ sijaitsee Keskisellä alueella Verkkosaassa. Se järjestää festivaaleja, näyttelyitä ja muita tilaisuuksia. Kulttuurikeskus järjestää Kolibrí Festivaalia²³², joka on kulttuurisen moninaisuuden festivaali perheille tarjoten esityksiä ja työpajoja sekä seminaareja.

Sturenkadulla toimiva Kulttuuritalossa²³³ järjestetään kulttuuri- ja konserttitapahtumia. Samalla kadulla Vallilassa toimii Teatteri Sture²³⁴, joka tarjoaa esiintymismahdollisuuksia ammattilaisille ja harrastajille. Helsingin kaupunginteatterin²³⁵ Suuri ja Pieni näyttämö sekä Arena-näyttämö ja Studio Pasila sijaitsevat alueella. Kaupunginteatterin yleisötyö²³⁶ toteuttaa muuan muassa koululaistyöpajoja ja tapahtumia sekä taiteilija- ja tekijätapaamisia eri-ikäisille ihmisille. Vallilassa toimii myös Musiikkiteatteri Kapsäkki²³⁷, jonka ohjelmistossa on musiikinäytelmiä ja konsertteja.

Kalliosali²³⁸ tarjoaa tilojaan kulttuurille ja tapahtumille keikoista yritystapahtumiin. Lisäksi he kehittävät teatteri-, musiikkiklubi- ja tanssitaiteen esitysarja -toimintaa toimiakseen kulttuuritalona Helsingissä.

²²⁸ <https://kapyrinne.fi/palvelut/>

²²⁹ <https://www.rinnekoti.fi/toimipiste/maurinkoti/>

²³⁰ <https://moniheli.fi/>

²³¹ <https://ninho.fi/what-we-do/>

²³² <https://www.kolibrifestivaali.org/fi/>

²³³ <https://www.kulttuuritalo.fi/>

²³⁴ <https://www.teatteristure.fi/>

²³⁵ <https://hkt.fi/yhteystiedot/>

²³⁶ <https://hkt.fi/backstage/markkinointi-ja-yleisotyo/>

²³⁷ <https://kapsakki.fi/tarina/>

²³⁸ <http://kalliosali.fi/>

Suvilahden alueella sijaitseva uuden sirkuksen keskus Circon²³⁹ tarjonta kattaa kotimaisen ja kansainvälisen ohjelmiston lisäksi esityksiä lapsille ja työpajoja sekä yleisökeskusteluja. Circon yleistötyöhön kuuluu yleisölähtöinen esitystoiminta. Toinen sirkustoimija Suvilahden alueella on työpajoihin, ja harrastustoimintaan keskittynyt Sirkus Magenta-yhdistys²⁴⁰, jonka erityisosaamisalaa on sosiaalinen sirkus eli matalan kynnyksen sirkustaiteen ja luovan liikunnan toiminta. Sirkus Magenta järjestää harrastusryhmiä paikallisesti ja eri puolilla Helsinkiä. Sosiaalisen sirkuksen kohderyhmänä ovat kaikenikäiset erityistä tukea tarvitsevat ihmiset ja toimintaa jalkautetaan ihmisten luo erilaisiin yhteisöihin ja tiloihin toimien tiiviissä yhteistyössä sosiaali-, nuoriso- ja kulttuurialan toimijoiden kanssa.

²³⁹ <https://cirko.fi/cirko/>

²⁴⁰ <https://sirkusmagenta.fi/sosiaalinen-sirkus/esittely/>

KULTTUURIHYVINVOINTINÄKÖKULMIA

Tämän selvityksen yhtenä lähtökohtana on ajatus *musiikin harrastamisesta hyvinvointipalveluna*. Tuolloin musiikin harrastamista ja opiskelemista tarkastellaan laajemmassa kuin musiikillisessa viitekehäksessä, ja samalla oppilaitoksen tavoitteet ulottuvat musiikillisen osaamisen kartuttamista laajemmalle. Musiikin tekeminen tuo silloin kokonaisvaltaista hyvinvointia, tuo ryhmään kuulumisen ja osallisuuden kokemuksia ja ehkäisee omalta osaltaan syrjäytymistä. Taiteen ja kulttuurin harrastamisen myönteisiä terveys- ja hyvinvointivaikutuksia on käsitelty monissa tutkimuksissa (esim. Salminen 2021). Vuoden 2019 lopussa WHO julkaisi mittavan meta-analyysin siitä, millaista näyttöä taiteen hyvinvointivaikutuksista on. Julkaisu kattoi 900 tutkimusjulkaisua ja 3000 tutkimusta ja toi esiin vahvaa tietoa taiteen ja kulttuurin todetuista yhteyksistä niin terveyden edistämiseen ja sairauksien ennaltaehkäisyyn kuin sairauksien hoitoon ja hallintaan.²⁴¹

Musiikin, kuten ylipäänsä taiteen harrastamisen on todettu vahvistavan kokemusta osallisuudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa omaan elämään (Salminen, 2021, s. 27–28; s. 69). Taiteen ja kulttuurin harrastaminen sekä haastaa että vahvistaa ihmisen toimintakykyä ja toimijuutta (Lilja-Viherlampi, 2021, s. 77). Musiikin harjoittamisen, kuten yhteismusisoinnin, on myös tutkittu vahvistavan yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden kanssa (Salminen, 2021, s. 71–72). Myös oman taidesuhteen rakentaminen ja syventäminen luo hyvinvointia. Tällöin kerrytetään ja sovelletaan taiteellista osaamista, harjoitetaan taiteellista ilmaisua, opitaan uutta ja koetaan taidetta osana hyvää elämää (Lilja-Viherlampi, 2021, s. 77). Taiteen ja kulttuurin harrastamista voi tarkastella myös kulttuuristen oikeuksien näkökulmasta, jolloin jokaisella on mahdollisuus luovaan toimintaan ja itseilmaisuun riippumatta iästään, voinnistaan tai elinolosuhteistaan (Lilja-Viherlampi, 2021, s. 75).

Edellä mainitussa WHO:n raportissa²⁴² esitetään useita suosituksia kulttuuri-, terveys- ja sosiaalisektorille. Kulttuurihyvinvointi on noussut myös osaksi kansallisia politiikkaohjelmia. Ohjelmia yhdistävä tekijä on laaja-alainen näkemys kulttuurista hyvinvoinnin mahdollistajana, mikä edellyttää samalla poikkisektoriaalisuutta ja hallinnonalat ylittävää yhteistyötä ohjelmien tavoitteiden toteuttamiseksi.

²⁴¹ <https://www.who.int/activities/creating-healthy-cities>

²⁴² <https://www.who.int/activities/creating-healthy-cities>

Taide- ja taiteilijapoliittinen ohjelmatyö nosti jo 2000-luvun alussa esiin taiteen soveltavan käytön monilla yhteiskunnan osa-alueilla. Taiteella alettiin nähdä rooli osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä koulumaailmaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) ja sosiaali- ja terveysministeriö (STM) ovat tehneet yhteistyötä taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseksi ja taiteen saavutettavuuden lisäämiseksi. Tämä juontaa juurensa Terveyden edistämisen politiikkaohjelmaan (2007–2011), jonka osana valmisteltiin poikkihallinnollinen Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma vuosille 2010–2014.²⁴³ Vuonna 2010 käynnistynyt ns. Taiku-toimintaohjelma antoi sysäyksen laajalle hallinnonrajat ylittävälle kehittämistoiminnalle. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf, 2019, s. 31.) Opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön asetti 2016 poikkihallinnollisen Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän seurantaraportissa 2019 esitettiin mm. taiteen hyvinvointiaspektin vahvistamista koulutuksessa siten, että OKM, Opetushallitus (OPH), kunnat ja muut koulutuksen järjestäjät ryhtyvät toimenpiteisiin taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten vahvistamiseksi kaikilla koulutusasteilla, taiteen perusopetuksessa ja vapaassa sivistystyössä. Lisäksi raportissa peräänkuulutetaan, että OKM, OPH ja koulutuksen järjestäjät osoittavat lisää resursseja taiteen perusopetuksen saavutettavuuden ja saatavuuden parantamiseksi ja pedagogiikan kehittämiseksi, jotta yhdenvertaiset mahdollisuudet taiteen opiskeluun lisääntyvät. Toimenpiteissä huomioidaan myös elinikäisen oppimisen tukeminen ja mahdollisuus järjestää taiteen perusopetusta aikuisille.²⁴⁴

Kirjoittamisajankohtana Sosiaali- ja terveysministeriö on jatkoksi aiemille toimintaohjelmille perustanut yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa ministeriöiden välisen Taiku3-työryhmän. Työryhmän ohjelmassa kulttuurihyvinvointi kuuluu osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen poikkihallinnollista kokonaisuutta. Työryhmän tehtävänä on muiden muassa tunnistaa kulttuurihyvinvoinnissa keskeiset kehittämisen alueet erityisesti tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteissa ja toimintamalleissa. (Lilja-Viherlampi, 2021, s. 83–84.)

²⁴³ Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa (2019), https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161547/Rap_34_2019_Kulttuuri%20ja%20taide%20hyvinvoinnin%20edistajina.pdf, s.9.

²⁴⁴ Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa (2019), https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161547/Rap_34_2019_Kulttuuri%20ja%20taide%20hyvinvoinnin%20edistajina.pdf, s.15-16.

Myös ohjelmassa Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030. Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi²⁴⁵ on yhtymäkohtia kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen. Kansallinen ikäohjelma on laadittu poikkihallinnollisessa yhteistyössä eri ministeriöiden, kuntien, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa. Ikäohjelmalla kannustetaan mahdollisimman toimintakykyisen ikääntymisen turvaamiseen sekä taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväen palvelujärjestelmän rakentamiseen²⁴⁶ Ikäohjelman tavoitteiden toteuttamisessa oleellista on eri alojen ja toimijasektoreiden yhteistyö. Suositelluissa toimenpiteissä korostetaan kunnan sisällä eri toimialojen, kuten liikenne, koulutus ja kulttuuri yhteistyötä turvallisen kotona asumisen mahdollistamiseksi (emt., s. 42). Kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyötä peräänkuulutetaan mm etsivässä vanhustyössä, (emt., s. 25), sekä yleisemmin toimintojen ja palvelujen kuten kulttuuri –ja liikuntapalvelujen järjestämisessä (emt., s. 42). Yhteistyötä ja integrointia haetaan myös erityistason sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä muiden viranomaistahojen ja hallintokuntien kanssa, kuten KELA:n, sivistystoimen, pelastustoimen ja TE-hallinnon kanssa (emt., s. 24)²⁴⁷

Osana kansallista ikäohjelmaa toimii Hyvinvointia kulttuurista ikäihmisille -hanke (8/2021–12/2022) on Taiteen edistämiskeskuksen koordinoima yhteishanke vuosille 2022–2023. Palvelun hankekumppaneina ovat Aili-verkosto ja Teatterikeskus. Tavoitteena on vahvistaa toimijoiden ja alueiden kulttuurihyvinvointitoimintaa tukemalla kuntia ja kuntien kanssa yhteistyössä toimivia yhteisöjä myöntämällä avustuksia kulttuurihyvinvointitoimintaa vahvistaviin hankkeisiin.²⁴⁸ Kirjoittamisajakohtana on käynnistymässä kansallisen ikäohjelman toinen vaihe.

Seuraavassa käsittelemme kulttuurihyvinvoinnin painotuksia Helsingin kaupungin strategioissa sekä niiden tavoitteiden toteuttamiseksi luotuja palveluja toimintamalleja. Ajatuksena on, että kuvattuja malleja voitaisiin entistä laajamuotoisemmin soveltaa myös musiikkikasvatuksessa hyvinvointipalveluna.

²⁴⁵ Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030. Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2020:31. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162462/STM_2020_31_j.pdf?sequence=4&isAllowed=y

²⁴⁶ <https://stm.fi/ikaohjelma>

²⁴⁷ Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2020:31. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162462/STM_2020_31_j.pdf?sequence=4&isAllowed=y

²⁴⁸ <https://www.taike.fi/fi/tietoa-erityisavustuksista-hyvinvointia-kulttuurista-ikaihmisille-hankkeisiin>

Kulttuurihyvinvointi Helsingin kaupungin strategioissa ja ohjelmissa

Aiemmin esitellyssä Helsingin kaupungin raportissa Taide- ja kulttuuri Helsingissä 2030: Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset esitettiin taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantamiseen liittyvien tavoitteiden ja toimenpiteiden lisäksi suositus taide- ja kulttuuriorganisaatioille ottaa terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen strategiseksi osaksi niiden tekemää työtä. Visiossa esitetään kulttuuri-, sosiaali- ja terveystalojen yhteistyörakenteiden ja –mekanismien vahvistamista, esimerkiksi perustamalla ohjelmia, joita rahoitetaan poikkisektorisesti (Laurio 2020, s. 21). Visiotyön linjaukset ovat pohjana mm. Helsingissä tehtävälle hyvinvointisuunnitelmatyölle.

Helsingin hyvinvointisuunnitelmat

Kaupunkitasoinen lakisääteinen hyvinvointisuunnitelma sisältää pääpainopisteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä niihin liittyvät tavoitteet, toimenpiteet ja seurannan eri väestöryhmät huomioiden. Hyvinvointisuunnitelma rakennetaan kaupungin toimialojen yhteistyönä ja sitä ohjaa kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä.²⁴⁹ Helsingin uusin hyvinvointisuunnitelma, Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikille – Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025²⁵⁰ hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa marraskuussa 2022. Hyvinvointisuunnitelman sisältöä ohjaavat lainsäädäntö ja useat kansalliset suositukset ja ohjelmat, kuten YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma 2030²⁵¹, kansallinen lapsistrategia²⁵², kansallinen ikäohjelma²⁵³ sekä rasismiin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma²⁵⁴. Kaupungin hyte-ohjausryhmä varmistaa suunnitelman toteutumista ja siitä, että hyvinvointisuunnitelman sisällöt ohjaavat talouden ja toiminnan suunnittelua eri toimialoilla ja kaupunginkansliassa (Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, s. 4).

²⁴⁹ Stadin hyte-barometri (2020), https://julkaisut.hel.fi/sites/default/files/2021-02/21_01_28_Tilastoja_1_Hognabba_Maatta.pdf, s. 8.

²⁵⁰ [Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022-2025](https://kestavakehitys.fi/agenda-2030)

²⁵¹ <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>

²⁵² <https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsistrategia/>

²⁵³ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162462/STM_2020_31_j.pdf?sequence=4&isAllowed=y

²⁵⁴ <https://oikeusministerio.fi/rasismiin-vastainen-toimintaohjelma>

Keskustelussamme kaupungin edustajien kanssa ilmeni, että kulttuurinäkökulma on tullut hyvinvointisuunnitelmissa yhä vahvemmin esiin.

Harrastamisen ja vapaa-ajan osalta suunnitelman keskeisiä sisältöjä seuraavan valtuustokauden osalta ovat lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukeminen, Kulttuurin kummilapset -toiminnan jatkaminen ja muiden kuin suomen ja ruotsinkielisten osallistumisen siihen mahdollistaminen sekä uusien ikäluokkien lisääminen ohjelmaan. Kulttuurisen vanhustyön käytänteitä, kuten kulttuuriohjaajatoimintaa sekä kaveritoimintaa otetaan kehittämiskohteeksi. Visiossa tuetaan erityisesti kotona asuvien ikääntyneiden osallistumista taide- ja kulttuuritoimintaan. Kaikissa ikäryhmissä edistetään hyvinvointia taidetta ja kulttuuria sekä vapaaehtois- ja vertaistoimintaa huomioimalla. (Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, s. 12.)

Hyvien väestösuhteiden painopistealueella nostetaan esiin osallisuus- ja vuorovaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Lapsiystävällinen kunta -työn kautta panostetaan lasten oikeuksien näkökulmaan. Moniäänisyyttä ja yhdenvertaisuutta osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksissa vahvistetaan Vuoden 2022 aikana perustetaan myös lasten ja nuorten osallisuuden työryhmä. Uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisen myötä lainsäädäntö velvoittaa sisällyttämään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman osaksi kaupunkitasoista hyvinvointisuunnitelmaa. Hyvinvointisuunnitelman osia ovat myös ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma sekä ehkäisevän päihdetyön että hyte-työryhmien toimitasuunnitelmat. (Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, s. 6–20.)

Myös Helsingin aiemmassa hyvinvointisuunnitelmassa Hyvinvointia ja terveyttä kaikille, Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2019–2021²⁵⁵ korostettiin eriarvoisuuden vähentämistä ja syrjäytymisen ehkäisyä varhaisessa vaiheessa perheiden arjen tasolla ja kasvatuksen, koulutuksen ja harrastusten parissa. Tavoitteena oli, että jokaisella lapsella ja nuorella on harrastus. Ikääntyneiden kohdalla suunnitelmassa korostettiin palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Stadin ikäohjelma²⁵⁶ oli yksi hyvinvointisuunnitelman painopisteistä, jossa on tarkemmin kirjattu toimenpiteitä ikääntyneiden toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistamiseksi, kuten kulttuurin osalta kulttuuripalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen niin jalkautuvien palvelu- ja vapaaehtoistoiminnan muotoja kuin digitaalisia kulttuuripalveluja, esimerkiksi kotihoidon asukkaille, kehittämällä. (Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2019–2021, s. 8–16.)

²⁵⁵ <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/Helsinki/hyte/hyvinvointia-ja-terveytta-kaikille.pdf>

²⁵⁶ <https://www.hel.fi/static/helsinki/kaupunkistrategia/karki/hyte/taulukot/ikaantyneiden-toimintakyky.pdf>

Uusimman hyvinvointisuunnitelman valmistelun tukena on käytetty valtuustokauden lopussa julkaistua Stadin HYTE-barometriä – Hyvinvointikertomus 2018–2021 (2021)²⁵⁷, joka on hyvinvointisuunnitelmatyön seurantaväline. Barometrin avulla tehdyn selvityksen mukaan esimerkiksi on onnistuttu vähentämään alueellisia terveys- ja hyvinvointieroja myönteisen erityiskohtelun rahoituksen kautta. Rahoitusta on käytetty kasvatuksen ja koulutuksen sekä sosiaali- ja terveystoimialalla, sekä vuodesta 2020 lähtien kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialalla. Rahoituksen avulla esimerkiksi kulttuurista nuorisotyötä on vakiinnutettu toimintamuodoksi valituilla kohdealueilla (Stadin hyvinvointibarometri, 2021, s. 14). Vaikka kulttuurin teemat ovat nousseet osaksi hyvinvointisuunnitelmatyötä, barometrissa tuodaan esiin huolenaiheena, että kuluneen valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmaan kulttuurin ja taiteen näkökulmia oli nostettu vain vähän. Valtuustokauden aikana oli julkaistu uutta lainsäädäntöä kulttuurihyvinvoinnista ja ilmiön merkitystä kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä tulisi raportin mukaan jatkossa korostaa nykyistä enemmän (Stadin hyvinvointibarometri, 2021, s. 50).

Kulttuurihyvinvointia edistävä toiminta ja palvelut kunnissa

Edellä kuvasimme Helsingin hyvinvointisuunnitelmaa ja sen tavoitteita, joiden saavuttamiseksi hyvinvointi- ja kulttuuripalvelut toimivat yhdessä. Myös muissa kunnissa on vastaavanlaista toimintaa, joka pohjaa paljolti kansallisiin suosituksiin ja ohjelmiin.

Suosituksessa maakunnille ja kunnille taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (2018) silloinen perhe- ja peruspalveluministeri ja Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri linjasivat tavoiteltuja toimia, joilla pyritään edistämään taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Suosituksissa kunnille esitetään, että ne asettavat tavoitteet hyvinvointia ja terveyttä edistävälle taide- ja kulttuuritoiminnalle kuntastrategiassa, hyvinvoinnin ja kulttuurin suunnitelmissa sekä elinympäristöjen kehittämissuunnitelmissa. Siten osana hyvinvointikertomustyötä kunnissa tulisi valmistella kulttuurihyvinvointisuunnitelma tai vaihtoehtoisesti hyvinvointikertomukseen tulisi sisällyttää taide- ja kulttuuritoiminnan keskeisimmät tavoitteet ja kuvaus painottuen asukkaiden kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

²⁵⁷ Stadin HYTE-barometri (2021). Hyvinvointikertomus 2018–2021. https://julkaisut.hel.fi/sites/default/files/2021-02/21_01_28_Tilastoja_1_Hognabba_Maatta.pdf

Suosituksen mukaan kuntien tulisi myös varmistaa poikkihallinnollinen yhteistyö esimerkiksi poikkihallinnollisten hyvinvointityöryhmien ja kulttuuriasioita koordinoivan vastuutahon (esim. hyvinvointikoordinaattorin) avulla.²⁵⁸ Esimerkkeinä taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöstä sosiaali- ja terveyssektorin kanssa suosituksessa esitetään mm. harrastamisen ja osallistumisen tukeminen lastenneuvolassa annettavan kulttuurilähetteen kautta tai sosiaalihuollon kautta annettavan kulttuuripassin kautta, jota hyödyntäen perhe tai asiakas voi osallistua kulttuuritilaisuuksiin tai omaehtoiseen harrastamiseen. Kulttuuriin osallistumista voidaan tukea myös tarjoamalla tuki osallistumiseen saattajan tai tukihenkilön muodossa. Suosituksessa esitetään myös taiteilijoita toiminta- ja palvelukeskuksiin.²⁵⁹

Kulttuuritoiminnan tavoitteet ovatkin mukana yhä useamman kunnan hyvinvointikertomuksessa. THL:n selvityksessä 73 prosenttia vastanneista kunnista ilmoitti, että sen laajaan hyvinvointikertomukseen sisältyi tavoitteita kulttuuritoiminnasta vuonna 2021. Vastaava luku vuonna 2019 oli 61 prosenttia. Lähes puolella (45 %) kunnista suunnitelma hyvinvointia ja terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta oli osana laajempaa kokonaisuutta, kuten hyvinvointikertomusta. Vastaava luku vuonna 2019 oli 35 prosenttia. Lisäksi kunnista lähes puolessa (44 %) oli vakiintunut kulttuurin edistämisestä vastaavan toimialan koordinoima poikkihallinnollinen rakenne tai käytäntö, jossa käsitellään hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa.²⁶⁰

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on yhtenä ulottuvuutena myös Sosiaali- ja terveysministeriön kehittämässä ns. TEA- viisarissa.²⁶¹ Työkalulla kerätyt tiedot kuvaavat kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Myös HYTE-kertoimen²⁶² käyttöönotto vuonna 2023 tulee luultavasti lisäämään kulttuuripalveluiden soveltamista kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyössä. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Kertoimessa kunnan toimintaa kuvaa 15 prosessi-indikaattoria, joista kulttuuri on peruskoulujen, liikuntaan ja kuntajohdon ohella,

²⁵⁸ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161228/Prosenttiperiaatteen%20k%C3%A4rkihanke-esite.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, s.4.

²⁵⁹ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161228/Prosenttiperiaatteen%20k%C3%A4rkihanke-esite.pdf>, s. 2.

²⁶⁰ https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143358/TUTI2021_068_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y, s. 2.

²⁶¹ <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruu/85>

²⁶² <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

yksi indikaattori.²⁶³ Indikaattorissa peräänkuulutetaan kulttuuriin osallistumiskyntä madaltavia toimintamuotoja, kuten esimerkiksi kulttuurikaveri- ja kulttuuriluotsitoimintaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä vuodelta 2022 (Anttila et al., 2022) tarkastellaan, kuinka laajasti kulttuuriin osallistumista helpottavia malleja ja kulttuurihyvinvointia edistäviä malleja oli käytössä kunnissa, esimerkkeinä kulttuurin osallistumisen taloudellisen tuen malli, kulttuurilähete ja palvelunohjausmallit.

Kulttuurin osallistumisen taloudellisen tuen malli viittaa toimintamalleihin, joiden tehtävä on tukea taloudellisesti vaikeassa tilanteessa olevien nuorten, aikuisten tai perheiden kulttuuriin osallistumista tai sen tekemistä. 58:sta kysymykseen vastanneesta kunnasta 32:lla oli jokin taloudellisen tuen malli käytössä ja yhdeksällä sellainen oli kehitteillä. Malli oli selkeästi yleisin kysytyistä kulttuurihyvinvoinnin toimintamalleista. Laajimmin käytössä oli Kaikukortti. Suurin osa taloudellisen tuen mallin asiakkuuksista kohdentuu avopalveluissa, jotka on kohdennettu tietyille ryhmälle, ja yleisin taloudellisen tuen kohderyhmä olivat aikuisosiaalityön asiakkaat. Taloudellisen tuen mallia kohdennetaan yhtä usein tarveharkinnan perusteella ja yhtä usein tuki on saatavilla kaikille kohderyhmien asiakkaille. Taloudellisen tuen malli jaetaan useimmissa tapauksissa sosiaalipalveluiden kautta (80 % vastaajista), mutta myös työllisyys-, terveyspalveluiden ja eri järjestöjen kautta. (Anttila et al., 2022, s. 6–8.)

Kulttuurilähete oli käytössä kuudessa kunnassa ja kehitteillä kahdeksassa kysymykseen vastanneesta 58 kunnasta. Kulttuurilähete on mielletty toimivaksi eritoten lasten ja nuorten palveluissa. Kaksi viidestä kysymykseen vastanneesta ilmoitti lähetteen kohdentuvan neuvoloiden asiakkaisiin. Tampereen harrastuslähete (ent. kulttuurilähete) sekä Etelä- ja Pohjois-Savon Lasten ja nuorten kulttuurilähete eli LAKU-lähete ovat käytössä olevia malleja, ja niiden esikuvien perusteella ollaan myös kehittämässä uusia lähetemalleja. Toiminta on pitkälti asiakasohjauksellinen esimerkiksi kummitoiminnan muodossa (taidekummi, kulttuurikummi). Joissain kunnissa toimintaprosessia on kehitetty niin, että asiakas saa ns. hyvinvointilähetteen, jossa tämä ohjataan hyvinvointiohjaajalle, joka arvioi sen mihin toimintaan asiakas voi osallistua. Se on tyyppillisesti tarveharkintainen. Kulttuurilähetettä jaetaan lähes yhtä paljon sosiaali- ja terveyspalveluiden kautta. Kulttuurilähetteellä ohjattiin tyyppillisimmin kunnan kulttuuripalveluiden

²⁶³ Kulttuuri-indikaattorista tarkemmin: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille/prosessi-indikaattorit/kulttuuri>

pariin, mutta myös järjestöjen ja yksityisten kulttuuripalveluiden piiriin. (Anttila et al. 2022, s. 11–13.)

Palvelunohjausmallit kunnissa/hyvinvointialueilla toteutuvat verkostomaisina yhteistyömalleina, palveluun ohjaavina toimintamalleina tai kulttuuritoimintaan osallistavina malleina. Verkostomaista palvelunohjausta voidaan toteuttaa yhteistyössä alueen muiden kuntien kanssa. Palvelunohjausta toteuttaa myös diakonia tai sosiaalitoimi ja yhteistyötä tehdään esimerkiksi neuvoloiden kanssa. Palvelunohjaus oli käytössä yhdeksässä ja kehitteillä neljässä kunnassa. Käytännössä mallit menevät päällekkäin, koska sekä taloudellisen tuen mallissa että kulttuurilähetteenä on palvelunohjauksen tyyppistä toimintaa. Palvelunohjauksen mallia koskevissa vastauksissa korostuvat asumispalveluissa olevat ikäihmiset. Kulttuurihyvinvoinnin palvelunohjausta tekivät eniten sosiaalipalvelut (56 % vastaajista), kulttuuripalvelut (39 % vastaajista) sekä terveyspalvelut (33 %). Oletus on, että kaikki palvelunohjauksen mallit ohjaisivat minimissään kunnallisiin kulttuuripalveluihin, ja näin oli 94 % vastauksista. Myös järjestöjen kulttuuripalvelut mainittiin kahdessa kolmasosassa vastauksista, ja yksityiset kulttuuripalvelut mainittiin yhtä usein. Kulttuurilähetteen nähdään voivan toimia laajempaan mallina, jonka alla erilaisia toimenpiteitä voi toteuttaa. Kysymyksessä kulttuurilähetteen kehittämiseen ja toimenpanoon liittyen vastaajat toivoivat kansallista toimintamallia, joka asettaisi raamit kulttuurilähetetoiminnalle. Yhtenä mallina ehdotettiin tarkastelemaan Social Prescribing -mallia Isosta-Britanniasta. (Anttila et al., 2022, s. 14–20.)

Esimerkkejä kulttuurihyvinvointia edistävästä toimintamalleista Helsingissä

Helsingin kaupungin tasolla on kasvavasti pyritty yhdistämään taide- ja kulttuuripalveluita sosiaali- ja terveyssektorin toimintaan. Tämä noudattelee Helsingin kaupungin linjauksia, joissa esitetään kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen yhteistyörakenteiden ja -mekanismien vahvistamista (Laurio 2020, s. 21). Kulttuuritoimijaosapuolina ovat tuolloin joko kulttuurilaitokset tai vapaan kentän taidetoimijat. Yhteistyössä toimijat voivat tarjota toisilleen sitä, mikä on niiden vahvuus; esimerkiksi etsivässä kulttuurityössä sosiaali- ja terveystoimialan toimijat voivat identifioida palvelun tarvitsijat ja määritellä heidän yksilölliset tarpeensa (yhteistyössä asiakkaiden kanssa) sekä tarjota puitteet toimintaan, kun taas taide- ja kulttuurialan toimijat tarjoavat taiteelliseen toimintaan ja/tai taidekasvatukseen liittyvän sisällöllisen osaamisensa. Tässä esittelemme joitakin Helsingin kaupungin toiminnassa olevia kulttuurihyvinvoinnin toiminta- ja rahoitusmalleja.

Kulttuurihyvinvointia edistävässä toiminnassaan kaupunki täydentää omaa palvelutuotantoaan eri-ikäisten ja taustaisten kulttuuripalveluissa järjestöjen osaamisella myöntämällä hankerahoitusta palveluja tuottaville järjestöille. Tuolloin järjestöiltä odotetaan, että he tekevät mahdollisimman laajasti erilaisten toimijoiden ja kumppaneiden kanssa yhteistyötä, esimerkiksi etsivän vanhustyön toimijoiden kanssa, koska sitä kautta on mahdollista tavoittaa ihmisiä, joita ei tavoiteta kaupungin toiminnalla.

Etsivä kulttuurityö on viranomaistahon ja kulttuuritoimijoiden tavoitteellista ja ohjattua yhteistoimintaa, jossa painopiste on ennakoivassa toiminnassa. Lasten ja nuorten parissa tehtävä työ voidaan liittää osaksi kunnan kulttuurikasvatus- ja hyvinvointisuunnitelmaa, joka toteuttaa kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain periaatteita esimerkiksi kulttuurin saavutettavuuden suhteen. Tuolloin kulttuuri- ja nuorisopalveluja sekä taiteen perusopetusta tarjotaan erityisesti niille lapsille ja nuorille, jotka ovat sosioekonomisista, kulttuurisista tai sukupuoleen tai tiedon saamiseen/ymmärtämiseen liittyvistä syistä vaarassa jäädä kulttuuripalvelujen ulkopuolelle. Työskentelyn lähtökohtana on matalan kynnyksen taidetoiminta ja taidekasvatus, joka voi kannustaa laajaan ja pitkäkestoiseen harrastamiseen. Saavutettavuutta käsittelevässä luvussa kuvattu Floora-hanke, jossa lapset ja nuoret ovat päässeet soitonopintojen pariin, on yksi esimerkki etsivästä kulttuurityöstä, jota on toteutettu Helsingissä. Floorassa toimijoina ovat olleet musiikkiopistot, koulut ja koulun oppilashuollot, sosiaalitoimet, kolmannen sektorin edustajat ja maahanmuuttajatoimet. Floora-hankkeessa oppilaiden valinnoista vastasi sosiaalitoimi, ja rahoitusta hankkeeseen saatiin opetus- ja kulttuuriministeriöltä, AVI:lta, Helsingin kaupungin kulttuurikeskukselta ja eri säätiöiltä.²⁶⁴

Etsivää kulttuurityötä tehdään Helsingissä myös vanhusten parissa esim. Ns. AILI- verkostossa. AILI on 13 kunnan kulttuuri- ja vanhuspalveluiden asiantuntijoiden muodostama verkosto, jossa Helsinki on yhtenä osapuolena. Tavoitteena on kehittää kulttuuriseen vanhustyöhön hallintomalleja ja -muotoja, jotka auttavat integroimaan taiteen, kulttuurin ja luovuuden sosiaali- ja terveyspalveluihin.²⁶⁵ Taustalla on Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema Kansallinen

²⁶⁴ <https://www.artsequal.fi/fi/-/toimenpidesuositus-etsiva%CC%88-kulttuurityo%CC%88-lisa%CC%88a%CC%88-lasten-ja-nuorten-kulttuurista-osallisuutta/2.0>

²⁶⁵ <https://www.epressi.com/tiedotteet/kulttuuri-ja-taide/ailli-vahvistaa-kuntien-yhteistyota-kulttuurisessa-vanhustyossa.html#:~:text=AILI%20on%20kulttuurisen%20seniori-%20ja%20vanhusty%C3%B6n%20valtakunnallinen%20verkostohanke%2C,Kouvolassa%20Sein%C3%A4joki%20Jyv%C3%A4skyl%C3%A4%20Vaasa%20KuoPIO%20Oulu%20ja%20Rovaniemi.>

ikäohjelma 2030, ja AILI-työ käynnistettiin vuonna 2016 Sipilän hallituksen Taiteen prosenttiperiaatteen edistämisen kärkihankerahoituksella. Hankkeen rahoitus tapahtui Taiteen edistämiskeskuksen kautta vuoteen 2019 asti.²⁶⁶ Aili-hankkeessa on luotu etsivän kulttuurisen vanhustyön toimintamalli, jossa rakennetaan paikallisesti ja moniammatillisesti sosiaali- ja terveystoimen ja kulttuuritoimen kesken vanhuksille heidän toimintakykynsä sovellettuja palvelupolkuja.²⁶⁷

Helsingissä kulttuurisen vanhustyön toimintaa toteutetaan myös palvelukeskuksissa, jolloin asiakkaat ovat avoimen päivätoiminnan asiakkaita. Kotihoidon asiakkaille on ollut tarjolla mm. Tänäään kotona-hankkeessa (ks. alla) kehitetyjä etäpalveluja. Helsingin kaupungilla on kirjoittamisajankohtana 15 sosiaali- ja terveystoimen palkkaamaa kulttuuriohjaajaa, jotka ovat taiteen ja kulttuurin ammattilaisia, jotka tekevät vanhustyötä kulttuurisesta näkökulmasta.²⁶⁸

Helsingin kaupunki oli vuosina 2018–19 mukana myös ns. Tänäään kotona -hankkeessa, jossa kehitetään digitaalisia palveluita ikäihmisille. Ensisijaisena kohderyhmänä ovat ne ikääntyneet, joiden liikkuminen ulos kodista on rajoittunut ja, jotka hyötyvät kotiin tai sen lähelle vietävistä palveluista. Helsingin, Tampereen ja Vaasan kaupunkien yhteishanke on saanut opetus- ja kulttuuriministeriöltä 112 000 euron alueelliseen ja kuntien taide- ja kulttuuritoiminnan kehittämiseen ja kokeiluihin suunnatun erityisavustuksen.²⁶⁹ Tänäään kotona -hanketta luotsattiin Helsingissä kulttuuri- ja vapaa-aikatoimialan kumppanuudet ja avustukset -yksikössä, Tampereella kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluissa ja Vaasassa hanketta vetää Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. Helsinki vastaa hankkeen hallinnoinnista. Hankkeen kumppaneita ovat olleet mm. Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala, Helsingin kaupunginkirjasto, Helsingin kaupunginorkesteri, Helsingin taidemuseo HAM, Helsingin kaupunginmuseo, Palvelukeskus Helsinki, Metropolia ammattikorkeakoulu, Tampereen avo- ja asumispalvelut, Vaasan kulttuuri- ja kirjastotoimi sekä taide- ja kulttuurisektorin yksityiset toimijat.²⁷⁰

Helsingin kaupunki koordinoi valtakunnallista kulttuuripalveluiden Lämpö-hanketta, jossa rakennetaan ikääntyneiden digikulttuuripalveluita kokoava verkkoalusta. Hankkeessa pilotoidaan lisäksi taide- ja kulttuurialan toimijoille taroitettua digikulttuuripalveluiden tuottamiseen liittyvää koulutusta.

²⁶⁶ <https://ailiverkosto.fi/index.html>

²⁶⁷ Selin & Siponkoski (2022) [Etsivä kulttuurinen vanhustyö \(expressmagnet.eu\)](https://expressmagnet.eu)

²⁶⁸ <https://taidetutka.fi/2022/kulttuuriohjaajat-helsingin-kaupungin-ikaantyneiden-palveluissa/>

²⁶⁹ <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/tietoa-meista/kulttuurin-palvelukokonaisuus/hankkeet-ja-projektit/>

²⁷⁰ <https://taikusydan.turkuamk.fi/yleinen/tanaan-kotona-hanke-kehittaa-ikaantyneille-digitaalisia-kulttuuripalveluita/>

Virtuaalisessa lämpiössä ikääntyneet voivat olla reaaliajassa vuorovaikutuksessa muiden taide- ja kulttuurielämyksiin osallistuvien henkilöiden kanssa. Hanke toteutetaan yhteistyössä Turun, Tampereen, Jyväskylän ja Oulun kanssa. Budjetti on 1 miljoona euroa, mikä koostuu valtionvarainministeriön myöntämästä 850 000 euron kuntien digitalisaation kannustinavustuksesta ja kuntien yhteenlasketusta 150 000 euron omarahoitusosuudesta. Hanke kesti lokakuun 2022 loppuun saakka.²⁷¹

Sektorirajat ylittävässä yhteistyössä ongelmalliseksi saattaa muodostua hallinnonalojen rahoituksen välinen epäsuhta. Tällä hetkellä Helsingin kaupungin budjetissa kulttuurin budjetista, jonka osuus kokonaisuudesta on hyvin pieni, maksetaan myös sosiaali- ja terveystieteiden kulttuuritoimintaa. Lähitulevaisuudessa kiinnostavaa on, kuinka tuleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tulee vaikuttamaan olemassa olevan yhteistyön muotoihin, uusiin yhteistyömahdollisuuksiin ja rahoitukseen. Uudistuksen myötä Uudellemaalle muodostuu viisi hyvinvointialuetta, jotka ovat Länsi-Uusimaa, Itä-Uusimaa, Keski-Uusimaa, Vantaa-Kerava sekä Helsinki. Helsinki vastaa ainoana kuntana jatkossakin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä eikä kuulu mihinkään hyvinvointialueeseen.²⁷² Sote-uudistuksessa kulttuurihyvinvoinnin teema on läsnä; valmistelussa 2015–19 kulttuurihyvinvointi liitettiin mukaan osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta. Tavoitteena oli, että kunnat, maakunnat ja kolmas sektori vastaisivat yhdessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä yhdeltä osin kulttuurin keinoin (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf, 2019, s. 32).

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa Helsinki tulee olemaan eri hyvinvointialuetta kuin naapurikunnat, ja tässä vaiheessa on vielä vaikea sanoa, millaisia mahdollisen seudullisen yhteistyön tulevat rakenteet ja toimintatavat tulisivat olemaan. Esimerkiksi AILI-verkostossa osa kunnista tulee uudistuksen myötä siirtymään uudelle hyvinvointialueelle, minkä käytännön vaikutuksista yhteistyön sujuvuuteen on vaikea sanoa. Vaarana on, että olemassa olevat, toimivat yhteistyön rakenteet rikkoutuvat.

Sote-uudistuksen myötä sosiaali- ja terveystoimi siirtyy Helsingissä omaksi toimialakseen, jolloin niiden talous samalla eriytetään muusta Helsingin kunnan rahoituksesta. Samalla uuden sote-lain mukaisesti esimerkiksi palvelukeskustoiminta ei kuulu lakisääteiseen palveluun, jota hyvinvointialue tai SOTE-toimiala tuottaa omalla rahoituksellaan. Siten tällä hetkellä ollaan murroksessa sen

²⁷¹ <https://www.hel.fi/fi/uutiset/kulttuurin-lampio-hankkeessa-tehdaan-ikaantyneille-oma-digialusta-ja-sinne-sisaltoa>

²⁷² <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/tietoa-helsingista/sote-uudistus-helsingissa>

suhteen, kuinka jatkossa tullaan järjestämään kulttuurihyvinvoinnin palveluita, ja minkä toimialan rahoituksesta palvelut katetaan. On mahdollista, että hallinnonalojen väliset rajat tulevat tiukkenemaan sekä toiminnallisesti että rahoituksen osalta, mikä asettaa haasteita sektorirajat ylittävälle yhteistyölle, jota on menestyksekkäästi jo alettu toteuttaa.

SAAVUTETTAVUUS MUSIIKIN TAITEEN PERUSOPETUKSESSA

Selvityksessä käsittelemämme Unelmien musiikkioppilaitos -hankkeen taustalla on pyrkimys lisätä soitonopetuksen yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta ja mahdollistaa kaikkien osallistuminen taustasta ja mahdollisista rajoitteista riippumatta. Kumppaneiden laatiman vision mukaan kaikki voivat soittaa ja jokaisella on oikeus olla osallisena musiikillisessa yhteisössä sekä saada merkityksellisen elämän eväitä hyväksytyinä yhteiskunnan jäseninä. Toiminta-ajatuksena on tarjota musiikinopetusta sekä matalan kynnyksen toimintana että tavoitteellisen harrastamisen kautta.

Aiemmin kuvatuissa Helsingin kaupungin strategioissa sivuttiin monin paikoin kulttuurin saavutettavuutta. Taustalla ovat kansallisissa politiikkaohjelmissa esitetyt tavoitteet. Jo opetusministeriön toimenpideohjelmassa Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus 2006–2010 työryhmän tehtävänä oli mm. edistää taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta ja koordinoita sektorirajat ylittävää yhteistyötä taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantamiseksi.²⁷³ Taiteen perusopetuksen saavutettavuus on ollut yksi opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämistoiminnan kohteista osana taiteen ja kulttuurin kärkihanketta myös myöhemmin (Laes et al., 2018, s. 2). Opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankkeessa taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantamiseksi tuotiin esiin myös taiteen perusopetuksen toimijoiden yhteistyön lisääminen koulujen ja varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa.²⁷⁴ OKM:n ja STM:n toimenpidesuosituksessa Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden edistämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa esitetään, että maakunnat ja kunnat laativat taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta koskevat tavoitteet ja sisällyttävät ne osaksi suunnitteluaan, toimintaansa ja seurantaan.²⁷⁵ Saavutettavuuteen kytkeytyy väestön kulttuurinen moninaistuminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman kulttuuripolitiikkaa, maahanmuuttoa ja kulttuurista moninaisuutta käsitelleen työryhmän loppuraportin Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi. Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen (2021) mukaan väestön kulttuurinen

²⁷³ Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:15. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75254/tr15.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

²⁷⁴ Taiteen ja kulttuurin kärkihanke - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö

²⁷⁵ [Prosenttiperiaatteen kärkihanke-esite.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)

moninaistuminen on otettava valtavirtaistettuna huomioon kaikessa taide- ja kulttuuripoliittisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa,²⁷⁶

Kulttuurin ja opetuksen saavutettavuutta koskevat ohjelmat kytkeytyvät lainsäädäntöön. YK:n vammaissopimus kieltää vammaisten henkilöiden syrjinnän kaikilla elämän osa-alueilla, kuten esimerkiksi koulutuksessa. Myös taiteen perusopetuksessa saavutettavuudesta säädetään siten, että jokaisella on yhdenvertainen oikeus opetukseen eikä ketään saa opetusta järjestettäessä syrjiä taustansa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa kuten vammaisuuden perusteella (laki taiteen perusopetuksesta 633/1998; perusopetuslaki 628/1998; lukiolaki 714/2018; yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). (Kivijärvi & Rautiainen 2020, s. 3.)

Vuonna 2015 voimaan tulleen uudistetun yhdenvertaisuuslain 6 §:n 2 momentti velvoittaa koulutuksen järjestäjää arvioimaan yhdenvertaisuuden toteutumista ylläpitämässään oppilaitoksissa. Koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan yhdenvertaisuussuunnitelman avulla ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Oppilailla ja heidän huoltajillaan tulee olla mahdollisuus vaikuttaa yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulee arvioida yhdenvertaisuutta työnantajan näkökulmasta esimerkiksi koskien rekrytointeja ja palkkausta. Tasa-arvosuunnitelmien tekemisestä säädetään tasa-arvolaissa (609/1986, 5 §). Velvoite koskee lakiin perustuvan opetuksen tai koulutuksen järjestäjiä, kuten taiteen perusopetusta. Tasa-arvosuunnitelmalla pyritään turvaamaan eri sukupuolten yhtäläiset mahdollisuudet opiskeluun ja työntekoon. (Opetushallitus 2019.) Oppilaitokset voivat edistää opetuksen yhdenvertaisuutta ja esteettömyyttä myös tekemällä esteettömyys- ja saavutettavuuskartoituksia, Kartoitusten tekemiseen ei velvoiteta lailla, mutta yhteiskunta on sitoutunut koulutuksen esteettömyyteen ratifioidessaan vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen vuonna 2016, ja esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014) suosittelee kartoitusten tekemistä (Juntunen & Kivijärvi, 2019, s. 73).

Taiteen ja kulttuurin opetukseen ja harrastamisen saavutettavuutta on tarkasteltu myös suomalaisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa. Kansallisesti keskeinen saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta taiteissa ja taidepedagogiikassa käsittelevä tutkimushanke on ollut keväällä 2021 päättynyt Suomen Akatemian

²⁷⁶ Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi Kulttuuripoliitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen -työryhmän loppuraportti. OKM 2021:2. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162663/OKM_2021_2.pdf;sequence=1

rahoittama ja Taideyliopiston koordinoima monitieteinen ArtsEqual- hanke. Hankkeen lähtökohta oli näkemys taiteista ja taidekasvatuksesta kaikille tasapuolisesti kuuluvana peruspalveluna ja taiteesta yhteiskunnallisen tasa-arvoa ja hyvinvoinnin lisääjänä. Hankkeessa taiteen ja kulttuurin yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta on tutkittu mm. peruskoulun taidekasvatuksen (Anttila & Juntunen, 2018) taiteen perusopetuksen (Laes et al., 2018), opetuksen mukauttamisen ja siihen liittyvän lainsäädännöllisen viitekehyksen (Kivijärvi & Rautiainen, 2020) sekä saamelaisyhteisöjen (Kallio, 2017) näkökulmasta.

Seuraavassa tarkastelemme saavutettavuuden alueellisia, taloudellisia ja pedagogisia ulottuvuuksia taiteen perusopetuksen ja tarkasteltavien oppilaitosten toiminnassa.

Saavutettavuuden osa-alueet

Saavutettavuutta taiteen perusopetuksessa on tarkasteltu ainakin alueellisen, taloudellisen, fyysisen ja pedagogisen saavutettavuuden näkökulmista. Fyysinen saavutettavuus tarkoittaa tilojen esteettömyyttä sekä tilojen, oppimateriaalien ja pedagogisten välineiden saavutettavuutta ja käytettävyyttä (Juntunen & Kivijärvi, 2019, s. 74.) Pedagoginen saavutettavuus viittaa niihin opetuksellisiin ratkaisuihin, jotka tukevat oppilaiden yhdenvertaisia osallistumisen ja oppimisen mahdollisuuksia heille itselleen merkityksellisellä tavalla (Laes et al., 2018, s. 4–5). Pedagogisen saavutettavuuden lisäämisessä keskeisiä keinoja ovat oppijälähtöisyys, opetuksen eriyttäminen ja mukauttaminen, oppimäärän yksilöllistäminen sekä osallisuuden tukeminen (Laes et al., 2018, s. 4–5). Muihin saavutettavuuden ulottuvuuksiin kietoutuu sosiaalinen saavutettavuus. Siihen liittyvät kasvuympäristössä muotoutuneet käsitykset omista mahdollisuuksista harrastaa ja ylipäänsä kokemukset vaikuttamismahdollisuuksista ja osallisuudesta (af Ursin, 2016).

Edellä mainittujen ulottuvuuksien lisäksi voidaan puhua myös psyykkisestä tai toiminnallisesta saavutettavuudesta. Psyykinen saavutettavuus liittyy asenteisiin ja haluun edistää kaikkien erilaisten oppijoiden oppimista. Tuolloin musiikkipedagogi arvostaa jokaista oppilasta taitoineen ja uskoo hänen mahdollisuuksiinsa oppia. Oppiminen vahvistaa oppijan uskoa itseensä oppijana ja yhteiskunnan jäsenenä. Toiminnallinen saavutettavuus on tämän selvityksen kannalta käyttökelpoinen käsite. Toiminnallisesti saavutettavassa opetuksessa erilaisten oppijoiden opetus on liitetty mahdollisimman integroidusti kaikkeen muuhun

oppilaitoksen toimintaan. Erilaiset oppijat soittavat samoissa orkestereissa muiden oppilaiden kanssa, he esiintyvät samoissa konserteissa ja kaikki saavat omista lähtökohdistaan lähtevää tavoitteellista musiikkikasvatusta. (Ryökkynen, 2015, s. 129.)

Opetuksen saavutettavuus tarkasteltavissa oppilaitoksissa ja niiden toiminta-alueella

Tarkastelemme seuraavaksi lyhyesti, kuinka saavutettavana opetus näyttäytyy tällä hetkellä tarkasteltavissa oppilaitoksissa. Arviot perustuvat oppilaitoksia koskeviin kirjallisiin lähteisiin kuten toimintakertomuksiin, oppilaitosten rehtorien haastatteluihin ja henkilökuntakyselyn tuloksiin.

Opetuksen alueellinen ja fyysinen saavutettavuus

Aiemmin käsitelimme, kuinka taiteen perusopetuksessa musiikin opetustarjonnassa ja opetukseen osallistumisessa ilmenee suuria eroavaisuuksia eri puolilla Helsinkiä. Keskisessä suurpiirissä, jossa myös KHMO ja Kallion musiikkikoulu toimivat, sekä opetustuntien tarjonta (Räisänen 2016b, s. 38.) että opetukseen osallistuminen (Inkinen, 2022, s. 17) suhteessa alueiden asukasmääriin ovat korkealla tasolla. On havaittu, että opetuksen läheisyydellä on merkittävä vaikutus musiikin taiteen perusopetuksen oppilaaksi hakeutumiseen. (esim. Räisänen 2016b, s. 35, s. 40, Kanerva & Oksanen-Särelä, ilmestyy 2023), vaikka oppilaat hakeutuvat taiteen perusopetukseen myös kaupunginosansa ulkopuolelle; Resonaarin oppilaista 61 % oli helsinkiläisiä, 15 % vantaalaisia ja 7 % espoolaisia, loput pääkaupunkiseudun lähikunnista vuonna 2021 (Resonaarin toimintakertomus 2021).

Tarkasteltavat musiikkioppilaitokset toimivat alueella, jossa tarjonta on runsasta ja osallistuminen vireää, ja saavutettavuuden haasteet, sikäli kuin niitä ilmenee, eivät ensisijaisesti liity alueelliseen saavutettavuuteen. Keski-Helsingin musiikkioppilaitos ja Kallion musiikkiopisto sijaitsevat tiheästi asutetussa kaupunginosassa ja niihin on hyvät julkiset liikenneyhteydet. Myös musiikkikeskus Resonaari on hyvin saavutettavissa julkisin liikenneyhteyksin, koska se on lähellä metroasemaa. Osa Resonaarin opiskelijoista käyttää taksikyytejä opetukseen saapumiseen.

Tarkasteltavien kolmen oppilaitosten fyysisessä saavutettavuudessa on jonkin verran parannettavaa. Tilat eivät ole kaikin osin soveltuvia esimerkiksi

liikuntarajoitteisille henkilöille. Esimerkiksi Resonaarin tilat eivät ole nykystandardien mukaan kaikin osin saavutettavia²⁷⁷, joskin ongelma on pystytty ratkaisemaan erilaisin erityisjärjestelyin. Oppimateriaalien saavutettavuus; oppimateriaaleihin, jotka mahdollistavat oppimisen ja musiikin tekemisen mahdollisimman hyvin erilaisille toimijoille, on oleellinen osa musiikkikeskus Resonaarin toimintaa, ja tältä osin Resonaarin toimintatapoja on levitetty myös muihin oppilaitoksiin. Esimerkiksi perinteisen nuottikirjoituksen korvaava kuvionuottijärjestelmä²⁷⁸, jossa nuotti-informaatio merkitään muodoin ja värein, on kehitetty Resonaarissa, ja järjestelmää kehitetään edelleen.

Opetuksen pedagoginen saavutettavuus

Laki taiteen perusopetuksesta määrittää, että koulutuksen järjestäjä päättää oppilaaksi ottamisesta ja hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Vaikka maanlaajuisesti musiikin opetuksessa erityisesti laajassa oppimäärässä pääsykokeet ovat laajalti käytössä (Juntunen & Kivimäki 2019, 77), oppilaitoksissa suuntaus on ollut kohti pääsykokeista luopumista. Myös tarkasteltavissa oppilaitoksissa Keski-Helsingin musiikkioppilaitos on ainoa, johon on pääsykokeet. Yleisesti taiteen perusopetuksen musiikin opetuksessa kaikkia halukkaita ei pystytä ottamaan sisään, näin myös tarkasteltavissa oppilaitoksissa muuten paitsi Kallion musiikkikoulun osalta. Musiikkikeskus Resonaarissa ne, jotka ovat jonotuspaikalla opetukseen, on kyetty kaupungin taiteen perusopetuksen kehittämishankkeen kautta järjestämään pääsy²⁷⁹ Muita kuin pääsykokeisiin tai -kokeettomuuteen liittyviä osallistumiseen madaltamisen keinoja musiikin taiteen perusopetuksessa ovat olleet mm. maksuttomien tutustumiskäyntien tarjoaminen, erilaisen matalan kynnyksen toiminnan tarjoaminen ja tuntien vieminen koulun tai päiväkodin tiloihin (Juntunen & Kivijärvi, 2019, s. 76). Kuten kuvasimme oppilaitosten toimintaa kuvaavassa luvussa, näitä keinoja on käytetty myös tarkasteltavissa oppilaitoksissa. Pedagoginen saavutettavuuden lisäämiseksi muita mahdollisia lähestymistapoja ja keinoja ovat esimerkiksi opetuksen mukauttaminen, oppimäärän yksilöllistäminen sekä osallisuuden tukeminen (Laes et al., 2018, s. 5).

Opetuksen mukauttamisella tarkoitetaan yksilöllisiä muutoksia ja järjestelyjä, joiden avulla varmistetaan tasaveroiset mahdollisuudet oppimiseen

²⁷⁷ Toiseen kerrokseen ei pääse pyörätuolilla eikä talossa ole esteetöntä WC:tä.

²⁷⁸ <https://www.resonaari.fi/resonaari/kuvionuotit>

²⁷⁹ Resonaarin rehtorin haastattelu.

(Kivijärvi & Rautiainen, 2020, s. 3). Myös yhdenvertaisuuslainsäädäntö (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 15 §) velvoittaa opetuksen kohtuulliseen mukauttamiseen²⁸⁰. Kohtuulliset mukautukset täydentävät esteettömyystoimenpiteitä: jos henkilö ei pääse yhdenvertaiseen asemaan pysyvien esteettömyystoimenpiteiden avulla, yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi tarvitaan yksilöllisiä mukautuksia. Opetuksen kohtuullisia mukautuksia voivat olla esimerkiksi opetuksen siirtäminen tarvittaessa esteellisestä esteettömään tilaan tai kuvionuottien käyttö perinteisen nuottikirjoituksen sijaan (Kivijärvi & Rautiainen, 2020, s. 2). Mukauttaminen voi kohdistua myös opetuksen tavoitteisiin, sisältöihin, käytettäviin opetusmateriaaleihin ja -menetelmiin, kommunikaatioon, työtapoihin, arviointiin sekä käytettävissä olevaan aikaan.

Myös opetuksen **yksilöllistämistä** suositellaan taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2017). Taiteen perusopetuksessa molemmissa oppimäärissä koulutuksen järjestäjän tulee kuvata opetussuunnitelmassaan menettelytavat, joiden avulla voidaan tarvittaessa yksilöllistää oppimäärää vastaamaan oppilaan opiskelu- ja oppimisedellytyksiä, jolloin oppilas voi kehittää taitojaan omista lähtökohdistaan. Yksilöllistäminen voi tarkoittaa tavoitteiden, sisältöjen, opiskeluajan, opetuksen toteuttamistavan, tarvittavien tukitoimien ja arviointimenettelyn yksilöllistämistä.²⁸¹

Opetuksen yksilöllistämistä toteutetaan kaikissa tarkasteltavissa oppilaitoksissa. **Kallion musiikkikoulun** toimintasuunnitelmassa ilmaistaan, että opetuksen tavoitteita voidaan yksilöllistää vastaamaan oppilaan edellytyksiä, mikäli oppilas ei terveydellisestä tai muusta vastaavasta syystä kykene opiskelemaan musiikkikoulun opetussuunnitelman mukaisesti. Tällöin oppilaille laaditaan henkilökohtainen opetussuunnitelma, jossa määritellään oppimisen tavoitteet, opiskelu-aika, oppimisen toteutustapa, tarvittavat tukitoimet ja oppimisen arviointimenettely. (Kallion musiikkikoulun opetussuunnitelma 2019 laaja, s. 13.) **Keski-Helsingin musiikkiopistossa** oppimäärää voidaan yksilöllistää erityistarpeen mukaan. Opintoihin ilmoittautumisen yhteydessä ja soveltuvuusarvion aikana huoltaja voi tiedottaa oppilaitosta hakijan erityisen tuen tarpeesta.²⁸² **Musiikkikeskus Resonaarissa** lähtökohdat yksilöllistämiseen ovat erilaiset kuin muissa tarkasteltavissa oppilaitoksissa. Koska musiikkikoulun opetuksen lähtökohtana on

²⁸⁰ Kohtuullisen mukauttamisen käsite on lähtöisin Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta, jota kutsutaan YK:n vammaissopimukseksi. (Kivijärvi & Rautiainen 2020, s. 3)

²⁸¹ <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/taiteenperusopetus/3689873/tekstikappale/3775032>.

²⁸² [Opetussuunnitelma – Keski-Helsingin musiikkiopisto \(khemusiikki.fi\)](#)

opetuksen yksilöllistäminen, käytännössä kaikki oppilaat noudattavat henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa. Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan voidaan kirjata laajemminkin oppimiseen liittyviä tavoitteita, mutta suunnitelmassa on aina musiikin oppimiseen ja muusikkouden kehittymiseen liittyvät tavoitteet (Resonaarin toimintasuunnitelma 2021, s. 13).

Myös **osallisuuden tukeminen** on osa opetuksen pedagogista saavutettavuutta. Taiteen perusopetuksen lähtökohtana on yhteisön jäsenten kokemus osallisuudesta, joka syntyy yhdessä toimimisesta ja kaikkien ottamisesta mukaan toimintaan (Opetushallitus 2017a/2017b). Se on myös yksi Unelmien musiikkioppilaitos –hankkeen lähtökohdista.

Taloudellinen ja sosiaalinen saavutettavuus

Opetuksen taloudellisessa saavutettavuudessa on kyse siitä, millä taloudellisilla edellytyksillä opetukseen osallistuminen on mahdollista. Opetusjärjestelyissä tähän voidaan vaikuttaa esimerkiksi lisäämällä ryhmäopetusta yksilöopetuksen sijaan. Tähän liittyy paitsi taloudellisia, myös positiivisia ryhmäytymiseen ja yhdessä tekemiseen liittyviä tekijöitä. Viime vuosina on tehty oppilaitosten opetuksen taloudellista saavutettavuutta lisääviä toimenpiteitä erityisesti musiikin laajaa oppimäärää tarjoavissa oppilaitoksissa. Useimmin käytettyjä keinoja ovat sisar- ja perhealennusten myöntäminen, joustavat maksusopimukset, työvälineiden (kuten soitinten) vuokraus ja vapaaoppilaspaikat. Oppilaitokset pyrkivät lisäämään taloudellista saavutettavuutta myös antamalla stipendejä, tarjoamalla alennettuja oppilasmaksuja, tarjoamalla täysin maksutonta toimintaa tai tarjoamalla toimintaa yhteistyössä kunnan tai kaupungin muiden toimialojen (kuten sosiaalitoimen) kanssa. Muita vähemmän käytettyjä keinoja ovat olleet erilaisten maksusetelien käyttö, sosiaalitoimen maksusitoumukset, muut alennukset (esim. opiskelijoille) ja ilmaiset työvälineet. (Juntunen & Kivijärvi, 2019, s. 75.) Niin vapaaoppilaspaikkojen myöntämisessä kuin muissakin taloudellista saavutettavuutta lisäävissä toimenpiteissä on vaihtelevia käytänteitä eri musiikkioppilaitoksissa, ja niiden soveltamisperusteisiin on musiikkioppilaitoskentällä toivottu yhtenäisempiä suuntaviivoja tai yhteisesti jaettuja kriteerejä siihen, millä perusteilla huojennuksia, kuten vapaaoppilaspaikkoja myönnetään. Koska oppilaitoksilla ei ole tasa-arvoista arviointimenettelyä hakemusten käsittelyyn tai päätösten tueksi, yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa on pidetty toimivana tapana maksuttomien oppilaspaikkojen tarjoamiseksi (Juntunen & Kivijärvi, 2019, s. 76).

Saavutettavuuden lisäämiseksi myös kaikissa tarkasteltavissa oppilaitoksissa myönnetään mahdollisuuksien mukaan maksuhuojennuksia, kuten

sisarusalennuksia. Näistä huolimatta oppilasmaksut tai instrumentin hankkimiseen liittyvät kulut karkaavat monien potentiaalisten oppijoiden ulottumattomiin. Myös henkilökuntakyselyssä opettajat itse arvioivat yleisemmin saavutettavuuden esteeksi taloudelliset tekijät.

Opetuksen taloudellinen saavutettavuus palautuu paljolti oppilaitosten kulurakenteeseen ja saamaan julkiseen tukeen. Oppilaitokset, jotka eivät saa opetustuntikohtaista valtionosuutta ja joiden tuki kunnalta on vaatimaton, joutuvat pitämään yllä korkeampia lukukausimaksuja toiminnan mahdollistamiseksi. Tarkasteltavien oppilaitosten osalta Kallion musiikkikoulun tilanne on tällainen, mikä vaikuttaa osaltaan siihen, että oppilaitokseen on hieman muita oppilaitoksia vaikeampi saada oppilaita.

Opetuksen sosiaaliseen saavutettavuuteen on kiinnitetty tarkasteltavissa oppilaitoksissa, kuten taiteen perusopetuksen kentälläkin, kasvavasti huomiota. Se mainitaan myös politiikkaohjelmissa, mm. Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen ja kulttuurin saavutettavuus -raportissa (2014, s. 15), jossa se nimetään saavutettavuuden yhdeksi osa-alueeksi. Sosiaalinen saavutettavuus kytkeytyy laajempiin tekijöihin kuin osallistujien taloudellisiin resursseihin. Tutkimuksessa on todettu, että vanhemmat, joilla on itsellä ollut taide- ja kulttuuriharrastuksia, ohjaavat myös lapsiaan niiden pariin, ja lapset, joilla ei ole harrastamisen perintöä, eivät helposti ohjaudu harrastusten pariin, vaikka mahdollisuuksia olisi tarjolla lähiseudulla (Nikkanen, 2018, s. 71). Kulttuuritoiminnon vierauden lisäksi luottamuksen puute omiin kykyihin on tutkittu heikentävän taidetoimintaan osallistumista (Anttila & Juntunen, 2018). Harrastamisen tukemiseksi tarvitaan siten myös tietoisuuden ja tiedotuksen lisäämisestä taiteen perusopetuksesta tai musiikin harrastamisesta yleisemmin, sekä perheiden ohjaamista, jotta nämä voisivat tukea aktiivisesti harrastamista. Tuolloin oppilaitosten toiminnasta tiedottaminen ja musiikinopiskelun tekeminen tutuksi on tärkeää. Sosiaaliseen saavutettavuuteen liittyvä osallisuuden vahvistamisen tavoite. Musiikkiharrastus voi tukea kiinnittymistä paitsi musiikilliseen yhteisöön, myös laajemmin ympäröivään yhteiskuntaan. Samalla musiikin harrastamisen kautta saadut onnistumisen kokemukset ja tunne omasta pystyvyydestä vahvistavat omaa toimijuutta muillakin elämänalueilla. Kaikki tarkasteltavat oppilaitokset ovat olleet osallisina hankkeissa, joissa tavoitteena on ollut toiminnan tekeminen tutuksi matalan kynnyksen toiminnan kautta, minkä lisäksi ne ovat pyrkineet lisäämään tietoisuutta toiminnastaan osallistamalla alueellisiin kulttuuritapahtumiin. Jotta tieto musiikin harrastamismahdollisuuksista tavoittaisi myös ne, joille musiikin opiskelu tai

taiteen perusopetus yleisemmin eivät ole oman lähiympäristön kautta tuttua, myös kouluissa tapahtuva tiedottaminen mahdollisuuksista olisi tärkeää.

Harrastamista erityisryhmille vai kaikille?

Kun pyritään saamaan laajemmin osallistujia musiikin tai laajemmin taiteen pariin, toiminta suunnataan usein kohdennetusti erilaisille erityisryhmille, kuten maahanmuuttajille tai syrjäytymisuhan alla oleville nuorille. Tavoitteet saattavat painottua vaihtelevasti sen mukaan, onko määriteltynä tavoitteena ensisijaisesti musiikin harrastajapohjan moninaistaminen tai syrjäytymisen ehkäisemiseen ja osallisuuden lisäämiseen liittyvät tavoitteet. Usein tavoitteet myös yhdistyvät. Myös (hanke)rahoitus tukee kohderyhmäajattelua ja toimijoiden määrittelyä. Erityyppisten toimijaryhmien nimeäminen on tarpeellista tavoittamisessa ja tuen kohdentamisessa, jotta mukaan saataisiin nykyistä laajemmin niitä, jotka eivät syystä tai toisesta osallistu toimintaan. Samoin erilaisia toimintarajoitteita omaavat tarvitsevat kohdennettuja opettamisen tapoja, jotta tasaveroiset mahdollisuudet harrastaa musiikkia toteutuvat. Samalla olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista, että toimijaryhmien määrittelyjen pohjalta ei tehtäisi tarpeettomia, mahdollisesti kaavamaisia oppilaita tai heidän tarpeitaan ja halujaan koskevia oletuksia, vaan oppilaiden yksilölliset ominaisuudet ja tarpeet pystyttäisiin ottamaan huomioon opetuksen suunnittelussa. Tuolloin oppilaiden yksilöllisyyttä ei luokitella yhden ominaisuuden, kuten etnisen alkuperän, sukupuolen tai vamman perusteella eikä oppilaiden yksilöllisyyden huomioiminen rajoitu vain oppimisen erilaisuuteen tai erityistarpeisiin (Laes et al., 2018, s. 5).

Siten aito inklusiivisuus musiikin opetuksessa voi toteutua parhaiten niin, että vaikka tuetaan tiettyjen erityisryhmien toimintaa tai kohdennetaan heihin erityisiä toimia, toimintaa kokonaisuudessaan kehitettäisiin erilaiset yksilöt paremmin huomioon ottavaksi (vrt. Kanerva, Lahtinen & Oksanen-Särelä 2022, s. 30). Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi monien ns. erityisryhmien parissa kehitettyjen lähestymistapojen ja toimintamuotojen saattaminen osaksi kaikkea musiikin (opetus)toimintaa. Tuolloin oppilaiden moninaisuuden ja eri kulttuuristen tai sosiaalisten taustojen tunnistamisen kautta voidaan siirtyä kohti aidosti inklusiivista musiikin opetusta. Mm. ArtsEqual-hankkeessa on esitetty tätä tukevia toimenpiteitä, kuten erityispedagogiikan integroiminen laajemmin taidekasvatuksen palvelujärjestelmään sekä sellaisten integroivia käytäntöjä, joissa eri ryhmiin kuuluvat kohtaavat toisensa ja toimivat yhdessä (Ilmola-Sheppard et al., 2021, s. 38–39).

Toimintamalleja liittyen harrastamisen saavutettavuuteen

Tässä osiossa esittelemme hankkeita ja toimintatapoja, joilla on pyritty vahvistamaan musiikin sekä yleisemmin kulttuurin harrastamisen saavutettavuutta. Kaikessa kuvatussa toiminnassa tavoitteena on lisätä osallisuutta, hyvinvointia ja aktiivista toimijuutta harrastamisen kautta. Painopiste on suomalaisissa hankkeissa. Listausta ei ole tarkoitettu kattamaan kaikkia hankkeita aiheen tiimoilta, vaan se tarjoaa katsauksen erilaisiin hankkeisiin, toimintamalleihin ja niiden rahoituslähteisiin. Esimerkkien listaamisen tarkoituksena on paitsi kuvata moninaista toimintaa, jota on jo tehty, antaa ideoita siitä, millaista toimintaa ja millaisten toimijoiden kanssa on mahdollista toteuttaa hankkeen päämäärien toteuttamiseksi. Toiston välttämiseksi mukana on hankkeita, joissa hankkeen osapuolena olevat oppilaitokset eivät ole tällä hetkellä mukana. Näitä hankkeita kuvataan oppilaitosten toimintaa kuvaavassa osiossa.

Listassa on useita hankkeita, joissa on eriasteisesti mukana kulttuurihyvinvointi- tai sosiaali- ja terveyssektorin toimintaa. Mukana on sekä kulttuurin ja sosiaali-terveyssektorin sektorirajoja ylittävää yhteistyötä että sosiaali- ja terveyssektorin toimintaa, jonka toimintatapoja voi ajatella sovellettavan musiikin opetuksen saavutettavuuden parantamiseen. Osa kuvauksista on selkeämmin rahoitusmalleja osallistumisen mahdollistamiseksi, osa erilaisen matalan kynnyksen toimintamuotoja.

Musiikinopiskelun saavutettavuutta lisääviä hankkeita ja toimintamalleja

Taiteen perusopetukseen tavoitteissa pyritään turvaamaan sekä mahdollisuus korkeatasoiseen, ammattimaiseen taiteelliseen osaamiseen tähtäävään opetukseen, että tavoitteellisen, hyvän ja voimauttavan taidekasvatusharrastuksen tarjoaminen mahdollisimman monelle lapselle ja nuorelle (Vismanen et al. 2016, s. 30). Tässä esittelemme saavutettavuutta edistäviä hankkeita ja toimintamalleja, joissa on ollut ***mukana musiikin taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia***.

Suomen musiikkioppilaitosten liitto SML on pyrkinyt edistämään taidekasvatuksen saatavuutta, saavutettavuutta ja hyvinvointivaikutuksia Taidekasvatus-talkoot- hankkeella (2016–18), jossa taiteen perusopetusta antavat oppilaitoksia kannustettiin käyttämään 1 % oppilaitoksen kokonaiskuluista sosiaalisin perustein tarjottavaan taidekasvatukseen, lisäämään vapaaoppilaspaikkojen määrää

tai avaamaan uusi yhteistyömalli esim. koulun, päiväkodin, sairaalan tai palvelukeskuksen kanssa.²⁸³

Vuonna 2014 neljän soitonopettajan aloitteesta syntynyt Floora-hanke tuki sosioekonomisesti heikommista lähtökohdista tulevien sekä kulttuurisia ja kielellisiä vähemmistöjä edustavien lasten ja nuorten mahdollisuuksia opiskella musiikkia. Floora-toiminta alkoi pääkaupunkiseudulla syksyllä 2014 ja seuraavana vuonna toiminta laajeni pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Kolmivuotinen hanke oli yhteistyömuoto musiikkioppilaitosten, sosiaalitoimen, sosiaalialan järjestöjen ja koulutoimen välillä. Musiikkikasvatusta musiikkioppilaitoksissa tarjottiin kolmeksi vuodeksi sadalle lapsille ja nuorille, joilla ei olisi siihen muuten välttämättä mahdollisuutta. Jokaiselle osallistujalle järjestettiin esimerkiksi oma soitin harjoittelua varten. Oppilaiden valinnoista vastasivat sosiaalitoimen ammattilaiset. Floora--hankkeeseen osallistuneista valtaosa oli maahanmuuttajataustaisia, ja oppilaiden ikähaitari oli 0–26 vuotta. Rahoitusta hankkeeseen saatiin opetus- ja kulttuuriministeriöltä, AVI:lta, Helsingin kaupungin kulttuurikeskukselta ja eri säätiöiltä. (Sahlstedt, 2016, s. 12; Anttila & Juntunen, 2018, s. 13.)²⁸⁴

Vantaalaisessa Soittostartissa, osana ArtsEqual -hanketta, on tuettu soittoharrastuksen aloittamista peruskoulun ja yksityisen musiikkiopiston yhteistyöllä. Soittostartissa musiikkiopiston opettajat antavat kouluilla opetusta heti koulupäivän päätyttyä. Soittostarttiin osallistui kahden ensimmäisen kauden aikana vuosittain 55–60 oppilasta 3.–6. luokilta. Taloudellisen saavutettavuuden lisäksi hankkeessa kiinnitettiin huomiota oppijälhtöisyyteen, jolloin huomioidaan oppilaiden erilaiset taustat ja toiveet sekä oppimisen tyylit, vahvuudet ja vaikeudet (Nikkanen 2018, 74–75). Soittostartilla saatiin soitonopiskelun alkuun myös useita ensimmäisen sukupolven harrastajia. Tulos on tärkeä erityisesti huomioiden koulun kulttuurisen moninaisuuden. Aiempien tutkimusten mukaan maahan muuttaneilla lapsilla ja nuorilla, erityisesti pojilla, on harvemmin säännöllistä harrastusta kuin Suomessa syntyneillä lapsilla (Anttila & Juntunen, 2018, s. 14). OKM:n kärkihanketuen loputtua 2019 Soittostartin rahoitus on saatu Vantaan kaupungin kerhorahoituksesta, jossa lukuvuodesta 2020–21 alkaen musiikkioppilaitoksessa tarjottava soittostartin soitonopetus on ollut maksutonta, taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetusta.²⁸⁵

²⁸³ <http://www.taidekasvatustalkoot.fi/>

²⁸⁴ Ks. myös: <https://www.artsequal.fi/fi/-/floora-hanke-tuo-musiikkioppilaitoksiin-uudenlaisia-oppilaita>

²⁸⁵ <https://www.kivistonmusiikkiopisto.fi/soittostartti-3.-4.-musiikkiluokkalaisille>

Tempo-orkesteritoiminnan keskeisenä esikuvana on ollut venezuelalainen El Sistema -musiikkikasvatusmenetelmä, jossa keskeisiä tavoitteita monitaustaisten lasten keskinäisen kumppanuuden vahvistaminen musiikin ja yhdessä soittamisen avulla ja soittoharrastuksen mahdollistaminen kaikille lapsille riippumatta perheen sosioekonomisesta tilanteesta. Sen vuoksi opetus on ilmaista, ja oppilas saa soittimen ilmaiseksi omaan käyttöönsä. Orkestereihin ei myöskään ole pääsykokeita eikä musikaalisuustestejä. (Ahvenainen, 2015, s. 18–19.) Suomessa toiminta alkoi syksyllä 2009 osana sisäministeriön rahoittamaa Vantaan ”Kokonainen maailma lähiössä” Vantaan musiikkiopiston toteuttamana Koivukylässä ja Länsimäessä. Kaksivaiheisen hankkeen toinen osahanke oli monikulttuurinen Tempo-lastenorkesteritoiminta, ja toisen tavoitteena oli järjestää asukkaille kohtaustapaikkoja. Hankkeen molemmat osat keskittyivät maahanmuuttajiin. Hankkeen päätyttyä vuonna 2011 Tempo-toiminta jatkui Vantaan kaupungin rahoittamana ja se on osa Vantaan musiikkiopiston toimintaa yhteistyössä koulujen kanssa. (Ahvenainen, 2015, s. 17–19). Toiminta on laajentunut edelleen pääkaupunkiseudun kouluihin ja Ouluun.²⁸⁶ Eri kouluissa Tempo-toimintaa rahoittavat eri rahoitustahot; esimerkiksi Vantaalla (Vantaan kaupunki; Vantaan musiikkiopisto, peruskoulu, OKM (harrastamisen Suomi-mallin kautta)).²⁸⁷

Pohjois-Helsingin bändikoulu on ollut mukana erilaisissa saavutettavuutta ja osallisuutta koskevissa hankkeissa. Kallion musiikkikoulun ja Meri-Helsingin musiikkiopiston kanssa toteutettu Rytmimajakka-hanketta kuvasimme Kallion musiikkikoulun toimintaa kuvaavassa osiossa.

Musastartti-hanke tarjosi nuorille mahdollisuuden osallistua bändiopetukseen omalla koulullaan. Bändikerhoon saattoi osallistua soittotasosta riippumatta, myös ilman aiempaa soittokokemusta. Oppilaat saivat itse (opettajien johdolla) valita harjoiteltavan/esitettävän materiaalin sekä valita itselleen sopivimman soittimen/soittimet. MusaStartin toimintaan kuuluivat viikoittaiset bänditreenit koulupäivän jälkeen omalla koululla koulutettujen bändiohjaajien vetäminä sekä lukukausittaiset konsertit. Kerhoihin osallistuminen rajattiin oppilaskohtaisesti kahden-kolmen lukuvuoden mittaiseksi, jolloin se oli luonteeltaan taitteen perusopetukseen pehmeästi sitouttavaa, helpottaen oppilaiden ja

²⁸⁶ <https://www.tempooulu.fi/tempo-toiminta/>

²⁸⁷ Tempo-toiminta ja harrastamisen Suomen malli. Monna Relanderin esitys tilaisuudessa Saavutettavuus ja digitaalisuus tulevaisuuden opetuksessa 26.8.2022. https://www.musiikkikoulutuksenvision.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/monna_relander_tempo-toiminta_ja_harrastamisen_suomen_malli_250822.pdf

perheiden ohjautumista intensiivisempään harrastamiseen. MusaStartti järjestettiin yhteistyössä Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Helsingin kaupungin kanssa.

Valokeilassa Koillinen on Pohjois-Helsingin Bändikoulun, Helsingin Kaupunginteatterin, Zodiak-Uuden tanssin keskuksen ja Teatteri Tuikkeen yhteinen kolmivuotinen hanke, jonka tehtävänä on lisätä taide- ja kulttuuritarjontaa Tapuli kaupungin, Suutarilan, Siltamäen, Puistolan ja Tapanilan kaupunginosissa vuosina 2019–2021. Hankkeen keskiössä on vuorovaikutus alueen asukkaiden ja hankkeen välillä. Toimijat yhdessä ja erikseen jalkautuvat työskentelemään asuinympäristöihin lähelle asukkaiden arkea, ulos perinteisistä teatteri- ja esitystiloista.²⁸⁸

Esimerkki musiikin varhaiskasvatuksen parissa tehdystä työstä on esimerkiksi Itä-Helsingin musiikkisilta –niminen musiikkileikkikouluhanke, jonka Meri-Helsingin musiikkiopisto järjesti itähelsinkiläisessä päiväkodissa. Projektin tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä arjen osallisuutta varhaiskasvatuksessa musiikkikasvatuksen keinoin. Helsingin kaupunki toimi hankkeen rahoittajana. (Nikula & Rantanen, 2009.)

Myös muille kuin musiikin alalle laajentuva taiteen perusopetuksen saavutettavuutta koskeva hanke on esimerkiksi ns. SATA2-hanke, joka toteutettiin 2018–2019. Hankkeen toteuttajina olivat Pirkanmaan lastenkulttuurikeskukset (Tampereen kaupunki ja Kulttuurikeskus PiiPoo) yhteistyössä Taiteen perusopetusliiton, Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton, Kulttuuria kaikille -palvelun sekä Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön (VAMLAS) kanssa. Hanketta tuki opetus- ja kulttuuriministeriö. Tavoitteena on mallintaa hankkeen tuloksia ja käytäntöjä valtakunnallisiksi. SATA2-hanke perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön tukemaan SATA1-esiselvityshankkeeseen (2015–2016), jossa selvitettiin taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten ja lastenkulttuurikeskusten kokemuksia taidetoiminnan tarjoamisesta tukea tarvitseville lapsille, sekä siihen liittyvistä onnistumisista ja haasteista.²⁸⁹

On kehitetty myös yleisempiä harrastamisen aloituskynnystä madaltavia malleja, joissa taiteen perusopetusta tarjoavat oppilaitokset saattavat olla osapuolina. Esimerkiksi Helsingin kaupungin Annantalon taidekeskuksessa on toteutettu taidekasvatusmallia, jossa kaikille helsinkiläisille lapsille mahdollisuus taiteiden taitojen harjoittamiseen ja taiteisiin tutustumiseen koulupäivän aikana

²⁸⁸ <https://www.bandikoulu.fi/valokeilassa-koillinen/>

²⁸⁹ <https://lastenkulttuuri.fi/sata2/>

ammattilaisten ohjauksessa. Harrastamisen pariin helpottamisen tueksi kehitetyjä malleja ovat myös Helsingin malli ja harrastamisen Suomen malli.

Helsingin malli on Helsingin kaupungin hallinnoima osallistavan ja alueellisen kulttuurityön malli, jossa eri alojen taidelaitokset ja taiteen ammattilaisryhmät toimivat eri kaupunginosissa yhteistyössä alueen asukkaiden ja yhteisöjen kanssa. Helsingin kaupunki myöntää avustuksia eri alojen taidetoimijoille, ja hankkokonaisuudelle on saatu tukea myös opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Tavoitteena on tasapainottaa ja monipuolistaa kaupunginosien taide- ja kulttuuritarjontaa, vahvistaa kaupunginosien yhteisöllisyyttä ja myönteistä profiloitumista sekä asukkaiden kulttuurista osallisuutta. Kulttuurin saavutettavuutta vahvistetaan luomalla alueen toimijoiden ja taidelaitosten kanssa uusia toimintamalleja. Toimintaa on ollut Malmilla, Itäkeskuksessa, Vuosaarella ja Kannelmäessä, ja kaudella 2022–2024 toiminnan painopistealueita ovat Kontula, Malmi ja Pihlajamäki-Pihlajisto.²⁹⁰

Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on tukea lasten ja nuorten hyvinvointia mahdollistamalla jokaiselle lapselle ja nuorelle maksuton harrastuskoulupäivän yhteydessä. Helsingissä harrastuksia tarjotaan suomen, ruotsin ja englannin kielillä 3.–9.-luokkalaisille omassa koulussa tai sen lähiympäristössä koulupäivän jälkeen. Harrastusvalikoima perustuu lasten ja nuorten toiveisiin. Harrastustoiminta järjestetään yhteistyössä seurojen, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Helsingin kaupunki on sitoutunut rakentamaan koulupäivän jälkeisestä maksuttomasta harrastamisesta pysyvän toimintamallin, ja toiminta on laajentunut käsittämään myös yläkouluikäiset nuoret. Harrastamisen Suomen mallin rahoituksesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö yhdessä Helsingin kaupungin kanssa. Kriteerien mukaan toiminnan tulee olla saavutettavaa, kaikille avointa, yhdenvertaista ja laadukasta, siten että ohjaajat ovat koulutettuja.²⁹¹ Harrastamisen Suomen mallin toiminnan jatkaminen on osana tuoretta Helsingin kaupungin kaupunkistrategiaa 2021–2025²⁹².

²⁹⁰ https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/toisenlainen%20taidemaailma%20si-vuittain_nettiin.pdf, s. 7.

²⁹¹ [Tietoa kumppaneille harrastamisen Suomen mallista Helsingissä | Helsingin kaupunki. Nuorten harrastamisesta ja harrastamisen Suomen mallista Helsingissä ks. myös Lähteenmaa \(2021\): Lasten ja nuorten harrastamisen esteet ja kannustimet sekä vaikutukset elämänlaatuun \(hel.fi\).](#)

²⁹² <https://www.hel.fi/static/helsinki/Kaupunkistrategiaesitys29092021.pdf>, <https://www.hel.fi/static/helsinki/Kaupunkistrategiaesitys29092021.pdf> s. 9.

Harrastamisen Suomen malli on käytössä lukuvuonna 2021–22 235 kunnassa ympäri Suomen.²⁹³ Maanlaajuisesti mallin soveltamisessa on ollut tiettyjä ongelmia. Selvityksen mukaan useissa kunnissa ongelmaksi mainittiin ohjaajien puute ylipäänsä tai hankaluus saada ammattitaitoisia ohjaajia ja toimijoita tuottamaan toimintaa. Muutamit kunnat mainitsivat korvausten olevan liian pieniä suhteessa ammattilaisen tekemään työmäärään, jolloin tekijöitä on vaikea saada. Harrastamisen Suomen mallissa toimintaa tarjotaan osallistujille ilmaiseksi, jolloin kunnassa mahdollisesti vastaavaa toimintaa maksullisena järjestävä toimija ei välttämättä ole halukas järjestämään harrastusta Suomen mallin puitteissa.²⁹⁴ Musiikin harrastamisessa malliin liittyvää kilpailutusta on myös arvosteltu siitä, että hintakriteerit ovat laatukriteereihin nähden liian määräävässä asemassa valittaessa harrastuksen toteuttavaa toimijaa, jolloin opettajat eivät välttämättä ole koulutettuja ammattilaisia.²⁹⁵ Musiikinopetuksen kannalta myös vaatimus vähintään 15 lapsen ryhmästä voi olla vaikea toteuttaa, jos tavoitteena olisi muodostaa pienyhtye- tai bänditoimintaa.²⁹⁶

Kulttuurin saavutettavuutta lisääviä palveluita ja toimintamalleja Suomessa

Lähivuosina ympäri Suomea on otettu käyttöön palveluja ja toimintamalleja, joissa tavoitteena on mahdollistaa yleisemmin kulttuurin harrastaminen sellaisille toimijoille, joille pääsy kulttuurin äärelle olisi muuten vaikeaa tai mahdotonta.

Turussa käytössä oleva Kimmo-kanneke on tarkoitettu tiettyjä sosiaalisia saaville vähävaraisimmille. Edullinen kanneke oikeuttaa harrastamaan liikuntaa kaupungin uimalaitoksissa ja kuntosaleilla, vierailemaan museoissa ja saamaan kutsuja urheilu- ja kulttuuritapahtumiin. Kaikukortilla voi hankkia kansalaisopiston kurssipaikkoja tai maksuttomia pääsylippuja tapahtumiin.²⁹⁷

²⁹³ Peruspalveluiden arviointi 2021 (2022), Aluehallintovirastojen julkaisu 142/2022.

<https://avi.fi/documents/25266232/109992716/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf/016cf3dd-0427-26c4-de42-2b2da9ee9ff9/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf?t=1661949570134>, s. 38.

²⁹⁴ <https://avi.fi/documents/25266232/109992716/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf/016cf3dd-0427-26c4-de42-2b2da9ee9ff9/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf/Julkaistu-142+Kulttuuripalvelut.pdf?t=1661949570134>, s. 40.

²⁹⁵ Käytännön esteeksi ammattilaisten palkkaamiselle voi olla myös, että tuntimääriä ei ole riittävästi yhtä opettajaa kohden tai tuntimäärät tai opetuspaikkojen sijainnit ovat pirstaleisia.

²⁹⁶ Kallion musiikkikoulun rehtorin haastattelu.

²⁹⁷ <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/keinot/esimerkkeja-uusi-/kulttuuri-ja-liikuntalan-esimerkit> // <https://www.kulttuuriakaikille.fi/kaikukortti>

Kaikukortilla voi hankkia kansalaisopiston kurssipaikkoja tai maksuttomia pääsylippuja tapahtumiin kaikkiin niihin kulttuuripalveluihin, jotka kuuluvat valtakunnalliseen Kaikukortti-verkostoon. Tavoitteena on edistää kulttuurin saavutettavuutta ja yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia. Kehittämistä on rahoittanut vuosina 2018–2020 opetus- ja kulttuuriministeriö ja Kulttuuria kaikille -palvelu, ja Kaikukortin tuki- ja kehittämispalvelu on vuoden 2020 alusta pysyvä osa Kulttuuria kaikille -palvelua. Kortti on käytössä kymmenellä paikkakunnilla; pääkaupunkiseudulta mukana ovat Espoo ja Kauniainen.²⁹⁸

Taideapteekki on Jyväskylän kaupungin kulttuuripalveluiden ja ikääntyneiden palveluiden yhteistyössä tuottamaa kulttuuritarjontaa ikääntyneiden palveluiden asiakkaille. Taideapteekki-konsepti kehitettiin vuoden 2009 kuntaliitoksen yhteydessä takaamaan kulttuurin tasapuolinen saatavuus eri puolilla kaupunkia. Toimintapaikkoja ovat kaupungin ikääntyneiden palveluiden yksiköt, palveluasuminen, kotihoito ja kuntouttava päivätoiminta. Taideapteekin ohjelmatarjontaa on myös saatavilla digitaalisessa muodossa.²⁹⁹

Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala on lastenkulttuurin suunnittelijan toimesta kehittänyt ja toteuttanut koulutaiteilijatoimintaa muutamissa Turun alakouluissa vuodesta 2015 alkaen. Toimintamallissa ammattitaiteilijat työskentelevät koulupäivän aikana koulujen erilaisissa oppimisympäristöissä.³⁰⁰

Kulttuurilähete neuvolasta on Tampereen kaupungin kulttuuripalveluiden, kulttuurikasvatusyksikkö TAITEn, neuvoloiden ja paikallisten taidekasvattajien yhteistyössä kehittämä toimintamalli. Läheteellä pääsee maksutta TAITEn ja kulttuuripalveluiden järjestämille kulttuurikurseille. Lähetteen voi saada kaikista Tampereen lastenneuvoloista. Toimintamallissa tavoitteena on, että kurssien sisällöt ja kulttuurilähete suunnitellaan yhdessä kulttuuripalveluiden ja terveydenhoidon ammattilaisten kesken.³⁰¹

LAKU-lähete (lasten ja nuorten kulttuurilähete) on ammattilaisen lapselle tai nuorelle antama velvoittamaton lähete, joka oikeuttaa ja kannustaa osallistumaan kulttuuritoimintaan. Mahdollisen osallistumismaksun maksajana toimii kunta tai palvelun tuottaja. LAKU-lähete-toimintamallissa esimerkiksi neuvoloiden tai koulujen terveydenhoitajat, koulukuraattorit, kasvatus- ja perheneuvolan

²⁹⁸ <https://kaikukortti.fi/>; Anttila et al. (2022) Selvitys kulttuurihyvinvointipalvelujen toimintamalleista kunnissa ja perustettavilla hyvinvointialueilla; <https://www.mdi.fi/wp-content/uploads/2022/08/Kulttuurihyvinvointi-loppuraportti.pdf>, s. 10.

²⁹⁹ <https://www.jyvaskyla.fi/kulttuuri/kulttuuripalvelut/ikaihmiset/taideapteekki>

³⁰⁰ <https://taikusydan.turkuamk.fi/toimintamallit/toimintamalli-koulutaiteilijayhteisty-turussa/>

³⁰¹ <https://taikusydan.turkuamk.fi/toimintamallit/toimintamalli-kulttuurilahete-tampere/>

työntekijät tai muut lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat antaa perheelle lähetteen, jolla ohjataan kulttuuripalveluiden pariin. Sitä on käytetty useissa itäsuomalaisissa kunnissa. LAKU-lähete-hanketta (2018–2019) on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö.³⁰²

Esimerkki kulttuuriläheteestä on myös Helsingin kaikille vastasyntyneille suunnatussa kulttuurikummi-toiminnassa. Palvelulla on ollut noin 7000 käyttäjää/vuosi ja palvelua ollaan edelleen laajentamassa Helsingissä uusiin ikäryhmiin ja muihin kuin suomen- tai ruotsinkielisiin käyttäjiin. Kulttuurin Kummilapset -toiminta Helsingissä SOTE:n kanssa tehtävää yhteistyötä, neuvolat mukana.

Kulttuuriluotsitoiminta sai alkunsa Jyväskylästä vuonna 2006, josta toiminta on levinnyt erilaisilla nimikkeillä (kuten kulttuurikaveri, kulttuuriystävä ja kulttuurikummi) yli kahdellekymmenelle paikkakunnalle. Kulttuuriluotsit ovat koulutettuja vapaaehtoisia, jotka toimivat paikkakuntansa kulttuurikohteiden tarjontaan perehtyneinä vertaisohjaajina. Näin osallistumista voidaan mahdollistaa henkilöille, jotka ovat erilaisten esteiden vuoksi joutuneet jäämään kulttuuri- ja taidetapahtumien ulkopuolelle. Kulttuurilaitokset myöntävät usein luotsin seurassa liikkuvalla alennusta pääsylipuista tai kokonaan ilmaisen sisäänpääsyn. Tämä kuitenkin vaihtelee hieman luotsipaikkakunnittain. Monilla paikkakunnilla toiminta painottuu erityisesti ikääntyneisiin.

ESR-rahoitteisessa Näkymättömät-hankkeessa (2015–2018) kehitetty TOPIT-toimintamalli on tarjonnut Turun ja Seinäjoen ammattikorkeakoulujen ja Jyväskylän yliopiston voimin noin 50 taide- ja medialähtöistä työpajaa yhteiskunnan reunoille ajautumassa oleville nuorille aikuisille (15–29-vuotiaat). Ohjatuissa pajoissa kirjaston tiloissa nuoret työstävät tarinoita itselleen merkityksellisistä aiheista, tutkivat ja tunnistavat vahvuuksiaan ja voimavarojaan.³⁰³

Espoossa toteutettava KULPS kulttuuri- ja liikuntapolun tavoitteena on edistää oppilaiden välistä yhdenvertaisuutta ja kehittää kulttuuri- ja liikuntapalveluiden käyttöä opetuksen välineenä. KULPS tarjoaa esi- ja peruskoululaisille kulttuuri- ja liikuntakäyntejä keskellä koulupäivää ja osana opetusta. KULPS koostuu kolmesta polusta: kulttuuripolusta, kirjastopolusta ja liikuntapolusta. Kaikkien polkujen sisällöt ovat kouluille maksuttomia. KULPS toteutetaan

³⁰² <https://www.versoverkko.fi/laku-lahete/>

³⁰³ <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/keinot/esimerkkeja-uusi-/kulttuuri-ja-liikuntalan-esimerkit>

suomenkielisen opetuksen ja varhaiskasvatuksen, ruotsinkielisten sivistyspalvelujen, kulttuurin tulosityksikön ja liikuntapalvelujen yhteistyönä.

Helsingissä on Kulttuuri- ja vapaa-aika -toimialan, Kasvatus ja koulutus -toimialan ja taide- ja kulttuuritoimijoiden välille kulttuurikasvatussuunnitelmaan pohjaavaa yhteistyötä, jonka tavoitteena on säännöllisten ja helposti lähestyttävien toimintatapojen, kuten kulttuuripolkujen, viestintäpalveluiden (esim. Kultus.fi) ja alan verkostojen kehittäminen ja ylläpitäminen. kulttuurikasvatussuunnitelmaan³⁰⁴ sisältyvää toimintanon suunnattu varhaiskasvatus- ja kouluikäisille. Helsingissä kulttuurisuunnitelmaa toteutetaan kulttuuripolkujen, kulttuurikoordinaattorien ja kirjastoyhteysopettajien tai -yhteistyövastaavien³⁰⁵ avulla.

³⁰⁴ <https://www.kultus.fi/cms-page/kulttuurikasvatus>

³⁰⁵ <https://www.kultus.fi/cms-page/kulttuurikasvatus/yhteistyö>

HENKILÖSTÖKYSELYN TULOKSET

Hankkeen yhteydessä toteutettiin kysely kolmen oppilaitoksen henkilöstölle syyskuussa 2022. Kyselyn kautta haluttiin selvittää henkilöstön näkemyksiä tämänhetkisen yhteistyön toimivuudesta ja yhteistyön mahdollisesta tiivistämisestä sekä toiveista yhteistyön suhteen. Toisena osa-alueena oli henkilöstön näkemykset siitä, kuinka saavutettavuus ja yhdenvertaisuus toteutuvat musiikinopetuksessa ja kuinka niiden toteutumista voitaisiin edelleen vahvistaa. Oppilaitosten rehtorit toimittivat kyselyt oppilaitostensa henkilökunnalle. Vastauksia saatiin 20 kappaletta, joista kaksi kolmasosaa oli Kallion musiikkikoulusta, neljäsosa musiikkikeskus Resonaarista, ja pari vastausta Keski-Helsingin musiikkiopistosta. Kysely suunnattiin oppilaitosten koko henkilökunnalle. Vastaajat olivat yhden oppilaitoksen rehtoria lukuun ottamatta opetushenkilöstöä. 70 prosenttia vastaajista työskenteli vakituisella työsopimuksella. Oppilaitoksessa sivutoimisesti tai osa-aikaisesti työskenteleviä oli kaksi kolmasosaa ja päätoimisesti työskenteleviä kolmasosa vastaajista. Tyypillisimmin oppilaitoksessa oli työskennelty 6–10 vuotta (55 % vastaajista), ja viidesosa oli työskennellyt joko tätä pidempään (10–20 vuotta) tai vähemmän (2–5 vuotta). Vastaajista 40 prosenttia työskenteli myös jossain toisessa oppilaitoksessa.

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Vastaajien mukaan yhteistyö oppilaitosten välillä oli tähän mennessä toiminut melko hyvin. Toimiviksi yhteistyömuodoiksi mainittiin yhteiset koulutukset ja tapahtumat sekä opekaveri-toiminta. Muutamissa vastauksissa nähtiin, että yhteistyö ei ole vaikuttanut käytännön työhön omassa opetusarjessa.

Opettajat näkivät oppilaitosten yhteistyön tiivistämisessä erilaisia mahdollisuuksia oman työnsä kannalta:

- oman pedagogisen osaamisen jakaminen muiden oppilaitosten kollegoiden kesken lisääntyvän yhteistyön myötä
- työn ja työtapojen monipuolistuminen
- erityisesti Resonaarin kautta mahdollisuus saada tietämystä erityistä tukea kaipaavien opettamisesta
- opettajavaihtoa oppilaitosten välillä
- yhteisopettajuuden/pariopettajuuden laajentaminen oppilaitosten välisinä esimerkiksi vierailujaksoina
- laajemmin vertaistukea muilta opettajilta

Myös oppilaitosten yhteistyön tiivistämisessä laajemmassa mielessä nähtiin erilaisia mahdollisuuksia:

- Isompi toimija voi tehdä toiminnasta houkuttelevampaa
- Mahdollisuus sekä opettajille kohdata erilaisia oppilaita, ja toisaalta oppilaille mahdollisuus kohdata sekä eri oppilaita että saada ohjausta eri opettajilta.
- Yhteiset konsertit
- Kurssitarjotinta laajemmaksi.
- Oppilaat voisivat osallistua halutessaan toistenkin oppilaitosten tarjoamaan opetukseen
- Oppilaalle ehkä mahdollista esim. tarjota opetusta lähempää omaa kotia/koulua yms. Jos esim. Resonaarin kaltaista jokaiselle oppijalle vahvasti mukautettua musiikinopetusta voisi tarjota muissakin toimipisteissä.
- Mahdollisesti synergiaa keskitetystä taloushallinnosta (palkkojenmaksu, laskutus)
- Paremmat rahoitusmahdollisuudet

Yhteistyön tiivistämisessä nähtiin myös haasteita oman työn kannalta. Oppilaitosten erilaisten oppilaaksi ottoon liittyvien käytäntöjen vuoksi pohdittiin, kuinka eri tavoin valikoituneiden oppilaiden opetus järjestetään opettajien kesken. Samalla huolta herätti toisaalta opettamisen lisäksi tulevan työn lisääntyminen, toisaalta omien opetustuntien mahdollinen vähentyminen uusien yhteistyökuvioiden myötä. Toivottiin myös, ettei yhteistyön tiivistyminen vaikuttaisi olennaisesti perusopetukseen ja arkeen.

- Jos osassa oppilaitoksista on pääsykokeet, toisille opettajille tulee pääsykokein seulotut oppilaat, toisille ei; opettajakunnan tasavertaisuus?
- Millä perusteilla uudet oppilaat jaetaan opettajille?
- Riittääkö oppilaita kaikille opettajille?
- Ylimääräisen työajan lisääntyminen?
- Tuleeko uusia sääntöjä ja rajoituksia?
- Käytettävissä oleva aika rajoittaa sitä, minkälaiseen yhteistyöhön voi ryhtyä

Vastaajia pyydettiin pohtimaan yhteistyön tiivistämisen vaikutuksia oman työn lisäksi yleisemmältä kannalta oppilaitosten näkökulmasta. Yleisesti yhteistyön tiivistämisessä nähtiin tiettyjä haasteita. Koetut haasteet liittyivät vastuunjakoon ja toimijoiden voimasuhteisiin. Lisäksi pohdittiin tiivistämisen vaikutuksia opettajien käytännön työn järjestämiseen; kuinka opetustunnit jaetaan ja millä perusteilla. Myös byrokratian tai toiminnallisen jäykkyyden lisääntyminen nähtiin mahdollisena.

- Kuka ottaa vetovastuuta ja onko joku toimija arvokkaampi kuin toinen?
- Opettajien työmäärän jakaantuminen; miten työsuhteet jaetaan? Kenelle työt annetaan ja miten tuntien jako toteutetaan?
- Toiminta voi heikentyä koneiston kasvaessa ja toimintapiirin laajentuessa liian suureksi.
- Hallinnon toimivuus ja vastuunjako isossa organisaatiossa
- Oppilaitosten talouspohja rakentuu eri tavoin; onko yhteistyön tiivistäminen mahdollista tasapuolisesti taloudelliset resurssit huomioiden.
- Tiedonkulun ja jalkauttamisen vaikeus.
- Yhdistyminen voi lisätä byrokratiaa. Pienen koulun joustavuus ja nopealiikkeisyys poistuu.

Vastaajat nimesivät monenlaista olemassa olevaa yhteistoimintaa eri tahojen kuten koulujen, musiikkioppilaitosten, kirjastojen, seurakuntien, nuorisotalojen, maahanmuuttajajärjestöjen ja alueellisten kulttuuriverkostojen kanssa, Oppilaitosten yhteistyökumppaneita on kuvattu myös aiemmin. Niillä, jotka olivat osallistuneet yhteistyöprojekteihin, kokemukset yhteistyöstä olivat positiivisia, vaikka hankerahoitteisen kohdalla yhteistyön väliaikaisuus tuotiinkin esille. Muutamilla vastaajilla ei ollut omakohtaista kokemusta oppilaitosrajat ylittävästä yhteistyöstä.

Vastaajilta kysyttiin myös, haluaisivatko he lisää yhteistyötä muiden tahojen kanssa (esim. muut musiikkioppilaitokset, muut taiteenalat, sosiaali- ja terveystoimi, muu kasvatusta- ja koulutustoimi, järjestötoimijat), ja millaista se voisi olla. Yhteistyötä kaivattiin peruskoulujen kanssa, jolloin esimerkiksi soittotunnit voisivat olla koulupäivän lomassa. Myös laajempi yhteistyö musiikkikoulujen ja musiikkiopistojen kanssa ja muiden taiteenalojen kanssa sekä etsivä nuorisotyö ja jalkautuva musiikkikasvatusta mainittiin. Pysyvemmän yhteistyön ohella

kertaluontoisissa tai satunnaisesti toistuvista projekteissa hyvänä puolena nähtiin, että ne tuovat uutta omaan opettamiseen, mutta eivät muuta jo toimivia asioita.

Samalla tiedostettiin, että yhteisprojektien organisointi vie voimavaroja ja työaika opettamistyöltä. Opettajan työn nähtiin sisältävän jo ennestään paljon palkatonta järjestelyä ja suunnittelua. Tuolloin tulisi huomioida, että yhteistyö ei aiheuta liikaa ylimääräistä kuormitusta.

Opetustyö ja oppilaitoksen toimintamuodot

Kyselyssä haluttiin selvittää henkilökunnan näkemyksiä opettamisen käytännöistä ja oppilaitosten toimintamuodoista. Vastaajilta kysyttiin, olivatko he soveltaneet opetuksessaan erilaisia opettamisen malleja kuten yksilö- ja ryhmäopetusta tai yhteisopettajuutta. Miltei kaikki vastaajat olivat työssään soveltaneet erilaisia opettamisen malleja kuten ryhmäopetusta, ja jonkin verran myös yhteisopettajuutta. Erityisesti yhteisopettajuuden laajempaan soveltamiseen oli myös kiinnostusta, vaikka pari vastaajaa näkikin yksilöopetuksen toimivan heidän työssään parhaiten.

Kysyttäessä, millaisia osaamistarpeita vastaajilla työssään on, erityisalueeksi nousivat toimiminen erityistä tukea kaipaavien, esimerkiksi oppimis- ja hahmottamishäiriöitä omaavien oppilaiden kanssa, ja yksittäisissä vastauksissa myös yleisempi työnohjaus pedagogisissa haasteissa. Samalla monet vastaajat eivät kokeneet erityistä tuen tarvetta työssään.

Vastaajia pyydettiin kuvaamaan, miten oppilaitoksen eri toimintamuotojen (esim. matalan kynnyksen toiminta, lyhytkurssit, asiantuntijatyö) yhdistäminen taiteen perusopetukseen on toiminut heidän työssään. Koulutusta ja vertaistukea opettajille matalan kynnyksen musiikkitoiminnan järjestämiseen kaivattiin, koska oppimisen tavoitteet matalan kynnyksen toiminnassa eivät ole niin selkeät kuin musiikkioppilaitoksessa tapahtuvassa opetuksessa. Siirtymien kannalta nähtiin, että eri toimintamuodoista oppilaat voivat siirtyä taiteen perusopetuksen piiriin, vaikka tunnistettiinkin haasteeksi, että tuolloin maksujen noustessa osallistumiskynnys nousee. Käytännön työssä vastaajat saattoivat kokea aika- tai resurssipulaa matalan kynnyksen toiminnan järjestämisessä

Vastaajilta kysyttiin, millaisena he näkevät musiikin taiteen perusopintojen eri oppimäärien roolin ja tehtävän, ja mikä merkitys eri oppimäärillä (laaja ja yleinen) on oppilaiden opinto- ja harrastuspoluilla. Vastauksissa toistui näkemys,

jonka mukaan eri oppimäärillä ei ole tai ei tulisi olla merkitystä oppilaan kannalta. Vastaajien mukaan opetuksen tulee olla aina yksilöllistä ja oppilaan lähtökohdista lähtevää, eikä niinkään opetussuunnitelmista lähtevää. Toisissa vastauksissa oppimäärien erilaiset tavoitteet tunnustettiin, ja pohdittiin, kuinka nykyinen järjestelmä tukee etenemistä omien tavoitteiden mukaan. Malli, jossa kaikki aloittavat yleisessä oppimäärässä ja siirtyvät kiinnostuksensa ja sitoutumisensa mukaan laajaan oppimäärään, nähtiin monissa vastauksissa toimivana. Yhtenäisten opintoportaiden nähtiin lisäävän tasavertaisuutta.

On huomattavaa, että kaikki vastaajat kokivat, että oppilaslähtöisyys; oppilaan lähtökohdista ja tavoitteista lähtevä toiminta toteutui heidän omassa työssään hyvin. Tuolloin tavoitteet sovitaan pääpiirteittäin yhdessä oppilaiden kanssa ja oppilaalla on sananvaltaa esim. ohjelmistoon. Opettajat kokivat voivansa opettaa oppilaiden lähtökohdista ja tarpeista käsin ja näkivät tämän mielekkäänä ja toimivana opettamisen tapana.

Hieman varauksellisempia oltiin sen suhteen, kuinka oppilaslähtöisyys toteutuu musiikin opetuksessa yleisemmin. Vaikka oppilaslähtöisyyden yleisemmin nähtiin toteutuvan melko hyvin ja paremmin kuin ennen, siinä nähtiin vaihtelevuutta eri musiikkioppilaitosten tai opetuskäytäntöjen välillä. Esimerkiksi suurten ryhmäkokojen saatettiin nähdä olevan haasteena oppilaslähtöisyyden toteutumiseksi.

Vaikka oppilaslähtöisyyden nähtiinkin toteutuvan omassa työssä hyvin, pyydetessä nimeämään siihen liittyviä haasteita parissa vastauksessa haasteelliseksi nähtiin oppilaslähtöisyyden tukeminen tilanteessa jossa esim. ryhmäopetuksessa tai orkesterisoitossa oppilaiden lähtötasot ja edistymisvauhti ovat erilaisia. Oppilaslähtöisyyttä voisi tukea ja kehittää vastaajien mukaan ottamalla perheet mukaan harrastukseen ja samalla tarjoamalla koulutusta vanhempien kohtaamiseen. Nähtiin myös, että olisi kehitettävää siinä, kuinka oppilaiden toiveet kyetään opetuksessa ottamaan huomioon tilanteissa, joissa kommunikaatiossa oppilaan ja opettajan välillä on vaikeuksia. Opettajien työssäjaksamisen tukeminen yleisesti auttaa vastaajien mukaan oppilaslähtöisyyden toteuttamisessa.

Opetuksen saavutettavuus ja yhdenvertaisuus

Kyselyn keskeisenä sisältöalueena oli, kuinka vastaajat näkevät saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuvan musiikinopetuksessa ja kuinka sitä voisi vastaajien mukaan edelleen vahvistaa. Useat vastaajat näkivät, että saavutettavuus ja

yhdenvertaisuus toteutuu heidän omassa työssään hyvin; kaikki, jotka haluavat, ovat tervetulleita tunnille. Esimerkiksi fyysisten rajoitteiden suhteen opettajat saattoivat kehittää yhdessä oppilaan kanssa parhaita harjoittelutapoja. Muutamat näkivät kuitenkin yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyviä rajoitteita lukukausimaksujen suuruuden takia. Opetustilat eivät myöskään ole aina fyysisesti esteettömiä.

Mietittäessä saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumista musiikinopetuksessa yleisemmin, miltei kaikissa vastauksissa, mainittiin taloudelliset rajoitteet. Mahdollisista maksuhuojennusmalleista huolimatta taiteen perusopetus nähtiin niiden etuoikeutena, joilla on siihen varaa. Tämän nähtiin korostuvan erityisesti niillä oppilaitoksilla, jotka eivät saa valtionosuutta ja jotka joutuvat osittain siksi pitämään korkeita lukukausimaksuja. Tuolloin vähemmän etuoikeutettujen ainoaksi mahdollisuudeksi harrastaa musiikkia saattavat muodostua erilaiset osallistavat hankkeet.

Saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta voisi vastaajien mukaan tukea ja kehittää taloudellisten esteiden kannalta mm. lisäämällä vapaaoppilaspaiikkoaja ja lainattavia soittimia, sekä lisäämällä valtion rahoitusta taiteen perusopetukselle mm. siten, että matalan kynnyksen musiikin opetus toteutuisi entistä paremmin tai uusin rahoitusmallein. Kaikki tarjotut ratkaisut yhdenvertaisuuden lisäämiseksi eivät kuitenkaan liittyneet taloudellisiin tekijöihin, vaan myös yleisessä asenneilmapiirissä nähtiin olevan kehitettävää esimerkiksi siten, että irrottauduttaisiin ns. lahjakkuuskasvatuksen ideaalista kohti monimuotoisempaa musiikinopiskelua.

Vastaajat saivat ottaa kantaa myös siihen, miten musiikin taiteen perusopetuksen saavutettavuus ja yhdenvertaisuus toteutuu Helsingissä tällä hetkellä sekä miten niitä voisi parhaiten kaupungin tasolla edistää. Vastauksissa tuli jälleen esiin huoli siitä, että opetuksen piiriin valikoituvat tietystä kulttuurisesta (ei-maahanmuuttajataustaiset oppilaat) tai keskiluokkaisesta sosioekonomisesta taustasta olevat oppilaat, mikä kaupungin tasolla kytkeytyy myös alueelliseen eriarvoisuuteen. Vaikka kaupunki onkin toteuttanut erilaisia hankkeita aiheen tiimoilta, kaupungin taholta toivottiin lisää toimia ja rahoitusta tasa-arvoisemman musiikinopetuksen mahdollistamiseksi. Ratkaisuksi toivottiin myös nykyistä tiiviimpää yhteistyötä taiteen perusopetuksen ja koulujen välille sekä harrastamisen Suomen mallin muokkaamista toimivaksi. Myös musiikkiopiston toteuttamaa musiikkikasvatusta helsinkiläisiin kaupungin ylläpitämiin päiväkoteihin kaivattiin,

kuten muissa pääkaupunkiseudun kunnissa.³⁰⁶ Tiiviimmän yhteistyön nähtiin myös auttavan hankkeiden katkonaisuuden ongelmaan; tuolloin harrastus ei niin helposti loppuisi hankkeen loputtua. Myös ikäihmisten nähtiin jäävän katveeseen.

Vastaajilta kysyttiin, millainen yhteistyön malli (esim. eri tahojen roolit ja vastuut yhteistyössä, opetuksen järjestämisen tavat, rahoitus, hallinnollinen ja pedagoginen johtaminen, toimipisteet) toimisi parhaiten, kun tavoite on vahvistaa opetuksen saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Muutamat kokivat, että aiheeseen on vaikea ottaa kantaa, mutta vastauksissa oli myös monia konkreettisia ehdotuksia siitä, millainen yhteistyön malli olisi toimiva. Vastausten monimuotoisuudesta huolimatta voisi sanoa, että toiveissa oli kevyehkö, ei-hierarkkinen toimintamalli, mahdollistaa joustavat toimintatavat sekä opettajille että oppilaille.

- Sama rahoitus kaikille toimijoille, jotta kaikkien oppilaiden maksut olisivat samansuuruisia.
- Ohut organisaatio, jossa ei olisi erilaisia osastoja. Mahdollisuus työskennellä sekä omassa oppilaitostilassa että kouluissa ja päiväkodeissa
- Usean toimijan yhteinen matalan kynnyksen ryhmä, jossa vastuut jaettaisi esim. vuorovuosin tai lukukausien. Voisi olla myös vertaisopettajuutta.
- Opettajien käytännön yhteistyö, yhteisopettajuus ja vapaamuotoiset, säännölliset kohtaamiset
- Yhteinen rahoitus ja taloushallinto, mutta omat erilliset yksiköt, jotka tekevät tiivistä yhteistyötä ja kehittävät toimintaa. Opettajat voisivat saada opetustunteja kaikista kolmesta paikasta ja saada näin päätoimisia työsuhteita. Opettaja voisi myös toimia halutesaan monipuolisissa työtehtävissä hyödyntäen laajasti omia vahvuuksiaan (esim. soiton opetus, erityisoppijat).
- Matalan kynnyksen tarjontaa monipuolisesti, mutta myös tuettua yleistä ja laajaa oppimäärää.
- Kaikille julkisen tuen piirissä toimiville oppilaitoksille yleinen oppimäärä standardiksi, josta opinnot alkavat. Tällöin rahaa ja resursseja riittää useammille.

³⁰⁶Helsingin kaupungin linjauksen musiikkileikkikoulutoimintaa ei toteuteta päiväkodeissa, koska sen mukaan erillinen maksu toiminnasta estäisi lasten tasavertaisuuden toteutumisen.

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002679498.html>

Lopuksi vastaajia pyydettiin kuvaamaan, millainen olisi unelmien musiikkioppilaitos. Vastaukset olivat moninaisia, mutta niissä toistui ajatus paikasta, johon kaikki ovat tervetulleita, ja jossa jokainen voisi harrastaa joustavasti omista lähtökohdistaan käsin. Unelmien musiikkioppilaitoksessa myös opettajat oppivat toinen toisiltaan ja saavat tukea toisiltaan sekä organisaatiolta. Vastaajien omin sanoin:

Sellainen, jonne kaikki pääsevät mukaan harrastamaan musiikkia. Paljon enemmän matalan kynnyksen ryhmäopetusta. Työhyvinvointiin pystyttäisiin panostamaan enemmän. Tilat olisivat toiminnalle sopivat: tarpeeksi tilaa, kohtuulliset /hyvät äänieristykset, hyvät odotustilat, tiloja konserteille jne.

Itselleni oppijana on aina ollut tärkeintä löytää yhteenkuuluvuutta ja vertaisia, ystävystyä/verkostoitua musiikin avulla sekä kehittyä muusikkona. Erilaisia toimipisteitä siis kaikkialle ja avoimet ovet!

Toiminta olisi lasten osalta osana koulupäivää. Ryhmäopetusta koskettaisi kaikkia ja yksilöopetukseen tulisi esim. tietyn ikävuoden tai tavoitteellisemmän polun myötä. Aikuiset kävisivät matalan kynnyksen kerhoissa tai yksilöopetuksessa. Hinnat olisi todella kohtuulliset ja ryhmäopetusta paljon, mutta halukkaille yksilöopetusta lisähintaan. "

Kaikki saa soittaa. Kaikkia opetetaan ja haastetaan kehittymään. Opettajat tukevat toisiaan ja oppivat toisiltaan.

Sellainen, jossa olisi oppilaalla paljon mahdollisuuksia itse muokata opistopolkua. Ja jossa oppilaita, joilla on erilaiset tavoitteet musiikin opiskelun suhteen, ei eriyttäisi toisistaan liikaa.

Paljon yhteistoimintaa oppilaiden kesken. Samoin opettajien.

Opettajalle unelmien oppilaitos on oppilaitos, jossa opettaja pystyisi keskittymään tärkeimpään - opettamiseen. Kaikkea muuta (muu työ) pitäisi vähentää mahdollisimman paljon, ainakin katsoa ja analysoida kriittisesti miten paljon työaikaa menee opettajilla tuntien pitämisen lisäksi.

Kallion hyvä henki yhdistettynä Resonaarin erityisosaamiseen ja Khmo:n aktiiviseen ja monipuoliseen tarjontaan.

OPPILAITOSTEN YHTEISTYÖTÄ JA YHDISTYMISTÄ

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan taiteen perusopetuksen tehtävää toteutetaan yhteistyössä muiden taidekasvatusta antavien oppilaitosten ja tahojen kanssa paikallisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti (Opetushallitus 2017a, 10). Tiia Luoman selvityksessä taiteen perusopetuksesta (Luoma 2020) tarkasteltiin myös oppilaitosten tekemää yhteistyötä muiden taiteen perusopetuksen oppilaitosten ja muiden tahojen kanssa. Selvityksessä yhteistyömuodoiksi oli määritelty yhteiset opettajat, yhteiset tuotannot tai projektit, yhteinen opetustarjonta, pedagoginen yhteistyö, pedagoginen kehittäminen, opetusmenetelmien monipuolistaminen ja arvioinnin kehittäminen. Eniten säännöllistä ja vakiintunutta yhteistyötä oppilaitokset tekivät yhteisten opettajien kautta (35 %). Vähintään satunnaista yhteistyötä eniten tehtiin yhteisten tuotantojen tai projektien parissa. Myös erilaista pedagogista yhteistyötä tehtiin melko säännönmukaisesti. Vähiten oppilaitoksilla oli yhteistä opetustarjontaa, sillä yli puolella ei ollut sellaista lainkaan. Selvityksen mukaan **taiteen perusopetuksen toimijoiden välistä yhteistyötä tekivät kaikkia oppilaitoksia enemmän tuntiperustaista valtionosuutta saavat oppilaitokset kaikilla mainituilla yhteistyön osa-alueilla**. Vaikka VOS- laitoksilla oli enemmän yhteistä opetustarjontaa kuin ei-VOS- oppilaitoksilla, myös niillä eri yhteistyön muodoista yhteistä opetustarjontaa oli vähiten (Luoma, 2020, s. 44–47). Muista tahoista eniten yhteistyötä tehtiin kulttuuritoimijoiden kuten kirjastojen ja museoiden sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimijoiden kanssa (emt., s. 47). Helsinkiläiset oppilaitokset tekivät vuonna 2014 paljon yhteistyötä sekä keskenään että muiden tahojen kanssa. Useimmiten yhteistyötä tehtiin koulujen (81 %) ja muiden oman alan oppilaitosten (77 %) kanssa. Kolme viidestä (60 %) mainitsi muut taidealat yhteistyötahoikseen. (Vismanen et al., 2016, s. 75).

Tämän selvityksen alussa on kuvattu selvityksessä mukana olevien musiikkioppilaitosten jo nyt tekemää laaja-alaista ja monipuolista yhteistyötä, yhteisiä projekteja, hankkeita ja toimintamuotoja musiikkikasvatuksen parissa. Myös henkilöstökyselyssä pyydettiin näkemyksiä oppilaitosten jo tekemästä yhteistyöstä ja minkälaista yhteistyötä vastaajat toivovat ja minkä tahojen kanssa. Yhteistyö on oppilaitosten tavanomainen toimintatapa ja se voi olla hyvinkin järjestäytyneitä oppilaitostoiminnan eri osa-alueilla. Tässä tapauksessa oppilaitosten yhteistyön tiivistäminen on niiden omista lähtökohdista lähtenyt tavoite ja toive. Yhteistyön tiivistämisen syvin muoto on oppilaitosten yhdistyminen.

Myös taiteen perusopetuksen kentän sisällä yhtenä keinona lisätä oppilaitosten vahvuutta nähdään (ks. Vismanen et al., 2016, s. 87) oppilaitosten hallinnollinen, toiminnallinen ja alueellinen yhdistyminen isommiksi oppilaitosten kokonaisuuksiksi, mikä on tämänkin oppilaitosyhteistyön kehittämisen vaihtoehtona.³⁰⁷ Teema on relevantti myös Helsingissä, jossa on paljon eri kokoisia taiteen perusopetuksen oppilaitoksia. Oppilaitosten yhdistyminen mahdollistaa parhaimmillaan myös pienempien yksiköiden olemassaolon ja liikkumavaran esimerkiksi musiikin kentän sisäisesti tilanteessa, jossa toiminnalle olisi laajentumispainetta ja tarvetta uusille opetussisällöille (esim. oppilasmäärät kasvaneet avustusten pysyessä samana), mutta jossa oppilaitostoiminnan rahoitukseen ei ole odotettavissa lisääntymistä (ks. myös Vismanen et al., 2016, s. 82–83). Saavutettavuuden ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien tavoitteiden mukaisesti yhdistymisessä tulisi tarkastella myös eri taiteenaloja yhdistävien alueellisten kokonaisuuksien muodostamista. Tärkeää on hallinnolliseen ja toiminnalliseen yhdistymiseen ja tilojen yhteiskäyttöön taloudellisten esteiden poistaminen (esimerkiksi erimuotoisten valtionavustusten ja kunnan avustusten vaikea tai mahdoton yhdistäminen käytännössä, raportointimuotojen yhtenäistäminen eri rahoitusmuotojen välillä) sekä kannusteiden rakentaminen tukemaan yhteistyötä eri sektoreiden välille (Suominen, 2019, s. 45; 57). Anniina Suomisen selvityksessä esitetään erityisesti oppilaitosverkostoltaan jo hyvin laajan musiikin kentän sisäisenä kehittämiskeinona koulutusyksiköiden ja hallinnon keskittämistä keskusyksiköihin. Vahvojen VOS-oppilaitosten tulisi Suomisen mukaan olla aloitteellisia tässä työssä ja toiminnallaan mahdollistaa verkostojen muodostuminen kentän sisällä oppilaitosten välillä (emt., s. 57).

Yhdistymisen tarve voi nousta paitsi oppilaitoksista itsestään ja jatkumona niiden keskinäiselle omaehtoiselle yhteistyölle, oppilaitosten omasta taloudellisesta tilanteesta ja ns. hengissä pysymisen tarpeesta, myös kunnallisista tai alueellisista tarpeista, vaateista tai taloudellisista syistä, missä vaikuttavat esimerkiksi oppilaitosten oikeudellinen muoto (yksityinen tai kunnallinen oppilaitos), kuntien taloustilanne ja kulttuuria ja taidekasvatusta koskevat strategiset painopisteet ja valinnat. Viime vuosina on tapahtunut jonkin verran taiteen perusopetuksen musiikkioppilaitosten yhdistymisiä toisten oppilaitosten tai toisten oppilaitostyyppien (ammattillinen koulutus, vapaa sivistystyö) kanssa. Seuraavassa esitetään lyhyesti ja esimerkinomaisesti muutamia viimeaikaisia yhdistymisiä, mutta muitakin vastaavia on pohdittu ja pohditaan mahdollisesti parhaillaan.

³⁰⁷ Teemasta puhuttiin laajasti myös asiantuntijakeskusteluissa.

Pirkanmaan musiikkiopisto ja Tampereen Suzukikoulu yhdistyivät vuonna 2019. Suzukikoulun opetustoiminnan myötä musiikkiopistossa otettiin käyttöön musiikin yleinen oppimäärä. Oppilaitoksessa myös lakkautettiin avoimen osaston opetus ja se yhdistettiin yleiseen oppimäärään. Pirkanmaan musiikkiopisto saa opetus- ja kulttuuriministeriön opetustuntikohtaista valtionosuutta, mutta opetuksen järjestämislupa on laajan oppimäärän opetukseen. Hallinnollisesti oppimäärän taloudellista toteutumista seurataan erikseen. Yleisen oppimäärän rahoituksessa oppilasmaksut ovat keskeisessä roolissa.

Turun seudun musiikkiopiston kannatusyhdistys ja Turun konservatorion kannatusyhdistys yhdistyivät Turun musiikinopetus oy:ksi vuoden 2020 alusta alkaen. Osakeyhtiöllä on opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämislupa musiikkialan ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen sekä taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän koulutuksen järjestämiseen. Soisalo-opisto syntyi puolestaan Varkaudessa ja sen lähikunnissa 2000-luvun alkupuolella halusta tehdä alueellista yhteistyötä ja se koettiin mahdolliseksi yhdistämällä neljän kunnan kansalaisopistot sekä Varkaudessa toiminut musiikkiopisto yhdeksi kokonaisuudeksi. Kyseessä oli siis varsin mittava ja laaja muutosprosessi kahdessa erilaisessa organisaatioissa, musiikkiopistossa ja kansalaisopistossa. Yhdistymistä tarkastelleen opinnäytetyön (Neulaniemi, 2018) mukaan oppilaitosten yhdistymisellä tavoiteltu hallinnon tehostaminen ja laadun parantaminen onnistui hyvin. Sen sijaan opettajien ammattitaidon kehittyminen ja laaja-alainen käyttö ei onnistunut ainakaan yhteistyön alkuvaiheessa työnkuvien säilyessä pääosin ennallaan. Myöskään yhteisiä hankkeita ja kurssitarjontaa ei saatu tavoitteiden mukaan toiminnan alkuvaiheessa käyntiin (Neulaniemi, 2018, s. 52–52). Opinnäytetyö kuvasi oppilaitosten yhdistymistä erityisesti organisaatioiden yhdistämisen haasteiden näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan organisaatioiden yhdistymisessä haastavana pidettiin ennen kaikkea eri organisaatiokulttuurien yhdistämistä. Yhdistymisen onnistumista tuki musiikkiopiston henkilöstön selkeä näkemys siitä, miksi yhdistymisprosessiin lähdetään mukaan. Keskeistä on myös henkilöstö ottaminen keskeisesti mukaan yhdistymisen valmisteluun (emt., s. 52–52).

Syksyllä 2023 Helsingin kaupunki myönsi kehittämisrahoitusta YHDESSÄ-hankkeelle, jossa selvitetään mahdollisuuksia rakentaa yhteishallintoa eri koulutusjärjestäjien kanssa tai muodostaa kokonaan uusi organisaatio, johon sulautuu useampi taiteen perusopetuksen toimija. Hankkeen tavoitteena on uuden

monitaiteellisen taiteen perusopetuksen opetusjärjestäjäorganisaation lanseeraukseen.³⁰⁸

Porvoossa selvitettiin kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen rakenteita vuoden 2020 aikana, jonka tuloksena Porvoonseudun musiikkiopisto yhdistyi hallinnollisesti Porvoon Taidekoulun kanssa vuoden 2022 alusta³⁰⁹. Porvoossa selvitettiin myös Kansalaisopiston eli vapaan sivistystyön liittämistä osaksi isompaa kokonaisuutta, ”Porvoon opistoa”³¹⁰. Näiden kolmen opiston rehtorien kannanotossa alkuperäiseen fuusiosuunnitteluun tuotiin esiin huolia liittyen erilaisiin organisaatiokulttuureihin sekä oppilaitosten toiminnan sisältöjen ja kohderyhmien eroavaisuuksiin sekä tavoitteisiin. Pidettiin myös tärkeänä huomioida hallinnollinen sisältöasiantuntijuus, erityisosaaminen ja sen pedagoginen johtaminen. Organisoitumisessa rehtorit toivat esiin jaetun johtajuuden mallin, jossa valta ja vastuu siirtyy lähemmäs asiakkaita ja opetusrajapintaa.

Porvoon kaupungin sivuilla 01.10.2021 julkaistussa uutisessa³¹¹ musiikkiopiston rehtori Felix von Willebrand totesi: *Tällä yhdistämistratkaisulla turvataan oppilaitosten valtionosuudet. Tämän tuen säilyminen on erittäin tärkeää taiteen perusopetuksen jatkumisen kannalta alueellamme.* Musiikkiopiston rehtori toimii jatkossa Taideoppilaitoksen rehtorina alaisenaan kolme musiikkiyksiköiden apulaisrehtoria sekä Taidekouluyksikön oma apulaisrehtori. Uutisessa Porvoon Taidekoulun vt. rehtori Jenni Iivonen kertoi: *Taidekoulun osalta tämä malli tarkoittaisi muun muassa sitä, että hallintotoimet eivät olisi pelkästään yhden henkilön hartioilla, eikä palvelutaso olisi niin haavoittuva mahdollisissa häiriötilanteissa. Lisäksi Taidekoulun hallintohenkilökunnalle olisi tarjolla entistä parempaa kollegiaalista tukea sekä laajenevaa yhteisöllisyyttä. Ja onhan meillä jo nyt toimistotila musiikkiopistolla.*

Porvoon kaupunginvaltuuston pöytäkirjassa 22.03.2022³¹² esiteltiin taiteen perusopetuksen palvelurakennemuutosta. Muutos- ja kehittämisprosessin tavoite on lisätä lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia ja lisätä taiteen perusopetuksen saatavuutta. Palvelujen rakennemuutoksen taustalla on uusasiakashankinta ja eri-ikäisten tavoittaminen, erityisesti on havaittu aikuisten tarve

³⁰⁸ https://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan_kulttuuri- ja /Suomi/Paatos/2022/KUVA_2022-11-08_Kujau_8_Pk/27BA0DC4-4588-CF73-B46E-841D3E500000/Liite.pdf

³⁰⁹ <https://www.porvoo.fi/uutiset/hallintorakenneselvitys-porvoonseudun-musiikkiopisto-ja-porvoon-taidekoulu-yhdeksi-taideoppilaitokseksi/>

³¹⁰ <https://porvoo01.oncloudos.com/kokous/202111939-5-3.PDF>

³¹¹ <https://www.porvoo.fi/uutiset/hallintorakenneselvitys-porvoonseudun-musiikkiopisto-ja-porvoon-taidekoulu-yhdeksi-taideoppilaitokseksi/>

³¹² <https://porvoo01.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=202212169-6>

kulttuuriin ja taidekasvatukseen. Uusi palvelurakenne lisää opintojen valinnaisuutta ja monimuotoisuutta kaiken ikäisille. Palveluja kohdennetaan niin perheille (esim. masumuskarit odottaville äideille, vauvaryhmät ja perheryhmät), alle kouluikäisille, kouluikäisille sekä aikuisille ja ikäihmisille.

Samassa pöytäkirjassa todetaan isoimman muutoksen koskevan oppilasvalintajärjestelmää ja oppilasvalintakriteerejä, joista luovutaan. Lapsille tarjotaan yhden tai kahden vuoden mittaista valmentavaa soiton- ja laulunopetusta, jonka jälkeen he voivat jatkaa valinnaisissa opinnoissa tai siirtyä musiikin perusopetukseen. Perusopetukseen siirtymistä edeltää osallistuminen Soittamalla sisään -oppilasvalintoihin ja aiempaa musiikkiharrastusta, tämä korvaa perinteiset sisäänpääsytestit.

Musiikkiopiston palvelurakenne³¹³ sisältää musiikkileikkikoulun 0–6-vuotiaille niin musiikkiopiston kuin päiväkotien muskareissa. Valmentavan opetuksen 1–2 vuotta voi aloittaa yksilö- tai ryhmäopetuksessa ja opetukseen ilmoitetaan ympäri lukuvuoden. Opetusta on lukuvuodessa 30 viikkoa. Valmentavasta opetuksesta siirrytään harrastamaan valinnaisiin opintoihin ilmoittautumalla. Perusopetukseen hakeudutaan mukaan esittämällä kaksi erityylistä kappaletta³¹⁴. Valinnaisissa opinnoissa soitto- tai lauluharrastus jatkuu valmennusopetuksen jälkeen ja niihin siirrytään ilmoittautumalla³¹⁵, lisäksi oppilas voi valita maksullisia kursseja Avoimista opinnoista. Perusopintoihin voi hakeutua valmennusopetuksen tai valinnaisten opintojen jälkeen osallistumalla valintoihin esittämällä kaksi erityylistä kappaletta, joiden harjoittelussa valmentavan opetuksen opettajat auttavat³¹⁶. Avoimet opinnot³¹⁷ soveltuvat erityisesti aikuisille musiikin harrastajille ja harrastuksesta kiinnostuneille ja niiden kursseja voivat valita myös perusopetuksen ja valinnaisten opintojen oppilaat. Valmentavaa opetusta on mahdollista kokeilla kolmen kerran kokeilulla³¹⁸, mikä maksaa 45 € kolmelta 30 minuutin soittotunnilta. Kokeilun aikana pääsee tutustumaan valitsemaansa soittimeen opettajan johdolla ja saa käsityksen sekä soittimesta että musiikin harrastamisesta. Kolmen kerran kokeilu soveltuu kaiken ikäisille ja sen voi hankkia myös lahjorttina. Vastaavia kokeilumalleja on esimerkiksi Pohjois-Helsingin

³¹³ <https://porvoo01.oncloudos.com/kokous/202212169-6-1.PDF>

³¹⁴ <https://porvoonseudunmusiikkiopisto.fi/musiikkiharrastus-lapsille-ja-nuorille/>

³¹⁵ <https://porvoonseudunmusiikkiopisto.fi/valinnaiset-opinnot/>

³¹⁶ <https://porvoonseudunmusiikkiopisto.fi/perusopetus/>

³¹⁷ <https://porvoonseudunmusiikkiopisto.fi/avoimet-opinnot/>

³¹⁸ <https://porvoonseudunmusiikkiopisto.fi/kolmen-kerran-kokeilu/>

bändikoululla, josta voi ostaa yksittäisen soitto- tai lauluetätunnin³¹⁹ kokeillakseen soittoharrastusta. Yhden 30 minuutin soitton tunnin hinta on 39 €.

Porvoonseudun musiikkiopistossa on myös erilaisia taidealojen yhteistyökursseja, kuten Kuvismuskari³²⁰ yhteistyössä Taidekoulun kanssa sekä Tanssivamuskari³²¹ yhteistyössä Tanssivan Porvoon kanssa.

³¹⁹ <https://www.bandikoulu.fi/product/etasoittotunti-1x30min/>

³²⁰ <https://www.porvoo.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/porvoon-taidekoulu/kuvismuskari/>

³²¹ <https://porvoonseudunmusiikkiopisto.fi/palveluhinnasto/>

SUUNTAVIIVOJA JA MAHDOLLISUUKSIA OPPILAITOSTEN TOIMINNALLE

Yhtenä selvityksen tavoitteena oli esittää mahdollisuuksia oppilaitosten uusille toimintamahdollisuuksille. Mahdollisuudet perustuvat ennen kaikkea oppilaitosten nykyisten jo olemassa olevien toimintamuotojen ja vahvuuksien pohjalle ja niiden vahvistamiselle. Lisäksi mahdollisuuksia kehystävät Helsingin kaupungin taidetta ja kulttuuria, kulttuurihyvinvointi ja taiteen perusopetusta koskevat tavoitteet ja strategiset painopisteet, jotka ohjaavat myös nykyisten ja uusien mahdollisten rahoitusmuotojen kohdistumista. Tärkeää on myös huomioida väestönmuutoksiin ja niistä seuraaviin palvelutarpeisiin liittyvät mahdollisuudet. Raportin aluksi esiteltiin laajasti oppilaitosten nykyistä toimintaa. Musiikkikeskus Resonaarilla on oma erityinen profiili ja erityisryhmien musiikkikasvatusta koskeva asiantuntijaosaaminen ja tälle osaamiselle, sen jalkauttamiselle ja soveltamiselle on tarvetta tulevaisuudessakin. Kallion musiikkikoulun toiminnassa on jo vahvana mukana ikääntyneiden ja maahanmuuttajien kanssa tehtävä toiminta, aikuisten musiikinopetus sekä erilaiset matalan kynnyksen toimintamuodot kouluilla. Keski-Helsingin musiikkiopisto on vahva musiikkiopistotoimija, joka on aktiivinen taiteen perusopetuksen kehittämistyössä ja alueellisessa yhteistyössä. Oppilaitosten yhteistyö on jo monipuolista myös matalan kynnyksen ja etsivän kulttuurityön toimintamuotojen parissa.

Edellä on myös kuvattu laajasti palvelutarjontaa oppilaitosten toiminta-alueella ajatuksena, että sitä kautta voi syntyä ajatuksia mahdollisista uusista kumppanuuksista alueella ja alueellisen roolin vahvistamisessa. Oppilaitosten alueellisen roolin vahvistuminen ja vahva alueellinen rooli ja asema nähdään Helsingissä keskeisenä mahdollisuutena ja eri tahojen yhteistyön tiivistymisen etuna. Selvityksessä mukana olevissa oppilaitoksissa on jo tehty alueellista työtä opiskelumahdollisuuksien tutuksi tekemisessä ja matalan kynnyksen hankkeissa ja tätä työtä kannattaa vahvistaa yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa. Muiden toimijoiden kautta voidaan löytää uudenlaisia musiikin harrastajia oppilaitoksiin, tai yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi tilojen yhteiskäytön suhteen. Alueellisen roolin vahvistaminen ja pyrkimys lisätä oppilaitosten alueellista näkyvyyttä oppilaitoksesta ulos jalkautumalla voi mataloittaa kynnyksiä taiteen perusopetukseen ja tehdä toimintaa ylipäänsä enemmän tunnetuksi. Alueellisessa toiminnassa ja taiteen perusopetuksen mahdollisuuksien yleisessä tunnettuudessa

erityisen tärkeää on yhteistyö alueen muiden taiteen perusopetuksen toimijoiden kanssa.

Helsingin keskinen suurpiiri on Helsinkiä koskevan, vuoteen 2036 ulottuvan väestöennusteen (Sinkko & Vuori 2021) mukaan väestöltään kasvavaa aluetta. Alueella sijaitsee suuria projektialueita (Pasila, Kalasatama) ja ennusteen mukaan alueen varhaiskasvatusikäiset ja peruskouluikäisten ikäluokat tulevat kasvamaan merkittävästi. Voidaan siis sanoa, että ns. perusmusiikkioppilaitostyölle on selvästi tarvetta alueella edelleen myös tulevaisuudessa. Yhteistyö alueen lapsiperhepalveluiden (mm. neuvolat), päiväkotien ja koulujen kanssa on keskeistä tiedon lisäämiseksi musiikkioppilaitoksissa tehtävästä työstä ja uusien ikäluokkien mukaan saamiseksi musiikin varhaiskasvatukseen ja taiteen perusopetukseen. Tässäkin oppilaitoksilla on jo käytössä erilaisia toimintamuotoja (avointen ovien päiviä, soitintutustumisia kouluissa, näkyvyys alueellisissa tapahtumissa) joita voi edelleen jatkaa ja kehittää esimerkiksi yhteistyössä alueen muiden taiteen perusopetuksen toimijoiden kanssa.

Helsingin keskinen suurpiiri on lasten ja nuorten taiteen perusopetukseen osallistumisen osalta korkean osallistumisen aletta ja alue, jonne ohjautuu myös kaupungin TPO-rahoitusta. Oppilaitosten etsivässä kulttuurityössä toimintaa voi suunnata erityisesti musiikkikasvatuksen tarjonnan katvealueille Itä- ja Koillis-Helsingissä yhteistyössä näiden alueiden toimijoiden ja Helsingin kaupungin kanssa sekä suunnata etsivää musiikkikasvatusta erityisesti erikielisille ja eri kulttuuritaustaisille lapsille, nuorille, aikuisille ja ikääntyneille. Myös yleisessä osallistumisen kynnystä madaltavassa toiminnassa voidaan verkostoitua ja toimia entistä vahvemmin matalan osallistumisen alueilla, kuten Kallion musiikkikoulun Musamikseri-toiminnassa tehdään.

Helsingin keskinen suurpiiri on erityisesti nuorten aikuisten suosimaa aluetta ja näiden ikäluokkien määrä alueella kasvaa edelleen. Kallion musiikkikoululla on jo merkittävä määrä aikuisoppilaita ja siihen liittyvää toimintaa ja tälle työlle on varmasti tarvetta myös jatkossa. Aikuisille suunnatulla taiteen perusopetuksella ja musiikin harrastamisella on kysyntää yhä enemmän myös yhdenvertaisuuden ja taiteeseen ja kulttuuriin liittyvän elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien näkökulmasta. Keinona tässä on esitetty mm. tiiviimpää yhteistyötä vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen välillä, mikä parantaisi kaikkien mahdollisuuksia (ml. taloudellisia mahdollisuuksia) osallistua harrastusta tukevaan opetustoimintaan elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti sekä mahdollistaisi eri ikäryhmien yhteiset harrastamisen muodot (Laes et al. 2018; Laes & Rautiainen 2018).

Samanaikaisesti lasten, nuorten ja aikuisten kanssa kaikkein vanhimman ikäluokan osuus tulee kasvamaan merkittävästi myös keskisen suurpiirin alueella. Tämä tulee lisäämään sekä tarpeita että mahdollisuuksia sekä palvelukeskuksissa että kotona asuvien vanhusten palveluiden parissa tehtävälle työlle. Tällä hetkellä jo käytössä olevia etsivän kulttuurisen vanhustyön malleja voisi edelleen kehittää ja soveltaa pohjaksi työlle yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Helsingin hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025 korostetaan erityisesti kulttuurisen vanhustyön hyvien käytäntöjen kehittämistä (esim. kulttuuriohjaajatoimintaa sekä kaveritoimintaa) ja tavoitteena on tukea erityisesti kotona asuvien ikääntyneiden osallistumista taide- ja kulttuuritoimintaan taidekenttää avustamalla. Selvityksen oppilaitoksilla on jo tavoitetta tukevia toimintamalleja (Musapartio; soittokaveritoiminta Resonaarin oppilaille), joita voi hyödyntää uuden toiminnan kehittämisessä ja laajentaa vanhustyöhön. Helsingin kaupungin strategioissa tuodaan esiin myös digitaalisiin palveluihin ja digitaaliseen saavutettavuuteen liittyvän kehittämistyön tärkeys, ja tässä voitaisiin hyödyntää musiikkioppilaitoksissa jo kehitetyjä digitaalisia ratkaisuja, ja jatkaa näiden sovellusten parissa tehtävää kehitystyötä mm. Helsingin kaupungin tukemana. Väestöennusteen mukaan ikääntyvä väestö ei Helsingissä ainoastaan lisääny vaan se myös monikulttuuristuu, mikä luo uusia haasteita ja mahdollisuuksia myös kulttuuriselle vanhustyölle. Myös tässä musiikkioppilaitoksissa toteutettavilla monikulttuurisuustyöhön sovelletuilla malleilla voi olla tarjottavaa, ja erilaisia malleja paitsi monikulttuuristen nuorten, myös ikääntyvien kanssa toimimiseen kannattaa kehittää edelleen.

Uusia mahdollisuuksia voi pohtia myös muun kuin suomenkielisen opetuksen kautta. Väestöennusteen mukaan ruotsinkielisen väestön osuus on kasvamassa erityisesti peruskouluikäisten ja toisen asteen ikäluokassa mm. keskisessä suurpiirissä. Sekä Resonaarin että Keski-Helsingin musiikkiopiston taiteen perusopetuksen järjestämisluvassa molemmilla on opetuskielenä sekä suomi että ruotsi. Pasilassa sijaitsee pääkaupunkiseudun ainoa saamenkielistä opetusta tarjoava koulu. Saamenkielisiä kulttuuripalveluita ja taiteen perusopetusta ei tarjota tällä hetkellä pääkaupunkiseudulla. Pohtia voisi, miten helsinkiläinen taiteen perusopetus voisi toimia yhteistyössä saamelaisjärjestöjen (Citysámit) ja -taiteilijoiden kanssa esimerkiksi lasten ja nuorten saamenkielisen kulttuuritoiminnan mahdollistamisessa.

Kallion musiikkikoululla on jo ollut toimintaa maahanmuuttajaryhmien kanssa ja oppilaitoksessa on suuntauduttu erityisesti irakilaisien maahanmuuttajien lapsille ja irakilaisille nuorille aikuisille suunnattuun musiikinopetukseen. Kohderyhmä on relevantti myös jatkossa. Väestöennusteen mukaan Helsingissä

tulee vuoteen 2030 mennessä kasvamaan etenkin Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan kieliryhmään kuuluvien määrä³²² Maahanmuuttajataustaisten muusikoiden ja opettajien osaamisen hyödyntäminen uusien oppilaiden tavoittamisessa erilaisista kulttuuriryhmistä on keskeisen tärkeä toimintatapa myös jatkossa. Myös Inkisen (2022) raportissa esille tuotiin tarve eri kulttuuritaustaisten opettajien kouluttaminen ja saaminen mukaan taiteen perusopetustoimintaan sekä vaihtoehtoisten opetussisältöjen luominen eri kulttuuritaustoista käsin. Lisäksi ehdotetaan oman kulttuurin tulkkereja, ns. kulttuurikummeja laajentamaan maahanmuuttajien ja laajemmin eritaustaisten lasten, nuorten ja aikuisten tartuntapintaa taiteen perusopetukseen.

Cuporen Musiikin opintopolkua käsittelevässä tutkimuksessa on vahvistunut musiikin varhaiskasvatuksen keskeinen rooli musiikin harrastamiseen ohjaavana tekijänä. Musiikkioppilaitoksessa tarjottava varhaiskasvatus paitsi ohjaa musiikin opiskelemiseen yleisemmin, myös sitouttaa harrastajan jatkamaan tiettyssä oppilaitoksessa. Siten varhaiskasvatukseen panostaminen kannattaa, myös niissä oppilaitoksissa, joissa toimitaan aikuisten parissa. Myös Helsingin kaupungin strategioissa korostetaan nuorella iällä muodostettavan kulttuurisuhteen merkitystä. Tavoitetta tukevaa työtä on tehty esimerkiksi Kulttuurin kummilapset-toiminnassa, jossa pyritään tekemään kulttuuri tutuksi erilaisiin kulttuuritapahtumien osallistumisen kautta, tavoitteena tavoittaa koko ikäluokka. Kulttuurin kummilapset-toiminnassa pyritään varmistamaan erityisesti muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten osallistuminen toimintaan. Vastaavasti musiikkioppilaitosten järjestämässä varhaiskasvatuksessa voidaan pyrkiä hyödyntämään etsivän musiikkikasvatuksen keinoja ja kehittämään erityisesti monikulttuurisen musiikin varhaiskasvatuksen toimintaa.

Kulttuurihyvinvoinnin teemat ovat olleet kasvavasti läsnä sekä valtiollisissa että Helsingin kaupungin hyvinvointistrategioissa, ja ne limittyvät myös Unelmien musiikkioppilaitos -hankkeen teemoihin. Musiikkioppilaitoksille tämä voi avata kasvavia mahdollisuuksia toiminnan rahoituksen suhteen, vaikka kirjoittamisajankohtana sote-rahoituksen tulevaisuus onkin joiltain osin epävarma. Sote-kentän rahoitusmuotojen osalta haasteellista on, että vaikka kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteys on todettu viimeaikaisissa kansainvälisissä tutkimuksissa (mm. Fancourt & Finn 2019), rahoitusmalleissa vaadittu hyvinvointi- ja terveysvaikutusten osoittaminen saattaa toistaiseksi olla vaikeaa. Edellä olemme

³²² Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2018–2035 https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_03_14_Tilastoja_3_Vuori.pdf, s. 26.

kuvanneet jonkin verran menetelmiä, kuten esimerkiksi TEA-viisaria, joilla arvioidaan hallinnollisesta näkökulmasta kulttuurihyvinvoinnin toteutumista kunnissa, jolloin kulttuuriin osallistuminen tai osallistumattomuus ja kulttuuripalveluiden saatavuus kytketään osaksi kulttuuristen oikeuksien toteutumista tai osaksi hyvinvointia esimerkiksi osallisuuden kautta. Laadullisia mittareita kulttuurihyvinvoinnin yksilöllisten vaikutusten mittaamiseksi, sen mittaamiseksi mitä vaikutuksia kulttuurin osallistumiseen tai taiteen harrastamiseen tuottaa tekijälleen, ei toistaiseksi juuri ole. Tällaisten menetelmien parissa kuitenkin tehdään kehitystyötä (mm. Timonen et al. 2022), ja niiden saadessa jalansijaa kulttuurihyvinvointiin liittyvää taidekasvatus- ja muun taidetoiminnan hyötyjen todentaminen – ja sitä myötä rahoituksen saaminen kulttuurihyvinvointitoimintaan – saattaa olla helpompaa.

Helsingissä on tällä hetkellä 53 taiteen perusopetuksen järjestämisluvalla toimivaa oppilaitosta, joista noin puolet (27) on musiikkioppilaitoksia. Osa toimijoista on vasta vakiinnuttamassa toimintaansa ja ovat toimijoina hyvin pieniä (esimerkiksi sanataide) verrattuna erityisesti valtionosuusrahoitteisiin musiikkioppilaitoksiin. Eri taiteenalojen välisen yhteistyön lisääminen on keskeinen tulevaisuuden mahdollisuus koko taiteen perusopetuksen kentän saavutettavuuden vahvistamisessa paikallisesti myös tässä yhteistyössä mukana oleville musiikkioppilaitoksille. Taiteenalojen välistä yhteistyötä toivottiin enemmän myös oppilaitosten henkilöstökyselyssä. Taiteenalojen välinen yhteistyö tukee myös matalan kynnyksen toimintaa ja lasten ja nuorten mahdollisuuksia kokeilla ja harrastaa eri asioita. Yhteistyö voi olla yhteisiä tuotantoja tai projekteja, tilayhteistyötä, yhteistä opetustarjontaa tai aivan uusia pedagogisia sisältöjä tai opetusmenetelmiä.

Olemme esitelleet erilaisia matalan kynnyksen hankkeita, joissa pyritään tekemään musiikin opiskelua tutuksi ja tarjoamaan harrastusmahdollisuuksia nykyistä laajemmin. Tällaisessa hankemuotoisessa toiminnassa tärkeää olisi etsiä siltoja, jotka mahdollistavat haluttaessa siirtymisen taiteen perusopetukseen musiikkioppilaitokseen. Jotta musiikin harrastaminen ei katkeaisi hankkeen loputtua, yksi jatkuvuutta tukeva tekijä on opinto-ohjaus, jossa voidaan ohjata kiinnostuneet oppilaat alueella toimivaan musiikkiopistoon. Tuolloin oppilaitokset voivat, taloudellisten resurssiensa mukaan, tarjota maksuhuojennuksia tai tarjota vapaaoppilaspaikkoja hankkeiden piiristä tuleville oppilaille. Oppilaanohjauksen kohdalla tulisi miettiä, mikä taho konkreettisesti ohjausta tarjoaa, ja varmistaa, että siihen on tarvittavat resurssit. Esimerkiksi eri kulttuuritaustaisten oppilaiden kohdalla on nähty tarpeelliseksi tarjota opastusta myös oppilaiden vanhemmille

esimerkiksi maksuhuojennusten hakemisessa. Siltoja voidaan rakentaa myös integroimalla vahvemmin matalan kynnyksen toimintaa oppilaitoksen omaan toimintaan käytännön opetustyössä. Esimerkiksi Tempo-toiminnan visiossa 2023 kouluilla tapahtuva opetus ja musiikkiopiston toiminta limittyvät toisiinsa sekä yleisessä että laajan oppimäärän opetuksessa.³²³

Kuten edellä ilmenee, musiikinopetuksen saavutettavuuden lisäämiseksi tehtävä työ on linjassa valtiollisten ja Helsingin kaupungin linjausten kanssa. Saavutettavuutta lisääviä matalan kynnyksen hankkeita voi kuitenkin tyypillisesti rahoittaa vain hankerahoituksella, mikä aiheuttaa toimintaan epäjatkuvuutta. Joissain tapauksissa, kuten Vantaalla alun perin hankemuotoisena sisäministeriön rahoittamana alkanut Tempo-toiminta jatkui Vantaan kaupungin rahoittamana ja se on osa Vantaan musiikkiopiston toimintaa yhteistyössä koulujen kanssa. Toiminnan rahoittamiseen on eri mahdollisuuksia; Vantaalla rahoittajina ovat (Vantaan kaupunki; Vantaan musiikkiopisto, peruskoulu, OKM (harrastamisen Suomen mallin kautta).

Helsingin kaupunkistrategiassa esitetään Helsingin mallin jatkamista. Helsingin mallin kohdalla voisi miettiä, kuinka sitä voisi soveltaa oppilaitosten toiminnassa yhtenä matalan kynnyksen osallistamisen mallina. Tämä edellyttää entistä vahvempaa verkostoyhteistyötä musiikkioppilaitosten ja Helsingin kaupungin välillä. Tätä tukisi Taide ja kulttuuri 2030-strategia, jossa Helsingille esitetään yhteistyön ja koordinoijan roolia yhteistyössä eri taiteen ja kulttuurin alan toimijoiden kuten taiteen perusopetuksen kanssa.

Kuten edellä käsitelimme, harrastamisen Suomen mallin soveltaminen on ollut monin tavoin ongelmallista. Tällä hetkellä Helsingissä taiteen perusopetuksen toimijan mahdollisuudet tarjoutua harrastamismallin toteuttajaksi ovat rajoitetut, jos ja kun halutaan pitää kiinni opetuksen korkeasta tasosta ja maksaa opettajille työehtosopimusten mukaiset korvaukset työstään. Sekä valtakunnallisesti että Helsingin tasolla harrastamisen Suomen mallin jatkamista kuitenkin tuetaan harrastamisen saavutettavuutta koskevissa strategioissa, minkä vuoksi taiteen perusopetuksen piirissä olisi mahdollisuuksien mukaan hyvä seurata ja pyrkiä vaikuttamaan mallin kehittämistyöhön sekä siihen, kuinka mallia kaupungin tasolla sovelletaan.

Tarkasteltavissa oppilaitoksissa on kasvavasti sovellettu mm. yhteisopettajuuteen ja ryhmäpedagogisiin menetelmiin pohjaavia opettamisen malleja.

³²³ Tempo-toiminta ja harrastamisen Suomen malli: https://www.musiikkikoulutuksensivio.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/monna_relander_tempo-toiminta_ja_harrastamisen_suomen_malli_250822.pdf

Nykyistä vahvempi oppilaitoksissa tehtävän opetustyön integroituminen tarjoaisi tähän entistä parempia mahdollisuuksia käytännön opetustyön tasolla, mikä osaltaan tarjoaisi mahdollisuuksia menetelmien edelleen kehittämiseen. Samalla suuremmalla yksiköllä olisi vahvempi asema hakea kehittämistyöhön taloudellista tukea. Osallistujille ryhmäopetukseen perustuvat mallit madaltavat taloudellista kynnystä osallistumiseen.

Koska taiteen perusopetuksen rahoituksen liikkumavara on vähäistä, käytännössä toiminnan monirahoitusmalli on välttämätön oppilaitosten toiminnan ja erilaisten toimintamuotojen kehittämisen edellytys, vaikka se luo käytännön haasteita, edellyttää henkilöresurssia ja vaikeuttaa hankemuotoisten toimintatapojen vakiinnuttamista. Erityisesti Resonaarin ja HelsinkiMission toiminnassa korostuu rahoituksen monipuolisuus ja Resonaarin erityisosaamiseen liittyy myös sisältöjä, jotka ovat sote-rahoituksen piirissä, mikä laajentaa myös oppilaistoyhteistyön rahoitushorisonttia. HelsinkiMission monirahoitusosaaminen ja tuki sekä esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan ja yritys yhteistyöhön liittyvät mallit ovat arvokkaita oppilaitosten pohtiessa muita rahoitusmuotoja toiminnalleen. Erityisesti vapaaehtois- ja kaveritoimintaan liittyvät mallit ovat myös tuoreen hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden mukaista toimintaa.

Keskeisiä kysymyksiä uusien toimintamallien ja -muotojen osalta ovat mitä uutta kehittäminen tuo taiteen perusopetuksen tarjontaan Helsingissä, syntykö oppilaitoksissa sellaisia uusia toimintamalleja, jotka ovat monistettavissa muilla taiteenaloilla ja eri puolilla maata ja miten eri taiteenalojen välinen yhteistyö kehittyy. Mitä uutta musiikin oppilaitosten yhdistyminen tuo laajemmin taiteen perusopetuksen, taidekasvatuksen ja sen saavutettavuuden kannalta?

KOHTI UNELMIEN MUSIIKKIOPPILAITOSTA – YHTEISTYÖN TIIVISTÄMISEN PROSESSI

Mitä edellä esitetty toimintaympäristötieto merkitsee tässä selvityksessä mukana olevan kolmen oppilaitoksen, Kallion musiikkikoulun, Keski-Helsingin musiikkiopiston ja Musiikkikeskus Resonaarin, yhteistyön tiivistymisen ja mahdollisen yhdistymisen kannalta? Tässä luvussa esitetään SWOT-analyysin kautta oppilaitosten yhdistymiseen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia, jotka perustuvat edellä esitettyihin lainsäädännöllisiin, taloudellisiin, hallinnollisiin ja yhteiskunnallisiin reunaehtoihin. SWOT-analyysin pohdinnat perustuvat edeltävään tutkimustyöhön ja asiantuntijakeskustelussa esiin tulleisiin näkökulmiin, joiden tulkinnasta vastuussa ovat tämän selvityksen tutkijat.

Rahoittajatahojen näkemyksiä oppilaitosten yhdistymisestä ja siihen liittyvistä tekijöistä

Seuraavassa esille nostetaan hankkeen selvitysvaiheen aikana käydyissä asiantuntija- ja viranhaltijakeskusteluissa esille tulleita ajatuksia liittyen oppilaitosten yhdistymiseen.

Yhteistyötä (/yhdistymistä) tukevia tekijöitä	Helsinki toimintaympäristönä	Hallinto ja talous
<p>Vakiintuneet toimijat, joilla vahva asema kaupungin TPO-kentällä (verrattuna moniin muihin TPO-toimijoihin) ja vakiintunut rahoitus (VOS ja kaupungin tuki) (paitsi VOS osalta Kallio)</p> <p>Helsingin kaupungin strategiset tavoitteet saavutettavuuden ja kulttuurihyvinvoinnin suhteen tukevat tavoitteita (kaikki soittavat, musiikki hyvinvointipalveluna)</p>	<p>Musiikin vahva asema ja tilanne Helsingin TPO-kentällä (oppilaitosten ja opiskelijoiden määrä, rahoitus)</p> <p>TPO omien rakenteidensa kautta kaupungin sisällä ja näkökulmasta vahva</p> <p><i>Vaikka Helsingin kaupungin strategiset tavoitteet saavutettavuuden ja kulttuurihyvinvoinnin suhteen tukevat tavoitteita, kaupungilla voi olla muita</i></p>	<p>Oppilaitokset yhdistyneinä organisatorisesti ja rahoituksellisesti vahvempi kokonaisuus, ja kokonaisuudella paremmat mahdollisuudet hakea erilaisia rahoitusmuotoja ja kehittää uutta toimintaa, ohjata henkilöresurssia (hallinto/kehittäminen) tämänkaltaiseen toimintaan</p>

Yhteistyötä (/yhdistymistä) tukevia tekijöitä	Helsinki toimintaympäristönä	Hallinto ja talous
	saavutettavuutta edistäviä alueellisia tai taidealakohtaisia priorisointeja.	
Oppilaitosten vahvuutena osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö	<p>Oppilaitokset toimivat korkean osallistumisen alueilla ja alueilla, joihin ohjautuu paljon TPO-rahoitusta</p> <p>Oppilaitokset toimivat alueilla, joissa väestöennusteen mukaan tulee olemaan paljon lapsia sekä vanhuksia (työn laajentaminen entistä vahvemmin vanhuksiin?)</p>	TPO-järjestelmä, lainsäädäntö ja rahoitus on oppilaitostoiminnan turva
<p>Jo paljon yhteistä toimintaa ja erilaisia toimintamalleja, ml. matkailan kynnyksen toimintaa</p> <p>Oppilaitosten vahvuudet yhdessä (Resonaari: erityisryhmät; Kallio: aikuiset, ikääntyneet, maahanmuuttajat; KHMO: musiikkioppilaitostointo)</p>	TPO:ta koskevan kehittämistoiminnan ytimessä se, miten saadaan ne osallistumaan, jotka eivät nyt osallistu, miten saadaan osallistumista lisättyä Helsingissä alueilla, joissa se on hyvin vähäistä	<p>Hallinnollinen yhdistyminen ja sitä kautta saatu säästö hyvä asia; hallinto tärkeää, sillä se takaa, että on toimintaa.</p> <p>Hkissä paljon pieniä TPO-yksiköitä, isomman yksikön edut</p>
Kaikilla oppilaitoksilla omat tilat	TPO-järjestelmän kokonaiskehittämisessä tärkeää myös heikommassa asemassa olevien taiteenalojen ja taiteenalojen välisen yhteistyön tukeminen	Ei takuita hallinnollisen yhdistymisen kautta saatujen säästöjen ohjautumisesta suoraan opetukseen
Resonaarin vahva erityisosaaminen,		Johtamismallin kehittäminen; rehtoriressurssien

Yhteistyötä (/yhdistymistä) tukevia tekijöitä	Helsinki toimintaympäristönä	Hallinto ja talous
toimintamallit ja tunnetuus kentällä	TPO osa taide ja kulttuurikenttää ja kaupungin kehittämisessä painopiste taide- ja kulttuurikasvatuksen ja harrastamisen kokonaisuudessa	käyttö; mihin mahdollinen säästö ohjautuu?
HelsinkiMission monirahoitusmalli ja monirahoitusosaaminen -> laajemmin sote-puolen rahoitusta tulevaisuudessa? Tätä tukee kulttuurihyvinvoinnin painotukset valtiollisissa ja kaupungin ohjelmissa		

SWOT – Lähtökohtana nykytila

Vahvuudet	Heikkoudet
Pienet yksiköt ketteriä	Päällekkäinen hallinto
Kaikilla on vahva oma profiili	Kalliolla ei VOS-rahoitusta, korkeat luku-kausimaksut, vähän oppilaita laajan oppimäärän puolella
Kaikilla oppilaitoksilla on omat tilat	Kaupungin avustus alhainen erityisesti Resonaarilla ja Kalliolla
Osaava henkilöstö on jo olemassa	Kulttuurin ja Sote-rahoituksen tulevaisuuden epävarmuus
KHMO ja Resonaari VOS:in piirissä	Resonaari – tilat ahtaat, epäsaavutettavat
Olemassa oleva oppilaitosten välinen yhteistyö ja yhteistoiminnan mallit	Kallio – ei riittäviä tiloja ryhmäopetukseen
Etsivän kulttuurityön ja matalan kynnyksen toimintamuotoja jo käytössä, alueellista toimintaa tehdään	

<p>Resonaari: vahva erityisosaaminen, kehittämis- ja tutkimustoiminta, Helsinki Mission organisaation tuki (IT, varainhankinta, tiedotus), monipuolinen rahoituspohja (VOS, Hki, STM ym.), tilavuokrat alhaiset.</p> <p>KHMO: vahvin asema rahoituksessa (VOS, HKI), vakaa perinteinen musiikkioppilaitos</p> <p>Kallio – aikuiset, maahanmuuttajat ja ikääntyneet toiminnassa, molemmat oppimäärät, henkilöstön sitoutuminen. Aktiivinen hanketoiminta.</p>	<p>KHMO - määräaikainen vuokrasopimus – alivuokralaisuus</p> <p>KHMO - Koronan aikana muskarilaisten määrä vähentynyt</p> <p>Kallio korkeat lukukausimaksut</p> <p>Kallion taloudelliset haasteet - vaikeus maksaa TESin mukaisia palkkoja, korkeat vuokratulot</p> <p>Kallio vähän oppilaita laajan oppimäärän puolella</p> <p>Kallio korkeat vuokratulot</p> <p>VOS:in piiriin pääsyn vaikeus: VOS-järjestelmän staattisuus, uusia järjestämislupia ei tulossa haettavaksi; edellytyksenä toiminnan vakiintuneisuus ja laajuus</p> <p>Rahoituksen kasaantuminen VOS-oppilaitoksille</p> <p>Rahoituksen oppimääräkohtaisuus – VOS-rahoitusta tai muuta valtionrahoitusta (OPH:n jakama rahoitus) ei voi ohjata yleisen oppimäärän opetukseen yhteistyössä ja yhteisissä hankkeissa</p>
<p>Mahdollisuudet</p>	<p>Uhkakuvat</p>
<p>VOS:iien ja ei-VOS:iien rahoitusinstrumentit käytössä (OPH, Hki)</p>	<p>Matalan kynnyksen toiminnan kehittämistä muulla kuin hankerahoituksella – hankerahoituksen loppuminen –</p>

<p>Matalan kynnyksen toiminnan mallien kehittäminen</p>	<p>toiminnan loppuminen – rahoituksen väheneminen = ”julma kehä”</p>
<p>Etsivä kulttuurityön jatkaminen ja kehittäminen: uudet kohderyhmät, ikääntyneet, erilaiset kulttuuritaustat</p>	<p>Uusien toimintamallien vakiinnuttaminen vaikeaa</p>
<p>Verkostoitumisen kautta yhteistyö Helsingin kaupungin kanssa esim. etsivässä kulttuurityössä</p>	<p>Pysyviä uusia rahoitusinstrumentteja ei ole tulossa, oppilaitostoiminnan rahoitus ei lisäännä</p>
<p>HYTE – kulttuuri on yksi indikaattori, kunnilla edelleen vastuu edistää kulttuuria ja kulttuurihyvinvointia</p>	<p>Kehittämisen painopiste musiikin kenttää laajemmin taide- ja kulttuurikasvatuksen ja harrastamisen kokonaisuudessa</p>
<p>Suomen malli kehittyä; siltoja TPO:hon kehitetään</p>	<p>Sirpaleinen kehittäminen eri oppilaitoksissa vie resursseja</p>
	<p>Nykytila: hallinto ja rahoitus, ei tunnista hyvinvointipalveluja ja taidetta yhdessä – vaikea perustella rahoituksen näkökulmasta.</p>
	<p>Sote-rahoituksessa sektorien väliset rajat voivat vahvistua</p>
	<p>Suomen malli – markkinaehtoisuus, saatavuuden puute, kilpailu maksulliselle TPO-opetukselle, TPO toimijat eivät voi tai halua osallistua</p>
	<p>Taiteen perusopetukseen sisältyvä tavoitteellinen musiikin harrastaminen kytkeminen mahdollisuuteen kokeilla musiikkiharrastusta matalalla kynnyksellä sekä taloudellisesti että pedagogisesti</p>

	<p>Mitä uutta yhteistyö tuo taiteen perusopetuksen tarjontaan, taiteen perusopetuksen saavutettavuuteen, eri taiteenalojen väliseen yhteistyöhön?</p> <p>Syntyykö monistettavia toimintamalleja?</p>
--	--

SWOT- Yhdistymisen mahdollisuudet ja uhkakuvat

Vahvuudet	Heikkoudet
<p>Organisatorisesti ja rahoituksellisesti vahvan kokonaisuuden paremmat mahdollisuudet hakea erilaisia rahoitusmuotoja, kehittää uutta toimintaa, ts. ohjata henkilöresursseja (hallinto/kehittäminen) tämänkaltaiseen toimintaan. Hallinto takaa toimintaa.</p> <p>Toiminnalliset hyödyt: isommalla ja taloudellisesti vakaammalla yksiköllä paremmat mahdollisuudet toimia esim. kerhotoiminnan tai muun perusoppilaitostyön ulkopuolisen toiminnan järjestäjänä ja vakiinnuttaa matalan kynnyksen toimintamuotoja</p> <p>Ison yksikön tunnettuus</p> <p>Oppilaitosten yhteneväinen arvopohja</p> <p>Runsaasti olemassa olevaa yhteistyötä ja toimintamuotoja, joiden varassa kehittää myös uutta toimintaa</p>	<p>Johtaminen, uusien rakenteiden ja oppilaitosten välinen yhdenvertaisuus uudessa kokonaisuudessa</p> <p>Ei takuita hallinnollisen yhdistymisen kautta saatujen hallinnollisten säästöjen ohjautumisesta opetukseen</p> <p>Rahoituksen oppimääräkohtaisuus – VOS-rahoitusta tai muuta valtionrahoitusta (OPH:n jakama rahoitus) ei voi ohjata yleisen oppimäärän opetukseen</p> <p>Eri oppimäärien rahoitusta ei voi käyttää toisen tukemiseen (paitsi epäsuorasti), ylläpidettävä oppimäärien erilliset seurantalajärjestelmät</p> <p>Rahoituksesta johtuva oppimäärien erihintainen koulutus ei tue unelmien musiikkioppilaitoksen tavoitetta</p> <p>Taiteenaloista vain musiikki on tässä yhdistymis- ja kehittämistoimessa mukana</p>

<p>Lisääntynyt joustavuus oppilaiden opintopoluissa, opetus- ja kurssitoiminnan monipuolistuminen</p> <p>Opettajille mahdollista saada opetustunteja kaikista oppilaitoksista ->päätoimisia työsuhteita</p> <p>Laaja-alainen asiantuntemus, opettajien ammattitaidon kehittäminen ja laaja-alainen käyttö, lisääntyneet mahdollisuudet jakaa tietotaitoa esim. opettamiseen liittyen</p> <p>Yhteiset tilat vahvistavat yhteistoimintaa ja kokemusten jakamista</p> <p>Linjassa Helsingin 2030-vision kanssa</p>	<p>Muutosta tukeva organisaatioiden ja yhteisen organisaatiokulttuurin kehittäminen</p> <p>Onko yksi yhteinen tila saavutettavampi?</p>
<p>Mahdollisuudet</p>	<p>Uhkakuvat</p>
<p>Johtamisrakenne, rehtoriresurssien käyttö vastuiden jakautumisen ja mahdollisen opetukseen ohjautuvan säästön kautta</p> <p>Hallinnollinen yhdistyminen ja sitä seuraava säästö ja varojen ohjautuminen opetukseen</p> <p>Uusi kannatusyhdistys oppilaitosten yhteisenä rakenteena</p> <p>VOS-rahoituksen lisääntyminen, erit. Kallion taloudellisen tilanteen vahvistuminen</p> <p>Molempien oppimäärien järkevä pedagoginen perustelu löydetään</p>	<p>Johtamisrakenne, rehtoriresursseista tulut säästö ei ohjaudu opetukseen, vastuuta ei saada jaettua</p> <p>Hallinnollinen säästö ei ohjaudu opetukseen, kaupungin rahoitus pienenee hallinnollisen säästön vuoksi</p> <p>Pienen yksikön joustavuus ja nopealiikkeys poistuu</p> <p>Molempien oppimäärien järkevää pedagogista perustelua ei löydy</p> <p>Rahoituksen oppimääräkohtaisuus säilyy, partnereiden VOS-rahoitus ei lisääny</p>

<p>Alueellisen yhteistoiminnan kehittäminen ja oppilaitosten roolin vahvistuminen</p> <p>Eri taiteenalojen yhteistyön kehittäminen kaupunkitasolla</p> <p>Uudet TPO- ja matalan kynnyksen toimintamallit ja niiden vakiinnuttaminen osaksi toimintaa</p> <p>Muille taiteenaloille ja muualle Suomeen monistettavat toimintamallit mahdollisia</p> <p>Uudenlaista rahoitusta, esim. HYTE-rahoitus ja muu hankerahoitus, säätiörahoitus, vapaaehtoistyön mallit HelsinkiMission esimerkin mukaan</p> <p>Oppimäärien yhteinen rahoitus: uusi opetuksen järjestämislupa HKI; uusi opetuksen järjestämislupa OKM; mahd. VOS-rahoitus Kallion laajalle oppimäärälle; mahd. myös yleinen oppimäärä VOS:in piiriin, millä kentän kehityksen kannalta keskeinen merkitys, voitaisiin tarjota samanhintainen opetus kaikille</p> <p>Kahden oppimäärän pedagoginen perustelu on tehtävä rahoituksesta riippumatta; mahdollisuus kehittää oppilasvalintaa, opiskelijoiden opintopolkuja kahden oppimäärän järjestelmässä ja löytää monistettavia malleja tähän</p> <p>Oppilaitokset voivat oppia toisiltaan ja hyödyntää toistensa vahvuuksia</p>	<p>Oppilaitosten talouspohja rakentuu eri tavoin; onko yhteistyön tiivistyminen mahdollista tasapuolisesti resurssit huomioiden</p> <p>Kahden kerroksen opettajien muodostuminen oppilaitoksen sisään (laaja ja yleinen oppimäärä)</p> <p>Erilaisten toimintakulttuurien yhteensovittaminen vaikeaa</p> <p>Kolmen oppilaitoksen opetustuntimäärät isommat kuin kahden nykyisen VOS:in piirissä olevien perusteena; riskinä ettei lisää VOS-rahoitusta myönnetä</p> <p>Miten oppimääriin jakaudutaan; missä vaiheessa ja kuka valinnan tekee; oppimäärien pedagoginen perustelu tehtävä</p> <p>Miten siirtymävaihe toteutetaan, miten käy nykyisessä järjestelmässä olevien oppilaiden</p> <p>Henkilökunnalle mahdollisesti uusia osaamisvaatimuksia erityistä tukea vaativien oppilaiden opettamiseen -> edellyttää onnistuakseen riittävää resursointia</p> <p>HelsinkiMission jatko yhdistyneessä oppilaitoksessa edellyttää Mission sitoutumista; onko mahdollista ottaa näin laajaa musiikkioppilasoppilaitostoimintaa osaksi HelsinkiMissiota</p>
--	---

<p>Taiteen perusopetuksen rooli ja lasten, nuorten ja aikuisten harrastustarpeet muuttuvassa maailmassa tuo uusia mahdollisuuksia, jos musiikkioppilaitokset osaavat vastata muuttuviin tarpeisiin</p>	<p>Yhteistyössä musiikin TPO-kentän vahvat toimijat Helsingissä – riskinä ettei rahoitusta myönnetä yhteistoiminnan kehittämiseen saavutettavuusperustein</p>
<p>Suomen malli kehittyä; siltoja TPO:hon kehitetään</p>	<p>Taiteen perusopetuksen rooli ja lasten, nuorten ja aikuisten harrastustarpeet muuttuvassa maailmassa ei vastaa toimintaa</p> <p>Ajatus musiikinopetuksesta hyvinvointipalveluna ei vielä vakiintunut: rahoitusinstrumenttien puute, hyvinvointivaikeuksien osoittamisen vaikeus</p>

Kolme skenaariota yhdistymisestä

HALLINNOLLINEN YHDISTYMINEN	KAHDEN YKSIKÖN OPPILAITOS	UUSI OPPILAITOS
<p>Nykyistä tiiviimpää yhteistyötä opetuksessa ja hankkeissa</p> <p>Henkilöstön paremmat liikkuvuusmahdollisuudet</p> <p>Kaksi oppimäärää tarjolla, oppilaiden valinnanvapaus ja opintotarjonta lisääntynyt</p> <p>Yleinen oppimäärä – HKI ja muut ulkopuoliset rahoittajat, lukukausimaksut</p> <p>Laaja oppimäärä – VOS-rahoituksen piiriin opetusmäärien mukaisesti.</p>	<p>Yhdistynyt hallinto, kaksi osastoa</p> <p>Tiivistä yhteistyötä opetuksessa ja hankkeissa</p> <p>Resonaari - johtaa saavutettavaa ja monialaista opetus- ja hanketoimintaa, Helsinki-Missio, Stea, THL kumppanit</p> <p>Kallio ja KHMO johtavat TPO-osastoa, yleistä ja laajaa oppimäärää – OKM, HKI</p> <p>Sote ja hyte -rahoitus</p>	<p>Perustettu uusi oppilaitos, HKI, OKM, OPH tukevat, sote- ja hyte-rahoitus vahvistunut</p> <p>Lisääntynyt VOS-rahoitus ja rahoituksen tasa-arvo oppimäärien osalta, tasa-arvoiset kurssimaksut</p> <p>Henkilöstön liikkuvuusmahdollisuudet Opinnoissa eteneminen joustavaa Saavutettavuus ja moninaisuus Musiikinopiskelu hyvinvointipalveluna</p>
<p>Erisuuruiset opintomaksut Kehittämistoimet hitaita Henkilöstön vähentäminen Saavutettavaa, tasa-arvoista oppilaitosta tarvitaan myös muualla SOTE-rahoituksen tulevaisuus epävarmaa</p>	<p>Ei välttämättä lisää tasa-arvoa. Voi vaikeuttaa matalan kynnyksen ja TPO:n yhdistämistä. SOTE-rahoituksen tulevaisuus epävarmaa</p>	<p>Intresseissä monialainen TPO-oppilaitos. Saavutettavaa, tasa-arvoista oppilaitosta myös muualla SOTE-rahoituksen tulevaisuus epävarmaa</p>

Skenaarioiden tarkennukset

1. SKENAARIO: HALLINNOLLINEN YHDISTYMINEN

MITÄ ON TAPAHTUNUT	MAHDOLLISUUDET	RESURSSIEN HYÖDYNTÄMINEN
<ul style="list-style-type: none"> Hallinto on yhdistynyt, uusi kannatusyhdistys on perustettu Resursseja käytetään kehittämis-toimintaan Toiminta joko yhteisissä tiloissa tai erillisissä toimipisteissä Uusi TPO:n järjestämislupa (kaupunki, OKM) on myönnetty uudelle kannatusyhdistykselle 	<ul style="list-style-type: none"> Löytyi uusia toimintamalleja ja kohderyhmiä Löytyi uusia rahoitusmahdollisuuksia Oppilaitoksessa kaksi oppimäärää käytössä pedagogisesti perustellusti Pääsyyvaatimukset ovat yhdenmukaiset Oppilasvalintoihin löytynyt toimivat mallit Opinnoissa eteneminen joustavampaa Oppilaiden valinnanvapaus ja opintotarjonta lisääntynyt Oppilailla mahdollisuus tavata erilaisia opettajia Yhteistyö on tiivistä, rakenteellista ja sisällöllistä 	<ul style="list-style-type: none"> Henkilöstö on sitoutunut muutokseen Henkilöstön sitouttamiseen panostetaan Laajempi kurssitarjonta, koulun arvostuksen nousu ja enemmän opiskelijoita Isompia hankkeita ja projekteja Pedagogisen osaamisen jakaminen, työtapojen monipuolistuminen, pedagoginen tuki Erytisryhmien opetukseen liittyvä osaaminen lisääntynyt
<p>Uhkakuvat, ratkaistavat esteet, päätöksenteon vaikeudet</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mille oppimäärille OKM:n järjestämislupaa haetaan? VOS-rahoitus ei lisääntynyt Erisuuruiset oppilasmaksut oppimäärän mukaan Rahoitus ei tule olemaan riittävää Olemassa olevat rahoitusjärjestelmät eivät vastaa toiminnan tarpeisiin Yhdistyminen voi viivästyä Rahoituksen hankinta voi olla hidasta, kehittämistoimet ovat pitkäjäisiä 	<ul style="list-style-type: none"> Henkilöstön uudelleenorganisointi voi olla vaikeaa, irtisanomiset mahdollisia Yhdistyminen koskee vain musiikin opetusta; intresseissä monialainen tpo-oppilaitos Saavutettavaa, tasa-arvoista oppilaitosta tarvitaan kipeästi (ehkä kipeämmin?) muualla Helsingissä/Suomessa

2. SKENAARIO: KAHDEN YKSIKÖN OPPILAITOS

MITÄ ON TAPAHTUNUT	MAHDOLLISUUDET	RESURSSIEN HYÖDYNTÄMINEN
<p>Hallinto: Yksi yhdistys on jakautunut kahteen osastoon A ja B</p> <p>A: TPO-osasto, toimintaa määrittää lait; rahoitusmuodot, yleinen ja laaja oppimäärä laaja oppimäärä – VOS, kunta, oppilasmaksut yleinen oppimäärä – oppilasmaksut, kunnan rahoitus</p> <p>B: Asiantuntijapalvelut ja matalan kynnyksen toiminta, erityisryhmien opetus, STEA, HKI, yritysrahoitus ja vapaaehtoistoiminta, Helsinki-Missio partnerina</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tiivistä yhteistyötä opetuksessa ja hankkeissa Henkilöstöllä mahdollisuus työskennellä molemmilla osastoilla Organisatorisesti ja rahoituksellisesti vahvan kokonaisuuden paremmat mahdollisuudet hakea erilaisia rahoitusmuotoja, Mahdollisuudet kehittää oppilasvalintaa ja opiskelijoiden opintopolkua kahden oppimäärän mallissa Kulttuurihyvinvoinnin painopiste vahvistuu SOTE- ja HYTE-rahoituksen mahdollisuus 	<ul style="list-style-type: none"> Yhdistynyt hallinto takaa että on yhteistä toimintaa Isomman yksikön edut käytössä Hallinnollisen yhdistymisen säästöt ohjautuvat suoraan opetukseen Johtamisrakenteen, rehtoriresurssien käyttö ratkaistu Kahden oppimäärän pedagoginen perustelu on tehty niin, että kaikkien aiemmin erillisten oppilaitosten vahvuudet korostuvat Helsinki Missio on sitoutunut jatkamaan uudessa oppilaitoksessa kumppanina
<p>Uhkakuvat, ratkaistavat esteet, päätöksenteon vaikeudet</p>	<ul style="list-style-type: none"> Tavoiteltu tasa-arvo taiteen perusopetuksessa ei toteudu Rahoituksen hankinta voi olla hidasta kehittämistoimet ovat pitkäjäisiä Henkilöstön uudelleenorganisointi voi olla vaikeaa, irtisanomiset mahdollisia 	<ul style="list-style-type: none"> Erytisopettajien osaamisvaatimuksia tarvitaan laajemmin SOTE-rahoituksen tulevaisuus epävarmaa Erilliset osastot tarvitsevat yhden yhteisen tilan, mahdollisesti uuden rakennuksen

3. SKENAARIO: UUSI OPPILAITOS

MITÄ ON TAPAHTUNUT	MAHDOLLISUUDET	RESURSSIEN HYÖDYNTÄMINEN
<p>On perustettu uusi Unelmien musiikkioppilaitos</p> <p>VOS-rahoitus kasvanut, muu ulkopuolinen rahoitus ja rahoituksen tasa-arvo kehittynyt, tasa-arvoiset oppilasmaksut</p> <p>OKM päättää uuden oppilaitoksen pääsystä VOS-rahoituksen piiriin, perusteena oppilaitosten yhteinen opetustuntimäärä</p> <p>Laaja ja yleinen oppimäärä – rahoitus yhteinen molemmille oppimäärille, rahoitus VOS, Helsingin kaupunki, mahdolliset muut ulkopuoliset rahoittajat, lukukausimaksut</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilaitosten vahvuudet – yhdessä enemmän: Resonaari: erityisryhmät; Kallio: aikuiset, ikääntyneet, maahanmuuttajat, KHMO: lapset ja nuoret • Mahdollisten säästöjen ohjautuminen opetukseen • Organisatorisesti ja rahoituskellisesti vahvan kokonaisuuden paremmat mahdollisuudet hakea erilaisia rahoitusmuotoja • Mahdollisuudet ohjata ja kehittää henkilöresursssia • Mahdollisuudet kehittää oppilasvalintaa ja opiskelijoiden opintopolkuja kahden oppimäärän mallissa 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhdistynyt hallinto takaa että on yhteistä toimintaa • Isomman yksikön edut käytössä • Hallinnollisen yhdistymisen säästöt ohjautuvat suoraan opetukseen • Johtamisrakenne, rehtoriresurssien käyttö ratkaistu • Kahden oppimäärän pedagoginen perustelu on tehty niin, että kaikkien aiemmin erillisten oppilaitosten vahvuudet korostuvat • Helsinki-Missio on sitoutunut jatkamaan uudessa oppilaitoksessa kumppanina
<p>Uhkakuvat, ratkaistavat esteet, päätöksenteon vaikeudet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • VOS-järjestelmä ei taivu yhdenvertaisen järjestelmän luomiseen • Rahoitus ei tule olemaan riittävää • Olemassa olevat rahoitusjärjestelmät eivät vastaa toiminnan tarpeisiin • Yhdistyminen voi viivästyä • Rahoituksen hankinta voi olla hidasta, kehittämistoimet ovat pitkäjäisiä 	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön uudelleenorganisointi voi olla vaikeaa, irtisanomiset mahdollisia • Yhdistyminen koskee vain musiikin opetusta; intresseissä monialainen TPO-oppilaitos • Saavutettavaa, tasa-arvoista oppilaitosta tarvitaan kipeästi (ehkä kipeämmin?) muualla Helsingissä/Suomessa

LÄHTEET

- Ahtiainen, Hanna; Mäki, Netta; Saukkonen, Pasi & Yijälä, Anu (2020),
Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Tutkimuksia 2020:5.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_02_04_Tutkimuksia_5_Ahtiainen_Maki_Maatta_Saukkonen_Yijala.pdf
- Ahvenainen, Juha (2015) Tempo –toiminta sosiokulttuurisen innostamisen viitekehyydessä. Teoksessa Unkari-Virtanen, Leena (toim.) Musiikki kuuluu kaikille. Musiikin YAMK muuttuvan musiikkipedagogiikan tiennäyttäjänä. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos-artikkelit 18/2015. s. 17–29.
https://www.metropolia.fi/sites/default/files/publication/2019-11/2015_Unkari_virtanen_Musiikki_kuuluu_kaikille_AATOS18.pdf
- Anttila, Eeva & Juntunen, Marja-Leena (2018), Näkökulmia kansalliseen lapsistrategiaan. ArtsEqual.
<https://okm.fi/documents/1410845/12479361/04+Eeva+Anttila+Taideyliopisto.pdf>
- Anttila, Sara; Kuusisto, Eveliina & Siltanen, Kirsi (2022) Selvitys kulttuurihyvinvointipalvelujen toimintamalleista kunnissa ja perustettavilla hyvinvointialueilla. Opetus ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://www.mdi.fi/wp-content/uploads/2022/08/Kulttuurihyvinvointi-loppuraportti.pdf>
- Aro, Timo; Aro, Rasmus; Honkala, Nina; Huttula, Tapio & Mäkelä, Ida (2020), Mille väestölle? Ikäryhmäkohtaiset ja alueelliset väestöennusteet sekä uusien opiskelijoiden määrän ennuste kaikilla koulutusasteilla Suomessa 2018–2040. Sitra. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2020/06/mille-vaestolle.pdf>
- Fancourt, Daisy & Finn, Saoirse. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. World Health Organization. Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/329834>. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO
- Gran, Nina & Tyrväinen, Paiju (2022), Alkusanat. Julkaisussa Inkinen, Harri (2022), Taiteen perusopetuksen toteutuminen Helsingissä 2019–2020. Helsinki: Kulttuuripalvelut. Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan julkaisuja. S.

4. [https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taiteen %20perusopetuksen toteutuminen helsingissa 2019-2020.pdf](https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taiteen%20perusopetuksen%20toteutuminen%20helsingissa%202019-2020.pdf)

Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2018–2035 (2019), Tilastoja 2019:3.

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_03_14_Tilastoja_3_Vuori.pdf

Helsinki alueittain 2019 (2020), Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_06_10_Hki_Alueittain_2019_Tikkanen.pdf

Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikille. Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022-2025. Helsingin kaupunki. [Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022-2025](#)

Hyvinvointia ja terveyttä kaikille. Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2019-2021. Helsingin kaupunki. [Hyvinvointia ja terveyttä kaikille. Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2019–2021](#)

Ilmola-Sheppard, Leena; Rautiainen, Pauli; Westerlund, Heidi; Lehikoinen, Kai; Karttunen, Sari; Juntunen, Marja-Leena & Anttila, Eeva (2021), ArtsEqual: tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suuntana. ArtsEqual. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-042-3>

Inkinen, Harri (2022), Taiteen perusopetuksen toteutuminen Helsingissä 2019–2020. Helsinki: Kulttuuripalvelut. Helsingin kaupungin kulttuuri- ja vapaa-ajan julkaisuja. [https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taiteen %20perusopetuksen toteutuminen helsingissa 2019-2020.pdf](https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taiteen%20perusopetuksen%20toteutuminen%20helsingissa%202019-2020.pdf)

Juntunen, Marja-Leena & Kivijärvi, Sanna (2019), Opetuksen saavutettavuuden lisääminen taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa. Musiikkikasvatus 01 & 02 2019 vol. 22. s. 70–87.

https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7171/FJME_Vol22_nro1_2_NETTI.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kallio, Alexis Anja (2017), Taiteen perusopetus, tasa-arvo ja saamelaisyhteisöt Suomessa. ArtsEqual.

<https://www.artsequal.fi/documents/14230/0/artsequal+-+2017+syksy+-+toolkit+-+kallio+-+verkkoon+-+2017+10+27.pdf/d6c02016-daa5-461c-8e21-99ee68f20f25>

- Kanerva, Anna & Oksanen-Särelä, Katja (ilmestyy 2023), Musiikin opintopolut. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Kanerva, Anna & Lahtinen, Emmi & Oksanen-Särelä, Katja (2022), Näkökulmia mediakasvatukseen ja medialukutaitojen yhdenvertaisuuteen. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti ja Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030. Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:31.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162462/STM_2020_31_j.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021-2025. Helsingin kaupunki.
<https://julkaisut.hel.fi/sites/default/files/2021-11/Helsingin%20kaupunki-strategia%20Kasvun%20paikka.pdf>
- Kivijärvi, Sanna & Rautiainen, Pauli (2020), Kohtuullinen mukauttaminen musiikinopetuksen yhdenvertaisuuden edistäjänä. ArtsEqual Policy Brief 2/2020. <https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Kohtuullinen+mukauttaminen+policy+brief.pdf/64d981be-5aa2-ac9c-be1f-4dc160a20aba?t=1624444717136>
- Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa (2019). Sosiaali – ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:34. [Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa \(valtioneuvosto.fi\)](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162462/STM_2019_34_j.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Laes, Tuulikki; Juntunen, Marja-Leena; Heimonen, Marja; Kamensky, Hanna; Kivijärvi, Sanna; Nieminen, Kati; Tuovinen, Tuulia; Turpeinen, Isto; Elmgren, Heidi; Linnapuomi, Aura & Korhonen, Outi (2018), Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana. ArtsEqual Policy Brief 1/2018. <https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Saavutettavuus-toimenpidesuositus+%28PDF%29/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba>
- Laes, Tuulikki, & Rautiainen, Pauli (2018). Osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin: Elinikäinen oikeus vai velvollisuus? *Aikuiskasvatus*, 38(2), 130–139. <https://doi.org/10.33336/aik.88334>
- Laurio, Ulla (2020), Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset julkaisussa Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030. Työryhmän visio kaupungille ja kaupunkilaisille maaliskuussa 2020. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taide-ja-kulttuuri%20Helsingissa%202030.pdf>

- Lilja-Viherlampi, Liisa-Maria (2021), Mitä on kulttuurihyvinvointi. Musiikki 4/2021. <https://musiikki.journal.fi/article/view/113252/72610>
- Lilja-Viherlampi, Liisa-Maria & Rosenlöf, Anna-Mari (2019), Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi teoksessa Tanskanen, Ilona (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167170.pdf>
- Luoma, Tiia (2020), Taiteen perusopetus 2020. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuona 2019–2020. Raportit ja selvitykset 2020:4. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/taiteen_perusopetus_2020.pdf
- Lähteenmaa, Jaana (2021), Lasten ja nuorten harrastamisen esteet ja kannustimet sekä vaikutukset elämänlaatuun. Tiedollisia elementtejä Helsingin harrastamisen mallin tueksi. Työpapereita 2021:1. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_09_06_Tyopapereita_1_Lahteenmaa.pdf
- Miettinen, Elias (2018), ”TAAS NE TÄRVELEE KAIKEN!” – uudistetun taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tarkastelua musiikin alalla. Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu, Musiikki. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/151172/ONT_Elias_Miettinen.pdf?sequence=1
- Musiikki 2/2018. Musiikki ja tasa-arvo-teemanumero. Vol. 48. <https://musiikki.journal.fi/issue/view/5413/Musiikki%202018>
- Määttä, Suvi (2021a), Kouluterveys-kysely 2021. Katsaus lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen Helsingissä. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_10_26_Tilastoja_12_Maatta.pdf
- Määttä, Suvi (2021b), Viikoittainen harrastus on helsinkiläislapsilla yhteydessä parempaan mielen hyvinvointiin. Kvartti 18.8.2021. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/viikoittainen-harrastus-helsinkilaislapsilla-yhteydessa-parempaan-mielen-hyvinvointiin>
- Neulaniemi, Maria (2018), Kansalaisopiston ja musiikkioppilaitoksen yhdistyminen – tapaustutkimus Soisalo-opiston muodostumisesta. Maisteritutkielma, musiikkitiede, Jyväskylän Yliopisto.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60750/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201812205282.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nikula, Mikko & Rantanen, Tiia (2009), "Millon alkaa muskari?" Arviointitutkimus musiikkileikkikouluhankkeesta päiväkotia Laakavuorella. Opinnäytetyö, Metropolia ammattikorkeakoulu. [Hoitotieteellinen tutkimusohjelma \(theseus.fi\)](https://theseus.fi)

Nyberg, Lotte (2020), Taiteen perusopetus: Erilaiset oppijat, opetuksen mukauttaminen ja henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatiminen. Teoksessa Saavutettavuusopas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille. S. 23–29. https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2020/03/sata2_opas_web1.pdf

Opetushallitus (2017a), Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:12a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taitteen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf

Opetushallitus (2017b), Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:11a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_taitteen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf

Peruspalveluiden arviointi 2021. Aluehallintovirastojen julkaisuja 142/2022. Oulu: Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, aluehallintovirastot, peruspalvelujen arvioinnin valtakunnallinen koordinaatioryhmä. [Peruspalvelujen arviointi 2021 - kulttuuripalvelut \(avi.fi\)](https://peruspalvelut.avi.fi)

Renko, Vappu & Ruusuvirta, Minna (2018), Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016. Helsinki: Cupore ja Suomen Kuntaliitto. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/180129_Kuntien_kulttuuritoiminta_raportti2016.pdf

Ryökkönen, Sanna (2015) Esteetön musiikkipedagogiikka. Teoksessa Unkari-Virtanen (toim.) Musiikki kuuluu kaikille. Musiikin YAMK muuttuvan musiikkipedagogiikan tiennäyttäjänä. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos-artikkelit 18/2015. s. 121–136. https://www.metropolia.fi/sites/default/files/publication/2019-11/2015_Unkari_virtanen_Musiikki_kuuluu_kaikille_AATOS18.pdf

- Räisänen, Petteri (2016a), Asuinalueen sosiodemografinen profiili ja taiteen perusopetukseen osallistuminen. Julkaisussa Vismanen et al. (2016), Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus. s. 44–45.
- Räisänen, Petteri (2016b), Taiteen perusopetukseen osallistuminen ja opetustarjonta asuinalueittain. Julkaisussa Vismanen et al. (2016), Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus. s. 35–43.
- Salminen, Sanna (2021), Musiikkiharrastuksella osallisuuteen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, väitöksiä 380.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75396/978-951-39-8639-1_vaitos22052021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Saukkonen, Pasi (2020a), Helsinki vuonna 2030. Julkaisussa Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030. Työryhmän visio kaupungille ja kaupunkilaisille maaliskuussa 2020. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taide-ja-kulttuuri%20Helsingissa%202030.pdf>
- Saukkonen, Pasi (2020b), Kotoutuminen kaupungissa. Kokonaiskuva ulkomaalaistaustaisista Helsingissä vuonna 2020. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimukset ja –tilastot. Tutkimuksia 2020:1. [https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_05_06 Tutkimuksia 1 Saukkonen.pdf](https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_05_06_Tutkimuksia_1_Saukkonen.pdf)
- Selin, Matti & Siponkoski, Silva (2022) Etsivä kulttuurinen vanhustyö. Toimintamallin kuvaus ja vinkkejä soveltamiseen. Rovaniemen kaupunki. [Etsivä kulttuurinen vanhustyö \(expressmagnet.eu\)](https://www.expressmagnet.eu/etsiva-kulttuurinen-vanhustyo)
- Sinkko, Harri & Mäki, Netta (2021), Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2020/2021 ja väestömuutokset vuonna 2020. Tilastoja 2021:13. Helsingin kaupunki, kaupunkikanslia, kaupunkitieto. [https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_10_21 Tilastoja 13 Sinkko Maki.pdf](https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_10_21_Tilastoja_13_Sinkko_Maki.pdf)
- Sinkko, Harri & Vuori, Pekka (2021), Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2020–2060. Ennuste alueittain 2020–2036. Tilastoja 2021:11. Helsingin kaupunki, kaupunkikanslia, kaupunkitieto. [https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_09_24 Tilastoja 11 Sinkko Vuori.pdf](https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_09_24_Tilastoja_11_Sinkko_Vuori.pdf)
- Stadin hyte-barometri. Hyvinvointikertomus 2018–2021. Tilastoja 2021:1. Helsingin kaupunki , kaupunkikanslia, kaupunkitieto -

https://julkaisut.hel.fi/sites/default/files/2021-02/21_01_28_Tilastoja_1_Hognabba_Maatta.pdf

Strandman-Buckbee, Gunilla (2012), Taiteen perusopetuksen yleinen oppimäärä. Opettajien näkemyksiä opettamisesta ja opetussuunnitelmista, hyvinvointia taidekasvatuksella? Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu 2012. S. 20–21.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44066/Strandman-Buckbee_Gunilla.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomalaisen musiikkikoulutuksen visio 2030.

<https://www.musiikkikoulutuksenvisio.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/visiojulkaisu.pdf>

SML/Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry (2019), Näkökulmia musiikin taiteen perusopetuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen ja tasa-arvoon.

http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2019/03/TPO-saatavuus-ja-saavutettavuus_SML_final.pdf

Suominen, Anniina (2019), Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi ja rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasaistamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu

2019:27. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161668/27_19_Taiteen_perusopetus_OK.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (2018), Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Sosiaali- ja terveysministeriö. [Prosenttiperiaatteen kärkihanke-esite.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/julkaisut/prosenttiperiaatteen_karkihanke-esite.pdf)

Taide ja kulttuuri Helsingissä 2030 (2020), Työryhmän visio kaupungille ja kaupunkilaisille maaliskuussa 2020. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Taide-ja-kulttuuri%20Helsingissa%202030.pdf>

Taide, kulttuuri ja moninainen Suomi. Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen -työryhmän loppuraportti (2021), Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:2. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162663/OKM_2021_2.pdf;sequence=1

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus (2014). Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:15. [tr15.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/julkaisut/tr15.pdf)

Tilastotietoa Helsingistä 2022. Helsingin kaupunki.

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_06_15_Tilastotietoja_Helsingista_2022.pdf

- Timonen, Veli-Pekka & Rotko, Tuulia & Kauppinen, Tapani (2022),
Kulttuurihyvinvointi - vaikutusten mittaaminen hyvinvoinnin osoittajina.
Työpaperi 10/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Kulttuurihyvinvointi –
vaikutusten mittaaminen hyvinvoinnin osoittajana \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi/handle/10024/162995/VN_2021_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Tolvanen, Ari (toim.) (2019), Toisenlainen taidemaailma Taidelaitokset lähiöissä
vuosina 2016–2018 Helsingin osallistavassa kulttuurityön mallissa.
Helsingin kaupunki, Kulttuuri ja vapaa-aika, 2019. Helsingin kulttuurikeskus.
[https://www.hel.fi/static/liitteet-
2019/KuVa/julkaisut/toisenlainen%20taidemaailma%20sivuittain_nettiin.p
df](https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/toisenlainen%20taidemaailma%20sivuittain_nettiin.pdf)
- Turpeinen, Isto, Juntunen, Marja-Leena & Kamensky, Hanna (2019), Etsivä
kulttuurityö lisää lasten ja nuorten osallisuutta. ArtsEqual Policy Brief
2/2019. [https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Etsiv%C3%A4+kulttuur
ity%C3%B6+PB/f4b98b97-85ac-4c82-90a9-d090de72c63d](https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Etsiv%C3%A4+kulttuurity%C3%B6+PB/f4b98b97-85ac-4c82-90a9-d090de72c63d)
- af Ursin, Piia-Kaisa (2016), Explaining Cultural Participation in Childhood -
Applying the Theory of Planned Behavior to German and Finnish Primary
School Children. Turun yliopisto. [https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6623-
3](https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6623-3)
- Valajärvi, Anni (2021), Esiselvitys taiteen perusopetuksessa saavutetun
osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämisestä. Opetus- ja
kulttuuriministeriön julkaisu 2021:48.
[https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163615/OKM_
2021_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163615/OKM_2021_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Vismanen, Elina, Räisänen, Petteri & Sariola, Reetta (2016), Taiteen
perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä. Helsinki: Helsingin
kulttuurikeskus. [https://www.hel.fi/static/liitteet-
2019/KuVa/julkaisut/Helsingin_kulttuurikeskus_julkaisu_Taiteen_perusope
tuksen_tila_ja_kehittamistarpeet_Helsingissa_small.pdf](https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Helsingin_kulttuurikeskus_julkaisu_Taiteen_perusopetuksen_tila_ja_kehittamistarpeet_Helsingissa_small.pdf)
- Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko (2021), Valtioneuvoston julkaisu
2021:24. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/1629
95/VN_2021_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162995/VN_2021_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Muut lähteet

Hankkeet rikastavat elämää. Keski-Helsingin musiikkiopiston rehtorin Petri Aar-
nion blogikirjoitus. 8.6.2011. [Hankkeet rikastavat elämää - Reksin blogi - Vuoda-
tus.net](https://www.reksinblogi.fi/vuodatus.net) -

HelsinkiMission vuosikertomus 2021. [https://www.helsinkimissio.fi/wp-con-
tent/uploads/2022/08/hm_vuosikertomus2021_web.pdf](https://www.helsinkimissio.fi/wp-content/uploads/2022/08/hm_vuosikertomus2021_web.pdf)

Järvinen, Juha (2022) Musiikkioppilaitoksen omistaja? Esitys SKL-SML-päivillä
Naantalissa 8.4.2022 [http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Tu-
run-konservatorio-Naantali-2022.pdf](http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Tu-
run-konservatorio-Naantali-2022.pdf)

Kallion musiikkikoulun vuosikertomus 2021.
<https://www.kallionmusiikkikoulu.fi/vuosikertomus>

Muskari on kielletty helsinkiläisissä päiväkodeissa. HS 8.10.2013.
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002679498.html>

Relander, Monna (2022) Tempo-toiminta ja harrastamisen Suomen malli. Esitys
tilaisuudessa Saavutettavuus ja digitaalisuus tulevaisuuden opetuksessa
26.8.2022. [https://www.musiikkikoulutusenvi-
sio.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/monna_relander_tempo-toiminta_ja_harras-
tamisen_suomen_malli_250822.pdf](https://www.musiikkikoulutusenvi-
sio.fi/uploads/1/2/4/6/124660096/monna_relander_tempo-toiminta_ja_harras-
tamisen_suomen_malli_250822.pdf)

Rytmimajakka tuo bänditreenit kouluihin. Opettaja-lehden verkkojulkaisu
13.9.2019. [https://www.opettaja.fi/tyossa/rytmimajakka-tuo-banditreenit-kou-
luihin/](https://www.opettaja.fi/tyossa/rytmimajakka-tuo-banditreenit-kou-
luihin/)

Oppilaitoksilta suoraan saadut hallintoa ja taloutta koskevat aineistot ja tiedon- annot

Kallion musiikkikoulu:

Talousarvio 2022.

Toimintasuunnitelma 2022.

Keski-Helsingin musiikkiopisto:

Talousarvio 2022.

Tilinpäätös 2021.

Toimintasuunnitelma 2022.

Vuosikertomus 2021.

Musiikkikeskus Resonaari:

Hakemuslomake STEA-rahoituksen hakemiseksi 2022.

Toimintakertomus 2021.

Toimintasuunnitelma 2022.

LIITTEET

Liite 1. Asiantuntijakeskustelut

Petri Aarnio, rehtori, Keski-Helsingin musiikkiopisto

Tuula Colliander, toiminnanjohtaja, HelsinkiMissio ry

Nina Gran, erityissuunnittelija (lastenkulttuuri, kirjallisuus ja sanataide, taiteen perusopetus, kulttuurikasvatus, ruotsinkielinen kulttuuritoiminta), Helsingin kaupunki

Minna Kaattari, kehittämisasiantuntija (Liikkuvat-verkoston koordinointi), Helsingin kaupunki

Markku Kaikkonen, rehtori, johtaja, Musiikkikeskus Resonaari

Satu Klemi, puheenjohtaja, Musiikkioppilaitosyhdistys MOY ry

Minja Koskela, toiminnanjohtaja, Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry (SML)

Hanna Koskimies, kulttuuriasianneuvos, Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto (KUPO), Taiteen ja kulttuuriperinnön vastuualue (TAKU)

Veikko Kunnas, kulttuurin edistämisen päällikkö (kulttuurin laitosavustukset), Helsingin kaupunki (kulttuurin edistäminen-palvelu)

Sara Kuusi, erityissuunnittelija (avustus iäkkäiden ihmisten kulttuuritoiminnan edistämiseksi, Helsingin malli), Helsingin kaupunki (kulttuurin edistäminen-palvelu)

Ulla Laurio, suunnittelija, Helsingin kaupunki (kulttuurin edistäminen-palvelu)

Alma Muukka-Marjovuori, opetusneuvos (lukiokoulutus, taiteen perusopetus ja vapaa sivistystyö), Opetushallitus (OPH), kasvatus, koulutus ja osaaminen

Kaisa Saarikorpi, rehtori, Kallion musiikkikoulu

Sanna Saarinen, hallituksen puheenjohtaja, Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry (SML)

Viivi Seirala, toiminnanjohtaja, Taiteen perusopetusliitto TPO ry